

שבוע פרשת דברים

כ"ז תמוז - ד' מנחם-אב ה'תשס"ט (19 - 25 July 09)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה – אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרְךָ בַּלְּאֲמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׂכָם וְעֵמֶק סִפּוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּךְ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתַרְעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחַנִּי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתָנוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצֹּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֱב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכִּיד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עָשִׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כָשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׁרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְיעוֹן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעָנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשָׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבִתְרוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטַי נַפְשׁוֹ:

- א) סדר הנחת תפילין ב
- ב) מזמורי תהלים ק"ח ק"ט ג
- ג) מאמר ד"ה ציון במשפט תפדה ש"פ דברים, שבת חזון, ד' מנחם-אב, ה'תשט"ו ה
- ד) שיחת שבת פרשת דברים שבת חזון, ד' מנחם-אב ה'תשט"ו י
- ה) לקוטי שיחות פרקי אבות פרק ג (בלה"ק) טו
- ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת דברים יט
- ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת דברים כט
- ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לא

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

- ט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת דברים לד
- י) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת דברים נו
- יא) – ספר המצוות לשבוע פרשת דברים סד
- יב) נביאים וכתובים שופטים פרק יט, דברי הימים-ב פרק טו סו
- יג) מסכת בבא מציעא עם ביאורים מדף פה עד דף צא סח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- יד) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן צו
- טו) שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן צח
- טז) לקוטי תורה – ביאור מאמר ולא תשבית - אדמו"ר הזקן צט
- יז) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי קב
- יח) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" קג
- יט) תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש קה
- כ) קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב קו
- כא) ספר המאמרים ה'תרפ"ז - אדמו"ר מוהרי"צ קו
- כב) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ קז
- כג) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ קט
- כד) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ קיב
- כה) הלכות בית הבחירה לימי בין המצרים קיד
- כו) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת דברים ע"פ חומש "תורה תמימה" קטז
- כז) לוח זמנים לשבוע פרשת דברים קלב
- כח) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קלג

בס"ד. שבת פרשת דברים, שבת חזון, ד' מנחם-אב ה'תשט"ו

(הנחה בלתי מוגה)

- ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה¹. הנה² ידוע שירידת הנשמה בגוף היא ירידה צורך³
עליה, והיינו, דאף שגם בלאו-הכי הרי הנשמות עלו במחשבה⁴, מכל-מקום, על-ידי⁵
הירידה למטה נעשית עלייתם למעלה עליונה יותר. והענין בזה, דהנה אנו אומרים⁶ נשמה
שנתת בי טהורה היא, שזה קאי על שרש הנשמה קודם התלבשותה בגוף, שהיא בבחינת
טהורה, דקאי על בחינת טהירו עילאה. ולהעיר, שברוב הדרושים מבואר דבחינת טהורה
היא קאי על שרשה באצילות⁷, אמנם במאמר זה מבואר שהכוונה בטהורה היא, היא על
הנשמה כמו שהיא בבחינת טהירו עילאה קודם הצמצום. ואף-על-פי-כן הנה לאחר-כך
אתה בראתה אתה יצרתה ואתה נפחתה בי, שהוא ענין ירידת הנשמה להתלבש בגוף,
וירידה זו היא צורך עליה, שעל-ידי-זה נעשה בה העליה למעלה מבחינת טהירו עילאה.
וסיום המאמר (נשמה שנתת בי כו') הוא, כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך, והיינו
שענין ההודאה ישנו בכל אחד ואחת מישראל, דכיון שענין ההודאה אינו שמשגיג שהוא
כן, אלא הוא למעלה מטעם ודעת, לכן הרי זה נמצא אצל כל אחד ואחת מישראל.
(ב) ולהבין מהו ענין ההודאה שמודים לו יתברך, והרי אינו שיין מחלוקת נגדו יתברך
עד שיצטרכו להודות לו. אך הענין בזה הוא, שאין זו מחלוקת בגוף הענין,
כי אם, שהרגש הנבראים הוא שלמטה יש ולמעלה אין, ולכן אי-אפשר להיות בהשגתם
הדיעה העליונה שלמעלה יש ולמטה אין, היינו שכל מה שהוא למטה יותר הוא בבחינת
'אין' יותר, שהרי הדיעה התחתונה היא להיפך, שכל מה שהוא למטה יותר הוא יש
ומציאות יותר. אמנם, אף שענין זה אינו בהשגת התחתון, מכל-מקום, מודים אנחנו לך,
שאנו מודים שהאמת היא כמו שהוא בדיעה העליונה, שלמעלה יש ולמטה אין, והיינו,
שלא רק למעלה, אלא גם למטה האמת היא כדיעה העליונה שלמעלה יש ולמטה אין.
ומוסיף כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק' בהגותיו משנת תרכ"א על 'דיבור-המתחיל' ציון
במשפט תפדה שב'לקוטי-תורה'⁸: ולכן מודים בגימטריא מאה⁹ דהיינו מאה
ברכות¹⁰. והענין בזה, כפי שמבואר ב'לקוטי-תורה' שהודאה בלבד אינה מספיקה, לפי
שההודאה אינה בגילוי, שהרי הוא רק מודה בדבר, והכוונה היא שמההודאה יבוא אחר-כך

(1) ישעי' א, כז.

(2) בכל הבא לקמן ראה ד"ה זה בלקו"ת דברים בתחילתו, ובהגות הצ"צ * שנדפסו (עם המאמר שבלקו"ת) בקונטרס בפ"ע (קה"ת תשט"ו), בתוספת מ"מ והערות מכ"ק אדמו"ר שליט"א (וראה ב"פתח דבר" לקונטרס הנ"ל, ובשיחה שלפני המאמר ס"ב (לקמן ע' יו"ד ואילך).

(3) ב"ר פ"א, ד.

(4) ברכת "אלקי נשמה" (ברכות ס, ב).

(5) ראה לקו"ת פ' ראה כז, א. שה"ש ח, ג. ובכ"מ.

(6) אוה"ת שם ס"ע כט.

(7) פע"ח שער העמידה בסופו. סידור האריז"ל שם. ועוד.

(8) ראה מנחות מג, ב.

1 לבחינת ברכה שהיא ההמשכה בגילוי, היינו שיהיה הגילוי איך שלמעלה יש ולמטה אין.
2 וזהו שמודים בגימטריא מאה דהיינו מאה ברכות, שהכוונה היא שעל-ידי ההודאה יגיע
3 אחר-כך לבחינת ברכה, ובזה גופא מאה ברכות, דמאה מורה על בחינת כתר⁹, ומצד הכתר
4 נמשך הגילוי שלמעלה יש ולמטה אין. והיינו, שהודאה היא העבודה שמלמטה למעלה, שבה
5 אין זה בגילוי, אלא הוא רק מודה שהאמת כן הוא, ומזה הוא מגיע לבחינת ברכה שהוא ענין
6 ההמשכה והגילוי מלמעלה למטה, שנמשך בחינת הכתר, ששם היא הדיעה העליונה.

7 **ובכדי** שיבוא מבחינת הודאה לבחינת ברכה, שההודאה היא התחלת התפלה, וברכה
8 (שהיא בשמונה-עשרה) היא תכלית התפלה, צריכה להיות העבודה ד'ואהבת'¹⁰,
9 שהאהבה היא הממוצע בין ברכה להודאה. וכמו כן הוא גם בספירות העליונות, שהודאה
10 היא בחינת מלכות ובחינת נצח-הוד-יסוד¹¹, וברכה היא בספירת הבינה¹² (וכידוע¹³ שבבינה
11 הוא המשכת הכתר), והממוצע בין נצח-הוד-יסוד לספירת הבינה ומוחין בכלל הם
12 הספירות חסד-גבורה-תפארת, שבעבודה הוא העבודה ד'ואהבת', שהרי החסד הוא כללות
13 המדות (שעיקרם חסד-גבורה-תפארת¹⁴).

14 **(ג) והנה** כדי שיבוא לבחינת ואהבת, הרי זה על-ידי ההתבוננות במה שכתוב להלן¹⁵ והיו
15 הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום, דבחינת אנכי מי שאנכי¹⁶ הוא היום, היינו
16 בעולם-הזה דוקא, שהרי בעולם-הבא הוא רק הארה בלבד, ובעולם-הזה הוא המשכת
17 ה'עצמות', שלכן אמרו¹⁷ יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מכל חיי
18 העולם-הבא. והנה, הכוונה בעולם-הבא כאן היא לא רק על גן-עדן בלבד, אלא גם על
19 ימות המשיח ותחיית המתים, שגם אז הגילוי הוא הארה בלבד. ובזה מבאר כ"ק אדמו"ר
20 ה'צמח-צדק' בהגהותיו¹⁸ מה שכתוב בגמרא¹⁹ על הפסוק²⁰ והגיעו שנים אשר תאמר אין
21 לי בהם חפץ, אלו ימות המשיח, דלכאורה אינו מובן, הרי בביאת המשיח יהיה גילוי עצום,
22 כמו שכתוב²¹ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דבר, ואיך אומר על ימים
23 אלו אשר אין בהם חפץ. אך הענין הוא, שגם הגילוי שיהיה בימות המשיח ותחיית המתים,
24 עם היותו גילוי עצום עד שהגילוי שבגן-עדן אין ערוך אליו, מכל-מקום, הוא רק הארה
25 בלבד, והיינו, שהגילוי בתחיית המתים הוא מבחינת שמו הגדול, שלכן הוא למעלה
26 מהגילוי דגן-עדן, אבל מכל-מקום גם זה הוא רק שם והארה בלבד. אמנם על-ידי קיום

(9) זח"א קכג, א. (15) ואתחנן שם, ו.

(10) ואתחנן ו, ה. (16) ראה לקו"ת פינחס פ, ב. שם ראה לא, ד. וראה זח"א

קסד, ב. זח"ג יא, א.

(17) אבות פ"ד מ"ז.

(18) אוה"ת דברים שם ריש ע' לא.

(19) שבת קנא, ב.

(20) קהלת יב, א.

(21) ישעי' מ, ה.

(11) ראה תו"א ויגש מר, א. ויחי מר, א.

(12) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. סה"מ

תרכ"ט ע' ב.

(13) ראה תו"א יתרו קט, א.

(14) ראה סידור (עם דא"ח) דש, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'

תתקנב.

המצוות בעולם-הזה דוקא נמשך בחינת אנכי מי שאנכי, אך גילוי ענין זה יהיה לעתיד.¹
והיינו, שלעתיד יהיו ב' בחינות. בחינה הא' דלעתיד הוא הגילוי דשמו הגדול, ובחינה הב' דלעתיד הוא שיתגלה המשכת ה'עצמות' שממשיכים על-ידי מעשה המצוות בעולם-הזה,²
דעכשו בעולם-הזה הוא בהעלם, ולעתיד יהיה זה בגילוי. והיינו, שבחינה הא' הוא ענין עולם-הבא מצד עצמו, היינו מצד עצם התהוותו, ובחינה הב' הוא מצד ההמשכה שעל-ידי המצוות, שהוא המשכת ה'עצמות', שעכשו הוא בהעלם, ולעתיד יהיה בגילוי. ושתי בחינות אלו יהיו בשני זמנים מיוחדים, והיינו, שבתחילה יהיה בחינה הא', ואחר-כך בחינה הב'.²² וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים בעולם-הזה מכל חיי העולם-הבא, דהכוונה בעולם-הבא היא לא רק על גן-עדן, אלא גם על תחיית המתים, שגם תחיית המתים נכלל בעולם-הבא, וראיה על-זה ממה שאמרו במשנה²³ כל ישראל יש להם חלק לעולם-הבא כו' ואלו שאין להם חלק לעולם-הבא, האומר אין תחיית המתים מן התורה, ומבואר בגמרא²⁴ הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים, שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, ומזה מובן שתחיית המתים נקרא בשם עולם-הבא²⁵ (אלא שבמשנה שם הכוונה על מדריגה הא' שבתחיית המתים, שרק היא נקראת בשם עולם-הבא). וזהו שאמרו יפה כו' מכל חיי העולם-הבא, שהכוונה בתיבת כל הוא לכללות ענין חיי עולם-הבא, גם תחיית המתים, והיינו, לפי שגם הגילוי שבתחיית המתים הוא רק מבחינת שמו הגדול בלבד, ולכן יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, לפי שהיום בעולם-הזה הוא המשכת ה'עצמות', אלא שעכשו הוא בהעלם, והגילוי יהיה לעתיד (בבחינה הב', כנ"ל). והנה, כאשר יתבונן איך שכללות הגילויים בעולם-הבא, גן-עדן ותחיית המתים, הם רק הארה בלבד, ודוקא על-ידי קיום המצוות בעולם-הזה הוא המשכת ה'עצמות', הנה על-ידי-זה יבוא לבחינת ואהבת גו' בכל לבבך ובכל נפשך¹⁰. ועל-ידי האהבה שהיא הממוצע בין בחינת הודאה לבחינת ברכה, יגיע מבחינת הודאה לבחינת ברכה, שהיא תכלית התפילה. וזהו כללות סדר העבודה דהודאה אהבה וברכה, שעל-ידי-זה נעשית עליית הנשמה במעלה עליונה יותר מכמו שהיתה קודם ירידתה למטה.²⁴

(ד) אך כל זה הוא כפי שצריך להיות, אבל כשאנו כן, הנה על-זה כתיב ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. והענין בזה, דהנה, ציון הוא לשון סימן²⁶, וקאי על עצם הנשמה, שעבודת עצם הנשמה היא ברעותא דליבא שלמעלה מטעם ודעת, והוא ענין האהבה דבכל מאדך. והנה, מה שעצם הנשמה נקראת בשם ציון מלשון סימן, אי-אפשר לומר שהסימן הוא על אורות וגילויים, שהרי הסימן הוא על דבר שלמעלה ממנו, ומאחר שהנשמות עלו במחשבה והם למעלה יותר מהמלאכים, אי-אפשר לומר שהנשמות הם

(22) ראה גם לקו"ש חט"ו ס"ע 417. וש"נ.

(23) סנהדרין ר"פ חלק.

(24) סנהדרין שם (צ, א).

(25) ראה רע"ב (ועוד) למשנה סנהדרין שם. מדרש שמואל

על מסכת אבות בתחילתו.

(26) ראה יחזקאל לט, טו. עירובין נד, ב. תו"א מקץ לז,

סע"ב ("כמו ציון המצוינת" – הושענות ליום ב').

1 סימן על אורות וגילויים, אלא שהם סימן על ה'עצמות', והיינו, שעל-ידי האהבה דבכל
 2 מאדך¹⁰ שלמעלה מטעם ודעת, נעשה המשכת ה'עצמות' שלמעלה מסדר השתלשלות. אך
 3 מכל-מקום הוא רק סימן בלבד, שהרי לגבי הבל-יגבול שלמעלה, הנה עבודת הנשמה היא
 4 בהגבלה²⁷, וראיה לדבר, שהרי גם לגבי הזולת שהוא גדול בהשגה יותר ממנו, הנה מה
 5 שאצלו הוא בלי-גבול ובכל מאדך, הרי אצל הזולת הוא עבודה שבהגבלה, ולכן הנה גם
 6 עבודת הנשמה שבבחינת בלי-גבול היא רק סימן בלבד על ה'עצמות', ועל-ידי עבודה זו
 7 הוא המשכת ה'עצמות'. וזהו בחינת ציון, שהיא בחינת יחידה, ובכללות יותר היא בחינת
 8 'חיה יחידה'. והנה, ההפרש בין נפש-רוח-נשמה לחיה-יחידה הוא, שבחינת נפש-רוח-
 9 נשמה אפשר שיתלבשו גם ב'לעומת-זה', אמנם בחינת חיה-יחידה אי-אפשר שיתלבשו
 10 ב'לעומת-זה', והיינו, שאי-אפשר שיכשל באיזה ענין ב'לעומת-זה' באופן שיהיה לו
 11 מסירות-נפש בזה, לפי שבבואה דבבואה לית להו²⁸, ורק בחינת נפש-רוח-נשמה אפשר
 12 שיתלבשו ב'לעומת-זה', הן בחינת נצח-הוד-יסוד, הן בחינת חסד-גבורה-תפארת, וגם
 13 בחינת חכמה-בינה-דעת, כמו שכתוב²⁹ חכמים המה להרע, ועל-דרך מה שכתב רבינו
 14 בתניא³⁰ שעל-ידי חכמות חיצוניות מטמאים בחינת חכמה-בינה-דעת שבנפש. וזהו מה
 15 שכתוב ציון גו' ושביה, דשביה קאי על בחינת נפש-רוח-נשמה שאפשר שיהיו בשביה
 16 ב'לעומת-זה', אבל בחינת ציון, שהיא עצם הנשמה שלמעלה מטעם ודעת, הנה בחינה זו
 17 אי-אפשר שתהיה בשביה, והיינו, שבנוגע לעצם הנשמה יכול להיות ענין של העלם בלבד
 18 (אבל לא שייך שתתלבש חסד-ושלום ב'לעומת-זה'), ואז צריך לפעול בה ענין הגילוי.
 19 ועל-זה נאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, שכדי לפעול הגילוי בבחינת ציון הוא
 20 במשפט, וכדי לפעול הפדיון מה'לעומת-זה' בבחינת נפש-רוח-נשמה הוא
 21 בצדקה. והענין בזה, דהנה, משפט קאי על התורה, כמו שכתוב³¹ כמשפט ותרגם כהלכתא,
 22 שהוא ענין הלכות התורה, וצדקה כפשוטה היינו להחיות עניים, ובכללות הוא ענין מעשה
 23 המצוות. וההפרש ביניהם הוא, שהתורה היא בלבוש המחשבה וגם בלבוש הדיבור, אבל
 24 לא ירדה להתלבש בלבוש המעשה, והיינו, שהתורה היא המשכה פנימית שלא נתלבשה
 25 בלבוש המעשה, ולכן הרי זה פועל על בחינת ציון שלא ירדה ב'לעומת-זה'. אך צדקה
 26 נתלבשה בלבוש המעשה, ולכן בכדי לפעול על בחינת נפש-רוח-נשמה שנתלבשו
 27 ב'לעומת-זה', הרי זה על-ידי הצדקה, דעל-ידי-זה שמחיה רוח עניים, אזי יצאו גם
 28 הנפש-רוח-נשמה שלו מה'לעומת-זה'. ומוסיף כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק' בהגהות³² בביאור
 29 מעלת המשפט שצריך להיות בשלשה דוקא, שהוא ענין נעלה יותר מהוראת איסור והיתר
 30 שאין צריך שלשה, והיינו לפי שבמשפט אחד יוצא זכאי ואחד יוצא חייב (דלא כבהוראת

(27) ראה גם הגהות הצ"צ – אוה"ת שם ס"ע לא ואילך.

(28) יבמות קכב, א. גיטין סו, א. וראה לקו"ת תצא לו, ג.

לז, ג. לקו"ש ח"ד ע' 1201 הערה 49.

(29) ירמ' ד, כב.

(30) פ"ח.

(31) וישב מ, יג.

(32) אוה"ת שם ע' לב.

1 איסור והיתר שישנו רק קו אחד, כשר או ההיפך מכשר, טהור או ההיפך מטהור, ולכן דן
 2 גם יחיד), אם-כן זה נמשך מבחינת חסד וגבורה, וכדי שיתכללו יחד חסד וגבורה (על-דרך
 3 נגוף ורפוא³³) צריך להיות על-ידי 'תפארת' המחבר חסד וגבורה, ובחינת תפארת עולה עד
 4 הכתר וממשיך משם שיתחברו חסד וגבורה, הרי יש במשפט בחינה עליונה מאד. ולכן
 5 ציון במשפט תפדה, דכיון שענין המשפט הוא בקו האמצעי שמגיע למעלה ביותר, הרי
 6 זה מגיע בעצם הנשמה לפדותה.

7 ה) ועל-פי-זה יובן הענין שגם בג' דפורענותא, כולל גם בשבת חזון שהוא השבת שקודם
 8 תשעה באב, מסיימים ההפטרה בפסוקי דנחמתא, שהסיום הוא התוכן של
 9 כל הענין³⁴, וכמו בשטר שהשיטה האחרונה הוא תוכן השטר³⁵, והיינו, שהגם שכללות
 10 ההפטרה הוא ענין של גלות³⁶, מכל-מקום, יש בזה, ואדרבה, התוכן שבזה, הוא ענין של
 11 גאולה, והיינו, שיש בזה התכללות ב' קוים. וכמו-כן הוא גם בשבת חזון, שתוכן ההפטרה
 12 הוא הפסוק האחרון, ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, שהוא ענין התכללות ב' הקוים,
 13 על-ידי קו השלישי שלמעלה משניהם (כנ"ל), וקו זה פועל גם בגלות שיהיה ציון במשפט
 14 תפדה ושביה בצדקה, שתהיה הגאולה השלימה במהרה בימינו.

(33) ישע' יט, כב. זח"ב לו, א. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ז
 (35) ראה גיטין יא, ב.
 (36) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' רפד.
 ע' קיא ואילך.
 (34) ראה ברכות יב, א.

אגרות קודש

ב"ה, דל"ת מנ"א, ה'תשי"ז
 ברוקלין, נ.י.

ש"ב הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' מו"ה שמואל מנחם מענדל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מ"ז בתמוז - יהפך בקרוב לששון ולשמחה, - וכ', כ"ד כ"ז בתמוז.

ת"ח על כתבו אודות פעולותיו משך ימים אלו, ובטח ימשיך במנהגו טוב זה, והלואי שישפיע על
 חבריו במלאכת הקדש, הוא ענין הפצת המעיינות ובכלל הפעולות בשטח חב"ד - שגם הם יעשו וינהגו
 ככה.

המענה על מכתביו הקודמים בטח הגיע במועדו.

ובימים אלו דבין המצרים המזכירים על החורבן והירוס, יש להדגיש כי אין ענינם עונש גרידא,
 ונמיכת רוח ועצבות ח"ו, אלא תיקון ובנין ביתר שאת וביתר עז לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ושכנתי
 בתוכם כתיב, שעל ידי תיקון ובנין המשכן שבכל אחד ואחת מבני ישראל, והפצת המעיינות אפילו בין אלה
 שעדין נמצאים חוצה - נחיש הגאולה השלימה והאמתית על ידי משיח צדקנו ובנין בית הבחירה בקרוב
 ממש.

בברכה לבשו"ט,
 מ. שניאורסאהן

בס"ד. שיחת שבת פרשת דברים, שבת חזון, ד' מנחם-אב ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

א. התוועדות זו מיוסדת על דברי כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר¹ בשם אדמו"ר הזקן, אודות ה"פתקא אשר משמי
שמיא נחיתא", שבכוחה של התוועדות חסידית לפעול יותר מפעולתו של המלאך מיכאל ("וואָס אַ חסיד'ישע
פאַרבריינגען קאָן אויפטאָן, קאָן מלאך מיכאל ניט אויפטאָן").
ומכיון שבשבוע זה צריך להיות ענין הנוגע לציבור גדול של בני ישראל² – הרי אם יצליח המלאך מיכאל
לפעול זאת, תהיה ההתוועדות בבחינת תוספת; ואם, מאיזה טעם שיהיה לא יפעל זאת מלאך מיכאל – תפעל
זאת ההתוועדות, ויהיה הכל בטוב הנראה והנגלה.

* * *

ב. ב'לקוטי-תורה' פרשתנו³ ישנו המאמר 'דיבור-המתחיל' 'ציון במשפט תפדה'⁴.
מאמר זה ישנו גם באחד ה"ביכלאך", שבו נמצאים מאמרים מהשנים תקע"א ו(תחלת) תקע"ב, וביניהם גם
מאמר זה, אודותיו נרשם שנאמר "אור ליום ב' ערב ט' באב וויטעבסק"⁵.
למאמר זה נוספו הגהות מכ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק'. הגהות אלו הן משני זמנים: ישנן הגהות על המאמר
שנדפסו ב'לקוטי-תורה', שהגהות אלו הן מלפני שנת תר"ח (שהרי בשנת תר"ח היתה הדפסת ה'לקוטי-תורה'),
וישנן הגהות משנת תרכ"א – חמישים שנה מאז אמירת המאמר.⁶
ומכיון שכבר דובר⁷ שילמדו בכל שבוע את ה'לקוטי-תורה' דשבוע זה, ה"חסיד'ישע פרשה" – מסתמא כבר
למדו כולם את המאמר, ובפרט שה"חסיד'ישע פרשה" דשבוע זה היא קצרה. ולכן, אומר עתה את המאמר
בקיצור.

ג. מאמר 'דיבור-המתחיל' 'ציון במשפט תפדה'.

* * *

ד. אודות⁸ שבת זו (שבת חזון) ישנו פתגם⁹ מהרב הקדוש ר' לוי יצחק מבאָרדיטשוב נשמתו-עדין, שבשבת
חזון מראים את בית המקדש השלישי – "חזון" מלשון ראה – אלא שראה זו היא מרחוק, וזהו הענין ד"שבת
חזון".
על-פי-זה תובן השייכות דשבת חזון לפרשת דברים, שהקביעות דשבת חזון היא תמיד בפרשת דברים:
בפרשת דברים מתחיל "משנה-תורה". ואף שהתורה היא "תורה אחת", מכל-מקום, נשתנה¹⁰ משנה-תורה
משאר החומשים, בכך שמשנה-תורה נאמר לדור שנכנס לארץ-ישראל, ולכן היה צורך להבטיח ("באָוואָרענען")
ענינים מסויימים כו', שקודם לכן לא היה צורך להבטיחם.

(6) נדפסו בקונטרס הנ"ל, ולאח"ז באוה"ת פרשתנו ס"ע כח ואילך.
(7) שיחת ש"פ וישב, מבה"ח טבת ס"ה (תורת מנחם – התוועדויות
חי"ג ע' 173 ואילך). וש"נ.
(8) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס
בלקו"ש ח"ב ע' 357 ואילך. במהדורא זו ניתוספו כמה פרטים מהנחה
בלתי מוגה, וגם כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(9) ראה רשימות הצ"צ לאיכה ע' 45 (אוה"ת נ"ך ח"ב ע'
א'צ"ז)***.
(10) ראה מגילה לא, ב. לקו"ת במדבר יז, ג. וש"נ.

(1) אגרות-קודש שלו ח"ג ע' תיג. וש"נ.
(2) ביום השלישי (ו' מנחם-אב) שלאחרי שבת זו התקיימו באה"ק
הבחירות ל"כנסת", וכנראה הכוונה שבין הרשימות המתמודדות היו
כאלה המנגדים על השם תורתו ומצוותיו*. וראה גם לקמן ס"ז ואילך
(המו"ל).
(3) בתחלתו.
(4) ישע"א, א, כז.
(5) יצא-לאור בקונטרס בפ"ע בשנה זו – תשט"ו*** (ולאח"ז
באוה"ת פרשתנו (כרך ו) ס"ע ב'קעג ואילך ובסה"מ תקע"א ע' רנח
ואילך). וראה בפתח דבר שם (נדפס גם באוה"ת שם בהערה).

(* ראה גם מכתב כ"ד תמוז שנה זו (אגרות-קודש חי"א ס"ע רעט).

(** ראה גם מכתב י"ב מנחם-אב שנה זו (אגרות-קודש חי"א ריש ע' שכב).

(*** ושם ניתוסף גם משל על פתגם זה (מהנחה בלתי מוגה). וראה לקו"ש חל"ט ע' 8 ואילך. וש"נ.

- החילוק בין דור המדבר לדור שנכנסו לארץ הוא, שדור המדבר היה "דור דיעה"¹¹ והיו במדריגתו של משה רבינו, שהיתה לו ראייה באלקות. אבל הדור שנכנסו לארץ, שהיתה להם כבר שייכות לגשמיות – במילא היה חסר אצלם בענין הראיה באלקות, ואצלם לא היתה אלא שמיעה, כמו שכתוב "ועתה ישראל שמע וגו'"¹² (שמדריגת הראיה שפעל משה רבינו בדור שנכנסו לארץ לא היתה אלא ראייה מרחוק וכו').
- החילוק בין ראייה לשמיעה הוא¹³, שכאשר רואים דבר הרי זה בלי-גבול, אין בזה שום מיצרים והגבלות, דהיינו ששום ענין לא יזיז אותו ממקומו שיתעוררו אצלו ספיקות בדבר, כיון שהוא בעצמו ראה זאת. מה-שאינ-כן שמיעה, כאשר שומעים דבר, הרי אף שבשעת מעשה מתקבל אצלו ("ווערט אָפגעלייגט ביי אים") הדבר ששומע, מכל-מקום, על-ידי קושיא יתכן שהענין ייסתר אצלו, והרי זה מורה, שגם בשעה שהדבר היה מונח אצלו, היה הענין אצלו באופן מוגבל¹⁴.
- ולכן במשנה-תורה, שנאמר לדור שנכנסו לארץ, שאצלם היתה רק מדריגת השמיעה באלקות – היה צורך לצוותם אודות ענין מסירות-נפש וכיוצא-בזה, שלדור המדבר לא היה צורך לצוות ולהזהיר על כך¹⁵.
- ואף-על-פי-כן, אף שהדור שנכנסו לארץ היו במדריגה תחתונה יותר מדור המדבר – היתה בהם מעלה שלא היתה בדור המדבר. ולכן נאמר בדור המדבר¹⁶ "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה וגו'", דקאי על שילה וירושלים¹⁷, לאחר שכבר נכנסו לארץ-ישראל דוקא.
- והטעם הוא, כיון שעל-ידי הירידה גופא, שהתחילו להתעסק עם דברים גשמיים כירידת המדריגות – דוקא על-ידי-זה נשלמת אמיתית הכוונה, בנין המנוחה והנחלה.
- ונמצא, שהענין דשבת פרשת דברים, התחלת משנה-תורה, מורה על התכללות שני ענינים הפכיים: א) זוהי ירידה גדולה, ב) על-ידי ירידה זו – דוקא על-ידיה נעשית אמיתית העליה.
- וזוהו גם-כן הענין דשבת חזון, שגם בו ישנם שני ההפכים: מצד אחד הרי הוא ב"תשעת הימים"¹⁸, ויתירה מזו, הוא השבת שלפני תשעה באב, זמן החורבן. אבל מצד שני, הרי על-ידי ירידה זו דוקא תהיה תכלית העליה, כאמור בשם הרב הקדוש הרב לוי יצחק מבארדיטשוב נשמתו-עדן, שבשבת חזון מראים את בית-המקדש השלישי, שהוא למעלה מאלו שלפניו, יבנה במהרה בימינו על-ידי משיח צדקנו.
- ה. והנה, מכיון שענינה של שבת זו הוא חיבור שני הפכים – הרי זה נעשה על-ידי הקו השלישי, שלמעלה משני הקוים, שלכן כולל בתוכו את שני הקוים (כמדובר לעיל במאמר¹⁹).
- וזוהו גם ענינם של ג' בתי-המקדש: בית המקדש הראשון – היה בזמן שלמה, שאז "קיימא סיהרא באשלמותא"²⁰, גילוי מלמעלה למטה, זמן של גאולה; בית המקדש השני – היה בזמן ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"²¹, בדרך מלמטה למעלה, זמן של גלות. ועל שני בתי-המקדשות אלו נאמר²² "יחיינו מיומים". ואילו בית המקדש השלישי – עליו נאמר (בהמשך הכתוב) "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו", דקאי על בית המקדש דלעתיד, שהוא למעלה מב' הקוים דגלות וגאולה.
- ולכן תהיה הגאולה דלעתיד גאולה שלימה, שאין אחריה גלות²³ – דמכיון שגאולה זו היא למעלה לגמרי מב' הקוים דגלות וגאולה, לכן היא גאולה שלימה ואמיתית, במהרה בימינו, על-ידי משיח.

* * *

(17) מגילה י"ד, א. וש"נ. ירושלמי מגילה ספ"א. הובא בפרש"י עה"פ. וראה גם זח"ב רמא, א. רמב, א.
 (18) נוסף על היותו ב"שלושת השבועות" (מהנחה בלתי מוגה).
 (19) ספ"ד (לעיל ע' ט).
 (20) זח"א קנ, א. רכג, א-ב. ועוד. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.
 (21) מגילה יד, א. וש"נ.
 (22) הושע ו, ב ובפרש"י.
 (23) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב.

(11) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ. וראה גם לקו"ת שלח לו, ב.
 (12) ואתחנן ד, א. וראה לקו"ת ר"פ ואתחנן.
 (13) המשך וככה תרל"ז פל"ג. ובכ"מ.
 (14) וע"ד שמצינו (ב"ב יט, ב) בדבר המקבל טומאה, ש"אינו חוצץ בפני הטומאה" (בכמה דינים). והיינו, שאף שעתה הוא טהור, הרי עצם העובדה שבאפשרותו להיות טמא, פוסלתו מלחצוץ בפני הטומאה (ראה גם לעיל ע' 165. וש"נ). – מהנחה בלתי מוגה.
 (15) ראה תניא ספכ"ה.
 (16) פ' ראה יב, ט.

- 1 ו. אמרו רבותינו ז"ל²⁴: "כל ישראל ערבים זה בזה". ומזה מובן – אפילו מצד הפירוש הפשוט שבזה,
- 2 ובפרט מצד הפירוש הפנימי המבואר בחסידות²⁵, שכל בני ישראל "מעורבים זה בזה", כיון שכל בני ישראל הם
- 3 "קומה אחת שלימה"²⁶ – שכאשר יהודי מתעורר בתוספת התחזקות בתורה ומצוות, הרי זה פועל על כל בני
- 4 ישראל בכל קצוי תבל.
- 5 וכידוע²⁶ המשל בזה, שכאשר אבר מסויים חולה, הנה על-ידי-זה שמקזים דם באבר אחר, מתרפא גם אבר
- 6 זה.
- 7 ולכן, בשעה שיושבים יהודים יחד בהתעוררות, ובפרט בהתעוררות חסידית מתוך שמחה של מצוה – הרי
- 8 זה פורץ את כל הגדרים²⁷, ופועל בכל בני ישראל בכל קצוי תבל.
- 9 ואין זה בסתירה לענין הבחירה, שכל אחד צריך לבחור בעצמו בטוב – כי, הפעולה הנ"ל אינה אלא הגברת
- 10 הצד הטוב על הצד ד'לעומת-זה', וכאשר מגבירים את הצד הטוב, אזי בוחר הלה בעצמו, בבחירתו החפשית,
- 11 בטוב, כפי שהקב"ה מייעץ "ובחרת בחיים"²⁸.
- 12 ועל-דרך שמצינו ברמב"ם²⁹ בענין "מי שהדין נותן שכופין עליו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש . . (ש)מכין
- 13 אותו עד שיאמר רוצה אני" – ש"מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק
- 14 מן העבירות (וכפתגם אדמו"ר הזקן³⁰ שיהודי אינו רוצה וגם אינו יכול להיות נפרד חס-ושלום מאלקות), ויצרו
- 15 הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו", כיון שאז נתגלו רצונו ובחירתו
- 16 שלו, שיהודי מצד עצמו בוחר בטוב.
- 17 ובזה יובן מאמר רבותינו ז"ל³¹ "כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" – שהכוונה
- 18 בזה אינה לחולה בגשמיות דוקא, אלא גם לחולה ברוחניות – דלכאורה³², הרי זה בסתירה למאמר רבותינו
- 19 ז"ל³³ "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"? אלא הענין הוא כנ"ל, שפעולתו של ה"חכם" היא לכפות את
- 20 האדם ולהסיר ממנו את אונס היצר הרע, ואזי בוחר הוא בטוב בעצמו.
- 21 ואז נותן הוא "גט" למי ש"מצא בה ערות דבר"³⁴, דהיינו שהוא מתגרש ("ער גט זיך אָפּ") מענינים
- 22 ד'לעומת-זה', ונעשה 'אשה' לו יתברך, דהיינו שמתקשר עם הקב"ה – בבחירתו החפשית.
- 23 ז. כ"ק מו"ח אדמו"ר נהג לומר, שאין צריכים להתערב ב"בעל-הבית שקייט"³⁵.
- 24 ונוסף לזה, הרי ישנו מאמר מאדמו"ר האמצעי 'דיבור-המתחיל' להבין ענין לקיחת אנשי חיל כו'³⁶, ותוכנו
- 25 הוא בביאור התכלית שבענין לקיחת בני ישראל לצבא – דלכאורה, מכיון שבצבא ישנן גזירות על קיום המצוות
- 26 כו', איזו תכלית יש בזה? ומבאר שם במאמר, שדוקא כאשר ישנן גזירות, ואף-על-פי-כן מקיימים כמה מצוות
- 27 במסירות-נפש, הרי אותן מצוות מועטות שמקיימים במסירות-נפש יקרות הן ביותר למעלה, ועד שבשביל זה
- 28 כדאי כל הגזירות, וכדאי כל המצוות הרבות שאין מקיימים כלל, מצד גודל ה'נחת-רוח' במצוות אלו שמקיימים
- 29 במסירות-נפש.
- 30 אמנם אף-על-פי-כן, הרי המוזכר לעיל (סעיף א') אינו ענין של טוב הנראה והנגלה, והרי רוצים אנו
- 31 שהענינים יהיו בטוב הנראה והנגלה.
- 32 ונוסף לזה: המדובר במאמר אדמו"ר האמצעי הנ"ל הוא בנוגע לגזירות של גויים, שבזה אין חילול השם,
- 33 כיון שהגויים הם "כגרון ביד החוצב"³⁷; מה-שאינ-כן כשמדובר בגזירות של בני ישראל, שבזה ישנו חילול השם
- 34 – אין הדבר כדאי כו'.

(31) ב"ב קטז, א. וראה גם שו"ת חת"ס חאו"ח סקס"ו.

(32) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חיי"א ס"ע 62 ואילך.

(33) ברכות לג, ב. וש"נ.

(34) תצא כד, א.

(35) ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז ע' רג.

(36) נדפס במאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' רסג ואילך. וש"נ.

(37) ע"ד לשון הכתוב – ישע"י יו"ד, טו. וראה זח"א לו, א.

(24) שבועות לט, סע"א.

(25) לקו"ת בהעלותך לג, ג.

(26) שם ר"פ נצבים.

(27) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(28) נצבים ל, יט.

(29) הל' גירושין ספ"ב.

(30) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק

ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמז (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.

והעיקר הוא – שרוצים אנו, ומובטחים שכן יהיה, שבעקבתא דעקבתא דמשיחא, שהוא הזמן שבו אנו עומדים עתה, יהיה טוב הנראה והנגלה, וטוב הנראה והנגלה פירושו – שלא יהיו שום גזירות כלל, וילמדו תורה ויקיימו מצוות מתוך מנוחה והרחבת הדעת.

ח. בהלכות העוסקות במלך המשיח, כותב הרמב"ם³⁸ שהמשיח "יכוף כל ישראל לילך בה (בתורה) ולחזק בדקה".

ולכאורה אינו מובן:

אמרו רבותינו ז"ל³⁹ "אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב", ואם-כן, הרי ממה-נפשך אינו שייך ענין הכפיה: אם יהיה זה "דור שכולו זכאי" – אין צורך בכפיה, ואם יהיה זה "כולו חייב" – גם אז אינו מתאים ענין הכפיה, שהרי כדי לכפות יש צורך באחיזה בדבר כלשהו ("מען מוז האבן בא וואס צו אנהאלטן זיך"), ובמצב של "כולו חייב" הרי אין זה שייך?

וביאור הענין:

כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן כותב במכתב (שנתפרסם כבר ב"קופיר"⁴⁰), שישנם ב' מדריגות במשיח – "דוד" ו"בן דוד": "דוד" – ענינו הגילוי דמשיח, "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"⁴¹; ו"בן דוד" קאי על זמן שקודם לזה, שאז עדיין לא יהיה גילוי זה, ומכיון שעדיין ישנו העולם – יהיה תערובות טוב ורע.

ועל-פי-זה יובן מה שכתב הרמב"ם שמשח "יכוף כל ישראל כו'":

זה שאמרו רבותינו ז"ל שדורו של משיח יהיה "דור שכולו זכאי או כולו חייב" – קאי על המדריגה השניה, שהיא כבר לאחר הבירור, ואז לא שייך ענין הכפיה (כנ"ל); מה-שאינ-כן מה שכתב הרמב"ם שמשח "יכוף כל ישראל" – קאי על הזמן ד"בן דוד", שאז יהיה עדיין תערובות, ואז תהיה פעולת משיח ש"יכוף כל ישראל".

כלומר: לכל לראש תהיה עבודתו של משיח בבירור הטוב מן הרע, דכיון שיהיה עדיין תערובות טוב ורע, יפעל משיח ענין הכפיה ויברר את הטוב מהרע, ואז יקח את אלו שבמצב ד"כולו זכאי" אל הגאולה, ואילו את הנמצאים במצב ד"כולו חייב" – יניח הצדה לעת-עתה; ואחר-כך יפעל גם על אלו שהיו קודם לזה במצב ד"כולו חייב" – לצרף גם אותם עמו אל הגאולה השלימה.

ט. ענין הכפיה שיהיה על-ידי משיח – אין פירושו כפיה "בשוטי" דוקא, אלא יכולה להיות גם כפיה בדברים ("במילי")⁴². ויתירה מזו: יתכן אפילו שה"דברים" ("מילי") נאמרים במקום אחר לגמרי, כשהלה כלל אינו שומע, ואף-על-פי-כן, על-ידי "דברים" אלו, כופים אותו, ומסלקים ממנו את אונס היצר-הרע (כנ"ל). ועל-דרך מה שכתב אדמו"ר הזקן⁴³, ש"מורי זה"ה היה נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו היה אומרה בפה אף שלא יבינו השומעים כ"כ. . בכדי להמשיך את ההשגה שנפלה לו בזה העולם בבחינת יציאת הדיבור כשמדברה בפיו. . ואזי יוכל אחר אף שהוא בסוף העולם להשיגה".

ואם כן, הרי בשעה שמתקבצים יחדיו עשרה מישראל, שאז "שכינתא שריא"⁴⁴ "אפילו כשאננם מדברים בדברי תורה"⁴⁵, ובפרט כשגם עוסקים בדברי תורה, ובפרט כשהדבר נעשה מתוך התוועדות חסידית, ובפרט כשחוזרים על פתגם מאחד מרבותינו נשיאינו, שענינו של רבי הוא "אנכי עומד בין הוי' וביניכם"⁴⁶, ונמצא שמצדדים לזה גם את ה"עצמות" – אזי יש בכוחם לפסוק שגם יהודי נוסף יתעורר במסירות-נפש ויעמוד בתוקף בעניני יהדות – כשם שהם מאחלים זאת לעצמם.

והיינו, שכאשר הולכים בדרך אהבת ישראל, שהיא מצותו של הקב"ה – הולכים בשליחותו של הקב"ה, וממילא יש בכח לפעול גם ענינים שאפילו מלאכים אינם יכולים לפעול – לא מבעי מלאכים שנבראים לזמן קצר,

(42) ראה כתובות עז, סע"א.

(43) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תסד. וש"נ.

(44) סנהדרין לט, א.

(45) תניא אגה"ק סכ"ג (קלו, ב).

(46) ואתחנן ה, ה. וראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

(38) הל' מלכים ספ"א. וראה גם לעיל ע' 164. וש"נ.

(39) סנהדרין צח, א.

(40) קובץ מכתבים מכתב ט. ולאח"ז באגרות-קודש שלו ח"א ע'

שיא ואילך.

(41) ישע"י מ, ה.

1 שעליהם אומרים⁴⁷ "יוצר משרתים ואשר משרתיו כו'", אלא אפילו מלאכים נצחיים, כמו המלאך מיכאל, שנברא
 2 כבר בששת ימי בראשית, כמו שכתוב⁴⁸ "ועוף יעופף גו'", "ועוף דא מיכאל"⁴⁹, והוא "מלמד זכותן של
 3 ישראל"⁵⁰, כי⁵¹, גם מלאך מיכאל יכול רק ללמד "זכותן של ישראל", אבל בעניננו יש צורך תחילה לפעול את
 4 "זכותן של ישראל", וענין זה הוא בכח הנשמות דוקא.

5 (וסיים⁵² כ"ק אדמו"ר שליט"א:) ויהי-רצון שיהיה זה בחדס וברחמים, בטוב הנראה והנגלה.

* * *

6 י. עומדים אנו עתה בימים אודותם נאמר שיהפכו "לששון ולשמחה"⁵³.
 7 והנה, מבואר בחסידות⁵⁴, ש"ששון" ו"שמחה" הם שני קוים: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.
 8 וכיון שבכל אחד ואחד משני קוים אלו ישנה מעלה, וכמבואר בשערי אורה⁵⁵ ובהמשך תרס"ו⁵⁶ בענין תלמוד
 9 בבלי ותלמוד ירושלמי, שבכל אחד מהם ישנה מעלה שאין בזולתו – לכן נוסח הברכה הוא "יהפכו לששון
 10 ולשמחה", דהיינו שיהיו ב' המעלות, שענין זה נעשה על-ידי הקו השלישי, כנ"ל (סעיף ה').
 11 (טרם צאתו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) יהי-רצון שנצא מהגלות אל הגאולה השלימה והאמיתית בחדס
 12 וברחמים.

(52) חסר נוסח הברכה (המו"ל).
(53) זכרי' ח, יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.
(54) ראה גם אוה"ת מג"א (הוצאת תש"נ) ע' קנב. סה"מ תרנ"ג ע'
רנט ואילך. עזר"ת ע' קכא.
(55) שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך.
(56) ע' צ ואילך. | (47) נוסח ברכות ק"ש. וראה לקו"ת אמור לו, א.
(48) בראשית א, כ.
(49) זח"א מו, ב.
(50) שמו"ר פי"ח, ה. וראה פס"ר פמ"ה, יו"ד. מצו"ד דניאל יב,
א.
(51) כ"ה בזכרון אחדים (המו"ל). |
|---|---|

אגרות קודש

ב"ה, א' מנ"א, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

הגיעתני שמועה מוזרה אשר מי שהוא הרים יד עליך בקשר עם עבודתך בקדש חנוך עטה"ק... וכפי
 שהודיעוני, הרי המרים יד, כאילו קנא קנאת הקדש וכו'.

ובודאי לא נפל רוחך עליך, כי בפנימיות הענין הרי לא עליך הרים יד (שגם אז הרי מלתו אמורה
 בדברי רז"ל ע"ד מהותו של המרים יד על בן ישראל), כי בנדון דידן הרי גם הרים יד עלי. ואת"ל - בעיקרו
 עלי ואתה אינך אלא שלוחי. וכמו שהנ"ל לא עשה עלי רושם להחליש העבודה בכלל, הרי תקותי חזקה שלא
 יפעול חלישות עליך בעבודתך ואדרבה עוד תוסיף אומץ והתעוררות בזה. והשי"ת יצליחך בהצלחה גדולה,
 ועי"ז יתוסף בכל המצטרך לך מנפש ועד בשר.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

לקוטי שיחות פרקי אבות כרך יז פרק ג

מתורגם ללשון הקודש

(ב) מהו דיוק הלשון "איש את רעהו חיים בלעו"? הלשון
הרגילה והפשוטה במקרה זה היא "הריגה", כלשון הכתוב²³
"אין יראת אלקים גו' והרגוני", או "גזילה" (אם הכוונה כאן
(גם) לגזילות ונוקי-ממון), וכיוצא בהן – ומדוע משתמשים
26 כאן בלשון וענין מחודשים "חיים בלעו"⁷?

(ג) כל הענינים בעולם תלויים בעם ישראל⁸, ככתוב⁹
"את העולם נתן בלבם". מזה מובן, שהאפשרות ש"אלמלא
מוראה איש את רעהו חיים בלעו" קיימת גם חס ושלום
אצל יהודים¹⁰, ואדרבה – כתוצאה מיישום הוראה זו
על-ידי יהודים, נפעל גם בעולם שלא יהיה "איש את רעהו
32 חיים בלעו".

ולכאורה תמוה: כיצד שייך לומר אודות יהודים,
שלמרות כמה וכמה ציוויי ה' הברורים בזה, הרי בלא
מוראה של מלכות יוכל יהודי "בללוע" (ולא סתם אדם
נוסף, אלא אפילו) את "רעהו"¹¹?! ובפרט, כאמור,
שהמדובר כאן אודות יהודי (הלומד מסכת אבות, משום)
שרצונו "למהוי חסידא" [=להיות חסיד] – האם זקוק הוא
לאזהרה "הוי מתפלל בשלומה של מלכות" כדי להבטיח
40 שלא יהיה "בולע" את "רעהו"?

ב.

קשר המאמר "שנים שיושבין וכו'" למשנתנו

לאחר המאמר המובא לעיל, נאמר במשנה זו¹²: "רבי
חנינא¹³ בן תרדיון אומר שנים שיושבין ואין ביניהם דברי
תורה הרי זה מושב לצים כו' אבל שנים שיושבין ויש
44 ביניהם דברי תורה וכו'".

א.

שליטת "איש את רעהו חיים בלעו" – מידת
חסידות?

1 "רבי חנינא² סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה
2 של מלכות שאלמלא מוראה³ איש את רעהו חיים בלעו".

3 וצריך להבין:

4 (א) חז"ל אומרים⁴ "מאן דבעי למהוי חסידא לקיים כו'
5 מילי דאבות" [=הרוצה להיות חסיד יקיים את הנאמר
6 בפרקי אבות], כלומר: מסכת אבות מורכבת מ"מילי
7 דחסידותא" [=דברי חסידות], הנהגות שאינן מחוייבות
8 מצד הדין, ויש לעשותן מצד "חסידות" – לפנים משורת
9 הדין.

10 [ועל דרך ההוראה במשנה הראשונה בפרק זה:
11 "הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה" –
12 שורת הדין מחייבת רק שיהודי לא יעשה עבירה בפועל,
13 ועל כך מוסיפה המשנה הנהגה חסידותית: שהאדם יעמוד
14 במצב של יראת החטא, (וזה גם עצה והוראה) שלא יבוא
15 (ואף לא יתקרב) לחטא – באמצעות התבוננות בשלושה
16 דברים, ועל-ידי כך "ואין אתה בא לידי עבירה"],

17 אך ההוראה "הוי מתפלל בשלומה של מלכות"
18 לכאורה אין לה שום קשר להנהגה של מידת חסידות, או
19 לזהירות לפנים משורת הדין,

20 אדרבה, שליטת מצב של "חיים בלעו" – מוכרחת על
21 פי ציוויים הכי חמורים בתורה⁵.

(1) משנה ב.

(2) כ"ה הגירסא בדפוסי משניות שלפנינו (ובע"ז ד, א). וכ"ה גירסת אדה"ז
בסדרו. אבל בשינויי נוסחאות למשניות "חנני". וכ"ה במס' ע"ז כת"י (ג.י.
תשי"ז), ר"ח ע"ז שם. ובכ"מ. ולהעיר מר"ה יד, ב: א"ר חנינא ואיתמא ר'
חנניא. ואכ"מ.

(3) בע"ז שם "שאלמלא מוראה של מלכות" (ועד"ז בטור חו"מ סי' א
"מורא מלכות"). וליתא בעי, כת"י הנ"ל ור"ח שם. ראה דק"ס שם. וראה
נחלת אבות לאבות כאן.

(4) ב"ק ל, א. וראה לעיל ע' 370 הערה 7.

(5) שצריך לשמור לחיו וחי רעך (שלא יבלעו חיים). וגם הפרט ד"הוי
מתפלל כו', הרי מ"ע על היחיד להתפלל על חייו (ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א
ה"ב. חינוך מצוה תלג. שרש מצות התפלה בתחלתה).

(6) וירא כ, יא.

(7) בתו"ח לע"ז שם: לפי שהכתוב המשיל את בני האדם לדגי הים והדגים
בולעים זה את זה חיים לכך נקט הכי. אבל במאמר ר' חנינא עצמו לא נזכר
כלל הכתוב "ותעשה אדם כדגי הים" שבע"ז שם, ומובן שנקט הכי כי יש
מצב ותוכן כזה גם בבני אדם. וראה מגן אבות (להרשב"ץ) – הובא במד"ש

כאן: ולשון הכתוב הוא כו'. ובמצו"ד לתהלים קכד, ג.

(8) כמוכרח ע"פ מרז"ל (רש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ועוד) בראשית –
בשביל ישראל שנקרא ראשית.

(9) קהלת ג, יא. לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.

(10) ראה פיה"מ להרמב"ם (תרגום קאפח): כלומר לולא יראת המלכות
היוו בולעים זה את זה חיים. ועד"ז הוא במחז"ו: שאילולי לא היתה יראתה
של מלכות עלינו כו' היוו בולעים אחד את חבירו כו'. ולהעיר מהגירסא
במחז"ו שם, בש"נ למשניות וכת"י ע"ז הנ"ל (הערה 2): "בלענו".

(11) ראה מדרש שמואל בסוף הפסקא ואפשר. ובפ"י מר' משה אלשאקר.
(12) לגירסת אדה"ז בסדרו. וכ"ה במשניות דפוס ראשון (נאפולי, רנב),
כת"י פארמה (ג), כת"י תמני. וכ"ה בדפוסי משניות וש"ס שלפנינו. ובמשניות
שעם פ"י, מדרש שמואל וכו' הוא משנה בפ"ע. וכ"ה בכת"י קופמאן, כת"י
פארמה (א), כת"י פריז.

וראה ספר יש סדר למשנה למשניות (מהר"י (פיק) ברלין) בתחלתו ד"ה
אלה החוקים, ועוד.

(13) כ"ה בסידור אדה"ז. וגם כאן שינויים, וע"ד הנ"ל הערה 2. ובלחם
נקודים (להיעבץ): חנני. כ"ה ברוב הספרים. ואכ"מ.

ואדרבה: לפעמים דוקא המעלות שיש לו – שלמותו
בלימוד התורה ושמירת המצוות מחד, ומאידיך החסרונות
הרבים שהוא רואה אצל השני, בפרט אם הלה איש פשוט
בידיעת התורה או אף לוקה בהעדר זהירות בקיום המצוות
– הן אלה שמביאות ומכריחות²⁰ אותו להסיק, שעל השני
להתבטל אליו. ויתירה מזו – זוהי זכות ועילוי לאותו אחד
באם "יבלע" במציאותו שלו.

ד.

התעוררות היראה כתוצאה מ"שלומה של מלכות"

כדי לשלול הרגשה והנהגה שכאלו, אין מספיקה
הסברה שכלית, מאחר כי, אדרבה, מצד שכל אמיתי –
מאחר ואין המדובר כאן על שוטה רשע וגם הרוח, חס
ושלום – יש מקום לכזו טענה: סוף כל סוף הריהו גדול
בתורה ובקיום המצוות וכו', וכו' בזמן "רעהו" רחוק מאוד
ממדרגה זו – הרי שהחשבון אמיתי ומבוסס על פי תורה²¹,
ובפרט אם השני זקוק לו בלימוד התורה ובהוראות בקיום
המצוות.

ולכן, גם אם יסבירו ויבארו לו שעליו להתנהג אחרת
(כל עוד יהיה זה הסבר שכלי בלבד), עדיין לא יוכל
להשתחרר מההנחה, כי רעהו צריך להיות בטל "ובלוע"
במציאות שלו.

והעצה לפעול אצל עצמו שלילת הנ"ל כדבעי, הוא
לקיים את הוראת המשנה "הוי מתפלל בשלומה של
מלכות", שעלידי זה²² יתעורר אצלו המורא של מלך מלכי
המלכים הקדוש-ברוך-הוא²³ – והרגש היראה הזה בכחו
לפעול אצלו, שלא יחוש את עצמו גדול לעומת יהודי
שני¹⁸.

וההסברה בזה: אמרו רז"ל²⁴ "מלכותא דארעא כעין
מלכותא דרקיעא" [=המלכות בארץ (בעולם הזה), דומה
למלכות שמים (של הקדוש-ברוך-הוא)], וההסבר בזה,
כידוע²⁵: "מלכותא דארעא" נמשכת ומשתלשלת
מ"מלכותא דרקיע" – למלך כאן למטה יש שורש ב"שר"

1 כבר דובר פעמים רבות¹⁴, כי חלוקת המשניות הינה
2 מדוייקת [דבר הנוגע להלכה למעשה¹⁵: במקרה שאחד
3 מקדש אשה "על מנת שאני יודע לשנות" (שהקידושין הם
4 בתנאי שהוא יודע משניות) – יש לומר שמספיק (ונחוץ)
5 לדעת שלוש משניות¹⁶], ויש אומרים כי (גם) משום כך כלל
6 אדמו"ר הזקן את מסכת אבות בסידורו¹⁷ – כדי לדעת את
7 אופן חלוקת המשניות.

8 ואינו מובן: מהו ההמשך והשייכות של המאמר "שנים
9 שיושבין וכו'" למאמר "הוי מתפלל בשלומה כו'", שלכן
10 נכתבו שניהם באותה משנה? – לכאורה אין נראה כל קשר
11 ביניהם¹⁸.

12 [ואדרבה, הסברא מחייבת, שהמאמר שייך ואמור
13 להכלל במשנה הבאה "ר' שמעון אומר שלושה שאכלו...
14 ולא אמרו עליו דברי תורה", שגם שם מדובר אודות
15 העילוי של דברי תורה בחבורה (והחסרון של חבורה ללא
16 דברי תורה)].

ג.

"חיים בלעו" - רצון שהזולת יתבטל כלפיו

17 והביאור בזה:
18 מכיוון שמסכת אבות כוללת "מילי דחסידותא",
19 כמוזכר לעיל, זאת אומרת: הוראות עבור יהודים השלמים
20 וזהירים בלימוד התורה וקיום המצוות וחסרה להם רק
21 הנהגה במידת חסידות –

22 הרי ממילא פשוט, שאין כל מקום להורות להם לא
23 לגזול יהודי שני, ובוודאי לא לצוותם שלא יפגעו בחייו
24 של יהודי שני (ואם כן פשוט מדוע לא נאמרה כאן אזהרה
25 ממצב של "איש את רעהו הרגו", או "גזלו");

26 הדיוק כאן הוא דווקא (".. איש את רעהו) חיים
27 בלעו": אין רצונו חס וחלילה לפגוע בחייו (או ברכושו)
28 של יהודי שני, רצונו הוא "רק" – "חיים בלעו", שהחיים
29 – המציאות והמעשים – של השני "ייבלעו" במציאות
30 שלו¹⁹.

(19) להעיר מפי' המהר"ל (בספרו דרך חיים) כאן.

(20) ע"ד מרז"ל בהמונע תלמידו מלמשו כו' (כתובות צז, א).

(21) להעיר ממחז"ל (ספרי ופרש"י) עקב יא, כב. וראה כתובות קיא, ב.
(ועוד): ולדבקה בו (ע"י) הדבק בחכמים ובתלמידים.

(22) ראה טושו"ע (ושו"ע אדה"ז) בתחלתו.

(23) להעיר מפי' הריטב"א הובא במדרש שמואל כאן בתחלתו. מדרש דוד
(לר' דוד הנגיד – נכד הרמב"ם) "אבל תוכו של המאמר כו'". ורוע ימין

להחיד"א. זרע יצחק למשניות. ועוד.

(24) ברכות נח, א. זח"א קצו, רע"א. ח"ג קעו, ב.

(25) ראה זח"א שם. ובכ"מ. ובארוכה (בהבא לקמן) ראה בד קודש.

(14) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 155. ועוד.

(15) ואולי י"ל שנפק"מ גם לענין "המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו"
(משנה ז' לקמן [לג' אדה"ז]). וראה מדרש שמואל שם מהרב ר' משה
אלמושיני.

(16) חלקת מחוקק אה"ע סל"ח ס"מ (וראה ב"ש שם סקנ"א). ועד"ז
להסברא שהביא שם ש"די במשנה אחת.

(17) ראה שער הכולל פ"ל ס"ג.

(18) ויתירה מזו: בבא הא' מדברת בענין שנוגע לכל העולם (ראה רש"י,
מח"ו, מאירי, רבינו יונה, רע"ב ועוד), והכי מוכרח לישוב העולם "אלמלא
מוראה איש את רעהו חיים בלעו", ובבא הב' – בענין הנוגע רק לישראל
(לימוד התורה), ובמדרגה הכי נעלית שבו – "שכינה שרוי".

בכוחותיו שלו, יתבונן בענין "שלומה של מלכות" 23
(ש"מלכותא דארעא" היא "כעין מלכותא דרקיע כו", 24
כנ"ל); כי יתכן ולאחר זמן תחדל ההתבוננות להשפיע עליו 25
כדבעי, מחמת תחבולות היצר, עד שה"מורא" יחלש 26
ואפילו – יתבטל לגמרי. 27

לכן באה ההדגשה בהוראה זו "הוי מתפלל בשלומה 28
של מלכות": לא לסמוך רק על ההתבוננות בכוחותיו שלו, 29
אלא מחובתו להתפלל על כך – לשאת תפילה ולבקש 30
שהקדוש-ברוך-הוא יעזור לו בטובו ובחסדו חסד חנים 31
(כמאמר רז"ל³⁴): "אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו" בכל 32
הנ"ל – עד שעל-ידי ה"מלכותא דארעא" יכיר וירגיש את 33
מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא³⁵. 34

ו.

הביטול מתבטא באופן הלימוד

ובזה יובן גם המשך המשנה "שנים שיושבין ואין 35
ביניהן דברי תורה כו": 36

ההוכחה האמיתית כי האדם (הנמצא במדרגת "מילי 37
דחסידותא", לאחר שלמד תורה כדבעי והוא זהיר במצוות) 38
אכן ביטל את רגש ההתנשאות והגאווה כלפי הזולת – היא 39
בכך שגם לימוד התורה שלו הוא באופן³⁶ של "שנים 40
שיושבין כו"³⁷. 41

והביאור: עיקר המציאות של לומד תורה (אודותיו 42
מדובר בפרקי אבות, כנ"ל) היא העסק שלו בתורה, וכל 43
שאר ענייניו אינם אלא טפלים. כדברי הפסוק³⁸: "אל 44

שלו למעלה, ושורש ה"שר" עצמו הוא בדרגא גבוהה 1
יותר, וכך למעלה ולמעלה יותר – "גבוה מעל גבוה 2
שומר"²⁶ – עד למלכות של "מלך מלכי המלכים הקדוש- 3
ברוך-הוא". 4

ומזה מובן, כי כאשר קיים "שלומה של מלכות" 5
בפשטות, שהשלטון של "מלכותא דארעא" הוא בשלימות 6
כו', הרי הטעם והסיבה האמיתיים לכך הם, שב"מלכותא 7
דארעא" מתגלה שורשה, "מלכותא דרקיע" – מלכותו של 8
הקדוש-ברוך-הוא – ובתוקף גדול²⁷. 9

ולכן, כאשר יהודי נמצא במדרגת "מילי דחסידותא" 10
(וממילא רואה הוא כל ענין כפי שהוא לאמיתתו) הרי 11
בתפלתו בענין "שלומה של מלכות", הוא מרגיש (עד – 12
בראי' מוחשית²⁸) את מלכותו²⁹ של הקדוש-ברוך-הוא³⁰; 13
וממילא מתעורר אצלו על-ידי "מלכותא דארעא" הרגש 14
ה"מורא" לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא³¹. 15

– ועצם היראה מהקדוש-ברוך-הוא מכניעה אצלו את 16
רגש ההתנשאות ותחושת הגדלות כלפי יהודי שני – לפי 17
שמלכותו יתברך הינה באופן של "השוה" ³² ומשוה קטן 18
וגדול³, הגדול שבגדולים לגמרי אינו תופס מקום בדיוק 19
כמו הקטן שבקטנים. 20

ה.

אין די בהתבוננות - דרושה תפילה

אך היצר הרע הרי הוא "אומן"³³ במלאכתו להוריד את 21
האדם מדרך הישר – ולכן, לא מספיק שהוא עצמו, 22

כעין מלכותא דרקיע ובהנכנס לכאן הרגשתי בנפשי יראה ופחד כו' (בית רבי
ח"א פט"ו. וראה בד קודש).

(32) פיוט "וכל מאמנים" (בתפלת ימים נוראים).

(33) ראה שבת קה, ב: כך אומנתו כו'.

(34) סוכה נב, ריש ע"ב. קדושין ל, ב.

(35) ע"פ הנ"ל תובן השייכות לבעל המאמר רבי חנינא סגן הכהנים שי"א*
שהי' מעשרה הרוגי מלכות, שהמלכות הרג אותם בשליחותו של הקב"ה נוראה
ב"מדרש אלה אזכרה" וב"מעשה עשרה הרוגי מלכות" דברי ר"י בן בבא
ועוד: אנו חייבים מיתה למלך גדול ונורא והוא מסר אותנו ביד מלך כו'.

(36) ומה שמתחיל "שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב
לצים", כי זה בא בהמשך ישיר להשליה "איש את רעהו חיים בלעו" – ראה
מדרש שמואל בתחלתו (הובא בתו"ט בקיצור) דפירוש, שאפילו עוסקים
בתורה הם עוסקים כל אחד לבדו ואינם מתחברים ללמוד בחברה כו' וקראם
לצים כו' כיון שבגאותו וגאונו מתלוצץ כ"א בקרבן מידעת חבירו כו', ע"ש.

וראה ד"ה החלצו תרנ"ט פ"י.
(37) זוהי השייכות לר"ח בן תרדיון שהי' מעשרה הרוגי מלכות (לכל
הדיעות), והי' יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים כו' ונשוק וספר תורה
עמו (ע"ז יח, א. ובהצוויין לעיל הערה 35).

(38) ירמי' ט, כב"כג.

(26) קהלת ה, ז.

(27) להעיר מתורת שלום ע' 204.

(28) להעיר מסה"מ עת"ר ע' נא. סה"מ קונט" ח"א רכו, ב ואילך. ועוד.

(29) להעיר מפי' הבחי (הובא בלקו"ת צו יב, סע"ב ואילך) במ"ש (משלי
כו, כא) ירא את ה' בני ומלך. וראה פי' הצ"ע ע"פ (אוה"ת נ"ך ח"ב ע'
אכ'), ובתורת שמואל ס"ט תרכ"ח.

(30) ועפ"ז יש לברר שדוקא ע"י קיום ההוראה "הוי מתפלל בשלומה של
מלכות" דבני' עד באופן של מילי דחסידותא, מתקיימת המוראה של מלכות
השוללת "איש את רעהו חיים בלעו" בהנהגת העולם (כנ"ל ס"א):

אצל אוה"ע מצ"ע אין "מוראה של מלכות" כ"א רק היראה מהדין ומשפט
והעונש בפועל. ויראה זו אין בכוחה למנוע שלא יהי' איש את רעהו חיים
בלעו – שכל חייו ומציאותו של השני יהיו "בלועים" ומכוסים במציאותו, הוא,
באופן שלהשני לא יהי' שום ענינים משלו, כי יהי' זקוק ונצרך לפרנסתו וכיו"ב
להגדול ממנו (שהרי זהו אין דין ומשפט עונש כיון שאינו גונב וגוחל מרעהו):
אבל עי"ז שאיש הישראלי מתפלל בשלומה של מלכות, שיורגש
במלכותא דארעא מלכותא דרקיע, הר"ז פועל גם באוה"ע "מוראה של מלכות"
השוללת "איש את רעהו חיים בלעו".

(31) להעיר מהמסופר באדה"ז שכשהי' במאמר כשבקרו הקיסר (בבגדים
אורחים) חלק לו כבוד מלכות באמרו בוראי הנך קיסר כו' כי מלכותא דארעא

(* סה"ד ג"א תתפ ד"ה ר"ע נהרג. וראה מושיע"ע אר"ח סתק"פ ס"ב (מבה"ג) בכ"ה בו (סיון) נהרג רשב"ג ורבי ישמעאל ור"ח סגן הכהנים. אבל בהמדרשים (איכ"ר ב. ד. מדרש
תהלים ט, יג. ועוד. ובמדרשים שבפנים ההערה). וכן במחזור ליוה"כ פיוט "אלה אזכרה" ובקנינות "אדרי הלבנון" לא נמנה בהעשרה.

25 בחינת מלכותו של הקדוש־ברוך־הוא (מלכותא דרקייע)
26 כמו שהיא מצד עצמה, לא רק על־ידי התלבשות במלכותא
27 דארעא, שעל־ידי זה נעשית שלימות היראה והביטול
28 לאלקות כמו שהוא מצד הקדוש־ברוך־הוא⁴⁴.

ז.

"שנים שיושבין" היפוכו של "רעהו חיים בלעו"

29 על פי כל הנ"ל יובן גם הלשון והסדר בפסוק⁴⁵ המובא
30 במשנתנו "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה'
31 וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו" –
32 שלכאורה: מכיוון והמדובר כאן אודות "שנים שיושבין
33 ויש כיניהם דברי תורה" מדוע נקראים הם "יראי ה'" (ומה
34 נוגע כאן לכנותם בתואר זה)? –
35 אלא שבכך בא הפסוק לבאר: מדוע העובדה ש"יש
36 ביניהם דברי תורה" פועלת ש"שכינה שרויה ביניהם" –
37 משום שה"נדברו" הוא באופן של "יראי ה'":

38 היראה ממלך מלכי המלכים הקב"ה קיימת אצלם
39 (על־ידי ה"מתפלל בשלומה של מלכות" וכיוצא בזה)
40 באופן גלוי ניכר ונרגש, כך שה"נדברו" שלהם בתורה⁴⁶
41 הוא תוצאה מהיותם בדרגת "יראי ה' איש אל רעהו"
42 (ההיפך של "איש את רעהו חיים בלעו"), ולכן על־ידי
43 לימודם הם מגיעים למדרגה של "חושבי שמו", כולל גם
44 – שנרגש בהם אשר "כל התורה" היא – "שמותיו של
45 הקדוש־ברוך־הוא"⁴⁷.

(משוחתת ש"פ שלח תשל"ה)

1 יתהלל חכם בחכמתו גו' הגבור בגבורתו גו' עשיר בעשרו
2 (שחכמה גבורה ועשירות הנם ענינים המשתנים במהלך
3 הזמן) כי אם בזאת יתהלל גו' השכל וידוע אותי", תורה
4 היא דבר נצחי – "כי הם חיינו ואורך ימינו", ועל דרך
5 מאמר רז"ל³⁹ "מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד
6 את בני אלא תורה כו' בנערותו כו' בזקנותו כו'".

7 ומכיוון שהתורה היא המהות האמיתית של העוסק
8 בתורה, מובן שביטול מהותו ומציאותו נמדד לפי רגש
9 הביטול הקיים אצלו בלימוד התורה.

10 וזהו הדיוק "שנים שיושבין כו'": כל זמן שהלומד
11 (מרגיש שהוא) אצד היושב ועוסק בתורה, הוא החכם
12 והעוסק והמחדש חידושים בתורה, הרי לימודו אינו באופן
13 של "שנים שיושבין" – שלימודם הוא כיושבים בשוה,
14 באותה "ישיבה"; כי אם הוא מחשיב את עצמו כ"ראש
15 ישיבה" ואת השני – כאחד היושב כתלמיד (ומי יודע באיזו
16 שורה⁴⁰).

17 דווקא כאשר הוא בטל באמת, אזי לימודו עם רעהו
18 כו' הוא באופן של "שנים שיושבין" – כאצד, בלי תחושת
19 מעלה של לומד אחד לגבי השני⁴¹;

20 ואז נעשה "שכינה שרויה", ששכינה הוא גילוי מלכותו
21 של הקדוש־ברוך־הוא⁴²,

22 וכידוע⁴³: בשעה שיהודי פועל בעצמו את הביטול
23 (על־ידי "הוי מתפלל בשלומה של מלכות" כנ"ל) והוא
24 בבחינת "שנים שיושבין", אזי "שכינה שרויה" – מתגלה

(39) משנה ובריתא סוף קידושין.

(40) ראה ב"ק קיז, א.

(41) ראה מדרש שמואל הנ"ל הערה 36.

(42) ראה בהנסמן לעיל הערה 23. תניא פנ"ב. ובכ"מ.

(43) וראה תניא פ"ו.

(44) ראה סדור עם דא"ח הערה לתיקון חצות.

(45) מלאכי ג, טז.

(46) להעיר מהענין דהבאת שלום (תורה) בין אדם לחבירו (שנים שיושבין) ה"ז הקדמה ומביאה השלום בין איש (ת"ת, שלום) לאשתו (מלכות) – ונעשה שלומה של מלכות) – לקו"ת אמור לח, ב. ועוד.

(47) רמב"ן בהקדמתו לפי עה"ת, ע"פ זח"ב פז, א. לקו"ת ר"פ מצורע ובכ"מ.

יום ראשון כ"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, ומאחר שהתפלה היא... עד עמ' 198, עילאה).

- 1 ומאחר שהתפלה היא בחינת תשובה עלאה - צריך להקדים
- 2 לפניה בחינת תשובה תתאה. - הענין של הכנעה ו"לב נשבר",
- 3 כפי שהסביר לעיל. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה
- 4 במשנה⁸: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך בך ראש", ופרש
- 5 רש"י - "הכנעה", -
- 6 שהאדם שבור ונכנע בתוכו,

אגרת התשובה

- 7 והיא בחינת תשובה
- 8 תתאה לעורר - על עצמו,
- 9 רחמים בנזק לעיל,
- 10 בפרק ד' ובפרק ח', ובדילוף
- 11 התם בגמרא מקרא,
- 12 כפי שלומדת הגמרא שם
- 13 מפסוק, דבתיב¹⁰ - שכתוב
- 14 בחנה: "והיא מרת נפש". -
- 15 והתפללה להקב"ה. הרי,
- 16 שכדי להתפלל להקב"ה זה
- 17 צריך להיות על ידי הכנה
- 18 של נפש מרה, ענינה של
- 19 "תשובה תתאה". אך,
- 20 בפרייתא שם: "תנו רבנן,
- 21 אין עומדין להתפלל אלא
- 22 מתוך שמחה". - כלומר,
- 23 שתיכף ומיד עליו לעבור
- 24 ממצב של מרירות למצב
- 25 של שמחה, שלמרות
- 26 שבתחילה צריכה להיות
- 27 ההכנה לתפלה במרירות, הרי בעמדו להתפלל עליו להיות במצב
- 28 של שמחה, ועכשו ברור יתום הנה, שאין הכל יכולין להפך
- 29 לבם כרגע מן הקצה, - אל הקצה, ממרירות לשמחה, כך שלמרות
- 30 שרגע לפני כן היה במרירות, יעבור מיד לשמחה, אזי עצה

ומאחר שהתפלה היא בחי' תשובה עילאה צריך להקדים לפניה בחי' תשובה תתאה. וז"ש רז"ל במשנה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש ופרש"י הכנעה והיא בחי' תשובה תתאה לעורר רחמים כנ"ל וכדילוף התם בגמ' מקרא דכתיב והיא מרת נפש. אכן בברייתא שם ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה. ועכשו ברור יתום הנה שאין הכל יכולין להפוך לבם כרגע מן הקצה. אזי עצה היעוצה להקדים בחי' תשובה תתאה בתיקון חצות כנ"ל. ומי שא"א לו בכל לילה עכ"פ לא יפחות מפעם א' בשבוע לפני יום השבת כנודע ליודעים שהשבת היא בחי' תשובה עילאה ושבת"ת אותיות תש"ב אנוש כי בשבת היא עליות העולמות למקורם כו' ובפרט תפלות השבת וד"ל. (ובזה יובן מ"ש שובה אלי כי גאלתיך פי' כי מאחר שמחיתי כעב פשעיך היא העברת הסט"א וגאלתיך מן החיצונים בהתעוררות רחמים עליונים באתערותא דלתתא בתשובה תתאה כנ"ל אזי שובה אלי בתשובה עילאה):

יום שני כ"ח תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, פרק יא ואמנם... עד עמ' ק, לאין קץ.

- 61 פרק יא. בפרק הקודם, פרק י', הסביר רבנו חזקן, כיוון שתפלה היא ענין
- 62 "תשובה עילאה", יש להקדים לפני התפלה הענין של "תשובה תתאה", שהיא
- 63 הכנעה ו"לב נשבר", הבאה מצד חשבון הנפש והתעוררות רחמים על נפשו.
- 64 כפי שהמשנה אומרת "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש", שלפי
- 65 פירוש רש"י, הכוונה ל"הכנעה", שהיא "תשובה תתאה", אך, בברייתא כתוב,
- 66 שתפלה צריכה להיות מתוך שמחה. "אין עומדין להתפלל אלא מתוך
- 67 שמחה", וכיוון שבזמננו אנו, לא כל אחד יכול לעבור תיכף ומיד מהכנעה ולב
- 68 נשבר לשמחה - הרי העצה היעוצה היא, לעסוק ב"תשובה תתאה" בזמן אור
- 69 - כמו ב"תיקון חצות", שישמש כהכנה לתפלה; ואילו בשעת התפלה תשרור
- 70 בו ענין השמחה הנדרשת בתפלה. בפרק הנוכחי, אומר רבנו חזקן, שלמרות
- 71 האמור לעיל, אפשר הדבר שתהינה שתיקן יחידיו, הכנעה ולב נשבר
- 72 מ"תשובה תתאה" והשמחה של העבודה להקב"ה בתפלה - שהרי, למרות
- 73 שהן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרירות ושמחה, בכל זאת, כשהן באות
- 74 משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות יחד, במיוחד בענין זה, כשהשברון
- 75 עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה יסיר את הסיבה לשברון הלב, כלומר,
- 76 הקב"ה מחל לו - דבר שהוא בשלעצמו מביא לשמחה.

8. ברכות רפ"ה (ל, ב). 9. ל, ב. 10. ש"א א, י. 11. לא, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה לעיל פ"ז". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איתא הב"י ע"ז בקוני' התפלה פ"א דהיינו דוקא בצדיקים גדולים כו' אבל בשאר כל אדם אי"צ להיות בכל לילה כו'". 14. תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. 15. ישעיה מר, כב.

1 ואֲמַנְם, לְהוֹיֹת – כדי שיהיו בְּלָבוּ הַהִכְנָעָה, – ושברון הלב, הִיא
2 בְּחִינַת הַשְׁוֹבָה תַּתְּאָה בְּנוֹכַר לְעִיל, וְגַם הַשְׁמָחָה בָּהּ, – וכן
3 השמחה מעבודתו את הקב"ה הנדרשת בעבודת התפלה, תהיינה
4 שְׂתִיתָן בִּיחָד – לא שתהיינה בשני זמנים נפרדים, ההכנעה

5 ו"תשובה תתאה" בשעת

6 "תיקון חצות", והשמחה

7 בשעת התפלה, אלא בשעת

8 התפלה עצמה תהיינה

9 שתייהן יחד, בְּכָר מְלֻתָא

10 אֲמִירָה – הדברים אמורים

11 כבר בְּלִקְוֵי אֲמָרִים –

12 בספר ה"תניא" חלק ראשון,

13 סוף פֶּרֶק ל"ד, – שכיוון

14 שהמרידות ו"לב נשבר" שלו

15 באים מצד מצב גופו ונפשו

16 הבהמית, והשמחה באה

17 מצד הנשמה – הנפש

18 האלקית והניצוץ האלקי

19 המלוכשים בו להחיותו, הרי

20 כיוון שהם באים משתי

21 סיבות נפרדות – יש

22 באפשרות שתי התנועות

23 (תנועת המרידות ו"לב

24 נשבר" ותנועת השמחה)

25 להיות יחד. בְּמֹו שְׁפָתוֹב

26 בְּזִהַר הַקְּרוֹשִׁי: "נְדִיחַ

27 תִּקְיָא בְּלִבָּי מִסְטָרָא

28 דָּא וְכוּ". – שמחה תקועה

29 בלבי מצד זה, ובכיה מהצד

30 השני, את זאת אמר ר'

31 אלעזר ב"ר שמעון כששמע מאביו סודות התורה בענין חורבן בית

32 המקדש, היתה בשעת מעשה בלבו בכיה ושברון לב מגודל החורבן

33 (שזה עתה נודע לו גודל החורבן) ומצד שני היתה בו שמחה מסודות

34 התורה שנתגלו לו. הרי שבשעה שישנן שתי סיבות שונות, יכולות

35 שתי התנועות, חדרה ובכיה, להיות יחד. וּבְצִרוֹף עוֹד הַאֲמוּנָה

36 וְהַבְטָחוֹת, – וכשמצטרפים לכך האמונה והבטחון דלהלן בוודאי

37 שישנה שמחה לְהוֹיֹת נִכּוֹן לְבֹו בְּמוֹת בָּהּ, בִּי חִפְזָא חֶסֶד הוּא,

38 וְחִנּוּן וְרַחוּם וְרַב לְסֻלָּה, תִּכְפָּה וּמִיד שְׁמַבְקָשׁ מַחִילָה וְסֻלְיָה

39 מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ ("בְּרַב רַחֲמֵי מַחָה פְּשָׁעֵי", "בְּכַסְנֵי טַהֲרֵי", –

40 מחטאי, "וְכָל עֲוֹנוֹתֵי מַחָה וְכוּ"), – כל הבקשות הללו – מוחל

41 לו הקב"ה מיד, בְּלִי שׁוּם סִפְק וְסִפְק סִפְקָא בְּעוֹלָם. – אם הקב"ה

42 מוחל לו, אלא בוודאי הוא מוחל לו, וּבְמֹו שְׁאֲנוּ מְבָרְכִין בְּכָל

אגרת התשובה

פרק יא ואֲמַנְם להיות בלבו ההכנעה היא בחי'

תשובה תתאה כנ"ל וגם השמחה

בה' שתייהן ביחד. כבר מילתא אמורה בלק"א ס"פ

ל"ד. כמ"ש בזה"ק חדרה תקיעא בלבאי מסטרא דא

וכו' ובצירוף עוד האמונה והבטחון להיות נכון לבו בטוח

בה' כי חפץ חסד הוא וחנן ורחום ורב לסלוח תיכף

ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו ית' (כרוב רחמין

מחה, פשעי כבסני טהרני וכל עוונותי מחה וכו') בלי

שום ספק וס"ס בעולם. וכמו שאנו מברכין בכל

תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' ברוך אתה ה'

חנן המרבה לסלוח והרי ספק ברכות להקל משום

חשש ברכה לבטלה אלא אין כאן שום ספק כלל

מאחר שבקשנו סלח לנו מחל לנו. ואילו לא היינו

חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד כמו שאנו מברכין

בא"י גואל ישראל. והרי אפי' במדת ב"ו כן שצריך

האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו מחילה ולא

יהא אכזרי מלמחול ואפי' בקוטע יד חבירו כדאי'

כגמ' בספ"ח דב"ק. ואם ביקש ממנו ג"פ ולא מחל

לו שוב א"צ לבקש ממנו. והגבעונים שביקש דוד

המלך ע"ה מהם מחילה בעד שאול שהמית את

הגבעונים ולא רצו למחול גזר דוד עליהם שלא יבאו

בקהל ה' שהם רחמנים וכו' כדאי' בפ"ח דיבמות.

ובמדת הקדב"ה עאכ"ו לאין קץ.

מלמחל, – אלא עליו למחול מיד, וְאִפְּלוּ בְּקוֹטַע יָד חֲבֵירוֹ, –

ומבקש מחילה מחבירו – על חבירו למחול לו, בְּדִאִיתָא – כאמור

בְּגִמְרָא בְּסוּף פֶּרֶק ח' דְּבִבְבָּא קַמָּא, וְאִם בְּקִישׁ מִמֶּנּוּ ג' פְּעָמִים

וְלֹא מַחֵל לוֹ – שׁוֹב אֵין צָרִיד לְבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, וְהַגְבַּעוֹנִים שְׁבִקֵּשׁ

דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם מֵהֶם מַחִילָה בְּעַד שְׁאוֹל שֶׁהִמִּית אֶת

הַגְבַּעוֹנִים, וְלֹא רָצוּ לְמַחֵל – גָּזַר דָּוִד עָלֵיהֶם שְׁלֹא יָבֹאוּ בְּקִהַל

ה', שֶׁהֵם רַחֲמָנִים וְכוּ, – שכיוון שחסרה לגבעונים הרחמנות ולא

רצו למחול, אין הם שייכים לקהל ה', בְּדִאִיתָא – כאמור בְּפֶרֶק ח'

דִּיבְמוֹת. – ואם כך הדבר במדתו של אדם, שעליו למחול

כשמבקשים ממנו מחילה, הרי וּבְמִדַּת תִּקְוַת שְׁבִרָה הוּא, עַל

אַחַת בְּמָה וְכַמָּה לְאֵין קֵץ. – שהוא מוחל כשמבקשים ממנו

מחילה.

יום שלישי כ"ט תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ק, ומה שמשבחים ומברכים... עד עמ' 200, היא מיד.

45 שהקב"ה מוחל אז, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה: תפלה
46 כנגד תמידין תקנות, ותמיד של שחר היה מכפר על עבירות
47 הלילה, ותמיד של בין הערבים – היה מכפר, על – עבירות, של
48 יום, וכן מדי יום ביום לעולם; – היתה המחילה שמחל הקב"ה

1 ומה שמשבחים ומברכים את ה' חנון המרבה לסלח – כל
2 השבחים שמשבחים בהם את הקב"ה ב"שמונה עשרה" הם הרי
3 דברים שרק הקב"ה עושה אותם ולא האדם, ואם משבחים את
4 הקב"ה שהוא מרבה לסלוח הרי הכוונה היא גם שרק הוא עושה כך;

49 על העבירות על ידי קרבן
50 התמיד (ועתה על ידי תפלה

5 וכיוון שאנו אומרים, שגם
6 מדתו של אדם היא כך,

51 ותשובה). אך, במה מתבטא
52 ההבדל בין המחילה שבכל

7 שעליו למחול כשמבקשים
8 ממנו מחילה, איזה שבח יש

53 יום, למחילה של יום כיפור,
54 שאנו אומרים "מעביר

9 בכך להקב"ה? – אלא,
10 השבח להקב"ה מתבטא בכך

55 אשמותינו בכל שנה ושנה –
56 המוסב על יום כיפור? –

11 שהוא "המרבה" – לסלוח,
12 דייקא, – דוקא, וקמו

57 אלא שיום הכפורים
58 מכפר על עבירות

13 שכתוב בענין: "ורב
14 לסלח", דהיינו שבמדת

59 תמורות, ותמיד, שהוא
60 קרבן עולה, מכפר על

15 בשר ודם, אם יחטא איש
16 לאיש ובקש ממנו מחילה

61 מצות עשה בלבה, וכן –
62 גם, התפלה בזמן הזה –

17 ומחל לו ואחר כך חזר
18 לסורו – וחטא שוב כנגדו,

63 כשאין אפשרות להקריב
64 קרבנות, עם התשובה, –

19 קשה מאד שימחל לו
20 שנית, ומכל שכן

65 שבשעת התפלה, תפלה היא
66 הרי במקום קרבנות התמיד

21 בשלישית ורביעית, – אם
22 מחל לו והוא שוב חטא נגדו,

67 – היא גם כן מכפרת רק על
68 מצות עשה בלבד, כנזכר

23 בודאי שקשה הדבר מאד
24 למחול לו שוב בפעם

69 לעיל. – שבשעת התפלה
70 מברכים "חנון המרבה

25 השלישית ובפעם הרביעית.
26 אבל במדת הקדוש ברוך

71 לסלוח" – על המחילה
72 שמוחל או הקב"ה. ואין זה

27 הוא אין הפרש בין פעם
28 אחת לאחת פעמים, כי

73 – ענין של "אחטא ואשוב",
74 – שחכמינו ז"ל אומרים¹¹ על

29 המחילה – שמוחל הקב"ה,
30 היא ממדת הרחמים, –

75 האומר כך: "אין מספיקין
76 בידו לעשות תשובה",

31 של הקב"ה, ומדותיו
32 הקדושות – של הקב"ה,
33 אינן בבהינת גבול

77 שלש
78 פעמים ביום אומרים "חנון המרבה לסלוח" מפני שעושים אז תשובה,

34 ותכלית, אלא בבהינת אינסוף, – בלי גבול ותכלית, כמו
35 שכתוב: "כי לא כלו רחמיו", – שמדת הרחמים של הקב"ה היא

79 ובינתיים ישנו שוב ענין החטאים, הרי שהוא עוסק תמיד בחטא
80 ובתשובה על החטא? כי – "אחטא ואשוב", הינו דייקא שבשעת

36 בלי סוף. ולגבי בהינת אינסוף אין הפרש כלל בין מספר קטן
37 לגדול, הכלל קמיה בלא ממש חשיב, – שכן, הרי לפנינו אינו

81 החטא היה יכול לבפש יצרו, אלא שסומך בלבו על התשובה,
82 – שיעשה לאחר מכן, ובגלל כך אין הוא כובש את יצרו הרע וחוטא,

38 נחשב לכלום, ומשונה קטן וגדול וכו'. – הרי שאין הבדל כלל אם
39 שהוא מוחל בפעם הראשונה או הרבה פעמים, ולכן "מעביר

83 ולכן הואיל ותשובה גורמת לו לחטא – שהרי הוא סומך על
84 התשובה, ולכן הוא חוטא, "אין מספיקין וכו'". – בידו לעשות

40 אשמותינו בכל שנה ושנה, וכל החטאים שמתוודים – עליהם,
41 ב"על חטא" מדי שנה, אף שחזר ועבר עליהם – חוזר ומתוודה

85 תשובה, ואף גם זאת – בשעה שהוא סומך על תשובתו המאוחרת,
86 וזה גורם לו לחטא, הרי, "אין מספיקין" דייקא, – חכמינו ז"ל

42 עליהם ביום הכפורים בשנה הבאה, וכן לעולם. ו"בכל שנה
43 וישנה" לאו דייקא, אלא כמו כן ביום ויום ג' פעמים

87 משתמשים בלשון "אין מספיקין" דוקא, שלא עוזרים לו בכך, על ידי
88 מתן אפשרות לעשות תשובה, אבל אם דחק ונתחנן ונתגבר על

44 מברכים: "ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלח"; – על המחילה

- 1 יִצְרוּ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - מִקְבָּלִין תְּשׁוּבָתוֹ. - כל האמור הוא
2 בשעה שישנו הענין של "אחטא ואשוב", כי בשעת החטא הוא
3 סומך על התשובה, אָבֵל
4 אָנוּ שְׂמֻכְשִׁים בְּכָל יוֹם:
5 "סֵלָה לָנוּ" - אָנוּ מִקְדִּימִין
6 לְבִקְשׁ: "וְהִחְזִירֵנוּ"
7 בְּתִשְׁבּוּחַ שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ,
8 - שהתשובה תהיה שלמה,
9 דְּהֵינּוּ שְׁלֵא נָשׁוּב עוֹד
10 לְבִקְשָׁה, - שלא נחטא עוד,
11 וְכֵן בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים
12 מִקְבָּלִים: "הִי רָצוֹן
13 מִלְּפָנֶיךָ שְׁלֵא אֶחְטָא עוֹד"
- אגרת התשובה**
- ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו. אבל
אנו שמבקשים בכל יום סלה לנו אנו מקדימין לבקש
והחזירנו בתשובה שלימה לפניך דהיינו שלא נשוב
עוד לכסלה וכן ביום"כ מבקשים יהי רצון מלפניך
שלא אחטא עוד מספיקין ומספיקין כמארו"ל הבא
לטהר מסייעין אותו הבא דייקא מיד שבא ואי לזאת
גם הסליחה והמחילה היא מיד.

יום רביעי א' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 200, ומ"ש וחטאתי... עד עמ' קא, פשעיו.

- 27 וְמָה שִׁכְתּוּבִי: "וְחִטָּאתִי נִגְדִי תְּמִיד" - אֵין מִקְבָּלִין לְהִיּוֹת
28 תְּמִיד עֶצֶב נְכוּזָה חֵם וְשָׁלוֹם, - להיות שרוי בעצבות תמידית
29 מפאת חטאיו, דְּהָא בְּתִרְיָה¹⁴: - שהרי כתוב לאחר מכן:
30 "תִּשְׁמִיעֵנִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה וְגו'" וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי וְגו'¹⁵,
31 וּמִשׁוֹם שִׁצְרִיד לְהִיּוֹת כָּל
32 יָמָיו בְּתִשְׁבּוּחַ עֲלֵיָהּ,
33 שְׁהִיא - התנועה של
34 "תשובה עילאה" היא
35 בְּשִׁמְחָה רַבָּה בְּנִזְקָר
36 לְעֵל. - הרי מה שחכמינו
37 ז"ל אומרים¹⁶ שעל אדם
38 להיות "כל ימיו בתשובה",
39 הכוונה היא ל"תשובה
40 עילאה" הנעשית בשמחה
41 גדולה, שלכן מבקשים
42 "תשמיעני ששון ושמחה",
43 להיות שרוי בשמחה
44 מתשובה זו, אֶלָּא - הכוונה
45 במה שכתוב "וחטאתי נגדי
46 תמיד" היא, "נגדי" דְּיָקָא, -
47 ממולי דוקא, בְּמוֹ: "וְאֵתָה
48 תִּתְּנֵנִי מִנְּךָ"¹⁷,
49 סְבִיב לְאֹחֵל מוֹעֵד יִחְנֵנוּ¹⁸, וּפִרְשׁ רַש"י - "מִדְּחֻק". - כך,
50 שהכוונה היא, שמרחוק, במחשבתו, יזכור תמיד על חטאו. וְהִמְקִינּוּ,
51 - והכוונה בכך היא רק לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ, וְלִהְיוֹת שְׁפֵל רוּחַ
52 בְּפָנָי כָּל הָאָדָם, בְּשִׁהְיָה לְזָכְרוֹן בֵּין עֵינָיו שִׁחְטָא נִגְדִי ה'. -
53 בודאי שלא ירום לבבו, ויהיה שפל רוח בפני כל אדם (כפי שמוסבר
54 בפרק ל', בחלק הראשון, שגם לגבי קל שבקלים הוא יכול להיות
55 שפל רוח, בהתבוננו במעמד ובמצב של אותו קל שבקלים ובמעמד
56 ובמצב שלו). ולא זו בלבד, שהזכרון מרחוק של חטאיו, לא ישפיע
- עליו עצבות, אלא אדרבה, זה יעזור לו להיות בשמחה, שכן -
וְאִדְרָבָה, לְעֵנִין הַשִּׁמְחָה יוֹעִיל זְכָרוֹן הַחֲטָא בִּיתֵר שְׂאֵת, בְּכָדִי
לְקַבֵּל בְּשִׁמְחָה כָּל הַמְּאֻרְעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבְאֵת, בֵּין מִן
הַשָּׂמִים, בֵּין עַל יְדֵי הַכְּרִיּוֹת, בְּדַבּוּר אוֹ בְּמַעֲשֵׂה - שמצעים
אותו על ידי דיבורים, או
שעושים לו רע במעשים -
יקבל כל זאת בשמחה,
בידעו שהוא חטא אי פעם,
ובצער שמצעים אותו יש
משום יסורים העוזרים
לכפרתו. (וְזוֹ - זכרון
החטא, עֲצָה טוֹבָה לְהִנְצֵל
מִפְּעַם - על הזולת, וְכָל
מִינֵי קִפְדָּא וְכוּ'). - על
הזולת, מפני שכשהוא זוכר
שהוא חטא אין הוא כועס
על מי שהעליב אותו.
וּבְמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְזָכְרוֹנָם
לְבָרְכָה¹⁹: "הִנְעֲלִינּוּ וְאֵינּוּ
עוֹלָבִין, שׁוֹמְעִים חֲרַפְתָּם
וְאֵין מְשִׁיבִים, עוֹשִׂים
מִאֲחָקָה וּשְׂמֻחִים בְּיִסּוּרִים
וְכוּ', - עליהם אומר הכתוב²⁰: "ואודהיו כצאת השמש בגבורתו",
חכמינו ז"ל מונים כאן שלש מדריגות; אלה שנעלבים ואינם
עולבים, הם מתרצים את עצמם, אבל אינם עולבים את הזולת;
שומעים חרפתם ואינם משיבים כלל; לא זו בלבד שאינם עולבים
את מעליביהם, ואף אינם עונים להם כלל, אלא הם גם שמחים
ביסורים שמייסרים אותם; מחמת שהם זוכרים, שהם חטאו אי פעם,
הם שמחים ביסורים המהווים כפרתם. וְכָל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו
- מַעֲבִירִים לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו²¹:

12. שבת קד, א. יומא לח, ב. 13. תהלים שם, ה. 14. שם, י. 15. שם, יד. 16. ראה שבת קנג, א. 17. שמואל ב יח, יג. 18. במדבר ב, ב. 19. שבת פח, ב. גיטין לו, א. 20. שופטים ה, לא. 21. ראש השנה יז, א.

יום חמישי ב' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קא, פרק יב ומעם השמחה... עד עמ' 202, ימצא טוב.

השתלשלות העולמות – ממדריגה למדריגה, מרום המעלות עד
עולם הנהגה הנשמי, – הרי זה הרבה למעלה מזה, ולכן פעולה
שנעשית כאן בעולם הזה, באה אחרי שדבר זה נעשה באופן נעלה
ביותר בעולמות העליונים, וממילא – השפעת פעולה בעולם הזה,
יש לה השפעה גדולה
בהרבה בעולמות העליונים.
וכנודע מפה שכתוב
בזה הקדוש, מענין
עליות עולמות העליונים
באתערותא דלתתא, –
בהתעוררות מלמטה,
מעולם זה, בקרבת עוף
אחד בן יונה או תור על
גבי המזבח או קמץ
מנחה. – שעל ידי הקרבת
משדו ממין החי (עוף) או
ממין הצומח (קומץ מנחה)
נגרמת למעלה עליה
בעולמות העליונים, וכן
הוא בכל המצות
מעשיות, – שעושים למטה
בעולם זה בדברים גשמיים,
ציצית בצמר גשמי, תפילין
בקלף גשמי, וכדומה, יש
לפעולות גשמיות אלו
בעולם הזה השפעה חזקה
בעולמות העליונים, כנודע
מהאר"י וזהו שאמר
רבותינו וקרובם לברכה?
על פסוק: "והתקדשתם קדשים" – אדם מקדש עצמו
מעט (כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמות) מלמטה, (כ"ק אדמו"ר שליט"א:
איכות) מקדשין אותו תרבה למעלה וכו' – פעולתו הפעוטה
של האדם למטה בקידוש עצמו – גורמת קדושה רבה ביותר עליו
למעלה, (וכמו שנתבאר לעיל – בפרק י' ב"אגרת התשובה"
ובפרק מ"ז בחלק הראשון, בענין "אשר קדשנו במצותיו" וכו', –
ש"קדשנו" מלשון "קדש" היינו בחינת "סוכב כל עלמין", וכו').
– שלמעלה מעולמות, ואין באפשרותה להתלבש בהם בפנימיות, רק
בבחינת סוכב ומקיף על העולמות; הרי, שעל ידי מצוה בפעולה
גשמית למטה, ממשיך יהודי על עצמו קדושה לא רק מהעולמות
העליונים ביותר, אלא ממדריגה שהיא למעלה מכל העולמות.
וככה ממש הוא בענין שבר וענש, – ששכר המצוה הוא לאין

1 פרק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו חזקוני, שמה שעל בעל תשובה
2 לזכור תמיד שחטא, "וחטאתי נגדי תמיד", אין הכוונה שהדבר ישפיע עליו
3 עצבות ובושה תמידיים, המהווים הפרעה לעבודה בשמחה, אלא הכוונה היא
4 שהזכרון יהיה מרחוק בלבד, כעומד לנגד עיניו מה שחטא בעבר, וזה משפיע
5 שלא יגבה לבו ויהיה שפל בפני
6 כל אדם.
7 זאת ועוד – זכרון החטא יהיה בו
8 מעלה בנוגע לענין השמחה,
9 שכן, על ידי כך יקבל בשמחה
10 כל מה שיראה לו, הן אירועים
11 מן השמים והן אירועים על ידי
12 בני אדם העולבים בו בדיבור או
13 עושים לו רע במעשה – יקבל
14 כל היסורים הללו בשמחה, מפני
15 שהוא זוכר את החטא שחטא
16 נגד הקב"ה.
17 בפרק הנוכחי, יסביר רבנו חזקוני
18 טעמו של דבר, מדוע היסורים
19 שהוא סובל – יביאו לו שמחה.
20 ומעם השמחה – שישמח,
21 ב"סורי הגוף, לפי שהיא –
22 היסורים ההם טובה גדולה
23 ועצומה: לנפש החוטאת,
24 למרקה בעולם הזה
25 ולהצילה מהמירוק
26 בגיהנם (כפרט בדורותינו
27 אלה, שאין ביכולת
28 להתענות כפי מספר כל
29 הצומות שבתקוני תשובה
30 מהאר"י וכו', – כנזכר לעיל בפרק ג', הצריכות למרוק הנפש,
31 להצילה ממירוק בגיהנם). וכמו שכתב הרמב"ם וכו' בהקדמה
32 לפרוש איוב, שאפילו יסורים של איוב ע' שנה – אין להן ערך
33 כלל ליסורי הנפש שעה אחת בגיהנם, – שעה אחת של יסורי
34 הנפש בגיהנם, גרועה בהרבה מיסורי איוב שבעים שנה בעולם הזה,
35 כי איש אחת מששים וכו'. – מגיהנם, אלא לפי שעולם הזה
36 "חסד ויגנה", – הרי לכן, וב"סורין קלין בעולם הזה נצול מדינים
37 קשים של עולם הבא, כמשל הילוך והעתקת הצל בארץ טפח
38 – בזמן שהצל זו בארץ מרחק של טפח, הרי לפי הילוך גלגל
39 השמש ברקיע – ההילוך הוא שם אז אלפים מילין וכו'. – בשעה
40 שהשמש זוהי ברקיע מרחק של אלפי מילין, זו הצל בארץ מרחק של
41 טפח אחד בלבד, ויתר על כן לאין קץ הוא בנמשל, בבחינת

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקודה בכ"ז שהחילוק והטובה בשנים בכמות ובאיכות; יסורי הגוף (הנפש), אש דעוה"ז (דגיהנום) א' מששים
צל (גלגל השמש), טפח (אלפים מילין)". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' – י"ל כמות, איכות". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא
צאתו מעוה"ז – כביאתו". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע שזהו עוד ענין". 5. ברכות נז, ב. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סתם כמ"ד
גלגל חוזר ומזל קבוע (פסחים צד, ב. וידוע השקו"ט בסוגיה זו, ואכ"מ). וראה אוצר הגאונים לפסחים שם". 7. יומא לט, א. 8. קדושים כ, ז.

אגרת התשובה

- 1 ערוך נעלה מהפעולה של
2 המצוה כאן למטה, כך גם
3 בענין העונש, שהעונש
4 שהאדם סובל כאן למטה בא
5 במקום עונש גדול ביותר
6 שהיה סובל בעולם הבא, כַּמֵּאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָם לְבִרְכָּהּ: "שְׁכַר
7 מְצֻזָה - מְצֻזָה זְכוּ", - וכיוון שאמרנו, שעל ידי מצוה נמשך אור
- 8 שלמעלה לגמרי מעולמות, והוא "שכר מצוה" – מובן הרי
9 ממילא, ששכר המצוה
10 בעולמות העליונים הוא
11 נעלה לאין ערוך מפעולת
12 המצוה כאן למטה, וְכַמֵּו שֶׁכֶּתִּבְתִּי בְּמָקוֹם אַחֵר. וְדַעַת לְנִבּוֹן נֶקֶל,
13 וּמִשְׁכִּיל עַל דְּבַר יִמְצָא טוֹב:
14

יום שישי ג' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קב, א פותחין בברכה... עד עמ' 204, שבנפש.

- 15 **אגרת הקודש¹**
16 א. בהסכמתם לספר ה"תניא", מציינים הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע
17 (נדפסה ב"מבוא ל"תניא"), שכל סימני "אגרת הקודש" (כולל גם "קונטרס
18 אחרון" הבא אחרי "אגרת הקודש" ואגרות הקודש שלאחריו). נכתבו בכתב
19 יד קדשו ובלשונו הקדוש של
20 רבנו הזקן. השם "אגרת הקודש"
21 ניתן, מפני שרוב הסימנים
22 שבחלק זה, הם אגרות שנשלחו
23 על ידי רבנו הזקן (אל חסידים)
24 "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה"
25 והמעשה אשר יעשו, ובגלל זה
26 מצאו הרבנים, בני הגאון המחבר, לנכון לצרף אגרות קודש אלו לספר
27 ה"תניא".
28 בתחילת האגרת הראשונה, מדובר אודות המנהג שנתקן באותם הימים בין
29 חסידים (מנהג שנהוג עד לימינו אנו), שבכל עיר או "מנין" של חסידים,
30 מחלקים את הש"ס (וכפי שמובא בסוף "קונטרס אחרון" – שם דן רבנו הזקן
31 שוב בענין זה – שבאם אין ב"מנין" אחד מספיק אנשים לכך, מצרפים אליהם
32 אנשים מ"מנין" אחר), על מנת ללמוד אותו במשך השנה. ונהוג שאת הסיום
33 והחלוקה מחדש לקראת השנה הבאה – עורכים ב"ט בכסלו או בכ"ד בטבת.
34 והרבי שליט"א דיבר כבר פעמים רבות (בשעת סיום הש"ס), שכשם
35 שבמלאכה הנעשית בשבת על ידי שני אנשים, הרי אם אין אותה מלאכה
36 יכולה להיעשות על ידי אחד מהם, נקרא הדבר שכל אחד מהם עשה את כל
37 המלאכה² – כך הדבר גם לגבי ענין זה, שכיוון שלימוד סיום הש"ס נעשים
38 על ידי כל אלה המשתתפים בחלוקה (ומן הנמנע שכל אחד ילמוד את כל
39 הש"ס בשנה אחת), הרי זה כאילו כל אחד למד והשלים את כל הש"ס.
40 באגרת זו מסביר רבנו הזקן, שלימוד ההלכות שבתורה שבעל פה, מוסיף
41 עילוי (התעלות) בנפשו של יהודי גם בעבודתו הפנימית בהשגה ובהתבוננות
42 בגדלות הוי', ובהתעוררות של אהבת ה' ויראת ה' שלו, וזה אחר את הנשמה
43 בגבורה ומייצב גם את ראשו ולבו של יהודי, שכלו ומדותיו.
44 אודות אגרת זו, סיפר הרבי הרי"צ נ"ע באחת משיחותיו (ב' בניסן תש"ח³):
45 בשנת תרמ"ח, בהתועדות שמחת בית השואבה, אמר הוד כ"ק אאמ"ר
- 46 הרה"ק, שאת אגרת הקודש "פותחין בברכה" כתב רבנו הזקן בשלושה חלקים
47 בשנים שונות. בפעם הראשונה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן החליט ללכת
48 למזריטש, אז נתן למחונכיו פתק-התעוררות "פותחין בברכה" עד "וזהו בחינת
49 הזרועות והגוף שבנפש". בפעם השנייה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן שב ממזריטש
50 ורבו הוד כ"ק המגיד ממזריטש,
51 בפקודת מורנו הבעל-שם-טוב
52 ובברכת מורו הקדוש ח"י, גילה
53 מי הוא – הוד כ"ק רבנו הזקן –
54 מטרת ירידת נשמתו הקדושה
55 והאחריות הגדולה וסכנות
56 נפשות רוחניות הקשורות בכך –
57 כתב הוד כ"ק רבנו הזקן את חלקה השני של אגרת הקודש מ"אך מי הוא
58 הנותן" עד "עד מיצוי הנפש".
59 הוד כ"ק רבנו הזקן מספר לבנו, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולנכדו, הוד כ"ק
60 אאמ"ר הרה"ק "צמח צדק", את חזונו הפנימית בשנים הראשונות מאז
61 הודיע ומסר לו מורו הרב המגיד השליחות של מורו רבנו הבעל-שם-טוב.
62 האמונה הפשוטה, אומר הוד כ"ק רבנו הזקן, שהיתה לנו, תלמידי הרב המגיד,
63 בכ"ק הרב המגיד, יחד עם ההתמסרות של מסירות נפש אליו, העניקה לי
64 תוקף עז, לבצע את כל ציוויי של רבנו המגיד בדיוק גמור ובמסירות נפש
65 פנימית ועצמותית. כעבור כמה שנים, כשהאברכים, תלמידי, התיישבו
66 בעיירות ובישובים שונים, הרי לרגלי המעמסה שהטיל עלי כ"ק רבנו המגיד,
67 וכדי לבצע, בעזרת השם יתברך, את הכוונה הפנימית של ירידת נשמתי
68 לעולם זה – הוספתי באגרת "פותחין בברכה" את הקטע "ועתה הפעם כו' נא
69 ונא. אך בשבתות כו' וכגון דא כו' ואין טוב אלא תורה וכו'".
70 **פּוֹתְחִין בְּבִרְכָּה, לְבִרְכָּה וְלַהּ לְה' כִּי טוֹב⁵. שְׁמוּעָה מְזֻכָּה**
71 **שְׁמוּעָה וְתַחֲי נַפְשִׁי, - שמעתי שמועה טובה שהחיות את נפשי,**
72 **אֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה, - כשאומרים "טוב" הכוונה היא לתורה,**
73 **כמאמר המשנה במסכת אבות⁶, ועל איזה טוב של תורה אנו**
74 **מדברים כאן? - "תוֹרַת ה' תְּמִימָה"⁷ - שעל תורת ה' כפי שהיא**
75 **"תְּמִימָה" הרי כתוב שהיא "מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ", היא מחיה ומרעננת את**
76 **הנפש, זו הַשְׁלֵמַת כָּל הַשְׂפָּא⁸ בְּלֹא⁹ - סיום כל הש"ס כולו¹⁰, בְּרַב**

9. אבות פ"ד מ"ב. 1. הרבי שליט"א מעיר, שלכאורה היה צריך להיות שם חלק זה "אגרות קודש", לשון רבים – "ואולי הוא אגב דהשם
"אגרת התשובה". וצ"ע. 2. שבת צג, א. ראה לקוטי שיחות ח"י ע' 267. 3. ספר המאמרים ה'תש"ח ע' 170. 4. אחי השילוני. 5. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "בקשר ועל הבשו"ט שמורים ע"ז (פרש"י חיי שרה כד, נב. והוא מ"ב פנ"ח, וא"י). 6. פ"ו מ"ג. 7. תהלים יט, ח. 8. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן דחלוקת הש"ס צ"ל גם המס' שאין בהם גמרא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכוונה לשלול רובו ככולו
(עיין ט"ז ואחרונים בשו"ע או"ח סתקפ"ב ס"ז), גם זרעים וטהרות (כנ"ל), גם תמיד ומדות (ואף שאינן אלא סיפור - ראה פיהמ"ש, הועתק
בתיו"ט שם)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאז "תמימה" גם במובן זה".

של הנשמה? הרי זה – האמונה האמתית ב'אחד' – שהוא, 38
אינסוף – בלי קץ, ברוך-הוא, דאיהו מלא כל עולמין – שהוא 39
ממלא כל העולמות בחיות פנימית המצומצמת ומותאמת לכל נברא 40
במיוחד, וכובב כל עולמין, – והוא טוב ומקיף כל העולמות ומחיה 41

אגרת הקדש

אותם בחיות שהיא למעלה 42
מעלה מהם, ואשר לכן אין 43
חיות זו יכולה להתקבל בהם 44
בפנימיות, אלא היא מקיפה 45
עליהם, ולית אתר פנוי 46
מניה, – אין מקום 47
(ומדרגה) שיהיה פנוי ממנו, 48
שלא יהיה מצוי שם, 49
למעלה עד אין גין – אין 50
סוף וקץ לבחינת ההתעלות 51
שלו והיותו נעלה מהעולם, 52
ומהיותו "מופשט" מהעולם, 53
ולמטה עד אין תכלית, – 54
שאין סוף וקץ לכוח ירידתו 55
מטה מטה ולהתלבשותו 56
בעולם באופן שהעולם 57
מסתיר על האלקות – הרי, 58
שה"אין סופיות" שלו היא גם 59

למעלה וגם למטה. וכן לד' ספרין – וכך הדבר כלפי ארבעת 60
הצדדים, מזרח, מערב, דרום וצפון, בבחינת אינסוף ממש, – כל 61
האמור הוא ביחס ל"מקום", בשש הקצוות של מקום: מעלה, מטה 62
וארבע רוחות. וכן – וכך הדבר גם בבחינת שנה ונפש, בנודע – 63
שכן, הבריאה מתחלקת ל"עולם", "שנה" ו"נפש" (כפי שכתוב בספר 64
יצירה²⁰): עולם – מקום (מעלה, מטה וד' רוחות), שנה – זמן (עבר, 65
הווה ועתיד) ונפש – חיות. הרי, כשם שהוא "אחד" ר"אין סוף" 66
ב"עולם" (במקום), כך הדבר גם ב"שנה" (בזמן) וב"נפש". הנה 67
אמונה זו נקראת בשם בחינת "מתנים"²¹, – המתנים של 68
הנפש²², דבר המעמיד ומקום את הראש, – של הנפש, הוא 69
השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדלות אינסוף ברוך-הוא 70
בבחינת עולם-שנה-נפש, – כפי שהוא אין-סופי במקום, זמן וחיות 71
של כל הנבראים. אמונה זו מקיימת ומחזיקה את הראש, השכל, 72
שכן היסוד עליו עומד ומתקיים השכל וההבנה בגדלות ה' הוא 73
האמונה באחדות הוי'. וההתבוננות היא גם וברב חסדו ונפלאותיו 74

עירות ומנינים מאנ"ש, – חסידים, הודאה על העבר – תורה על 1
שעשו זאת בעבר, ובקשה על העתיד, – ובקשה לעשות זאת גם 2
בעתיד, ב'ה יתן' – ה' ובה יוסיף ה' לאמין לבם בגבורים¹¹, מדי 3
שנה בשנה, בגבורה של תורה. – כך יתן ויוסיף ה' (ותוספתו של 4
השית היא הרי הוספה יותר 5
מאשר העיקר עצמו¹²), 6

לחוק ולייצב את לבותיהם 7
בין החוקים (שגם ביחס 8
לחוקים יהיה זה חוק) 9
בגבורה ובחזק שהתורה 10
מעניקה. ולהודיע לבני 11
אדם גבורתה של תורה 12
שבעל פה¹³ ובה עז, – 13
גבורה של תורה, הכוונה 14
לתורה שבעל פה דוקא, 15
שכן הדבר בשורש התורה 16
(בספירות העליונות), 17
שתורה שבכתב היא 18
ב"חכמה", וספירת החכמה 19
היא הרי בקו הימין (חסד), 20
ואילו תורה שבעל פה היא 21
ב"בינה"¹⁴, וספירת הבינה 22

("אני בינה לי גבורה"¹⁵) היא בקו השמאל (גבורה¹⁶). וכדי להודיע 23
ענין הגבורה שמעניקה תורה שבעל פה לנשמתו של יהודי – פירש 24
– פירט והסביר, שלמה המלך עליו השלום¹⁷: "הנה כעז מתניה 25
כו" – "אשת חיל", כנסת ישראל ונשמות ישראל, חוגרת את מתניה 26
ב"עוז" של תורה, ("עוז" היינו תורה¹⁸, "אין עוז אלא תורה"¹⁹), 27
שהתורה מחזקת מתניה של נשמה, כשם שגבור מחזק את עצמו על 28
ידי שחוגר עצמו בחגורה. מה הוא, איפוא, ענין ה"מתנים" ביחס 29
לנשמה, שהתורה חוגרת ומחזקת אותם? – "מתנים", הם דבר 30
המעמיד כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם, והם 31
המוליכים ומביאים אותו – את הגוף והראש, למחוז חפצו. וכמו 32
שהוא בגשמיית הגוף, – שה"מתנים" מעמידים ומייצבים את כל 33
הגוף ומביאים אותו למקום שהוא רוצה להיות שם, כך הוא – גם, 34
בבחינת רוחניות הנפש האלהית, – שעל ה"מתנים" של הנשמה, 35
עומד כל הגוף של הנשמה יחד עם הראש של הנשמה, ודבר זה 36
מביא את הנשמה לתכליתה הנכספת. מה הם, איפוא, ה"מתנים" 37

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה בזה – שבנוד"ד ה"ז ת"ת דרבים, שעי"ז הלימוד דכאו"א (בהיותו חלק מהרבים) ותוצאותיו (לאמין הלב) ביותר". 12. ב"ר פס"א, ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דבה עסקין – הש"ס". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"משיכ אגה"ק סוסכ"ט". 15. משלי ג, ב. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יתור נ"ל: תושב"כ ותושבע"פ – וז"ל רובו חסידים או גבורות". 17. משלי לא, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א (ואוה"ת) ס"פ יתרו". 19. ספרי האזינו לב, ב. ובכ"מ. 20. פ"ג מ"ג. ובכ"מ. 21. על השאלה, כיצד מתאים "מתנים" ל' רבים למה שאמונה היא אחת, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) "גם מים חיים וכו' וכו' – ל' רבים. (2) עיי"ש [באוה"ת] עה"פ והי' צדק איזור מתניו דחלק הגוף למטה מהלב זהו "מתנים" ואולי י"ל דנק' ל' רבים מפני ש"נמשך" בשני ירכים, וכן ממש ואולי עוד יותר באמונה דהיא אחת אבל גם שנים אנכי ולא יהי' לך. ויל"פ עפ"ז הטעם למה גם בזה אחת דיבר אלקי' שנים זו שמעתי. ולהעיר ג"כ מתניא רפ"כ – לביאור הנ"ל וק"ל". 22. על השאלה, מדוע אין רבנו הזקן מבאר בנמשל (אמונה) הענין מה שהמתנים מוליכים את הגוף למחוז חפצו, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר כוונת אגה"ק זו – אף שמחזק לימוד הש"ס וכו' – בנוגע לתפלה וענייני. וגם פ"ה הכתוב חגרה בעוז בא לבאר זה כו' (ולא כ"כ – לבאר הכתוב מצ"ע). ולכן מבאר בנוגע לזרועות – דו"ר – שזהו ענין התפלה, בקיצור עכ"פ ע"ד ראש – התבוננות, אבל הגוף (מצות – כמובן בספ"מ) אין ענין ביאורו כאן. וכמובן ג"כ מההמשך בנוגע "עת זמן – שעת תפלת כו" – שמשמית "הגוף". עפ"ז יל"פ ג"כ

1 עֲמֵנוּ, לְהִיּוֹת "עִם קְרוֹבֵנוּ", - עִם שְׁהוּא קְרוֹב אֵלָיו, וְלִדְבָקָה בּוֹ -
 2 יִתְבַּרְךְ, מִמֶּשֶׁ, בְּנוֹדָע - וּכְפִי שִׁידוּעַ, מִמֶּאֱמָר - חֲכָמֵינוּ ז"ל²³; "אִפָּה
 3 שְׁעָה אַחַת בְּתַשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָיָה מִכָּל הַיּוֹם עוֹלָם
 4 הַבָּא", - זֹאת מִדּוּעַ? מִשּׁוּם, שְׁהוּא - הָעוֹלָם הַבָּא, הוּא רַק יוֹ
 5 וְהָאֵרָה מִבְּחִינָה הַנִּקְרָא
 6 "שְׂכִינָה" - הוּא נִקְרָא
 7 "שְׂכִינָה" מִפְּנֵי שְׁהוּא הַשּׁוֹכֵן
 8 בּוֹ, - בִּנְבִירָאִים וּמַחֲיָה
 9 אוֹתָם. וְאִם כֵּן הָרִי זֶה בַּחֲנִינָה
 10 וּמִדְרָגָה שִׁישׁ לֵה שִׁיבּוֹת
 11 לִנְבִירָאִים, שֶׁכֵּן הִגְלִיּוֹ בִּג
 12 עֵדָן, שְׁאֵלָיו מִתְכוּוֹנִים כִּאֵן
 13 בִּמְשַׁמְעוֹת "עוֹלָם הַבָּא",
 14 הוּא רַק - הָאֵרָה מִבְּחִינָה
 15 "שְׂכִינָה", וְנִבְרָא - וְהָעוֹלָם
 16 הַבָּא וְגַן הָעֵדֶן נִבְרָאוּ, בְּיוֹד
 17 אַחַת - בְּאוֹת אַחַת, יוֹד,
 18 מִשְׁמֹו יִתְבַּרְךְ - כִּמְאֹמֶר
 19 חֲכָמֵינוּ ז"ל²⁴ עַל הַפֶּסוּק²⁵:
 20 בִּי"ה ה' צוּר עוֹלָמִים, בּוֹ,
 21 אָבֶל - וְאֵילָו, תְּשׁוּבָה
 22 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים מִקְרִבִּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׂבָשְׁמִים מִמֶּשֶׁ,
 23 לְמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ בְּכִיכּוֹל, - לְמַהוּת וְלַעֲצָמוֹת הַקֶּבֶד עֲצָמוֹ,
 24 שְׁהוּא בְּחִינָה אֵינִי־סוֹף מִמֶּשֶׁ, וְכִמּוֹ שְׂכִינָתוֹ²⁶; "הוֹדוּ - בְּלִבְד, הוּא
 25 עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, - הַחֲיּוֹת שֶׁל אֶרֶץ וְשֶׁל שָׁמַיִם הֵיא הוֹד וְזִיו בְּלִבְד
 26 מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךְ, וְיָרֵם קֶרֶן לְעַמּוֹ בּוֹ", - וְלַעֲמּוֹ יִשְׂרָאֵל הַהַמְשַׁכָּה הֵיא
 27 מִ"קֶרֶן", מִ"עֲצָמוֹת". "קֶרֶן"²⁷ הוּא הָרִי עֲצֵם הַדְּבַר, וְ"יָרֵם קֶרֶן לַעֲמּוֹ"
 28 הֵינּוּ, שִׁלְבָנֵי יִשְׂרָאֵל (עֲמּוֹ) הַהַמְשַׁכָּה הֵיא עֲצָמִית מִ"אֵין סוֹף", "אֲשֶׁר
 29 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ בּוֹ". - כְּלוּמֹר, שִׁבְמִצְוֹת הָעֵלָה אוֹתָנוּ
 30 לְהַתְּעַלּוֹתוֹ הוּא, לְקִדּוּשָׁה זֶה שְׁהוּא קִדּוּשׁ וּמוֹבְדֵל מִהָעוֹלָם, בַּחֲנִינָה
 31 "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", כִּנּוּכָר לַעִיל בִּפְרָק הָאֲחֵרוֹן שֶׁל "אֲגֵרַת הַתְּשׁוּבָה",
 32 וּלְפָנֵי כֵן בַּחֲלָק הָרֵאשׁוֹן, וְכִשְׁאֵרִם מִתְּבוּנָן בַּחֲסִדוֹ הַגְּדוֹל שֶׁל הַקֶּבֶד
 33 אֲתָנוּ, לְהִיּוֹת עִם קְרוֹבוֹ וּדְבוּקִים בּוֹ יִתְבַּרְךְ מִמֶּשֶׁ, צִרִיךְ הָרִי הַדְּבַר

אגרת הקדש

לְהִיּוֹת עִם קְרוֹבוֹ וּלְדְבָקָה בּוֹ מִמֶּשֶׁ כְּנוֹדָע מִמְּאֹמֶר
 יִפָּה שְׁעָה אַחַת בְּתַשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָיָה מִכָּל הַיּוֹם
 עוֹה"ב שְׁהוּא רַק זֶה וְהָאֵרָה מִבְּחִינָה הַנִּקְרָא שְׂכִינָה הַשּׁוֹכֵן
 בּוֹ וְנִבְרָא בְּיוֹד א' מִשְׁמֹו ית' בּוֹ אָבֶל תְּשׁוּבָה
 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים מִקְרִבִּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׂבָשְׁמִים
 מִמֶּשֶׁ לְמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ כְּכִיכּוֹל בַּח' א"ס מִמֶּשֶׁ וְכִמּוֹ"ש
 הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם וְיָרֵם קֶרֶן לַעֲמּוֹ בּוֹ אִקְב"ו בּוֹ
 וְכִמּוֹ הַפָּנִים בּוֹ לְהוֹלִיד מִתְּבוּנָה זֶה דו"ר שְׂכִינָה אוֹ
 טְבַעִים לְהִיּוֹת בַּח' צַעַק לִבִּי אֵל ה' אוֹ בַּח' רִשְׁפִּי
 אֲשֶׁר וְשִׁלְחָתָה עוֹה, בְּחִינָה "רִצּוֹא", - צִמְאון
 וְכִלְיָן לְהַקְבִּי, וְאַחֲרֵי כֵן -
 אַחֲרֵי שֶׁהִתְעוֹרֵר בִּ"רִצּוֹא",
 שְׁהוּא רוֹצֵה לְהִיכָלֵת
 וְלְהִיכָלֵל בַּהֲקִבָּה, עַלִּי
 לְהִיּוֹת לְאַחֲרֵי מִכָּן בְּחִינָה
 "שׁוֹב", - לְשׁוֹב אֶל מְקוֹמוֹ,
 נִשְׁמָה בְּגוֹף תוֹךְ בִּטּוֹל אֶל הַקֶּבֶד, לְהִיּוֹת - כִּךְ שִׁיחִי, פָּחַד ה'
 בְּלִבּוֹ לְבָשׁ מְגִדָּלָתוֹ בּוֹ, - שֶׁהִירָא הֵיא בְּחִינָתָה הַנְּעִלִית,
 לְהַתְּבַיֵּשׁ בְּפָנֵי גְדֻלּוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד, בּוֹשָׁה הַמוֹנֵעַת אוֹתוֹ מִלַּעֲשׂוֹת
 דְּבַר שְׁהוּא רַע בְּעֵינֵי הַקֶּבֶד, וְהוּא - הַבְּחִינָה שֶׁל יִרְאָה, פָּחַד וּבּוֹשָׁה,
 הֵיא בְּחִינָה "שְׂמָאֵל דּוֹחָה", - בַּחֲנִינָה שְׂמָאֵל וּגְבוּרָה שֶׁלְּמַעֲלָה,
 הַדּוּחָה שֶׁלֹּא לַעֲמּוֹד בְּקִירּוֹב שֶׁל אַהֲבָה (הַבְּאָה מִ"יִּמִּינוֹ תַּחְבֵּקֵנוּ"³⁰)
 אֶלֹא בַּפָּחַד וּבּוֹשָׁה, כִּמּוֹ שְׂכִינָתוֹ בְּמִתְּנָה תוֹרָתוֹ: "וְיִרְאָה הָעָם וְיִנְעוּ
 וְיַעֲמִדוּ מִרְחָק - הַהִתְּגַלּוּת שֶׁל מִתְּנָה תוֹרָה פְּעִלָה בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל יִרְאָה
 וּבִיטּוֹל הַמִּתְּבַטֵּאִים בְּנִסְיָגָה לְאַחֲרֵי, שִׁירָא לְגִשְׁתֵּי אֶל הַקּוֹדֶשׁ, בּוֹ",
 וְהֵן - הָאֲהֲבָה וְהִירָאָה, הֵן בְּחִינָתוֹ הַדּוּחָה וְהַגּוֹף שְׂבָשְׁמִים: אַהֲבָה
 - חֲסֵד, הֵיא "דְּרוּעָא יִמִּינָא" (זְרוּעַ יְמִין). וְיִרְאָה - גְּבוּרָה, הֵיא "דְּרוּעָא
 שְׂמָאֵל" (זְרוּעַ שְׂמָאֵל)³².

יום שבת קודש ד' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 204, אך מי הוא הנותן... עד עמ' 204, הנפש כו'.

67 אִךְ מִי הוּא הַנּוֹתֵן כֵּן וְעַיִן לְבְּחִינָה "מִתְּנִים", - לְאִמּוֹנָה הַנִּקְרָא
 68 "מִתְּנִים" כִּנּוּכָר לַעִיל
 69 בַּתְּחִלַּת הָאֲגֵרַת, לְהַעֲמִיד
 70 וְלִקְיָם הָרָאשׁ וְהַדּוּחָה - 14
 71 מִי נוֹתֵן אֶת הַכּוֹחַ לְאִמּוֹנָה זֶה 15
 72 לְהַעֲמִיד וְלְהַחֲזִיק אֶת הַשְּׂכֵל
 73 הַמִּתְּבוּנָן בְּגְדֻלּוֹת ה', הִ"רָאשׁ" שִׁבְנֶפֶשׁ, וְאֵת אַהֲבַת הַשֵּׁם וְיִרְאָה
 74 הַשֵּׁם, הִ"זְרוּעוֹת" שִׁבְנֶפֶשׁ? גַּם כְּשִׁישׁ לְאִמּוֹנָה הִ"מוֹזֵן" שִׁלָּה, כִּמּוֹ
 75 שְׂכִינָתוֹ³³; "זְרוּעָה אִמּוֹנָה",
 76 וּמִמִּילָא הֵיא בְּגִלְיֹו - מַה
 77 נוֹתֵן כּוֹחַ וְעוֹז לְאִמּוֹנָה זֶה
 78 לְהַעֲמִיד וְכו' אֶת הִ"רָאשׁ"
 79 וְהִ"זְרוּעוֹת"
 80 שֶׁלְּמַעֲלָה מִלְּפָנֵי הוּא - הָרִי זֶה, עֵסֶק וְלִמּוּד הַלְּכוּת בְּתוֹרָה

אגרת הקדש

אִךְ מִי הוּא הַנּוֹתֵן כֵּן וְעוֹז לְבַח' מִתְּנִים לְהַעֲמִיד
 וְלִקְיָם הָרָאשׁ וְהַדּוּחָה הוּא עֵסֶק וְלִמּוּד הַלְּכוּת

הַנִּמְשָׁל דְּעִינֵן דְּמוֹלִיכִים וּבִמְיָאִים אוֹתוֹ לְמַחֲזוֹ חֲפָצוֹ שֶׁהִרִי הַתְּפִלָּה עֲנִינָה הִלִּיכָה בְּסוֹלָם הַמוֹצֵב כו'". 23. אֲבוֹת פ"ד מ"ז. 24. מִנְחוֹת כט, ב. 25.
 יִשְׁעִי" כו, ד. 26. תְּהִלִּים קמ"ה, יג. 27. הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוּרִי שְׁלִיט"א: "ע"ד ה' קֶרֶן וְחוֹמָשׁ". 28. הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוּרִי שְׁלִיט"א: "וְכִמְשִׁנִּית ח"א
 פִּמְ"ט". 29. הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוּרִי שְׁלִיט"א: "וְכִמְשִׁנִּית ח"א פִּמְ"ד". 30. שֶׁ"ש ח, ג. 31. יִתְרוֹ כ, טו. 32. תְּקוּז' בַּהֲקִדְמָה (פֶּתַח אֵלֵיהָ).
 33. תְּהִלִּים לו, ג.

1 שְׁבַע פָּתַח, - תורה היא הלחם והמזון לאמונה של הנשמה, כפי
2 שכתוב³⁴: "לכו לחמו בלחמי", שהכוונה היא לתורה, ובמיוחד
3 ללימוד תורה שבעל פה, שְׁתִּיא - תורה שבעל פה, היא בְּחִינַת גְּלוּי
4 רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, - הרצון העליון הוא באופן של "גילוי", כשהוא
5 מתגלה בבחינות על כל
6 פרטיו - זהו דוקא בתורה
7 שבעל פה, שכן, מן התורה
8 שבכתב לא יודעים בבחינות
9 ובדיק מהו הרצון העליון
10 במצוה מסוימת. כגון
11 במצות תפילין: מן התורה
12 שבכתב, בה כתוב רק
13 "וקשרתם לאות על ידך"
14 והיו לטוטפות בין עיניך³⁵,
15 לא יודעים עדיין מה לקשר,
16 כיצד הן הטוטפות והיכן הוא
17 "בין עיניך", רק בתורה
18 שבעל פה מתבאר בצורה
19 ברורה מה הוא רצונו של
20 הקב"ה במצות תפילין על
21 כל פרטיו. וכך הדבר בשאר
22 המצוות, שהתורה שבעל

אגרת הקדש

בתורה שבע"פ שהיא בחי' גילוי רצון העליון דאורייתא
מחכמה היא דנפקת אבל מקורה ושרשה הוא למעלה
מעלה מבחי' חכמה והוא הנקרא בשם רצון העליון
ב"ה וכמ"ש כצנה רצון תעטרנו כעמרה שהיא על
המוחין שבראש וכנודע ממ"ש ע"פ אשת חיל עמרת
בעלה. וכל השונה הלכות בכל יום כו'. וזהו חגרה
בעוז מתניה אין עוז אלא תורה שהיא נותנת כח ועוז
לבחי' מתנים החגורים ומלוכשים בה לחזק ולאמץ
זרועותיה הן דו"ר שכליים או טבעיים כל חד לפום
שיעורא דיליה. (ועל העמרת וקיום בחינת הראש
שבנפש הוא השכל המתבונן כו' אמר טעמה כי
טוב סחרה כו' ומבואר במ"א): אך עת זמן החיזוק
ואימון הזרועות והראש היא שעת תפלת השחר
שהיא שעת רחמים ועת רצון העליון למעלה. ולזאת

23 פה היא הגילוי של הרצון העליון (כפי שהדבר מתבאר בפרוטרוט
24 להלן ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט). למרות שעל תורה בכלל הרי
25 אומרים³⁶ "אורייתא מחכמה נפקת", שתורה היא בחינת חכמה
26 שלמעלה, כיצד, איפוא אומרים כאן, שהוא רצון העליון שלמעלה
27 מ"מחכמה"? - על כך אומר רבנו הזקן: דְּאִוְרִיתָא מְחַבְּמָה הִיא
28 דְּנִפְקַת, - יציאתה והתגלותה של התורה היא מבחינת "חכמה"
29 שלמעלה, אֲבָל מְקוּרָה וְשִׁרְשָׁה - של התורה, הוּא לְמַעְלָה מֵעֵלָה
30 מִבְּחִינַת חֻכְמָה, וְהוּא הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן" בְּרוּךְ-הוּא,
31 - רצון הוא למעלה מחכמה והוא מקיף (סובב) ונותן כוח בחכמה,
32 וְכַמּוֹ שְׁכָתוֹב³⁷: - כלפי הפעולה שהתורה פועלת בנשמה: "בְּצִנְהָ
33 רְצוֹן תִּתְּמַרְנוּ"³⁸, - פעולתה של התורה על הנשמה הלומדת תורה
34 היא עטרה ומחסה, בְּעִמְרָה שְׁתִּיא עַל הַמֹּחִין שְׁפָרָאשׁ, - לכן יש
35 בכוחה להעניק חזק ועוז "למתנים" המעמידים את המוחין שבראש
36 - השכל המתבונן, וכן ה"זרועות", האהבה והיראה שהשכל מוליד
37 או מגלה. כל זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל פה,
38 שכן, בהן מתבטא בגילוי הרצון העליון, בחינת ה"כתר" שלמעלה
39 מבחינת "חכמה", וְכַנּוּדָע - וכמו שידוע, מִה שְׁפָרְשׁוּ עַל פֶּסוּקִים³⁹:
40 "אֵשֶׁת חַיִּל עֲמַרְתָּ בְּעֵלָה"; - כפי שמסביר רבנו הזקן להלן ב"אגרת
41 הקודש" סימן כ"ט, ש"אשת חיל" היינו תורה שבעל פה, "מלכות פה
42 תורה שבעל פה קרינן לה"⁴⁰, וההלכות המרובות שבתורה שבעל
43 פה שהן בלי מספר, כמו שכתוב⁴¹: "ועלמות אין מספר" שהם
44 ההלכות⁴² - הן "עטרה" וכתר ל"בעלה", בחינת חכמה ומוחין. וְכָל

45 הַשּׁוֹנֶה הַלְכוֹת בְּכָל יוֹם כו'⁴³. - מובטח לו שהוא בן עולם הבא,
46 שכן, מה נותן את הכוח לקלוט את ההתגלות האלקית של עולם
47 הבא? - הרי זה דוקא ההלכות של תורה שבעל פה, שמדן נוצר
48 לבוש לנשמה, שתוכל לקלוט את ההתגלות האלקית, כפי שרבנו
49 הזקן מסביר בפרוטרוט להלן
50 בסימן כ"ט. וְזִהוּ - מה
51 שכתוב: "חֲנֻכָּה בָּעוֹ
52 מְתִנְיָה" - "אֵין עוֹ אֱלֹא
53 תוֹרָה"⁴⁴, - התורה נקראת
54 "עוז", חזק, שְׁתִּיא - מפני
55 שהיא, נִתְּנָה בַּח עוֹז
56 לְבַחֲנֵיהָ מְתִנִּים - של
57 הנשמה, הַחֲגוּרִים
58 וּמְלֻכָּשִׁים בָּהּ, - בתורה
59 שבעל פה, לְחֻזַּק וּלְאִמּוּץ
60 זְרוּעוֹתֶיהָ, - של הנשמה,
61 שֶׁהֵן דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ -
62 יראה ואהבה, שְׁכָלִים -
63 שהשכל מוליד אותן, או
64 מְבַעֲרִים, - יראה ואהבה
65 שהן בטבע בנשמה והשכל
66 מגלה אותן בלבד, כָּל יוֹד
67 לְפִיּוֹם שְׁעוֹרָא דִּילָהּ - כל אחד בהתאם ל"שיעורו", הוא, אם הוא
68 שייך ליראה ואהבה "שכליים", או שהוא שייך ליראה ואהבה
69 "טבעיים" בלבד, כל זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה
70 שבעל פה. לכן אומר הפסוק "חגרה בעוז מתני", כמו שהגבור על
71 ידי שהוא חוגר את מתניו - הוא מתחזק על ידי זה, כך מתחזקת
72 הנשמה על ידי ה"חגירה" וה"אור מקיף" הנמשך עליה מהרצון
73 העליון שבגילוי בהלכות של תורה שבעל פה. (וְעַל הַעֲמַרְתָּ וְקִיּוּם
74 בְּחִינַת הָרָאשׁ שְׁבַנְפֶּשֶׁת, הוּא הַשִּׁכָּל הַמְתְּבֹנֵן כו', - כמוסבר
75 לעיל, אֲמַר - על כך שלמה המלך: "טַעְמָה בִּי טוֹב סַחְרָה כו'",
76 - היא "טעמה" שה"מסחר" שלה טוב, וּמְבַאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:) -
77 שכן, כאן מתכוון רבנו הזקן בעיקר להסביר ענינה של עבודת
78 התפלה, אהבת השם ויראת השם, כפי שהוא מציין להלן, שהזמן
79 לחיזוק וייצוב ה"מתנים" (אהבת השם ויראת השם) הוא זמן
80 התפלה, לכן הוא מזכיר כאן בקיצור בלבד את ענין ה"ראש", השכל
81 המתבונן, שגם הוא מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל
82 פה. אֲךֵ עַת וְזִמְנָן הַחֻזֵּק וְאִמּוּץ הַזְרוּעוֹת וְהָרָאשׁ, - האהבה
83 והיראה, והשכל המתבונן, הוּא שְׁעַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, שְׁתִּיא שְׁעַת
84 רְחֻמִּים וְעַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְמַעְלָה. - אז מאיר ומתגלה הרצון
85 העליון, וכיוון שהרצון הוא הרי מחזק את ה"זרועות", אהבת השם
86 ויראת השם, ואת ה"ראש", השכל המתבונן, לכן השעה בה מאיר
87 הרצון העליון, הוא הזמן לחיזוק ה"זרועות" וה"ראש", שבשעת
88 התפלה מתבונן יהודי בגדלות השם ויוצר או מגלה בתוכו יראה

34. משלי ט, ה. 35. ואתחנן ו, ח. 36. זח"ב קכא, א. ועוד. 37. תהלים ה, יג. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דצינה בכ"מ - מגן המגין על הגוף מג' צדדים ובכ"ז מסיים תעטרנו (ולא תסובבנו - ראה פרש"י כאן) - היינו שגם ענין דעטרה כאן". 39. משלי יב, ד. 40. הקדמת התקו"ז. 41. שה"ש ו, ה. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאיאת בששה"ר (שם)". 43. סוף נדה, וש"נ. 44. ספרי האזינו שם. ובכ"מ.

- 1 השם ואהבת השם. וְלֹאֲתָהּ, – ולכן, אומר רבנו הזקן, אוֹתָהּ אֶבְקֶשׁ
2 מִמֶּבְקָשִׁי ה', שִׁיבִינוּ וְיִשְׁכְּלוּ יַחְדָּהּ, וְלִהְיוֹת – ושידיה, לְזַכְרוֹן
3 בֵּין עֵינֵיהֶם כָּל מָה
4 שֶׁכָּתַבְתִּי אֲלֵיהֶם
5 אֲשֶׁתִּקְדֶּה⁴⁵ בְּכָלִי, וּבִפְרָט –
6 מָה שֶׁכָּתַבְתִּי, מִעֵינֵי פְּנֵי
7 הַתְּפִלָּה מִעֲמָקָא דְּלִבָּא, –
8 מִעוּמָק הַלֵּב, יוֹם יוֹם
9 יִדְרָשׁוּן ה' – לִהְיוֹת קְרוֹב
10 אֶל הַקֹּדֶשׁ וּלְדַבָּקָה בּוֹ, בְּכָל
11 לֵבָם וּבְכָל נַפְשָׁם, וְנַפְשָׁם
12 תִּשְׁתַּפֵּךְ בְּמֵים נֹכַח פָּנָי
13 ה', – תְּפִלָּה הִיא נִקְרָאת שְׂפִיכַת הַנֶּפֶשׁ⁴⁶, וּבְמֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנָם
14 לְבָרְכָה בְּסִפְרֵי – עַל הַפְּסוּק⁴⁷ "וּבְכָל נֶפֶשׁ" שֶׁעַל הַתְּפִלָּה לִהְיוֹת
- 15 "עַד מִצּוֹי הַנֶּפֶשׁ כּוֹ": – שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִתְּפַרֶצֶת וּמִתְּבַטָּאת בְּהַשְׁתַּפְּכוּת
16 שֶׁל אֶהְבֵּת הַשֵּׁם. הַמְּלָה "מִצּוֹי" מִתְּפַרֶשֶׁת לַעֲתִים, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל חֲבִית
17 כִּשְׁהִיא מִלֵּאָה וְאֵין בָּהּ מָקוֹם
18 יוֹתֵר לְקַלוֹט אֶת הַיֵּין אוֹ
19 שֶׁאֵר מִשְׁקִין, מִתְּפַרֵץ – דֶּרֶךְ
20 הַסְּדָקִים – הַחוּצָה קֶצֶת
21 מִהַמִּשְׁקָה, שְׁלִמְרוֹת
22 שֶׁמְדוֹבֵר בְּמִשְׁהוֹ מִהַמִּשְׁקָה,
23 הִרִי זֶה נִרְצֵר מִמָּה שֶׁהֶעֱצָם
24 דוּחֵק זֹאת הַחוּצָה מִפָּתָה
25 גְּדִישׁוֹתוֹ. כֵּךְ גַּם מוֹבֵן
26 שֶׁבִשְׁעָה שֶׁעֲצָם הַנֶּפֶשׁ
27 מִשְׁתַּפֵּךְ בְּאֶהְבָה, הִרִי בְּהַתְּגַלּוּת, בְּחִיצוֹנוֹת, יוֹצֵא מִכֶּךָ מִשְׁהוֹ בְּלִבּוֹ,
28 הַמִּתְּפַרֵץ עַד שֶׁהוּא נִרְאֶה בְּחִיצוֹנוֹת.

45. באגה"ק ד"ה הוכח תוכיח – שבסוף הקו"א. 46. שמואל א' א, טו. 47. ואתחנן ו, ה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תמוז, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

אגודת נשי ובנות חב"ד סניף תל אביב

ה' עליהן תחינה

ברכה ושלוש!

בנועם קבלתי מכתבן מיום ו' עש"ק פ' בלק, ו' תמוז, ובטח בינתיים קבלו העתק המכתב ע"י המזכירות ע"ד הצורך להגדיל העבודה, ותקויות שעושות בכיוון זה בכל האפשרויות, ובפרט שהי' בינתיים יום הגאולה של נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר כל כך השתדל באירגון נשי ובנות חב"ד והתפתחותן ועבודתם.

ואף על פי שלכאורה הזמן דבין המצרים הוא עת של אי-שמחה כיון שמזכירים ע"ד החורבן וההירוס, אבל פשיטא שגם זמן זה אינו ענין לעצבות ונמיכת רוח, אלא אדרבה, שהרי מה שנחרב הוא בית המקדש התחתון הבנוי מעצים ומאבנים ולא ביהמ"ק הרוחני והפנימי, וידוע מאמר רז"ל על הפ' ושכנתי בתוכם, בתוך כל או"א מהם. וענין דבין המצרים הוא להזכיר ולעורר אשר החובה על כל אחד ואחת מבני ישראל הוא לעשות לו דירה בתחתונים על ידי שמירת התורה ומצותי' בחיי היום-יום לקיים מש"כ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ממש, ולהחיש הגאולה השלימה על ידי משיח צדקנו בהפצת המעיינות אפילו בין אלו שעדין חוצה. וגדולה האחריות על כל אחד ואחת מאתנו בימינו אלה בפרט, אחר החורבן וההרס הנורא שראינו במו עינינו, ואותנו הצילה ההשגחה הפרטית והשאיירה אותנו לפליטה כדי להחיות עם רב. וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, הרי ברור שיחד עם האחריות הגדולה כפולה ומכופלת המוטלת על כל אחד ואחת ניתנו גם הכחות והיכולות והאפשרויות למלא כל אחד תפקידו.

ויהי רצון אשר בקרוב ממש ימים אלו יהפכו לששון ולשמחה.

בברכת הצלחה בעבודתן בקדש,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יום ראשון	יום ששי	כז תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קכ עד פרק קלד	שיעורים. חומש: מטות-מסעי, ששי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: ואף מי . . . כנגד כולן.	אחד מהעלויים המפרסמים, בעל פשרון גדול ועמקן נפלא, בא לליאזנא ושאקד בלמוד התסידות, ובגדל פשרונותיו רכש לו במשך זמן קצר ידיעה גדולה ורחבה בתורת התסידות. ביחידות הראשונה שנכנס לרבנו הזקן שאל: רבי, מה חסר לי? ויענהו רבנו הזקן: אין חסר לך מאומה, כי ירא אלקים אתה ולמדן, רק צריך אתה להוציא את החמץ שהוא הישות וגסות הרוח, ולהכניס מצה שהוא בטול. וכלי שנשתמש בו בישות, שנדמה לו שהוא אור, כגון שפודין, שדוחקין רגלי השכינה, דאין אני והוא יכולין לדור, צריך לבון. והלבון הוא עד שיהיו הניצוצות דהברורים נתזין ונכללין בהאור האמתי.	

יום שני	שבת	כח תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קלה עד פרק קלט	שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: פרק ת. והנה . . . למלכא וכו'.	מברכים ראש חדש מנחם אב. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות. הפטורה: שמעו - אלקיך יהודה. אם תשוב - גבו ותהלל. שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: פרק ת. והנה . . . למלכא וכו'.	
		לכל אחד מהרביים [=האדמו"רים] היו מאמרים קבועים ביחוד בשביל זה (לטהר אור העולם), אשר פעם בשנים או בשלש שנים היו חוזרים עליהם ברבים. אחד ממאמרי רבנו הזקן - "החלצו" שב"לקוטי תורה" בלי ההגהות. אחד ממאמרי אדמו"ר האמצעי - "יפה שעה אחת", ותכנו עשרה פרקים הראשונים בדבור המתחיל "הנה כל אחד ואחד אומר אלקי נשמה" [ש] בספר "דרך החיים". אחד ממאמרי ה"צמח צדק" - "מה טבו" שב"לקוטי תורה". אחד ממאמרי אדני אבי מורי ורבי [מהר"ש] - "מי כמוכה באלים". אחד ממאמרי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] - "וידעת היום", מאסקווא רנ"ז.	

יום ראשון	יום שלישי	כט תמוז	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קמ עד פרק קנ	שיעורים. חומש: דברים, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קמ"ק. תניא: פרק ט. וביאור . . . דר"ה.	מצאו פתקא כתב יד קדש ה"צמח צדק", ותכנה, שהחליט ללמד בכל יום שש שעות בלילה בעמידה נגלה, ותודה לה' שקיים ועבר על ש"ס בבלי וירושלמי וארבעה חלקי שלחן ערוך בעיון.	

יום רביעי	יום שני	א מנחם אב, ראש חדש	ה'תש"ג
תהלים: מפרק א עד פרק ט	שיעורים. חומש: דברים, שני עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: פרק י. והנה . . . דומרה כנודע.	מעלת המשיח, שיהיה ענו. דהגם שיהיה בתכלית הגדלות, וילמד תורה עם האבות ומשה רבנו עליו השלום, בכל זה יהיה בתכלית הענוה והבטול ללמד גם עם אנשים פשוטים.	

יום חמישי	יום שלישי	ב מנחם אב	ה'תש"ג
תהלים: מפרק י עד פרק יז	שיעורים. חומש: דברים, שלישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: ומאחר שהתפלה . . . עילאה.		
הוראה לרבים: מתחילין להניח תפלין שני חדשים קדם הבר מצוה. בתחלה בלא ברכה, וכעבור איזה שבועות בברכה.			

יום שישי	יום רביעי	ג מנחם אב	ה'תש"ג
תהלים: מפרק יח עד פרק כב	שיעורים. חומש: דברים, רביעי עם פירש"י. תהלים: יח"ב. תניא: פרק יא. ואמנם . . . ק לאין קץ.		
משיחת אאמו"ר: יעמאלט ווען משיח וועט קומען בב"א וועט מען ערשט ביינקען נאך די גלות טעג. יעמאלט וועט ערשט פארדריסען פאר וואס מ'האט ניט געטאן אין עבודה. מען וועט ערשט דערהערען דעם גרויסען ווייטאג פון העדר העבודה. איצטער אין די ימי הגלות, איז די ימי העבודה צו מכין זיין זיך צו ביאת המשיח בב"א.			

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: אז, כאשר משיח יבא במהרה בימינו, אמן, יתגזענו לימי הגלות; אז יצטערו, מדוע לא עסקו ב'עבודה'. אז יחושו את הצער הגדול של העדר ה'עבודה'. כעת בימי הגלות, הם ימי העבודה להכין עצמו לביאת המשיח במהרה בימינו, אמן.

שבת קודש	יום חמישי	ד מנחם אב	ה'תש"ג
תהלים: מפרק כג עד פרק כח	שיעורים. חומש: דברים, חמישי עם פירש"י. תהלים: כג"ח. תניא: ומה שמשבחים . . . 200 היא מיד.		

מיט דער גרעסטער הארעוואניע קען מען ניט פארדינען קיין איין סענט מעהר וויפיל השי"ת האט אפגעשטעלט, אז דער און דער מענטש זאל פארדינען. מען בעדארף טאן וויפיל עס איז נויטיג, אבער מען מוז געדיינקען, אז די גאנצע ארבעט, איז מער ניט ווי א טפל, דער עיקר איז די ברכה פון השי"ת, און די ברכה פארדינט מען ווען מען איז א ערליכער איד: תפלה בצבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חינוך הבנים בא מלמדים ערליכע אידען.

ביגיעה הגדולה ביותר, אי אפשר להרויח אפלו אגורה אחת יותר, מאשר הקדוש ברוך הוא קבע, שאדם פלוני ירויח. צריך לעשות כמה שנוח, אף תיבים לזכר, שכל העבודה אינה אלא טפל, העקר הוא ברכת ה' יתברך, ואת הברכה מרויחים כאשר הננו יהודים יראי שמים: [מקפידים על] תפלה בצבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חנוך הבנים אצל מלמדים [שהם] יהודים יראי שמים.

קידוש החודש 'בטעות' יום ראשון כ"ז תמוז ה'תשס"ט

המולד למעלה. לכן התורה מלמדת אותנו לקבוע את 'ראש החודש' לפי מולד הלבנה בעולם הזה למטה, כי זו הדרך בה אנו יודעים את המולד למעלה. מעתה מובן כי במקרה שבית הדין קבע 'ראש חודש' לא ביום שבו היה המולד למטה, ובכל זאת התורה מצוה אותנו לסמוך על קביעתם, הרי זה משום שכך היא האמת, היינו שמולד הלבנה למעלה הוא בתאריך שקידשוהו בית דין. ולמה, אם כן, בפועל מולד הלבנה למטה אינו באותה שעה שבה חל המולד העיקרי כפי שהוא למעלה? – כי באותה שעה העולם הזה התחתון לא היה ראוי לקבל את ההמשכה מבחינת לבנה כפי שהוא למעלה, ולכן נראה המולד בתאריך אחר.

(לקוטי שיחות חלק 10 עמ' 98)

הלכות קידוש החודש פרק ב, הלכה י: בית דין שקדשו את החודש - בין שנגזר, בין מטעין, בין אנוסין - הרי זה מקדש... אף על פי שזה ידע ששטעו, חייב לסמוך עליהם. וצריך להבין:

תוכנו של 'ראש חודש' הוא חידוש ומולד הירח. ואם כן, איך אפשר לקדש את החודש ולקבוע כ'ראש חודש' יום שלא היה בו 'המולד'? והביאור:

כל דבר בעולם הזה נובע ו'משתלשל' ממקורו בעולמות העליונים. כיון שכך, מה שקובע, בעצם, את היום שבו יהיה 'ראש חודש' הוא מולד הלבנה כפי שהוא למעלה אלא שמאחר והעניינים העליונים נשגבים מהשגתנו אין אנו יודעים את זמן

קביעות החדשים בימינו יום שני כ"ח תמוז ה'תשס"ט

וכתב בשו"ת 'חתם סופר' (יד"ד סי' רלד): ונראה מדבריו כי אלו ח"ו לא ישאר שום ישראלי בארץ ישראל, אפילו יהיו יושבים בחו"ל מיקרי כליון אומה ח"ו, אחר שאין לנו כיום סמוכים, ואי אפשר לקבוע חדשים ולעבר שנים, כיון שהחישוב של אנשי חוץ לארץ לא מועיל... ובטלה כל התורה חלילה, ואין כאן אומה ישראלית ח"ו, והיינו כליון אומה ח"ו, אלא שהבטחנו יוצרנו שלא יהיה זה...".

ומבאר הרבי, שע"פ זה מובנים היטב דברי רש"י בתחילת פירושו על התורה "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". כלומר, העובדה שהתורה פתחה בבריאת העולם בשביל השייכות של ארץ ישראל לעם ישראל, קשורה למעשה גם למצות "החדש הזה לכם", שכן אפילו בזמן הזה מצות קידוש החדש היא רק בארץ ישראל (לקוטי שיחות כ"ז עמ' 68).

הלכות קידוש החודש פרק ה, הלכה י"ג: זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחר ואחר בעירי, ואומרין שראש חודש יום פלוני, ויום טוב ביום פלוני - לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאין מעבירין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ; ואין אנו סומכין, אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם.

בספר המצוות (מ"ע קנג) הוסיף הרמב"ם כי "יסוד גדול מיסודות האמונה" הוא שהחשבון הזה שאנו מונים אותו כיום לדעת בו ראשי החדשים והמועדים, אי אפשר לעשותו אלא בארץ ישראל לבד, ואין לנו רשות לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים ולקבוע חדשים אלא אם כן נסמכו הבית דין שבחוצה לארץ בארץ ישראל, שנאמר (ישעיה ב, ג) "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". וכתב עוד: "ואלו הנחנו למשל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, אזי לא היה חשבוננו זה מועיל לנו כלל בשום אופן", אלא ש"חלילה לא-ל מלעשות זאת, לפי שכבר הבטיח שלא ימחה ולא ישרש את שארית האומה לגמרי".

שילוב של חמה ולבנה יום שלישי כ"ט תמוז ה'תשס"ט

והאדם נמצא במלחמה תמידית כדי להתגבר על חומריות גופו עד שירגיש הארה של קדושה מנשמתו ובעבודה זו יש עליות וירידות, לפי מעמדו ומצבו. לפעמים הנשמה מאירה כשמש ולפעמים אורה מתמעט ומתעלם כירח בסוף החודש. שני האופנים הם דרכים בעבודת ה', והם שני סוגים של נחת רוח לבורא ית': מעלתה של עבודת הצדיקים היא תמידית ללא שינוי, ומאידך קיימת מעלה נפלאה באור מועט שהאדם מגלה בעצמו על ידי עבודתו ויגיעתו נגד החושך והחומריות שבו, ודווקא אור זה מעורר עונג אלוקי באופן מיוחד. תכלית הכוונה היא חיבור ואיחוד שתי המעלות, ולכן נאמר, שלימות המשיח "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא", היינו שגם לצדיקים תהיה מעלת "בעלי תשובה", היינו שתי המעלות יחד.

הלכות קידוש החודש פרק ו, הלכה י"א: נמצא במחזור שהוא כזה, החדשים כלם חדשי חלבנה, והשנים שני החמה. מבואר בתורת החסידות כי קיימים שני הבדלים בין חמה ללבנה: א) אור השמש הוא האור המשפיע שהרי השמש מקרינה אור אל הירח (שאינו אור משלה) ואילו אור הלבנה הוא אור מקבל. ב) השמש מאירה בכל ימות השנה בשוה, ואילו הירח משתנה מקטנות לגדלות וחוזר חלילה.

עם זאת, בפנימיות העניינים יש צורך בשניהם גם יחד: נשמת האדם היא בדביקות תמידית בבורא ית', והיא ניתנה למעלה כדי להאיר את חיי האדם ולהשכין בהם קדושה על ידי לימוד התורה וקיום המצוות. כאשר הנשמה מאירה באדם למרות היותו מלוכלך בגופו ונפשו הבהמית, הרי הוא בבחינת "שמש". והם הצדיקים שעובדים את השם תמיד ללא סטיה כלשהי. רוב ישראל, לעומת זאת, אין אור הנשמה מאיר בהם בתוקפו

לא אד"ו ראש - למה?

יום רביעי א' מנ"א ה'תשס"ט

בירקות טריים; מפני שאם ראש השנה יחול ביום ו', הושענא-רבה יחול בשבת ולא יוכלו לחבוט ערבות. וצריך להבין: הרי הראה הקב"ה למשה "כזה ראה וקדש" ואם הלבנה נראתה יש לקבוע ראש חודש, ואיך אפשר לדחות את קידוש החודש בנימוקים של אי-נוחות? לכן לא הביא הרמב"ם את הטעמים שבגמרא אלא כתב שהטעם הוא כי באמת החשבון שלנו אינו מגלה את המקום האמיתי של הירח, אלא רק את ההילוך האמצעי בעוד שיתכן שראיית הירח תחול יום או יומיים אחרי המולד האמצעי.

(ראה תשב"ץ חזק ראשון ט" קלו)

ארבע 'תקופות' השנה

יום חמישי ב' מנ"א ה'תשס"ט

בו עלתה בו אתמול. בתחילת תקופת ניסן השמש עולה מאמצע המזרח ושוקעת באמצע המערב. מניסן עד תמוז מתקרבת השמש בכל יום יותר צפונה. כלומר, בכל בוקר היא עולה בנקודה צפונית יותר מן המקום שבו עלתה אתמול, עד תחילת תקופת תמוז. בתחילת תקופת תמוז השמש עולה בנקודה הכי צפונית אליה היא מגיעה. מתמוז עד תשרי השמש פונה וחוזרת לכיוון דרום, בכל יום מעט, עד שחוזרת לעלות מאמצע המזרח. בתחילת תקופת תשרי השמש עולה מאמצע המזרח. מתקופת תשרי ועד תקופת טבת ממשיכה השמש לנוע לצד דרום, עד שהיא עולה בנקודה הכי דרומית, ואז חלה תקופת טבת. בתחילת תקופת טבת השמש עולה בנקודה הכי דרומית אליה היא מגיעה. מתחילת תקופת טבת מתחילה השמש לחזור צפונה, עד שבניסן היא נמצאת שוב בנקודה האמצעית שבין צפון לדרום. נקודת השיא של הקיץ, שאז הוא היום הארוך ביותר, מכונה "תקופת תמוז". נקודת השיא של החורף, שאז הוא הלילה הארוך ביותר, מכונה "תקופת טבת". ביום תקופת ניסן היום והלילה שווים, וגם בתקופת תשרי היום והלילה שווים.

(מציור דיני ברכת החמה ע"פ מנהגי חב"ד, עמ' 8)

מיהו רב?

יום שישי ג' מנ"א ה'תשס"ט

על כך הסתמך ה'חתם סופר' כאשר עורר את יהודי קהילת צעלים למנות להם רב שלא יהיה "מקוראי ספרים החיצונים והלועזים בלע"ז". כי אסור לקבל תורה מפייהו". למה, אם כן, הרמב"ם כן הסתמך על ספרי היוונים, ואף כתב שהדבר מותר? – בלית ברירה, כי "סוד העיבור שנמסר לסנהדרין נעלם ממנו", אך לאחר מכן טרח וכתב את כל החשבונות הנחוצים, כדי שמכאן ואילך אכן לא יודקו לאותם ספרים של חכמי יוון. קל וחומר שרב בישראל, כל עיסוקו יהיה בתורת ה' ולא בספרי יוון וכיוצא בהם.

(שורית חתם סופר חז"מ סימן קצ"ז)

הלכות קידוש החודש פרק ז, הלכה ז: ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו? לפי שהחשבון הזה הוא לקבוע הירח והשמש בהלוקם האמצעי, לא במקומם האמתי, כמו שהודענו; לפיכך עשו יום קביעה יום דחיה, כדי לפגוע ביום קבוע האמתי. הגמרא (ר"ה כ, א וסוכה מג, ב) מביאה טעמים שונים לדחיית אד"ו – שלא תבאנה שתי קדושות רצופות זו אחר זו; מפני כבוד המתים שלא יסריחו (שאם ראש השנה יהיה ביום ד' יום הכיפורים יחול ביום ו'. ואם ראש השנה יהיה ביום ו', יום הכיפורים יחול ביום א'); מפני שמחת יום טוב ושמחת שבת

הלכות קידוש החודש, פרק י הלכה ב: בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה, אחד ותשעים יום ושבע שעות וחמש מאות ותשעה עשר חלקים ואחד ושלשים רגע - סימן להם צ"א ו' תקי"ט ל"א. ובשנתדע תקופה מן התקופות אומתי היתה, תחשב מאותו רגע מנזן זה, ותדע תקופה שאחריה.

החמה מקיפה את כדור הארץ ממערב למזרח ומשלימה סיבוב מלא במשך 365 יום (בערך). מדי יום מתקדמת החמה ממערב למזרח כמעלה אחת במסלולה סביב כדור הארץ, עד שלאחר 365 יום (כלומר, בסוף השנה) היא משלימה את הקפתה ושבח למקום בו היתה בתחילה, לתחילת המסלול. בנוסף לתנועת החמה במשך השנה ממערב כלפי מזרח, החמה נעה במסלול נוסף:

כיתר גרמי השמים, נעה החמה בסיבוב יומי סביב כדור הארץ, ממזרח למערב, ובכל יום (כל עשרים וארבע שעות) היא מקיפה את כדור הארץ הקפה אחת. הסיבוב השנתי של השמש הוא באלכסון ביחס אל קו המשווה. סיבוב זה הוא הסיבה לשינויים באורך היום בין הקיץ לבין החורף. בחורף, השמש נעה דרומה ובקיץ – צפונה. אכן, השמש עולה בכל יום מן המזרח, אולם היא אינה עולה בכל יום מהנקודה בה עלתה אתמול. בכל יום היא זזה מעט מהמקום

הלכות קידוש החודש פרק י"ז, הלכה כ"ד: חֲכָמַת הַתְּקוּפוֹת וְהַיָּמִימוֹת, שֶׁחֲבָרוּ בָּהּ חֲכָמֵי יוֹן סְפָרַיִם תְּרַבָּה . . אֵין חוֹשְׁשִׁין לַמַּחְבֵּר, בֵּין שֶׁחֲבָרוּ אוֹתָם נְבִיאִים בֵּין שֶׁחֲבָרוּ אוֹתָם גּוֹיִם. את ההיתר לסמוך על ספרים שחיברו חכמי יוון באסטרונומיה, מנמק הרמב"ם: "שכל דבר שנתגלה טעמו ונודעה אמיתו בראיות שאין בהן דופי – אין סומכין על זה האיש שאמרו או שלמדו, אלא על הראיה שנתגלתה". ואולם, להלן (פ"ט ט"ט) בסיכום הלכות קדוש החודש, כתב: "בארנו חשבונות כל הדרכים . . כדי שיהיה הכל ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרכי התורה ולא ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים".

שבת קודש ד' מני"א ה'תשס"ט

צרות בהשגחה פרטית

מאותו אדם, שהרי כתב "אוסף עליכם חמת אותו קרי", היינו שגם המקרה מיוחס אליו ית'.
והביאור:

בהשגחת הבורא על בראיו יש שני אופנים: א) השגחה פנימית וגלויה שאינה מוסתרת בלבושי הטבע, התלויה בדביקות האדם באלקות, וככל שתגדל הדביקות כן תהיה ההשגחה גלויה יותר. ב) השגחה חיצונית המוסתרת בלבושי הטבע ולא ניכר שהכל בא מאת הקב"ה והשגחה זו ישנה על כל הברואים בשוה.

לפי זה, מה שכתב הרמב"ם כאן שכשארם מתייחס לצרות הבאות עליו כאל מקרה, ה' יוסיף להכותו באותו אופן מקרי, ל"ע, כוונתו שהקב"ה יסלק ממנו את השגחתו הפנימית והגלויה ו"יופקר למקרה", להשגחה חיצונית דרך לבושי הטבע, ככל הברואים.

(נ"פ לקו"ש ח"ח ע' 199)

הלכות תעניות פרק א, הלכה ג: אָכַל אִם לֹא יוֹצֵקוּ, וְלֹא יִרְעוּ, אֲלֵא יֵאָמְרוּ: 'דָּבָר זֶה מִמְנַהֵג הָעוֹלָם אֲרַע לָנוּ, וְצָרָה זֹאת נִקְרָה נִקְרִית' - הָרִי זֶה הָרֶךְ אֲכֻרִיּוֹת, וְגִזְרֵת לָהֶם לְהִדְבֵּק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְתוֹסִיף הַצָּרָה וְצָרֹת אַחֲרוֹת. הוּא שְׂכָתוֹב בַּתּוֹרָה: "וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי - וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי"; בְּלוֹמַר, בְּשִׂאֲכֵי אֲלֵכֶם צָרָה בְּרִי שֶׁתְּשׁוּבוּ - אִם תֵּאמְרוּ שֶׁהִיא קָרִי, אוֹסִיף לָכֶם חֶמֶת אוֹתוֹ קָרִי.

בכוונת הרמב"ם יש לומר: כאשר אדם אומר על צרה ש"דבר זה ממנהג העולם אירע לו וצרה זו נקרה נקריית", והקב"ה מוסיף לו "חמת אותו קרי" אין זאת רק שהקב"ה מוסיף לו עוד צרות, ל"ע, אלא שהנהגת הקב"ה כלפי האיש ההוא היא באופן של "קרי", היינו שהשגחתו ית' המיוחדת מסולקת מאותו אדם והוא נשאר 'מופקר' למקרה.

ואין זה סותר לעקרון ההשגחה פרטית על כל הברואים בכל מצב, כי אין כוונת הרמב"ם כאן שהקב"ה מסיר השגחתו לגמרי

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח מנחם אב, ה'תשי"ז
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ וכו'
מוהר"ר אפרים אליעזר הכהן שי

שלום וברכה!

מאשר אני בזה קבלת מכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב לסי' מסעי עם המוסג"ב.

ותקותי שלעת קבלתו מכתב זה כבר הוטב מצב בריאות רגלו. ויהי רצון שיבשר טוב בכל ענינים הקשורים בזה וגם ברוחניות הענינים, וכידוע שרגל ברוחניות הוא ענין של האמונה אשר תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני ובא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחי'. ומבואר בכמה מקומות ומהם בשער האמונה לאדמו"ר האמצעי.

ויומא דא קגרים הוא יום ההילולא דאהרן כהנא רבא.

בברכה שזכה בתוך כלל ישראל אשר על ידי המאורעות דימים אלו שבאו מן האב (ולהעיר מאגה"ק לרבנו הזקן סי' כ"ב, דברי המתחיל וכמו) יהפכו בעגלא דידן להארת פנים בבחי' אהבה מגולה חדורה חסידות (וכידוע הפתגם של כ"ק מו"ח אדמו"ר בדוגמת רבנו הזקן בד"ה הני"ל, שביאור הדוגמא בתחלתה לא כתב תואר חסיד, אף שהוא רחמן חכם וצדיק כיון שבגלוי הוא ענין של תוכחה. וק"ל) ויתגלה מנחם עד שיאמרו אודך הוי' כי אנפת בי גוי' ותנחמני ע"י הנחמה כפולה דוקא.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ז תמוז-ד' מנחם-אב ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ז תמוז ה'תשס"ט

הלכות שקלים פרק ד

א. תרומת הלשכה [חצאי השקלים], מה יעשה בה? לוקחין ממנה תמידין של כל יום, והמוספין, וכל קרבנות הצבור ונספיהם, והמלח שמולחין בו כל הקרבנות; וכן העצים, אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא בדמים; והקטרת ושכר עושיה, ולחם הפנים ושכר עושי לחם הפנים, והעמר, ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח [ביום הכיפורים] ולשון של זהורית שקושרים בין קרניו - כל אלו באין מתרומת הלשכה.

ב. אכל פר העלם דבר [שוגג] של צבור, ושעירי עבודה זרה - פתחלה גובין להם [מגבית מיוחדת], ואינן באין מתרומת הלשכה. פרוכות של היכל - תחת בננין עשויות, ואינן באין מתרומת הלשכה אלא מקדשי בידן הפנית; אבל פרוכות של שערים, באין מתרומת הלשכה. המנוחה וכלי שרת, מצותן שיבואו ממותר הנסכים - ובהלכות כלי המקדש והעובדים בו, יתבאר מה הוא מותר הנסכים; ואם לא היה להם מותר נסכים, יבואו מתרומת הלשכה. בגדי כהנה - בין בגדי כהן גדול, בין שאר בגדי כל הכהנים שעובדין במקדש - הכל באין מתרומת הלשכה.

ג. כל הבהמות הנמצאות בירושלים, או חוצה לה בקרוב ממנה, הבהמות עולות, כמו שיתבאר בפסולי המקדשין - נסביתן באין מתרומת הלשכה; וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת, ולא שלח עמה דמי נסכים - יבואו נסכיה מתרומת הלשכה.

ד. גר שמת והניח זבחים - אם יש לו נסכים, קרבין משלו; ואם לאו, באין מתרומת הלשכה. כהן גדול שמת, ולא מנו אחר תחתיו - מקריבין את החבתין מתרומת הלשכה. מבקרי [בודקין] מומין שביירושלים, ותלמידי חכמים המקלמדים הלכות שחיטה לכהנים, והמלמדים להם הלכות קמיצה, ונשים המגדלות בניהן [בטהרה] לפרה אדמה - כלם נוטלין שכרם מתרומת הלשכה; וכמה הוא שכרם? כמה שיפסקו להם בית דין.

ה. בשנת השמיטה שהיא הפקר, שוכרין בית דין שומרין שישמרו מקצת ספיחים שצמחו [מאליהם], כדי שיביאו מהם העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן החדש; ואלו השומרין, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

ו. מי שהתנדב לשמר בתנם - אין שומעין לו; גזרה משום בעלי זרוע, שמא יבואו ויטלו מהם. לפיכך תקנו להם חכמים שיטלו שכר מן הלשכה, כדי שיפרשו הכל מאותו מקום שאלו שומרין שם [משום השכר מתפרסם הדבר ולהקדש הן].

ז. מגיהי ספרים שביירושלים, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה; ודינין שדינין את הגולגוני בירושלים, נוטלין שכרן

מתרומת הלשכה. וכמה היו נוטלין? תשעים תשעים מנה בכל שנה; ואם לא הספיקו להם - אף על פי שלא רצו - מוסיפין להם כדי צרכן, הם ונשיהם ובניהם ובני ביתם. ח. כבש היו עושין מהר הפית להר המשחה, שעליו מוציאים פרה אדמה, וכן היו עושין כבש, שמוציאין עליו שעיר המשתלח; ושניהם נעשים משירי הלשכה. וכן מזבח העולה, וההיכל, והעזרות - באין משירי הלשכה. אמת [תעלת] המים שביירושלים [העוברת בעזרה], וחומת ירושלים, וכל מגדלוותיה, וכל צרכי העיר - באין משירי הלשכה. וגוי שהתנדב מעות לדברים האלו, או לעשות עמהם בתנם - אין מקבלין ממנו, ואפלו גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], שנאמר: "לא לכם ולגו לבנות בית לאלהינו וגו'", ונאמר: "ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים".

ט. מותר תרומת הלשכה, וכן מותר שירי הלשכה - לוקחים בו זכרים, ויקרבו כלן עולות; שתנאי בית דין הוא על כל המותרות, שיקרבו עולת בהמה; אבל לא עולת העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף. ואלו העולות הבאין ממותר השקלים, הם הנקראים 'קיץ למזבח'.

י. שקלים שלא הספיקו להם לכל קרבנות הצבור, מוציאים את הראוי להם מקדשי בידן הפנית; אבל אין בידן הפנית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח.

יא. משיגיע ראש חדש ניסן, אין מקריבין קרבנות הצבור אלא מתרומה חדשה; ואם לא באה חדשה, לוקחין מן הישנה. לפיכך, אם הגיע ראש חדש ניסן, ויש עמקן בהמות לתמידים מתרומה ישנה - פודין אותן ומוציאין אותן לחלין אף על פי שהן תמימין, ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקציצין בה את המזבח; שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין, שאם לא יהיו צריכים להן, יצאו לחלין.

יב. וכך היו עושין במותר הקטרת משיגיע ראש חדש ניסן: מחללים [פודים] אותו על שכר האמנים [מפסחי הקטורת], וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח, ונוטלין האמנים מותר הקטרת בשכרם, וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהם מתרומה חדשה - כדי להקריבה ממעות תרומה חדשה. ואם אין להם תרומה חדשה, מקטירין אותה מתרומה ישנה.

ברוך רחמנא דסינן

הלכות קדוש החדש

הוא מצות עשה אחת, והיא לחשב ולידע ולקבוע באיזה יום הוא תחלת כל חדש וחדש מחדשי השנה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

ז. מצות עשה מן התורה על בית דין, שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה, ושידעו את העדים, עד שינקדשו את החדש; וישלחו וידעו שאר העם, באי זה יום הוא ראש החדש, כדי שידעו באי זה יום הם המועדות, שנאמר: "אשר תקראו אתם מקראי קדש", ונאמר: "ושמרת את החקקה הזאת למועדה".

ח. אין מחשבין וקובעין חדשים ומעבירים שנים אלא בארץ ישראל, שנאמר: "כי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים". ואם היה אדם גדול בחכמה, ונסמך בארץ ישראל, ויצא לחוצה לארץ, ולא הניח בארץ ישראל כמותו - הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוצה לארץ; ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו, ואין צריך לומר גדול ממנו - הרי זה אסור לקבץ ולעבר בחוצה לארץ; ואם עבר וקבע ועבר, לא עשה כלום.

הלכות קדוש החדש פרק ב

א. אין פשר לעדות ראש החדש, אלא שני אנשים כשרים הראויין להעיד בכל דבר ודבר; אבל נשים ובעדים - הרי הם כשאר פסולי עדות, ואין מעידים. אב ובנו שראו את הירח, ילכו לבית דין להעיד - לא מפני שעדות החדש כשרה בקרובים, אלא שאם ימצא אחד מהם פסול מפני שהוא גזלן וכיוצא בו משאר הפסלנות, יצטרף השני עם אחר, ויעיד; וכל הפסול לעדות מדברי סופרים - אף על פי שהוא כשר מן התורה, פסול לעדות החדש.

ב. דין תורה, שאין מדקדקין בעדות החדש [לחקור מתי ראו והיכו, שהרי]. אפלו קדשו את החדש על פי עדים, ונמצאו זוממין בעדות זו - הרי זה מקדש; לפיכך היו בראשונה מקבלים עדות החדש מפל אדם מישראל, שכל ישראל בחזקת כשרות, עד שידע לך שזה פסול. משקלקלו המינים, והיו שוכרים אנשים להעיד שראו, והם לא ראו - התקינו שלא יקבלו בית דין עדות החדש, אלא מעדים שמפירים בית דין אותן שהם כשרים, ושיהיו דורשים וחקרים בעדותן.

ג. לפיכך, אם לא יהיו בית דין יודעים [מכירים] את העדים שראו את הירח - משלחין אנשי העיר שנקרא בה עם העדים שראו, עדים אחרים שמופין אותן לבית דין [מעידים על כשרותם] ומודיעין אותן שאלו כשרין הן, ואחר כך מקבלין מהן.

ד. בית דין מחשבין בדרךים שהאצטגנינין מחשבין בהם, ויודעים הלכנה כשתראה בחדש זה, אם תהיה בצפון השמש או בדרומה, ואם תהיה רחבה או קצרה, ולהיכן יהיו ראשי קרניה [קרי אורה] נוטין. וכשיבואו העדים להעיד, בודקים אותם: 'ביצד ראיתם אותה, בצפון או בדרום? להיכן היו קרניה נוטות? כמה היתה גבוהה [מן האופק] בראית עיניכם, וכמה היתה רחבה?' אם נמצאו דבריהם מכוונים למה שנודע בחשבון, מקבלים אותם; ואם לא נמצאו דבריהם מכוונים, אין מקבלים אותם.

הלכות קדוש החדש פרק א

א. חדשי השנה הם חדשי הלכנה, שנאמר: "עלת חדש בחדשו", ונאמר: "החדש הזה לכם ראש חדשים" - כך אמרו חכמים: 'הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה במראה הנבואה דמות לכנה, ואמר לו: כזה ראה וקדש'. והשנים שאנו מחשבין - הן שני החמה, שנאמר: "שמונה את חדש האביב".

ב. וכמה יתרה שנת החמה על שנת הלכנה? קרוב [מעט פחות] מאחד עשר יום. לפיכך, כשיתקבץ מן התוספת הזאת כמו שלשים יום, או פחות מעט או יותר מעט - מוסיפין חדש אחד, ועושין אותה השנה שלשה עשר חדש, והיא הנקראת 'שנה מעברת'; שאי אפשר להיות השנה שנים עשר חדש וכך וכך ימים, שנאמר: "לחדשי השנה" - חדשים אתה מונה לשנה, ואין אתה מונה ימים. ג. הלכנה נסתרת בכל חדש וחדש, ואינה נראית כמו שני ימים או פחות או יותר, כמו יום אחד קדם שתדבק [מקביל] בשמש בסוף החדש, וכמו יום אחד אחר שתדבק בשמש; ותראה במעבר במעבר. וכליל שתראה בערב אחר שנסתרה - הוא תחלת החדש, ומונין מאותו היום תשעה ועשרים יום. ואם יראה הירח ליל שלשים, יהיה יום שלשים ראש החדש; ואם לא יראה, יהיה ראש החדש יום אחד ושלשים, ויהיה יום שלשים מחדש שעבר. ואין נזקקין לירח כליל אחד ושלשים, בין שנראה בין שלא נראה; שאין לך חדש לכנה יותר על שלשים יום.

ד. חדש שיהיה תשעה ועשרים יום, ויראה הירח כליל שלשים - נקרא 'חדש חסר'; ואם לא יראה הירח, ויהיה החדש שעבר שלשים יום - נקרא 'חדש מעבר', ונקרא 'חדש מלא'. וירח שיראה כליל שלשים, הוא הנקרא 'ירח שנקרא בזמנו'; ואם נראה כליל אחד ושלשים, ולא נראה כליל שלשים - הוא נקרא 'ירח שנקרא כליל עבור'.

ה. אין ראית הירח מסורה לכל אדם, כמו שבת בראשית [שבתות השנה] שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי. אלא לבית דין הדבר מסור, עד שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום ראש חדש - הוא שיהיה ראש חדש, שנאמר: "החדש הזה לכם", עדות זו תהיה מסורה "לכם".

ו. בית דין מחשבין בחשבונות בדרך שמתשבים האצטגנינין [חזים בכוכבים], שיודעין מקומות הכוכבים ומהלכם, וחקרים ומדקדקים [בחישובים] עד שידעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו שהוא ליל שלשים, או אין אפשר. אם ידעו שאפשר שיראה, יושבים ומצפים לעדים כל היום פלו, שהוא יום שלשים. אם באו עדים, ודרשום וחקרום בהלכה, ונאמנו [אומתו] דבריהם [בהצלבה לחשבון] - מקדשין אותו; ואם לא נראה, ולא באו עדים - משלימים שלשים, ויהיה החדש מעבר. ואם ידעו בחשבון שאין אפשר שיראה - אין יושבים יום שלשים, ואין מצפים לעדים; ואם באו עדים - יודע בודאי שהן עדי שקר, או שנראת להם דמות לכנה מן העבים, ואינה הלכנה הנדאית [האמיתית].

דינים אצל אחד מהם, ויעידו הם השנים בפני השלשה, ויקדשוהו השלשה.

י. בית דין שקדשו את החדש – בין שוגגין, בין מטעין, בין אנוסין – הרי זה מקדש, ויחזיקו הכל לתקן המועדות על יום שקדשו בו; אף על פי שזה ידע שטעו, חזק לסמוך עליהם, שאין הדבר מסור אלא להם, ומי שצוה לשמור המועדות, הוא צוה לסמוך עליהם – שנאמר: "אשר תקראו אתם".

יום שני כ"ח תמוז ה'תשס"ט

הלכות קדוש החדש פרק ג

א. עדים שראו את החדש – אם היה ביניהם ויבין מקום שיש בו בית דין מהלך לילה ויום או פחות, הולכין ומעידין; ואם היה ביניהם יתר על כן, לא ילכו, שאין עדותן אחר יום שלשים מועלת, שכבר נתעבר החדש.

ב. עדים שראו את החדש – הרי אלו הולכין לבית דין להעיד, ואפלו היה שבת, שנאמר: "אשר תקראו אתם במועדים"; וכל מקום שנאמר 'מועד', דוחה את השבת. לפיכך, אין מחללין אלא על ראש חודש ניסן ועל ראש חודש תשרי בלבד, מפני תקנת המועדות [קיום תקני של המועדים]; ובזמן ששבת המקדש קים, מחללין על כלם, מפני קרבן מוסף שבכל ראש חודש, שהוא דוחה את השבת.

ג. כשם שמחללים העדים שראו את החדש את השבת – כך מחללים עמהם העדים שמזכירים אותם [מעידים על כשרותם] בבית דין, אם לא היו בית דין מכירים את הרואים; ואפלו היה זה שמודיע [מכשיר] אותן לבית דין עד אחד – הרי זה הולך עמהם ומחלל מספק, שמה ימצא אחר ויצטרף עמו.

ד. היה העד שראה את החדש בליל השבת חולה – מרביבים אותו על החמור, ואפלו במטה. ואם יש להן אורב [אנשים האורבים] בדרך, לוקחים העדים בידם כלי זין; ואם היתה דרך רחוקה, לוקחים בידם מזונות. ואפלו ראוהו גדול ונראה לכל – לא יאמרו: 'כשם שראינוהו אנחנו, כך ראוהו אחרים, ואין אנו צריכין לחלל את השבת'; אלא כל שיראה החדש, ויהיה ראוי להעיד, ויהיה בינו וביין המקום שקבוע בו בית דין לילה ויום או פחות, מצוה עליו לחלל את השבת, ולילך ולהעיד.

ה. בראשונה היו מקבלים עדות החדש כל יום שלשים פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערפים, ונתקלקלו [נבוכו] במקדש [לפני שהעדים הגיעו] ולא ידעו מה יעשו – אם יעשו עולה של בין הערפים, שמה יבואו העדים, ואי אפשר שיגריבו מוסף היום אחר תמיד של בין הערפים. עמדי בית דין, והתקינו שלא יהיו מקבלים עדות החדש אלא עד המנחה, כדי שיהא שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערפים, ונספיקם.

ו. ואם הגיע מנחה, ולא באו עדים – עושין תמיד של בין הערפים; ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה – נוהגין

ה. אמרו העדים: 'ראינוהו [בבואת הירח] במים' או 'בעצבים' [מבעד לעננים] או 'בעששית' [משתקפת בכלי זכוכית], או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים או בעששית או במים – אין זו ראיה, ואין מקדשין על ראיה זאת. אמר אחד: 'ראיתיו גבוה בעיני כמו שתי קומות', ואמר השני: 'כמו שלש קומות הנה גבוה' – מצטרפים; אמר האחד: 'כמו שלש קומות', והשני אומר: 'כמו חמש' – אין מצטרפים; ומצטרף האחד מהם עם שני שיעיד כמותו, או יהיה ביניהם קומה אחת.

ז. אמרו: 'ראינוהו בלא כונה, וכיון שהתבוננו בו ונתפנונו לראותו להעיד, שוב לא ראינוהו' – אין זו עדות, ואין מקדשים עליה, שמא עבים נתקשרו ונראו בלכנה, והלכו להם. אמרו עדים: 'ראינוהו ביום תשעה ועשרים שחרית במזרח קדם שתעלה השמש, וראינוהו ערבית במערב בליל שלשים' – הרי אלו נאמנים, ומקדשין על ראיה זו, שהרי ראוהו בזמנו; אבל הראיה שאמרו שראוהו בשחרית, אין נזקקין לה, שאין אנו אתראים לראית שחרית, ובכדוע שהעבים הם שנתקשרו, ונראה להם בלכנה. וכן אם ראוהו בזמנו, ובליל עבירו לא נראה – הרי אלו נאמנים; שאין אנו אתראים אלא לראית ליל שלשים בלבד.

ז. כיצד מקבלין עדות החדש? כל מי שראוי להעיד שראה את הירח, בא לבית דין; ובית דין מכניסים אותם כלם למקום אחד, ועושים להם סעודות גדולות, כדי שיהיו העם רגילים לבוא. וזוג [עדים] שבא ראשון, בודקים אותו ראשון בבידקות שאמרנו. מכניסים את הגדול, ושואלים אותו: נמצאו דבריו מכונים לחשבון, מכניסים את חברו; נמצאו דבריהם מכונים, עדותם קימת. ושאר כל הזוגות, שואלים אותם ראשי דברים – לא שצריכים להם, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש [מאוכזבים], כדי שיהיו רגילין לבוא.

ח. ואחר כך, אחר שתתקנים העדות, ראש בית דין אומר: 'מקדש', וכל העם עונים אחריו: 'מקדש, מקדש'. ואין מקדשים את החדש אלא בשלשה, ואין מחשבים אלא בשלשה, ואין מקדשים אלא חודש שנוראה בזמנו [ליל ג']. ואין מקדשים אלא ביום; ואם קדשוהו בלילה, אינו מקדש. אפלו ראוהו בית דין וכל ישראל, ולא אמרו בית דין 'מקדש' עד שחשכה ליל אחד ושלשים, או שנתקרו העדים, ולא הספיקו בית דין לומר 'מקדש' עד שחשכה ליל אחד ושלשים – אין מקדשין אותו, ויהיה החדש מעבר, ולא יהיה ראש חודש אלא יום אחד ושלשים, אף על פי שנוראה בליל שלשים; שאין הראיה קובעת, אלא בית דין שאמרו 'מקדש' הם שקובעים.

ט. ראוהו בית דין עצמם בסוף יום תשעה ועשרים – אם עדין לא יצא כוכב בליל שלשים – בית דין אומרים 'מקדש, מקדש', שעדין יום הוא. ואם ראוהו בליל שלשים, אחר שיצאו שני כוכבים – למחר מושיבים שני

במועדות, התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין לו, עושין שני ימים, אפלו יום טוב של עצרת. יג. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני ימים - ששלוחי תשרי אינם מהלכין באחד בתשרי, מפני שהוא יום טוב, ולא בעשירי בו, מפני שהוא יום הכפורים.

יד. אין השלוחין צריכין להיותם שנים, אלא אפלו אחד נאמן. ולא שליח בלבד, אלא אפלו תגר [סוחר] משאר העם שבא לדרך ואמר: 'אני שמעתי מפי בית דין שקדשו את החדש ביום פלוני' - נאמן, ומתקנין את המועדות על פיו; שדבר זה דבר העשוי להגלות הוא, ועד אחד בשר נאמן עליו.

טו. בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים, והשכימו בנשף [קודם עלות השחר] ועברו את החדש כמו שבארנו בפרק זה, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החדש בזמנו שהוא ליל שלשים, ואפלו באו בסוף החדש - מאימין [מטילין אימה] עליהם איום גדול ומטריפים אותם בשאלות, ומטריחין עליהם בכדיקות ומדקדקין בעדותן, ומשתדלין בית דין שלא יקדשו חדר זה, הואיל ויצא שמו 'מעבר'.

טז. ואם עמדו העדים בעדותם ונמצאת מכונת, והרי העדים אנשים ידועים ונבונים [ולא נתבלבלו], ונחקרה העדות פראי - מקדשין אותו, וחוזרין ומונין לאותו החדש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח בלילו.

יז. ואם הצרכו בית דין [מאיוו סיבה] להניח חדר זה מעבר, פשהיה קדם שיבואו אלו העדים [ואח"כ הגיעו עדים שלפי עדותם יש לחסר את החודש, למרות זאת לא משנים ו] - מניחין; וזה הוא שאמר: 'מעברין את החדש לצרך'. וגם מן החכמים הגדולים מי שחולק בדרך זה ואומר: 'לעולם אין מעברין את החדש לצרך; הואיל ובאו עדים - מקדשין, ואין מאימין עליהם' [אין מבלבלים אותם כדי לדחות עדותם ולעבר את החודש].

יח. נראה לי, שאין מחלקת החכמים בדרך זה אלא בשאר ההדשים, חוץ מן ניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים, שבכך נעשה מה שנועשה, ועבר ומן הקרבנות וזמן המועדות; אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קדם חצי החדש, מקבלין עדותם, ואין מאימין עליהם כלל, שאין מאימין על עדים שהעידו על החדש שראוהו בזמנו כדי לעברו.

יט. אבל מאימין על עדים שנתקלקלה [הוכחשה] עדותם, והרי הדבר נוטה שלא תתקם העדות ויתעבר החדש - מאימין עליהם [על המכחישים] כדי שתתקם העדות, ויתקדש בזמנו; וכן אם באו עדים להזים את העדים שראוהו בזמנו, קדם שיקדשוהו בית דין - הרי אלו מאימין על המזמין עד שלא תתקם ההזמה, ויתקדש החדש בזמנו.

הלכות קדוש החדש פרק ד

א. שנה מעברת, היא השנה שמוסיפין בה חדר; ואין מוסיפין לעולם אלא אדר, ועושין אותה שנה שני אדרין

אותו היום קדש, ולמחר קדש, ומקריבין מוסף למחר, לפי שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית דין, שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום כלו, ואפלו באו עדים יום שלשים בסוף היום סמוך לשקיעת החמה, מקבלין עדותם ומקדשין יום שלשים בלבד.

ז. כשמעברין בית דין את החדש, מפני שלא באו עדים כל יום שלשים - היו עולין למקום מוכן, ועושין בו סעודה ביום אחד ושלשים שהוא ראש חדר. ואין עולין לשם בלילה, אלא בנשף קדם עלות השמש; ואין עולין לסעודה זו פחות מעשרה; ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית, ואוכלין בעת הסעודה. וזו היא סעודת מצנה של עבור החדש האמורה בכל מקום.

ח. בראשונה כשהיו בית דין מקדשין את החדש, היו משיאין משואות [מדליקים אבוקות] בראשי ההרים [בליל שלשים ואחד] כדי שידעו הרחוקים; משקלקלו הכותים - שהיו משיאין משואות כדי להטעות העם - התקינו שיהיו שלוחים יוצאין ומדיעין לרבים. ושלוחים אלו אינם מחללין את יום טוב, ואין צריך לומר שבת - שאין מחללין את השבת לקימו, אלא לקדשו בלבד [על העדות שמקדשת החודש].

ט. על ששה חדשים היו שלוחין יוצאין: על ניסן, מפני הפסח. ועל אב, מפני התענית. ועל אלול, מפני ראש השנה, כדי שישבו מצפין ביום שלשים לאלול - אם נודע להם שקדשו בית דין יום שלשים, נוהגים אותו היום קדש בלבד; ואם לא נודע להם, נוהגים יום שלשים קדש ויום אחד ושלשים קדש, עד שיבואו להם שלוחי תשרי. ועל תשרי, מפני תקנת המועדות. ועל כסלו, מפני חגכה. ועל אדר, מפני הפורים. ובזמן שבית המקדש קים - יוצאין על איר, מפני פסח קטן [- שני].

י. שלוחי ניסן ושלוחי תשרי - אין יוצאין אלא ביום ראש חדר, אחר שתעלה השמש, עד שישמעו מפי בית דין 'מקדש'; ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ופשרים, כמו שאמרנו, ושמעו מפי בית דין 'מקדש' - יוצאין מבצרב. ושלוחי שאר הששה חדשים - יש להם לצאת מבצרב אחר שנראה הירח, אף על פי שעדיין לא קדשו בית דין אותו החדש; הואיל ונראה החדש, יצאו, שהרי למחר בודאי מקדשין אותו בית דין.

יא. כל מקום שהיו השלוחין מגיעין, היו עושין את המועדות יום טוב [ביום] אחד, כפותב בתורה; ומקומות הרחוקים שאין השלוחים מגיעין אליהם, היו עושין שני ימים מפני הספק - לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין ראש החדש, אי זה יום הוא.

יב. יש מקומות שהיו מגיעין אליהן שלוחי ניסן, ולא היו מגיעין אליהן שלוחי תשרי; ומן הדין היה שיעשו פסח יום טוב אחד, שהרי הגיעו להם שלוחין וידעו באיזה יום נקבע ראש חדר, ויעשו יום טוב של חג הסוכות שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהן שלוחין. וכדי שלא לחלק

הגדלים והטלאים מצויין לפסחים, והגזלות מצויין לראיה או למי שנתחייב בקרבן העוף; אבל עושין אותם סעד לשנה.

ח. כיצד עושין אותם סעד לשנה? אומרים: 'שנה זו צריכה עבור מפני התקופה שמשכה, או מפני האביב ופרות האילן שלא הגיעו; ועוד, שהגדלים קטנים והגזלות רבים'.

ט. אין מעברין את השנה, אלא בזמנן לה. כיצד? יאמר ראש בית דין הגדול לפלוני ופלוני מן הסנהדרין: 'היו מזמנין למקום פלוני, שנחשב ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עבור, או אינה צריכה עבור; ואותן שזמנו בלבד, הן שמעברין אותה. ובכמה מעברין אותה? מתחילין בשלשה דינין מכלל סנהדרי גדולה, ממי שסמכו אותם. אמרו שנים: 'לא נשב ולא נראה אם צריכה עבור אם לאו', ואחד אומר: 'נשב ונבדק' - בטל יחיד במעוטו; אמרו שנים: 'נשב ונראה', ואחד אומר: 'לא נשב' - מוסיפין עוד שנים מן המזמנים, ונושאים ונותנים בדבר. י. שנים אומרים: 'צריכה עבור', ושלשה אומרים: 'אינה צריכה' - בטלו שנים במעוטם; שלשה אומרים: 'צריכה', ושנים אומרים: 'אינה צריכה עבור' - מוסיפין שנים מן המזמנים לה, ונושאים ונותנים בשבעה. אם גמרו כלם לעבר או שלא לעבר, עושין כמה שגמרו; ואם נחלקו - הולכים אחר הרב, בין לעבר בין שלא לעבר. וצריך שיהיה ראש בית דין הגדול שהוא ראש ישיבה של שבעים ואחד, מכלל השבעה; ואם גמרו בשלשה לעבר, הרי זו מעברת - והוא שיהיה הנשיא עמהם, או שירצה. ובעבור השנה, מתחילין מן הצד [הקטן שבדינים]; ולקדוש החדש, מתחילין מן הגדול.

יא. אין מושיבין לעבור השנה לא מלך, ולא כהן גדול: מלך - מפני חילותיו ומלחמותיו, שמא דעתו נוטה בשבילן לעבר או שלא לעבר; וכהן גדול - מפני הצנה, שמא לא תהיה דעתו נוטה לעבר, כדי שלא יבוא תשרי בימי הקר, והוא טובל ביום הפפורים חמש טבילות.

יב. היה ראש בית דין הגדול, והוא הנקרא 'נשיא', בדרך רחוקה - אין מעברין אותה אלא על תנאי, אם ירצה הנשיא. בא ורצה, הרי זו מעברת; לא רצה, אינה מעברת. ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה, שהשכינה בתוכה, שנאמר: "לשכנו תדרשו"; ואם עברה בגליל, מעברת. ואין מעברין אלא ביום; ואם עברה בלילה, אינה מעברת.

יג. יש לבית דין לחשב ולדיע אי זו שנה תהיה מעברת, בכל עת שירצו, אפלו כמה שנים, אבל אין אומרים 'שנה פלונית מעברת'; אלא אחר ראש השנה הוא שאומרים 'שנה זו מעברת'. ודבר זה - מפני הדחק; אבל שלא בשעת הדחק, אין מודיעין שהיא מעברת, אלא באדר הוא שאומרים 'שנה זו מעברת, וחדש הבא אינו ניסן אלא אדר שני'. אמרו לפני ראש השנה, 'שנה זו שתכנס מעברת' - אינה מעברת באמירה זו.

- אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה? מפני זמן האביב, כדי שיהיה הפסח באותו זמן, שנאמר: "שמור את חדש האביב", שיהיה חדש זה בזמן האביב. ולולא הוספת החדש הזה - היה הפסח בא פעמים בימות החמה, ופעמים בימות הגשמים.

ב. על שלשה סימנים מעברין את השנה - על התקופה, ועל האביב, ועל פרות האילן. כיצד? בית דין מחשבין, ויודעין: אם תהיה תקופת ניסן [האביב] בששה עשר בניסן, או אחר זמן זה - מעברין אותה השנה, ויעשו אותו ניסן אדר שני, כדי שיהיה הפסח בזמן האביב; ועל סימן זה סומכין ומעברין, ואין חוששין לסימן אחר.

ג. וכן אם ראו בית דין שעדין לא הגיע האביב, אלא עדין אפל הוא [מתאחר מלבוא], ולא צמחו פרות האילן, שדרךם לצמח בזמן הפסח - סומכין על שני סימנים אלו, ומעברין את השנה; ואף על פי שהתקופה קדם לששה עשר בניסן, הרי הם מעברין, כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עמר התנופה בששה עשר בניסן, וכדי שיהיו הפרות צומחין בדרך כל זמן האביב.

ד. ועל שלש ארצות היו סומכין באביב - על ארץ יהודה, ועל עבר הירדן, ועל הגליל. ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו, ובאחת לא הגיע - אין מעברין; ואם הגיע באחת מהן, ולא הגיע בשתיים - מעברין, אם עדין לא צמחו פרות האילן. ואלו הם הדברים שהם העקר שמעברין בשבילם, כדי להיות השנים שני חמה.

ה. ויש שם דברים אחרים שהיו בית דין מעברין בשבילם, מפני הצרך; ואלו הן: מפני הדרכים שאינן מתקננין, ואין העם יכולין לעלות [לרגל בפסח] - מעברין את השנה, עד שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים. ומפני הגשמים שנהרסו, ונמצאו הנהרות מפסיקין ומונעין את העם, או מסכנים בעצמן ומתים - מעברין את השנה, עד שיתקנו הגשמים. ומפני תנוגי פסחים שאבדו בגשמים, ואין להם מקום לצלות את פסחיהם - מעברין את השנה, עד שיכנו התנוגים וייכשו. ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומם [התחילו ללכת לירושלים], ועדין לא הגיעו לירושלים - מעברין את השנה, כדי שיהיה להם פנאי להגיע.

ו. אבל אין מעברין את השנה לא מפני השלג, ולא מפני הצנה, ולא מפני גליות ישראל שעדין לא נעקרו ממקומם, ולא מפני הטמאה - כגון שהיו רב הקהל או רב הכהנים טמאים, אין מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי לטהר ויעשו בטמאה, אלא יעשה בטמאה; ואם עברו את השנה מפני הטמאה, הרי זו מעברת.

ז. יש שני דברים שאין מעברין את השנה בשבילם כלל, אבל עושין אותם סעד [הסבר לציבור על העיבור] לשנה שצריכה עבור מפני התקופה או מפני האביב ופרות האילן; ואלו הן: מפני הגדלים והטלאים שעדין לא נולדו או שהם מעט, ומפני הגזלות [שאפשר להביא כעולות ראייה] שלא פרחו. אין מעברין בשביל אלו כדי שיהיו

שם בית דין קבוע; אבל בימי חכמי משנה, וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אבני זרובא - על קביעת ארץ ישראל היה סומכין.

ד. כשהיתה סנהדרין קיימת, והן קובעין על הראיה - היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוהי תשרי, עושין ימים טובים יום אחד בלבד; ושאר המקומות הרחוקות שאין שלוהי תשרי מגיעין אליהן, היו עושין שני ימים מספק, לפי שלא היה יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החדש.

ה. בזמן הזה שאין שם סנהדרין, ובית דין של ארץ ישראל קובעין על חשבון זה, היה מן הדין שיהיו בכל המקומות עושין יום טוב אחד, אפלו המקומות הרחוקות שבחוזה לארץ, כמו בני ארץ ישראל - שהפלו על חשבון אחד סומכין וקובעין; אבל תפנת חכמים היא, שיהיו במנהג אבותיהם שבידיהם.

ו. לפיכך, כל מקום שלא היה שלוהי תשרי מגיעין אליו כשהיו השלוהין יוצאין, יעשו שני ימים, ואפלו בזמן הזה, כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על הראיה; ובני ארץ ישראל בזמן הזה, עושין יום אחד במנהגן, שמעולם לא עשו שני ימים. נמצא יום טוב שני שאנו עושין בגליות בזמן הזה, מדברי סופרים שתקנו דבר זה.

ז. יום טוב של ראש השנה בזמן שהיו קובעין על הראיה, היה רב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים טובים מספק, לפי שלא היה יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש, שאין השלוהין יוצאין ביום טוב.

ח. ולא עוד, אלא אפלו בירושלים עצמה שהוא מקום בית דין, פועמים רבות היה עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים טובים, שאם לא באו עדים כל יום שלשים, נוהגין היה באותו היום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש; והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפלו בזמן הראיה, התקינו שיהיו עושין אפלו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים, בזמן הזה שקובעין על החשבון. הנה למדת, שאפלו יום טוב שני של ראש השנה בזמן הזה, מדברי סופרים.

ט. אין עשית יום אחד תלויה בקריבת המקום. ביצר? אם יהיה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות, שבודאי אפשר שיגיעו להם שלוהין - אין אומרים שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד; שמי יאמר לנו שהיו השלוהין יוצאין למקום זה? שמה לא היה השלוהין יוצאין למקום זה, מפני שלא היה שם ישראל, ואחר שחזרו לקבוע על החשבון, ישבו שם ישראלים שהן חזקין לעשות שני ימים; או מפני שהיה חרום [סכנה] בדרך, בדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי משנה; או מפני שהיו הגוים מונעין את השלוהין לעבר ביניהם.

י. ואילו היה הדבר תלוי בקריבת המקום, היה כל בני מצרים עושין יום אחד, שהרי אפשר שיגיעו להם שלוהי תשרי, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא

יד. הגיע יום שלשים באדר, ולא עברו עדין השנה - אין מעברין אותה כלל; שאותו היום ראוי להיות ראש חדש ניסן, ומשיפנס ניסן ולא עברו, אינם יכולים לעבר. ואם עברו ביום שלשים של אדר, הרי זו מעברת. באו עדים אחר שעברו, והעידו על הירח - הרי אלו מקדשין את החדש ביום שלשים, ויהיה ראש חדש אדר שני; ואלו קדשוהו קדם שיעברו את השנה - שוב לא היה מעברין, שאין מעברין בניסן.

טו. אין מעברין את השנה בשנת רעבון, שהפלו רצים לבית הגרנות לאכל ולחיות, ואי אפשר להוסיף להם זמן לאסור החדש [=איסור אכילת תבואה חדשה, שהוא עד הקרבת העומר בט"ו בניסן]. ואין מעברין בשביעית, שיד הפלו שולטת [הורסת] על הספיחין [הגדלים מאליהם], ולא ימצאו לקרפן העמר ושתי הלחם [שבאים מהספיחים]; ורגילין היו לעבר בערב שביעית.

טז. יראה לי, שזה שאמרו חכמים 'אין מעברין בשנת רעבון ובשביעית' - שלא יעברו בהם מפני הצרף; אבל אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני התקופה, או מפני האביב ופרות האילן - מעברין לעולם בכל זמן.

יז. כשמעברין בית דין את השנה, כותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים, ומודיעים אותם שעברוה, ומפני מה עברוה; ועל לשון [בשם] הנשיא נכתבות, ואומר להם: 'שהסבמתי אני וחקברי, והוספנו על שנה זו כף וכף' - רצו תשעה ועשרים יום, רצו שלשים יום, שחדש העבור הרשות לבית דין להוסיפו מלא או חסר, לאנשים הרחוקים שמודיעין אותם; אבל הם - לפי הראיה הם עושים, אם מלא אם חסר.

הלכות קדוש החדש פרק ה

א. כל שאמרנו מקביעת ראש החדש על הראיה, ועבור השנה מפני הזמן או מפני הצרף - אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל, או בית דין הסמוכים שבארץ ישראל שנתנו להן הסנהדרין רשות; שכך נאמר למשה ואהרן: "החדש הזה לכם ראש חדשים"; ומפי השמועה למדו איש מאיש ממשנה רבנו, שכך הוא פרוש הדבר: עדות זו תהיה מסורה "לכם", ולכל העומד אחריהן במקומן. אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל, אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים, אלא בחשבון זה שאנו מחשבים בו היום.

ב. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא - שבזמן שיש סנהדרין, קובעין על הראיה; ובזמן שאין שם סנהדרין, קובעין על חשבון זה שאנו מחשבים בו היום, ואין נזקקין לראיה, אלא פועמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראיה, או קדם לו ביום, או אחריו ביום. וזה שיהיה קדם לראיה ביום - פלא [נדיר] הוא, ובאמצעות שהן למעבר ארץ ישראל.

ג. ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה? מסוף חכמי תלמוד, בעת שחזרה ארץ ישראל, ולא נשאר

זה יש בו חצי ורביע ושמינית, ושליש ושתות ותשיע, וחמש ועשור, והרבה חלקים יש לכל אלו השמות. ג. משיקבץ [יפגש] הירח והחמה לפי חשבון זה, עד שיתקבצו פעם שניה במהלכם האמצעי - תשעה ועשרים יום ושתים עשרה שעות מיום שלשים מתחלת לילו, ושבע מאות שלשה ותשיעים חלקים משעת שלש עשרה; וזה הוא הזמן שבין כל מולד ומולד, וזה הוא חדשה של לבנה. ד. שנה של לבנה - אם תהיה שנים עשר חדש מתדשים אלו - יהיה כללה שלש מאות וארבעה וחמשים יום ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים; ואם תהיה מעברת, ותהיה השנה שלשה עשר חדש - יהיה כללה שלש מאות שלשה ושמונים יום ואחת ועשרים שעות וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים. ושנת החמה, היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות. נמצא תוספת שנת החמה על שנת הלבנה, עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים.

ה. כשתשליך [תחלק] ימי חדש הלבנה שבבעה שבועה, שהם ימי השבוע - ישאר יום אחד ושתים עשרה שעות ושבע מאות ושלושה ותשיעים חלקים, סימן להם א' י"ב תשצ"ג; וזו היא שארית חדש הלבנה. וכן כשתשליך ימי שנת הלבנה שבבעה שבועה - אם שנה פשוטה היא - ישאר ממנה ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים, סימן להם ד' ח' תתע"ו; וזו היא שארית שנה פשוטה. ואם שנה מעברת היא - תהיה שאריתה חמשה ימים ואחת ועשרים שעות וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים, סימן להם ה' כ"א תקפ"ט.

ו. כשיהיה עמך ידוע מולד חדש מן החודשים, ותוסיף עליו א' י"ב תשצ"ג - יצא מולד שאחריו, ותדע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה ובכמה חלקים יהיה.

ז. כיצד? הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת בחמש שעות ביום ומאה ושבעה חלקים, סימן להם א' ה' ק"ז. כשתוסיף עליו שארית חדש לבנה, והוא א' י"ב תשצ"ג - יצא מולד איר כליל שלישי חמש שעות בלילה ותשע מאות חלקים, סימן להם ג' ה' תת"ק. ועל דרך זו עד סוף העולם, חדש אחר חדש.

ח. וכן כשיהיה עמך ידוע מולד שנה זו, ותוסיף שאריתה על ימי המולד - אם פשוטה היא שארית הפשוטה, ואם מעברת היא שארית המעברת - יצא לך מולד שנה שלאחריה. וכן שנה אחר שנה, עד סוף העולם. והמולד הראשון שממנו תתחיל, הוא מולד שהיה בשנה ראשונה של יצירה, והוא היה כליל שני חמש שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים, סימן להם ב' ה' ר"ד; וממנו היא תחלת החשבון.

ט. בכל החשבונות האלו שתדע מהם המולד, כשתוסיף שארית עם שארית, כשתקבץ מן החלקים אלף ושמונים, תשלים שעה אחת ותוסיף אותו למנין השעות; וכשתקבץ מן השעות ארבע ועשרים, תשלים יום ותוסיף למנין הימים; וכשתקבץ מן הימים יותר על שבועה,

מהלך שמונה ימים או פחות; וכן רב סוריא. הא למדת, שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב.

יא. נמצא עקר דבר זה על דרך זו, כך הוא: כל מקום שיש בינו ובין ירושלים מהלך יותר על עשרה ימים גמורים - עושין שני ימים לעולם, כמנהגם מקדם; שאין שלוחי כל תשרי ותשרי מגיעין, אלא למקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות. וכל מקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים בשנה או פחות, שאפשר שהיו שלוחין מגיעין אליו - רואים: אם אותו המקום מארץ ישראל שהיו בה ישראל בשעת הראיה ככבוש שני, כגון אושא ושפרעם ולד ויבנה ונב וטבריה וכיוצא בהן, עושין יום אחד בלבד. ואם אותו המקום מסוריא, כגון צור ודמשק ואשקלון וכיוצא בהן, או מחוצה לארץ, כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא בהן - עושין כמנהג אבותיהן שבידיהן: אם יום אחד, יום אחד; ואם שני ימים, שני ימים.

יב. מקום שבינו ובין ירושלים עשרה או פחות מעשרה, והוא סוריא או חוצה לארץ ואין להם מנהג, או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה - עושין שני ימים כמנהג רב העולם. וכל יום טוב שני מדברי סופרים - ואפלו יום טוב שני של ראש השנה, שהכל עושין אותו בזמן הזה.

יג. זה שאנו מחשבים בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו, ואומרים שראש חדש יום פלוני, ויום טוב ביום פלוני - לא בהשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ; ואין אנו סומכין, אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם. וזה שאנו מחשבים, לגלות הדבר בלבד: כיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הם סומכין, אנו מחשבים לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל איזה יום הוא; ובקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חדש או יום טוב, לא מפני חשבון שאנו מחשבים.

יום שלישי כ"ט תמוז ה'תשס"ט

הלכות קדוש החדש פרק ו

א. בזמן שעושין על הראיה, היו מחשבים ויודעין שעה [של ה"מולד"] שיתקבץ [נפגש] בה הירח עם החמה בדקדוק הרבה [בחישוב מדויק], בדרך שהאצטגנינין החוזים בכוכבים עושין, כדי לידע אם יראה הירח או לא יראה. ותחלת אותו החשבון [הבסיס לחשבון זה], הוא החשבון שמחשבים בקרוב [במחצית] ויודעין שעת קבוצם בלא דקדוק; ושעת קבוצם בלא דקדוק אלא במהלכם האמצעי, הוא הנקרא 'מולד'. ועקרי החשבון שמחשבים בזמן שאין שם בית דין שיקבעו על הראיה, והוא חשבון שאנו מחשבים היום - הוא הנקרא 'עבור'; ואלו הן:

ב. היום והלילה, ארבע ועשרים שעות בכל זמן, שתים עשרה ביום, ושתים עשרה בלילה. והשעה, מחלקת לאלף ושמונים חלקים; ולמה חלקו השעה למנין זה? לפי שמנין

א. סימן להן אד"ו; אלא כשיהיה מולד תשרי באחד משלשה ימים האלו, קובעין ראש החדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד באחד בשבת, קובעין ראש החדש תשרי בשני; ואם יהיה המולד ברביעי, קובעין ראש החדש בחמישי; ואם יהיה המולד בששי, קובעין ראש החדש בשביעי.

ב. וכן אם יהיה המולד בחצי היום או למעלה מחצי היום, קובעין ראש החדש ביום שלאחריו. כיצד? הרי שהיה המולד ביום השני שש שעות ביום או יתר על שש שעות, קובעין ראש החדש בשלישי. ואם יהיה המולד קדם חצי היום, אפלו בחלק אחד - קובעין ראש החדש באותו יום המולד עצמו; והוא, שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו.

ג. כשיהיה המולד בחצות היום או אחר חצות, וידחה ליום שלאחריו - אם יהיה יום שלאחריו מימי אד"ו - הרי זה נדחה לשלאחר אחריו, ויהיה ראש החדש קבוע בשלישי מיום המולד. כיצד? הרי שהיה המולד בשבת בחצות היום, סימן ז' י"ח - קובעין ראש החדש בשנה שמולדה כזה, בשני בשבת; וכן אם היה המולד בשלישי בחצות או אחר חצות, קובעין ראש החדש בחמישי בשבת.

ד. מולד תשרי שיצא בחשבון זה כליל שלישי בתשע שעות כלילה ומאתים וארבעה חלקים משעה עשירית, סימנה ג' ט' ר"ד, או יתר על זה - אם היתה שנה פשוטה, דוחין את ראש החדש, ואין קובעין אותו בשלישי בשנה זו, אלא בחמישי בשבת.

ה. וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני בשלש שעות ביום וחמש מאות ושמונים ותשעה חלקים משעה רביעית, סימנה ב' ט"ו תקפ"ט, או יתר על כן - אם היתה אותה השנה מוצאי המעברת, שהיתה השנה הסמוכה לה שעברה מעברת - אין קובעין ראש החדש בשני בשנה זו, אלא בשלישי.

ו. היה מולד השנה הפשוטה שאמרנו שתדחה לחמישי פחות חלק אחד, כגון שיצא סימנה ג' ט' ר"ג או פחות מזה - קובעין אותה בשלישי; וכן אם היה מולד מוצאי המעברת פחות חלק, כגון שהיה סימנה ב' ט"ו תקפ"ח או פחות מזה - קובעין אותה בשני. נמצא דרך קביעת ראש החדש תשרי לפי חשבון זה, כך הוא: תחשב וידע המולד באי זה יום יהיה, ובכמה שעות מן היום או מן הלילה, ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם, אלא אם כן היה באחד בשבת או ברביעי או בערב שבת, או אם היה המולד בחצות היום או אחר חצות, או אם היה במאתים וארבעה חלקים משעה עשירית כליל שלישי או יתר על זה והיתה שנה פשוטה, או שהיה המולד בחמש מאות תשעה ושמונים חלקים משעה רביעית מיום שני והיתה השנה פשוטה שאחר המעברת - שאם יארע אחד מארבעה דברים האלו, אין קובעין ביום המולד, אלא ביום שלאחריו או שלאחר אחריו, כדרך שבארנו.

תשליף שבעה מן המנין ותניח השאר - שאין אנו מחשבים לידע מנין הימים, אלא לידע באיזה יום מימי השבוע ובאיזו שעה ואיזה חלק יהיה המולד.

י. כל תשע עשרה שנה, שיהיו מהן שבע שנים מעברות ושתיים עשרה פשוטות - נקרא 'מחזור'; ולמה סמכנו על מנין זה? שבזמן שאתה מקבץ מנין ימי שתיים עשרה שנה פשוטות ושבע מעברות ושעוניתהן וחלקיהן, ותשלים כל אלה ושמונים חלקים שעה, וכל ארבע ועשרים שעות יום, ותוסיף למנין הימים - תמצא הכל תשע עשרה שנה משגי החמה, שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה ושישים יום ושש שעות בשנה. ולא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה זו, חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים, סימן להם א' תפ"ה.

יא. נמצא במחזור שהוא כזה, החדשים כלם חדשי הלכנה, והשנים שני החמה; והשבע השנים המעברות שבכל מחזור ומחזור לפי חשבון זה, הם שנה שלישית מן המחזור ושלשית ושמינית, ושנת אחת עשרה ושנת ארבע עשרה ושנת שבע עשרה ושנת תשע עשרה.

יב. כשתקבץ שארית כל שנה משתיים עשרה שנה הפשוטות, שהוא ד' ח' תתע"ו, ושארית כל שנה משבע שנים המעברות, שהוא ה' כ"א תקפ"ט, ותשליף הכל שבעה שבעה - ישאר שני ימים ושש עשרה שעות וחמש מאות וחמשה ותשעים חלקים, סימן להם ב' י"ו תקצ"ה; וזה הוא שארית המחזור.

יג. כשיהיה לך ידוע מולד תחלת מחזור, ותוסיף עליו ב' י"ו תקצ"ה, יצא לך מולד תחלת המחזור שאחריו; וכן מולד כל מחזור ומחזור, עד סוף העולם. וכבר אמרנו, שמולד תחלת המחזור הראשון היה ב' ה' ר"ד. ומולד השנה, הוא מולד תשרי של אותה השנה.

יד. ובדרך הזאת תדע מולד כל שנה שתראה, ומולד כל חדש שתראה, משנים שעברו, או משנים שעתידים לבוא. כיצד? תקח שני יצירה שעברו וגמרו, ותעשה אותם מחזורין של תשע עשרה תשע עשרה, וידע מנין המחזורין שעברו, ומנין השנים שעברו ממחזור שעדין לא נשלם; ותקח לכל מחזור ומחזור ב' י"ו תקצ"ה, ולכל שנה פשוטה משני המחזור שלא נשלם ד' ח' תתע"ו, ולכל שנה מעברת ה' כ"א תקפ"ט, ותקבץ הכל, ותשלים החלקים שעות, ותשלים השעות ימים, והימים תשליכם שבעה שבעה; והנשאר מן הימים ומן השעות והחלקים, הוא מולד שנה שתראה לידע מולדה.

טו. מולד השנה שיצא בחשבון זה, הוא מולד ראש החדש תשרי. וכשתוסיף עליו א' י"ב תשצ"ג, יצא מולד מרחשון; וכשתוסיף על מולד מרחשון א' י"ב תשצ"ג, יצא מולד כסלו; וכן לכל החדש וחדש זה אחר זה, עד סוף העולם.

הלכות קדוש החדש פרק ז

א. אין קובעין לעולם ראש החדש תשרי לפי חשבון זה, לא באחד בשבת, ולא ברביעי בשבת, ולא בערב שבת

יִהְיֶה מִרְחֻשׁוֹן חֹסֵר וְכִסְלוֹ שֶׁלֵּם. וְשָׁנָה שִׁיְהִי בָּהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֱלוּ מִלָּאִים, הִיא שְׁנִקְרָאוּ חֲדָשִׁה 'שְׁלָמִים'; וְשָׁנָה שִׁיְהִי בָּהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אֱלוּ חֹסְרִים, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁה 'חֹסְרִין'; וְשָׁנָה שִׁיְהִי בָּהּ מִרְחֻשׁוֹן חֹסֵר וְכִסְלוֹ מִלָּא, נִקְרָאוּ חֲדָשִׁה 'כְּסֻדְרָן'.

ז. דְּרָף יִדְעֵת הַשָּׁנָה, אִם חֲדָשִׁה מִלָּאִים, או חֹסְרִים, או כְּסֻדְרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה - כִּף הוּא: תִּדַּע תַּחֲלָה יוֹם שְׁנִקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצֶה לִידַע סְדוּר חֲדָשִׁה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפֶרֶק שְׁבִיעִי; וְתִדַּע יוֹם שֶׁיִּקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּאֲחֲרֶיהָ, וְתִחַשֵּׁב מִנֵּן הַיָּמִים שֶׁבִּינֵיהֶן חוּץ מִיּוֹם הַקְּבִיעָה שֶׁל זוֹ וְשֶׁל זוֹ. אִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם שְׁנֵי יָמִים, יִהְיֶה חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה חֹסְרִים; וְאִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים, יִהְיֶה כְּסֻדְרָם; וְאִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם אַרְבָּעָה יָמִים, יִהְיֶה שְׁלָמִים.

ח. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיַתָּה הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצֶה לִידַע סְדוּר חֲדָשִׁה פְּשׁוּטָה. אֲכַל אִם הִיְתָה מַעֲבֶרֶת - אִם תִּמְצָא בֵּין יוֹם קְבִיעֵתָה וּבֵין יוֹם קְבִיעֵת שָׁנָה שֶׁלֹּאֲחֲרֶיהָ אַרְבָּעָה יָמִים, יִהְיֶה חֲדָשִׁי אוֹתָהּ שָׁנָה מַעֲבֶרֶת חֹסְרִים; וְאִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם חֲמִשָּׁה, יִהְיֶה כְּסֻדְרָם; וְאִם תִּמְצָא בִּינֵיהֶם שֵׁשָׁה, יִהְיֶה שְׁלָמִים.

ט. בִּיצֵד? הֲרִי שְׁרָצִינוּ לִידַע סְדוּר חֲדָשִׁי שָׁנָה זוֹ, וְהִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחֻמִּישִׁי וְהִיא פְּשׁוּטָה, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּאֲחֲרֶיהָ בְּשֵׁנִי בְּשִׁבְתָּ; נִמְצָא בִּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים, יִדְעֵנוּ שֶׁשָּׁנָה זוֹ חֲדָשִׁה כְּסֻדְרָם. וְאֱלוּ הִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּאֲחֲרֶיהָ בְּשִׁלִּישִׁי, הִי חֲדָשִׁי שָׁנָה זוֹ שְׁלָמִים; וְאֱלוּ הִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה זוֹ בְּשִׁבְתָּ, וּבִשְׁנָה שֶׁלֹּאֲחֲרֶיהָ בְּשִׁלִּישִׁי בְּשִׁבְתָּ, הִי חֲדָשִׁי שָׁנָה זוֹ חֹסְרִין. וְעַל דְּרָף זוֹ תִּחַשֵּׁב לַשָּׁנָה מַעֲבֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

י. יֵשׁ שֵׁם סִימָנִין שֶׁתִּסְמָךְ עֲלֵיהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא תִטָּעָה בְּחֻשְׁבוֹן סְדוּר חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה, וְהֵן בְּנוּיִין עַל עֶקְרֵי זֶה הַחֻשְׁבוֹן וְהַקְּבִיעוֹת וְהַדְּחִיּוֹת שֶׁבִּאֲרָנוּ דִּרְכָם; וְאֱלוּ הֵן: כָּל שָׁנָה שִׁיְהִיָּהּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּהּ בְּשִׁלִּישִׁי, תִּהְיֶה לְעוֹלָם כְּסֻדְרָם לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, בֵּין פְּשׁוּטָה, בֵּין מַעֲבֶרֶת; וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשִׁבְתָּ אוּ בְּשֵׁנִי, לֹא תִהְיֶה כְּסֻדְרָם לְעוֹלָם, בֵּין בְּפְשׁוּטָה, בֵּין מַעֲבֶרֶת; וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחֻמִּישִׁי - אִם פְּשׁוּטָה הִיא, אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִי חֲדָשִׁה חֹסְרִים לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, וְאִם מַעֲבֶרֶת הִיא, אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִי חֲדָשִׁה כְּסֻדְרָם לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה.

יום רביעי א' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות קדוש החדש פרק ט

א. שְׁנַת הַחֲמָה - יֵשׁ מַחֲכָמִי יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא אוֹמֵר, שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשָׁשִׁים יוֹם וְיֻבְּעֵי יוֹם, שֶׁהוּא שֵׁשׁ שָׁעוֹת; וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהוּא אוֹמֵר, שֶׁהִיא פְּחוֹת מִרְבִּיעַ הַיּוֹם. וְכֵן חֲכָמֵי יוֹן וּפְרַס, יֵשׁ בִּינֵיהֶם מַחֲלָקַת בְּדָבָר זֶה.

ב. מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשָׁשִׁים יוֹם וְיֻבְּעֵי יוֹם, יִשְׁאָר מִכָּל מַחֲזוֹר שֶׁל תִּשְׁעָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שְׁעָה אַחַת וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשָׁמוֹנִים חֲלָקִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְהִיא בֵּין תְּקוּפָה לְתְּקוּפָה, אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשָׁבַע שָׁעוֹת

ז. וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוֹבְעִין בְּחֻשְׁבוֹן זֶה בִּימֵי אֲדוֹ? לְפִי שֶׁהַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה הוּא לְקַבּוֹץ הַיָּרֵחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ בְּהַלּוּכָם הָאֲמֻצָּעִי, לֹא בְּמִקּוֹמָם הָאֲמִתִּי, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ; לְפִיכָף עָשׂוּ יוֹם קְבִיעָה וְיוֹם דְּחִיָּה, כְּדִי לְפַגֵּעַ בְּיוֹם קַבּוּץ הָאֲמִתִּי. בִּיצֵד? בְּשִׁלִּישִׁי קוֹבְעִין, בְּרִבְעִי דוּחִין, בְּחֻמִּישִׁי קוֹבְעִין, בְּשֵׁשִׁי דוּחִין, בְּשִׁבְתָּ קוֹבְעִין, בְּאַחַד בְּשִׁבְתָּ דוּחִין, בְּשֵׁנִי קוֹבְעִין.

ח. וְעָקָר שְׁאָר הָאֲרָבַע דְּחִיּוֹת הָאֵלוּ, הוּא זֶה הַעֲקָר שֶׁאֲמָרְנוּ, שֶׁהַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה בְּמַהֲלָךְ אֲמֻצָּעִי; וְרָאִיָּה לְדָבָר, שֶׁהֲרִי הַמוֹלֵד יִהְיֶה בְּלִיל שְׁלִישִׁי וְיִדְחָה לְחֻמִּישִׁי, וּפְעָמִים רַבּוֹת לֹא יִהְיֶה יָרֵחַ בְּלִיל חֻמִּישִׁי. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא וְלֹא בְּלִיל שְׁשִׁי, מִכָּלֵל שֶׁלֹּא נִתְקַבְּצוּ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ קַבּוּץ אֲמִתִּי אֲלֹא בְּחֻמִּישִׁי.

הלכות קדוש החדש פרק ח

א. חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה - תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמִחֻצָּה וְחֲלָקִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁרֹאשׁ הַחֲדָשׁ יִהְיֶה בְּמִקְצֵת הַיּוֹם, עַד שִׁיְהִיָּהּ מִקְצֵת הַיּוֹם מִחֲדָשׁ שְׁעֵבֶר וּמִקְצָתוֹ מֵהֶבֶא, שְׁנֹאֲמַר: "עַד חֲדָשׁ יָמִים" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שִׁמִּים אֶתָּה מִחֻשָּׁב לְחֲדָשׁ, וְאִי אֶתָּה מִחֻשָּׁב שָׁעוֹת.

ב. לְפִיכָף עוֹשִׂין חֲדָשִׁי הַלְבָּנָה, מֵהֶם חֲדָשׁ חֹסֵר תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּלִבְדּוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה יֵתֵר עַל זֶה בְּשָׁעוֹת, וְחֲדָשׁ מִלָּא מְשֻׁלָּשִׁים יוֹם, וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה פְּחוֹת מִזֶּה בְּשָׁעוֹת - כְּדִי שֶׁלֹּא לְחַשֵּׁב בְּחֲדָשׁ שָׁעוֹת, אֲלֹא יָמִים שְׁלָמִים.

ג. אֱלוּ הִיא חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמִחֻצָּה בְּלִבְדּוֹ, הִי כָּל הַשָּׁנִים חֲדָשׁ מִלָּא וְחֲדָשׁ חֹסֵר, וְהִי יָמֵי שְׁנַת הַלְבָּנָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים יוֹם, שֶׁהִיא חֲדָשִׁים חֹסְרִים וְשִׁשָּׁה מִלָּאִים; אֲכַל מִפְּנֵי הַחֲלָקִים שֵׁשׁ בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ יוֹתֵר עַל חֲצֵי הַיּוֹם, יִתְקַבֵּץ מֵהֶם שָׁעוֹת וְיָמִים, עַד שִׁיְהִי מִקְצֵת הַשָּׁנִים חֲדָשִׁים חֹסְרִים יוֹתֵר עַל הַמִּלָּאִים, וּבְמִקְצֵת הַשָּׁנִים חֲדָשִׁים מִלָּאִים יוֹתֵר עַל הַחֹסְרִים.

ד. יוֹם שְׁלֹשִׁים, לְעוֹלָם עוֹשִׂין אוֹתוֹ רֹאשׁ חֲדָשׁ בְּחֻשְׁבוֹן זֶה: אִם הִיא הַחֲדָשׁ שְׁעֵבֶר חֹסֵר, יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ הַחֲדָשׁ הֶבֶא. וְאִם הִיא הַחֲדָשׁ שְׁעֵבֶר מִלָּא, יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ חֲדָשׁ, הוּאִיל וּמִקְצָתוֹ רֹאשׁ חֲדָשׁ, וְיִהְיֶה תִּשְׁלוּם הַחֲדָשׁ הַמִּלָּא שְׁעֵבֶר; וְיִהְיֶה יוֹם אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים רֹאשׁ הַחֲדָשׁ הֶבֶא, וּמִמֶּנּוּ הוּא הַמִּנּוֹן, וְהוּא יוֹם הַקְּבִיעָה. וְלְפִיכָף עוֹשִׂין רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים בְּחֻשְׁבוֹן זֶה, חֲדָשׁ אֶחָד יוֹם אֶחָד בְּלִבְדּוֹ, וְחֲדָשׁ אֶחָד שְׁנֵי יָמִים.

ה. סְדֵר הַחֲדָשִׁים הַמִּלָּאִים וְהַחֹסְרִים לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, כִּף הוּא: תִּשְׁרִי, לְעוֹלָם מִלָּא; וְחֲדָשׁ טִבָּת, לְעוֹלָם חֹסֵר; וּמִטִּבָּת וְאִילָף, חֲדָשׁ אֶחָד מִלָּא וְאֶחָד חֹסֵר עַל הַסְּדֵר. בִּיצֵד? טִבָּת חֹסֵר, שְׁבֵט מִלָּא, אֲדָר חֹסֵר, נִסָּן מִלָּא, אֵיִר חֹסֵר, סִינָן מִלָּא, תַּמּוּז חֹסֵר, אָב מִלָּא, אֱלוּל חֹסֵר. וּבִשְׁנָה מַעֲבֶרֶת, אֲדָר רֹאשׁוֹן מִלָּא, וְאֲדָר שֵׁנִי חֹסֵר.

ו. נִשְׁאָרִי שְׁנֵי הַחֲדָשִׁים, שֶׁהֶם מִרְחֻשׁוֹן וְכִסְלוֹ - פְּעָמִים יִהְיֶה שְׁנֵיהֶם מִלָּאִים, וּפְעָמִים יִהְיֶה שְׁנֵיהֶם חֹסְרִים, וּפְעָמִים

ה. כיצד? הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות וארבעת אלפים לזיכרה - בשתשליף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, תשאר שנה אחת; תקח לה יום אחד ושש שעות, ותוסיף עליו שלשה, נמצאת תקופת ניסן, כליל חמישי שש שעות בלילה. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת טבת בארבע שעות ומחצה מליל ששי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה, תהיה תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ששי. ועל דרך זו, עד סוף העולם, תקופה אחר תקופה.

ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת ניסן של שנה זו - תדע תחלה באיזה יום מימי השבוע תהיה, ובאיזה יום יקבע ניסן של שנה זו, וכמה שנים גמורות עברו מן המחזור; ותקח לכל שנה אחד עשר, ותוסיף על סכום הימים שבועה ימים בזמנים אלו, והשלף הכל שלשים שלשים; והנשאר פחות משלשים, תתחיל למנותו מראש חדש ניסן. אם יגיע ליום התקופה, מוטב; ואם לאו, הוסף יום או שני ימים או שלשה ימים על המנין, עד שגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה מצברת, תתחיל למנות מראש חדש אדר שני; וליום שגיע החשבון, באותו היום מן החדש תהיה התקופה.

ז. כיצד? הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות, שהיא שנה תשיעית ממחזור מאתים ולשים - מצאנו ראש חדש ניסן נקבע בה בחמישי, ותקופת ניסן בחמישי, ולפי שהיתה שנה זו תשיעית למחזור, יהיו השנים הגמורות שמונה; כשתקח לכל שנה מהן אחד עשר יום, יהיו כל הימים שמונה ושמונים; תוסיף שבועה, הרי הכל חמשה ותשעים; תשליף הכל שלשים שלשים, נשאר חמשה ימים; כשתתחיל למנות חמשה ימים מראש חדש ניסן שהיה בחמישי, יגיע החשבון ליום שני. וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת, אלא בחמישי; לפיכך תוסיף יום אחר יום, עד שתגיע לחמישי שהוא יום התקופה - נמצאת תקופת ניסן בשנה זו, ביום שמיני מחדש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה.

ח. זה שאמרנו 'תוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום התקופה', לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד או שנים או שלשה; ופלא גדול הוא, שתהיה צריך להוסיף ארבעה. ואם מצאת שאפה צריך להוסיף יתר על זה, תדע שטעית בחשבון, ותחזור ותחשב בדקדוק.

הלכות קדוש החדש פ"ק י

א. שנת החמה, למי שהוא אומר שהיא פחות מרביע מחכמי ישראל, אומר שהיא שלש מאות חמשה ולשים יום וחמש שעות ותשע מאות שבועה ותשעים חלקים ושמונה וארבעים רגע; והרגע, אחד מששה ושבעים

וחצי שעה; ומשתדע תקופה אחת באיזה יום ואיזו שעה היא, תתחיל למנות ממנה לתקופה השניה שאחריה, ומן השניה לשלישית, עד סוף העולם.

ג. תקופת ניסן, היא השעה והחלק שתכנס בו השמש לתחלת מזל טלה; ותקופת תמוז, היות השמש בתחלת מזל סרטן; ותקופת תשרי, היות השמש בראש מזל מאזנים; ותקופת טבת, היות השמש בראש מזל גדי. ותקופת ניסן היתה בשנה הראשונה של יצירה לפי חשבון זה, קדם מולד ניסן בשבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים - סימנה ז' ט' תרמ"ב.

ד. דרך חשבון התקופה, כך הוא: תדע תחלה כמה מחזורין שלמים משנת היצירה עד מחזור שתצא, וקח לכל מחזור מהם שעה אחת וארבע מאות וחמשה ושמונים חלקים; וקבע כל החלקים שעות, וכל השעות ימים, ותגרע מן הכל שבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים; והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור, יצא לך באיזו שעה ובכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של אותה השנה הראשונה באותו מחזור. וממנה תתחיל למנות אחד ותשעים יום ושבע שעות ומחצה, לכל תקופה ותקופה. ואם תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו שהיא שנת כך וכך במחזור שאפה עומד בו, קח לכל המחזורין השלמים שעה וארבע מאות וחמשה ושמונים חלקים לכל מחזור; וכל השנים הגמורות ששלמו מן המחזור, עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים לכל שנה; וקבע הכל, ותגרע ממנו שבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים, והשאר תשליכם חדשי לבנה תשעה ועשרים יום וששים עשרה שעות ושבע מאות שלש ותשעים חלקים. והנשאר פחות מחדש לבנה, תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה, ותדע זמן תקופת ניסן של אותה השנה, בכמה יום בחדש היא ובכמה שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה, אינה לעולם אלא או בתחלת הלילה, או בחצי הלילה, או בתחלת היום, או בחצי היום; ותקופת תמוז, לעולם אינה אלא או בשבע שעות ומחצה, או בשעה אחת ומחצה, בין ביום, בין בלילה; ותקופת תשרי, לעולם אינה אלא או בתשע שעות, או בשלש שעות, בין ביום, בין בלילה; ותקופת טבת, לעולם אינה אלא או בעשר שעות ומחצה, או בארבע שעות ומחצה, בין ביום, בין בלילה. אם תרצה לידע באיזה יום מימי השבוע ובאיזו שעה תהיה התקופה - קח שנים גמורות שעברו משנת היצירה עד שנה שתצא, והשלף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים; והנשאר פחות משמונה ועשרים, קח לכל שנה ושנה יום אחד ושש שעות, וקבע הכל, והוסף עליו שלשה, והשלף הכל שבועה שבועה; והנשאר מן הימים ומן השעות, תתחיל למנות מתחלת ליל אחד בשבת. ולאשר יגיע החשבון, בו תהיה תקופת ניסן. ולמה מוסיפין שלשה? לפי שתקופה ראשונה של שנת היצירה היתה בתחלת ליל רביעי.

אותן הדרכים שמחשכין בהם - עד שיגיע אדם אם יראה הירח בליל זה, או לא יראה.

ב. ודרכי החשבון, יש בהם מחלוקות גדולות בין חכמי הגוים הקדמונים שחקרו על חשבון התקופות [זמן הקפת השמש] והגימטריות [הנדסה ומתמטיקה]. ואנשים חכמים גדולים נשתבשו בהם, ונתעלמו מהם דברים ונולדו להם ספקות; ויש מי שמדקדק הרבה, ולא פגע בדרך הנכונה בחשבון ראית הירח, אלא צלל במים אדירים, והעלה חרש בידו.

ג. ולפי ארץ הימים ורב הבדיקות והחקירות, נודע למקצת החכמים דרכי חשבון זה; ועוד, שיש לנו בעקרים אלו קבלות מפי החכמים וראיות שלא נכתבו בספרים הידועים לכל. ומפני כל אלו הדברים, כשר בעיני לבאר דרכי חשבון זה, כדי שיהיה נכון לכל מי שמלאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה.

ד. ואל יהיו דרכים אלו קלים בעיניו, מפני שאין אנו צריכין להם בזמן הזה; שאלו הדרכים, דרכים רחוקים וצמקים הם, והוא סוד העבור שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו, ואינן מוסרין אותו לכל אדם אלא לסמוכים נבונים. אבל זה החשבון בזמן שאין בית דין לקבץ על הראיה שאנו מחשכין בו היום, אפילו תינוקות של בית רבן מגיעין עד סופו, בשלשה ארבעה ימים.

ה. שמה יתבונן חכם מחכמי האמות, או מחכמי ישראל שלמדו חכמתו, בדרכים אלו שאני מחשב בהן לראית הירח - ויראה קרוב מעט במקצת הדרכים, ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו דבר זה ולא ידענו שיש באותה הדרך קרוב. אל יעלה זה על דעתו - אלא כל דבר שלא דקדקנו בו, מפני שידענו בעקרי הגימטריות [החשבונות] בראיות ברורות, שאין דבר זה מפסיד בידיעת הראיה, ואין חוששין לו; לפיכך לא דקדקנו בו.

ו. וכן כשיראה בדרך מן הדרכים חסרון מעט מחשבון הראוי לאותה הדרך - בכונה עשינו זה; לפי שיש כנגדו יתרון בדרך אחרת, עד שיצא הדבר לאמתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארץ - כדי שלא יבהל האדם שאינו רגיל בדרכים אלו, ברח החשבונות שאין מועילין בראית הירח.

ז. העקרים שצריך אדם לידע אותם תחלה לכל חשבונות האצטגנינות, בין לדרכי חשבון הראיה, בין לשאר דברים - אלו הם: הגלגל, מחלק בשלש מאות וששים מעלות; כל מזל ומזל שלשים מעלות, וההתחלה מתחלת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה, ששים חלקים; וכל חלק וחלק, ששים שניות; וכל שניה ושניה, ששים שלישיות. וכן תדקדק החשבון, ותחלק כל זמן שתראה.

ח. לפיכך, אם יצא לך בחשבון שכוכב פלוני מקומו בגלגל בשבעים מעלות ושלשים חלקים וארבעים שניות, תדע שכוכב זה הוא במזל תאומים בחצי מעלת אחת עשרה ממזל זה - לפי שמזל טלה שלשים מעלות, ומזל

בחלק. ולפי חשבון זה, תהיה תוספת שנת החמה על שנת הלכנה עשרה ימים ואחת ועשרים שעה ומאה ואחד ועשרים חלק ושמונה וארבעים רגע - סימן להן "כ"א קכ"א מ"ח. ולא תמצא תוספת במחזור של תשע עשרה כלל, אלא בכל מחזור מהם ישלמו שני החמה עם שני הלכנה הפשוטות והמצבורות.

ב. בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה, אחד ותשעים יום ושבע שעות וחמש מאות ותשעה עשר חלקים ואחד ושלשים רגע - סימן להם צ"א ז' תקי"ט ל"א. וכשתדע תקופה מן התקופות אימתי היתה, תחשב מאותו רגע מנען זה, ותדע תקופה שאחריה, על הדרך שבארנו בתקופת השנה שהיא רביע.

ג. תקופת ניסן לפי חשבון זה, היתה בשנה ראשונה של יצירה קדם מולד ניסן בתשע שעות ויש מאות ושנים וארבעים חלקים - סימן להם ט' תרמ"ב. וכן היא לעולם בכל שנה ראשונה של כל מחזור, קדם מולד ניסן בתשע שעות ויש מאות ושנים וארבעים חלקים.

ד. כשתדע תקופת ניסן של שנה ראשונה מן המחזור, תחשב ממנה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחמש מאות ותשעה עשר חלקים ואחד ושלשים רגע לכל תקופה ותקופה, עד סוף המחזור.

ה. אם תרצה לידע מתי תהיה תקופת ניסן לפי חשבון זה, תדע תחלה שנים גמורות שעברו מן המחזור, ותחלק לכל שנה מהן תוספתה, והיא "כ"א קכ"א מ"ח; וקבץ כל הרגעים חלקים, וכל החלקים שעות, וכל השעות ימים, בדרך שתחשב במולדות; ותגדע מן הכל תשע שעות ויש מאות ושנים וארבעים חלקים, והנשאר - תשליכו חדשי לבנה; והנשאר שאין בו חדש לבנה, תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה שנה. וברגע שיגיע בו המנין, תהיה תקופת ניסן של אותה השנה.

ו. מראין לי הדברים, שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין עבור השנה בעת שבית דין הגדול מצוי, שהן מעברין מפני הזמן, או מפני הצורך - לפי שחשבון זה, הוא האמת יותר מן הראשון, והוא קרוב מדברים שנתבארו באצטגנינות יותר מן החשבון הראשון שהיתה בו שנת החמה שלש מאות וחמשה וששים יום ורביע יום. וזו חשבון שתי התקופות האלו שבארנו בדרם, הכל בקרוב הוא, ובמהלך השמש האמצעי, לא במקומה האמתי; אבל במקום השמש האמתי - תהיה תקופת ניסן בזמנים אלו, בכמו שני ימים קדם שתי התקופות שיוצאין בחשבון זה, בין בחשבון מי שמחשב רביע יום גמור, בין למי שמחשב לפחות מרביע יום.

הלכות קדוש החדש פ"ק יא

א. לפי שאמרנו בהלכות אלו, שבית דין היו מחשכין בדקדוק ויודעים אם יראה הירח או לא יראה [בליל שלושים] - ידענו שכל מי שרוחו נכונה ולבו תאב לדברי החכמות ולעמד על הסודות [של העיבור], יתאזהר לידע

זה בגלגל המעלות פחות או יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר.

טו. המהלך השנה שמהלך הכוכב או השמש או הירח בגלגלו, הוא הנקרא 'אמצע המהלך'; והמהלך שיהיה בגלגל המעלות שהוא פעמים יותר ופעמים חסר - הוא המהלך האמתי, ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח האמתי.

טז. כבר אמרנו, שאלו הדרכים שאנו מכארים בהלכות אלו, אינן אלא לחשבון ראית הירח בלבד; לפיכך, עשינו העקר [תאריך מתקופת הרמב"ם שממנו יתחיל החשבון] שממנו מתחילין לעולם לחשבון זה, מתחלת ליל חמישי שיומו יום שלישי לחדש ניסן משנה זו - שהיא שנת שבע עשרה ממחזור מאתים ושלשים, שהיא שנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה, שהיא שנת תשע ושמנים וארבע מאות וארבע לשטרות, שהיא שנת תשע ומאה וארבע לחרפן בית שני. וזו היא השנה שאנו קוראים אותה 'שנת העקר' בחשבון זה.

יז. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל, כמו שבארנו, עשינו כל דרכי חשבון זה בנויים על עיר ירושלים, ולשאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה שבועה ימים - שבהם רואין את הירח תמיד, ובאים ומעידים בבית דין. ומקום זה הוא נוטה מתחת הקו השנה המסבב באמצע העולם כנגד רוח צפונית, בכמו שתים ושלשים מעלות - עד חמש ושלשים, ועד תשע ועשרים; וכן הוא נוטה באמצע הישוב כנגד רוח מערב, בכמו ארבע ועשרים מעלות - עד שבע ועשרים, ועד אחת ועשרים.

יום חמישי ב' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות קדוש החדש פרק יב

א. מהלך השמש האמצעי ביום אחד, שהוא ארבע ועשרים שעות, תשעה וחמשים חלקים ושמונה שניות - סימנם נט"ח. נמצא מהלכה בעשרה ימים, תשע מעלות ואחד וחמשים חלקים ושלש ועשרים שניות - סימנם ט' ג"א כ"ג. ונמצא מהלכה במאה יום, שמונה ותשעים מעלות ושלשה ושלשים חלקים ושלש וחמשים שניות - סימנם צ"ח ל"ג ג"ג. ונמצא שארית מהלכה בארץ יום, אחר שתשליך כל שלש מאות ושלשים מעלות כמו שבארנו, מאתים וחמש ושלשים מעלות ושמונה ושלשים חלקים וחמשים שניות - סימנם רס"ה ל"ח ג'. ונמצא שארית מהלכה בעשרת אלפים יום, מאה שש ושלשים מעלות ושמונה ועשרים חלקים ועשרים שניות - סימנם קל"ו כ"ח כ'. ועל הדרך הזה, תכפל ותוציא מהלכה לכל מנין שתראה; וכן אם תראה לעשות סימנין ידועים אצלך למהלכה לשני ימים, ולשלשה, ולארבעה, עד עשרה - תעשה. וכן אם תראה להיות לך סימנין ידועים מוכנין למהלכה לעשרים יום, ולשלשים, ולארבעים, עד מאה - תעשה; ודבר גלוי הוא וידוע, מאחר שידעת מהלך יום

שור שלשים, נשאר עשר מעלות ומחצה ממול תאומים, וארבעים שניות מחצי המעלה האחרון.

ט. וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים מעלות, תדע שכוכב זה במול דלי בעשרים מעלה בו. ועל דרך זו, בכל המנינות. וסדר המעלות, כך הוא: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

י. בכל החשבונות כלם, כשתקבץ שארית לשארית או כשתוסיף מנין על מנין - תקבץ כל מין עם מינו: השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים, והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן השניות ששים, תשים חלק ותוסיף על החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים - תשים אותו מעלה, ותוסיף אותה על המעלות; וכשתקבץ המעלות, תשליך אותן שלש מאות ושלשים שלש מאות ושלשים, והנשאר משלש מאות ושלשים ולמטה, הוא שתופסין לחשבון.

יא. וכל החשבונות כלם, כשתראה לגרע מנין ממנין - אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ממנו אפלו בחלק אחד - תוסיף על זה שגורעין ממנו שלש מאות ושלשים מעלות, כדי שיהא אפשר לגרע זה המנין ממנו.

יב. כיצד? הרי שהצריך החשבון לגרע מאתים מעלות וחמשים חלקים וארבעים שניות, סימן ר' ג' מ', ממאה מעלות ועשרים חלקים ושלשים שניות, סימן ק' כ' ל' - תוסיף על המאה שלש מאות ושלשים, יהיו המעלות ארבע מאות ושלשים; ותתחיל לגרע השניות מן השניות. תבוא לגרע ארבעים משלשים, אי אפשר; תרים חלק אחד מן עשרים החלקים, ותעשה אותו ששים שניות, ותוסיף על השלשים, ונמצאו השניות תשעים; תגרע מהם הארבעים, ישאר חמשים שניות. ותחזור לגרע החמשים חלקים מתשעה עשר חלקים, שכבר הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות - ואי אפשר לגרע חמשים מתשעה עשר; לפיכך, תרים מעלה אחת מן המעלות, ותעשה אותה ששים חלקים, ותוסיף על התשעה עשר, ונמצאו החלקים תשעה ושבועים; תגרע מהן החמשים, ישאר תשעה ועשרים חלקים. ותחזור לגרע המאתים מעלות מן ארבע מאות ותשע וחמשים מעלות, שכבר הרימות מעלה אחת ועשיתו חלקים; ישאר מאתים ותשע וחמשים מעלות. ונמצא השאר, סימנו רנ"ט כ"ט ג'. ועל דרך זו, בכל גרעון וגרעון. השמש והירח.

(יג) וכן שאר השבועה כוכבים - מהלך כל אחד ואחד מהן בגלגל שלו, מהלך שנה: אין בו לא קלות, ולא כבדות - אלא כמהלכו היום, כמו מהלכו אמש, כמו מהלכו למחר, כמו מהלכו בכל יום ויום. וגלגלו של כל אחד מהם, אף על פי שהוא מקיף את העולם, אין הארץ באמצעו.

יד. לפיכך, אם תערוך [תשווה ביחס לגלגל המזלות] מהלך כל אחד מהם לגלגל המקיף את העולם שהארץ באמצעו, שהוא גלגל המעלות - ישתנה הלוכו, ונמצא מהלכו ביום

מקומה במהלך אמצעי בתחלת ליל זה, במזל סרטן
במשך עשרה מעלות בו ושבעה ושלשים חלקים ממעלת
שש עשרה. והאמצע שיצא בחשבון זה, פעמים יהיה
בתחלת הלילה בשנה, או קדם שקיעת החמה בשעה, או
אחר שקיעת החמה בשעה; ודבר זה לא תחוש לו בשמש
בחשבון הראיה, שהרי אנו משלימים קרוב זה 'מעגלים'
בחישובן בשנחשב לאמצע הירח. ועל הדרך הזאת תעשה
תמיד לכל עת שתראה, ואפילו אחר אלף שנים - שתקבץ
כל השארית ותוסיף על העקר, יצא לך המקום האמצעי;
וכן תעשה באמצע הירח, ובאמצע כל כוכב וכוכב -
מאחר שתדע מהלכו ביום אחד כמה הוא, ותדע העקר
שממנו תתחיל, ותקבץ מהלכו לכל השנים והימים
שתראה ותוסיף על העקר, ויצא לך מקומו במהלך
אמצעי. וכן תעשה בגבה השמש - תוסיף מהלכו באותם
הימים או השנים על העקר, יצא לך מקום גבה השמש
לאותו היום שתראה. וכן אם תראה לעשות לך עקר אחר
שתתחיל ממנו חוץ מעקר זה שהתחלנו ממנו בשנה זו,
כדי שיהיה אותו עקר בתחלת שנת מחזור ידוע, או
בתחלת מאה מן המאות - הרשות בידך. ואם תראה להיות
העקר שתתחיל ממנו משנים שעברו קדם עקר זה, או
לאחר כמה שנים מעקר זה - הדרך ידועה. כיצד היא
הדרך? כבר ידעת מהלך השמש לשנה סדורה, ומהלכה
לתשעה ועשרים יום, ומהלכה ליום אחד. ודבר ידוע,
שהשנה שחדשיה שלמים, היא יתרה על הסדורה יום
אחד; והשנה שחדשיה חסרין, היא חסרה מן הסדורה יום
אחד. והשנה המעברת, אם יהיו חדשיה כסדרן, תהיה
יתרה על השנה הסדורה שלשים יום; ואם היו חדשיה
שלמים, היא יתרה על הסדורה אחד ושלשים יום; ואם
היו חדשיה חסרין, היא יתרה על הסדורה תשעה ועשרים
יום. ומאחר שכל הדברים האלו ידועים, תוציא מהלך
אמצע השמש לכל השנים והימים שתראה, ותוסיף על
העקר שעשינו - יצא לך אמצעה ליום שתראה משנים
הבאות, ותעשה אותו היום עקר; או תגרע האמצע
שהוצאת מן העקר שעשינו, ויצא לך העקר ליום שתראה
משנים שעברו, ותעשה אותו אמצע עקר. וכזה תעשה
באמצע הירח ושאר הכוכבים, אם יהיו ידועים לך. וכבר
נתבאר לך מכלל דברינו, שכשם שתדע אמצע השמש לכל
יום שתראה מימים הבאים, כך תדע אמצעה לכל יום
שתראה מימים שעברו.

הלכות קדוש החדש פרק יג

א. אם תראה לידע מקום השמש האמתי בכל יום
שתראה, תוציא תחלה מקומה האמצעי לאותו היום על
הדרך שבארנו, ותוציא מקום גבה השמש, ותגרע מקום
גבה השמש ממקום השמש האמצעי. והנשאר, הוא
הנקרא 'מסלול השמש'.

ב. ותראה כמה מעלות הוא מסלול השמש: אם יהיה
המסלול פחות ממאה ושמונים מעלות, תגרע מנת

אחד. וראוי הוא להיות מוכן וידוע אצלך, מהלך אמצע
השמש לתשעה ועשרים יום, ולשלש מאות וארבעה
וחמשים יום, שהם ימי שנת הלכנה בזמן שחדשיה
כסדרם - והיא הנקראת 'שנה סדורה'; שבזמן שיהיו לך
אמצעיות אלו מוכנין, יהיה החשבון קל עליך לראות
הירח, לפי שתשעה ועשרים יום גמורים מליל הראיה עד
ליל הראיה של חמש הבא; וכן בכל חמש וחמש אין פחות
מתשעה ועשרים יום ולא יותר, שאין חפצנו בכל אלו
החשבונות אלא לדעת הראיה בלבד. וכן מליל הראיה של
חדש זה עד ליל הראיה לאותו החדש לשנה הבאה, שנה
סדורה או שנה ויום אחד; וכן בכל שנה ושנה. ומהלך
השמש האמצעי לתשעה ועשרים יום, שמונה ועשרים
מעלות וחמשה ושלשים חלקים ושניה אחת - סימנן כ"ח
ל"ה א'; ומהלכה לשנה סדורה, שלש מאות ושמונה
וארבעים מעלות וחמשה וחמשים חלקים וחמש עשרה
שניות - סימנן שמ"ח נ"ה ט"ו.

ב. נקדה אחת יש בגלגל השמש, וכן בשאר גלגלי
השבעה כוכבים, בעת שיהיה הכוכב בה, יהיה גבוה מעל
הארץ כל מאדו; ואותה הנקדה של גלגל השמש ושאר
הכוכבים חוץ מן הירח, סובבת בשנה, ומהלכה בכל
שבעים שנה בקרוב, מעלה אחת. ונקדה זו, היא הנקראת
'גבה'. גבה השמש - מהלכה בכל עשרה ימים, שניה אחת
וחצי שניה, שהיא שלשים ושלשים חלקים; נמצא מהלכו במאה
יום, חמש עשרה שניות, ומהלכו באלף יום, שני חלקים
ושלשים שניות; ומהלכו בעשרת אלפים יום, חמשה
ועשרים חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום,
ארבע שניות; ומהלכו בשנה סדורה, שלש וחמשים
שניות. כבר אמרנו, שהעקר שממנו ההתחלה בחשבון זה,
הוא מתחלת ליל חמישי שיומו שלישי לחדש ניסן משנת
שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה.
ומקום השמש במהלכה האמצעי היה בעקר הזה, בשבע
מעלות ושלשה חלקים ושנים ושלשים שניות ממזל טלה
- סימנן ז' ג' ל"ב; ומקום גבה השמש היה בעקר זה,
בשש ועשרים מעלות וחמשה וארבעים חלקים ושמונה
שניות ממזל תאומים - סימנן כ"ו מ"ה ח'. כשתראה
לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן שתראה,
תקח מנין הימים שמתחלת יום העקר עד היום שתראה,
ותוציא מהלכה האמצעי באותן הימים מן הסימננין
שהודענו; ותוסיף הכל על העקר, ותקבץ כל מין עם מינו.
והיצא, הוא מקום השמש במהלכה האמצעי לאותו
היום. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום השמש האמצעי
בתחלת ליל השבת שיומו ארבעה עשר יום לחדש תמוז
משנה זו, שהיא שנת העקר - מצינו מנין הימים מיום
העקר עד תחלת יום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש
בו, מאה יום; לקחנו אמצע מהלכה למאה יום, שהוא
צ"ח ל"ג נ"ג, והוספנו על העקר, שהוא ז' ג' ל"ב. יצא
מן החשבון, מאה וחמש מעלות ושבעה ושלשים חלקים
וחמש ועשרים שניות - סימנן ק"ה ל"ז כ"ה; ונמצא

ז. הרי שהיה המסלול חמש וששים מעלות - ויכרך דעת
שמןת הששים, היא מעלה אחת ואחד וארבעים חלק,
ומנת השבעים, היא מעלה אחת ואחד וחסשים חלקים;
נמצא בין שתי המנות עשרה חלקים, ולפי השבון

ו. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו, או תגרע ממנו, או תניח אותו כמות שהוא - הוא אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בכמו שליש שעשה באותו הזמן שתוציא האמצע לו, וזה הוא הנקרא 'אמצע הירח לשעת הראיה'.

יום שישי ג' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות קדוש החדש פרק טו

א. אם תרצה לידע מקום הירח האמתי בכל יום שתראה, תוציא תחלה אמצע הירח לשעת הראיה לאותו הלילה שתראה, וכן תוציא אמצע המסלול ואמצע השמש לאותו העת. ותגרע אמצע השמש מאמצע הירח, והנשאר תכפל אותו - וזה הוא הנקרא 'מרחק הכפול'.

ב. וכבר הודענו, שלא באנו בכל אלו החשבונות שפשינו בפרקים אלו, אלא לרעת ראית הירח; ולעולם אי אפשר שיהיה מרחק זה הכפול כליל הראיה שיראה בה הירח, אלא מחמש מעלות עד שתיים ושלשים מעלות - ואי אפשר שיוסיף על זה, ולא יגרע ממנו.

ג. הואיל והדבר כן, התבונן במרחק זה הכפול - אם יהיה המרחק הכפול חמש מעלות או קרוב לחמש, אין חוששין לתוספת ולא תוסיף כלום; ואם יהיה המרחק הכפול ממש מעלות עד אחת עשרה מעלות, תוסיף על אמצע המסלול מעלה אחת; ואם יהיה מרחק הכפול משתיים עד עשרה מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שתי מעלות; ואם יהיה המרחק הכפול מעשרה מעלות עד שמונה עשרה מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שלוש מעלות; ואם יהיה המרחק הכפול מעשרה מעלות עד ארבע ועשרים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שלוש מעלות; ואם יהיה המרחק הכפול מעשרה מעלות עד אחת ושלשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול ארבע מעלות; ואם יהיה המרחק הכפול משתיים ושלשים מעלות עד שמונה ושלשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול חמש מעלות; ואם יהיה המרחק הכפול מתשע ושלשים מעלות עד חמש וארבעים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שש מעלות; ואם יהיה המרחק הכפול ממש וארבעים מעלות עד אחת וחמשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שבע מעלות; ואם יהיה המרחק הכפול משתיים וחמשים מעלות עד תשע וחמשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול שמונה מעלות; ואם יהיה המרחק הכפול ממש ושלשים מעלות עד שלוש ושלשים מעלות, תוסיף על אמצע המסלול תשע מעלות. ומה שיהיה אמצע המסלול אחר שתוסיף עליו מעלות אלו, הוא הנקרא 'מסלול הנכון'.

ד. ואחר כך תראה כמה מעלות הוא המסלול הנכון - אם יהיה פחות ממאה ושמונים מעלות, תגרע מנת המסלול הזה הנכון מאמצע הירח לשעת הראיה; ואם היה המסלול הנכון יותר על מאה ושמונים מעלות עד שלוש מאות ושלשים, תוסיף מנת זה המסלול הנכון על אמצע הירח לשעת הראיה. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו, הוא מקום הירח האמתי לשעת הראיה.

ה. ודע, שאם יהיה המסלול הנכון מאה ושמונים בשנה, או שלוש מאות ושלשים בשנה - אין לו מנה,

ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום, שלש מעלות ושמונה וחמשים חלקים ועשרים שניות - סימנם ג' נ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום, שתיים ועשרים מעלות וששה חלקים ושלש וחמשים שניות - סימנם כ"ב ו' נ"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה, שלש מאות וארבע וארבעים מעלות וששה ועשרים חלקים ושלש וארבעים שניות - סימן להם, שמ"ד כ"ו מ"ג. ועל דרך זו, תכפל לכל מנין ימים או שנים שתראה. ג. ומהלך אמצע המסלול ביום אחד, שלש עשרה מעלות ושלשה חלקים וארבע וחמשים שניות - סימנם י"ג ג' נ"ד. ונמצא מהלכו בעשרה ימים, מאה ושלשים מעלות ותשעה ושלשים חלקים בלא שניות - סימנם ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו במאה יום, מאתיים ושלש ועשרים מעלות ותשעה ועשרים חלקים ושלש וחמשים שניות - סימנם רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו בארבע ימים, מאה וארבע מעלות ושמונה וחמשים חלקים ושלשים שניות - סימנם ק"ד נ"ח נ'. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום, שלש מאות ותשע ועשרים מעלות ושמונה וארבעים חלקים ועשרים שניות - סימנם שכ"ט מ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו לתשעה ועשרים יום, שמונה עשרה מעלות ושלשה וחמשים חלקים וארבע שניות - סימנם י"ח נ"ג ד'.

ד. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה, שלש מאות וחמש מעלות ושלש עשרה שניות בלא חלקים - סימנם ש"ה י"ג. מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי שהוא העקר לחשבונות אלו, במזל שור מעלה אחת וארבעה עשר חלקים ארבעים ושלש שניות - סימנם א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול היה בעקר זה, ארבע ושמונים מעלות ושמונה ועשרים חלקים ושתיים וארבעים שניות - סימנם פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח, והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף, תדע מקום אמצע הירח בכל עת שתראה, על דרך שעשית באמצע השמש; ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתראה - התבונן בשמש, ודע באי זה מזל הוא.

ה. אם היה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה, תניח אמצע הירח כמות שהוא; ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים, תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה, תוסיף על אמצע הירח שלשים חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה, תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מזל מאזניים, הנח אמצע הירח כמות שהוא; ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזניים עד תחלת מזל קשת, תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד חצי מזל דלי, תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים; ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד חצי דגים, תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים.

וּשְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנִיּוֹת - סִימָנָם ל"ה נ"ו י"ב; לְפִיכָּה תוֹסִיף
עַל אֲמָצַע הַמִּסְלול חֲמֵשׁ מַעְלוֹת, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ, וְגֵצָא לָךְ
הַמִּסְלול הַגָּבוֹחַ, מֵאָה וּשְׁמוֹנֶה מַעְלוֹת וְאֶחָד וְעֶשְׂרִים
חֲלָקִים, וְאֵין מְקַפִּידִין עַל הַחֲלָקִים בַּמִּסְלול, כְּדִרְךָ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשֵׁם־שׁ.

ט. ובאנו לחקֹר (לחשב) על מִנַּת זֶה הַמִּסְלוּל הַנֶּכּוֹן, שְׁהוּא מֵאָה וּשְׁמוֹנֶה - נִמְצְאָת מִנָּה שְׁלוֹ חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֶלֶק אֶחָד; וְלִפִּי שְׁהַמִּסְלוּל הַנֶּכּוֹן הָיָה פָּחוֹת מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים, תִּגְרַע הַמִּנָּה שְׁהוּא חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֶלֶק אֶחָד מִן אֲמֻצֵּעַ הַיָּרֵחַ; לְשֹׂאֵר שְׁמוֹנֶה וָאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים וְתִשְׁעַ וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת; תַּעֲשֶׂה הַשְּׁנִיּוֹת חֶלֶק, וְתוֹסִיף עַל הַחֻלְקִים. וְנִמְצָא מִקּוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בִּשְׁעָה זו, בְּמִזֹּל שׁוֹר בְּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וּשְׁשֶׁה וּשְׁלֹשִׁים חֻלְקִים מִמַּעֲלַת תַּשְׁעַ עֶשְׂרֵה - סִימָנָם י"ח ל"ו. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תִּדַּע מִקּוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בְּכָל עֵת רְאִיָּה שֶׁתִּרְצֶה, מִתְחַלֵּת שָׁנָה זוֹ שְׁהִיא הַעֶקֶר, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ פֶּרֶק טז

א. העגולה שסובב בה הירח תמיד, היא נוטה מעל העגולה שסובבת בה השמש תמיד - חצייה נוטה לצפון, וחצייה נוטה לדרום; ושתי נקודות יש בה זו כנגד זו, שבהן פוגעות שתי העגולות זו בזו. לפיכך, כשיהיה הירח באחת משתיהן, נמצא סובב בעגולה של שמש כנגד השמש בשנה; ואם יצא הירח מאחת משתי הנקודות, נמצא מהלך לצפון השמש או לדרומה. הנקדה שממנה יתחיל הירח לנטות לצפון השמש, היא הנקראת 'ראש'; והנקדה שממנה יתחיל הירח לנטות לדרום השמש, היא הנקראת 'זנב'. ומהלך שנה יש לזה הראש, שאין בו לא תוספת ולא גרעון; והוא הולך במזלות אחרונות, מטלה לדיגים ומדיגים לדלי, וכן הוא סובב תמיד.

ב. מהלך הראש האמצעי ביום אחד, שלשה חלקים ואחת עשרה שניות; נמצא מהלכו בעשרה ימים, אחד ושלשים חלקים ושבע וארבעים שניות; ונמצא מהלכו במאה יום, חמש מעלות ושבעה עשר חלקים ושלש וארבעים שניות - סימנם ה' י"ז מ"; ונמצא מהלכו בארץ יום, שתיים וחמשים מעלות ושבעה וחמשים חלקים ועשר שניות - סימנם נ"ב נ"ז י'; ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום, מאה ותשע ושלשים מעלות ואחד ושלשים חלקים וארבעים שניות - סימנם קס"ט ל"א מ'. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום, מעלה אחת ושנים ושלשים חלקים ותשע שניות - וסימנם א' ל"ב ט'; ונמצא מהלכו לשנה סדורה, שמונה עשרה מעלות וארבעה וארבעים חלקים ושתיים וארבעים שניות - סימנם י"ח מ"ד מ"ב. ואמצע הראש בתחלת ליל חמישי שהוא העקר, היה מאה ושמונים מעלות ושבעה וחמשים חלקים ושמונה ועשרים שניות - סימנם ק"פ נ"ז כ"ח.

ג. אם תרצה לינע מקום הראש בכל עת שתראה - תוציא אמצעו לאותו העת כדרך שתוציא אמצע השמש ואמצע

אָלס יִהְיֶה מָקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמֻצָּעִי לְשַׁעַת הָרֵאִיָּה, הוּא מָקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי.

[illegible]

ז. ואם יהיה המסלול הנכון יתר על מֵאָה ושמונים מעלות, תגרע אותו משלש מאות וששים, ותדע מִנְתּוֹ, בְּדֶרֶךְ שְׁעִשִּׁית בְּמִסְלֹל הַשָּׁמֶשׁ; וכן אם יהיו במגן המסלול אֲחָדִים עִם הַעֲשָׂרוֹת, תִּקַּח מִן הַיֵּתֶר שְׁבִין שְׁתֵּי הַמִּנּוֹת כְּפִי הָאֲחָדִים. בְּדֶרֶךְ שְׁבָאֲרֹנוּ בְּמִסְלֹל הַשָּׁמֶשׁ בְּמִנּוֹת שְׁלֹו. כִּךְ תַּעֲשֶׂה בְּמִסְלֹל הַנּוֹכַח בְּמִנּוֹת שְׁלֹו.

ח. פיצד? הרי שרצינו לידע מקום הירח האמתי בתחלת ליל ערב שבת שיומו שני לחדש איר משנה זו שהיא שנת העקר - ומנן הימים הגמורים שמתחלת ליל העקר עד תחלת ליל זה שאנו רוצים לידע מקום הירח האמתי בו, תשעה ועשרים; תוציא אמצע השמש תחלה לליל זה, יצא לך אמצעה חמש ושלשים מעלות ושמונה ושלשים חלקים ושלש ושלשים שניות - סימנם ל"ה ל"ח ל"ג; ותוציא אמצע הירח לשעת הראיה לעת זו, יצא לך אמצעו שלש וחמשים מעלות וששה ושלשים חלקים ותשע ושלשים שניות - סימנם נ"ג ל"ו ל"ט; ותוציא אמצע המסלול לעת זו, יצא לך אמצעו מאה ושלש מעלות ואחד ועשרים חלקים ושש וארבעים שניות - סימנם ק"ג כ"א מ"ו; תגרע אמצע השמש מאמצע הירח, ישאר שבע עשרה מעלות ושמונה וחמשים חלקים ושש שניות - וזה הוא המרחק; תכפל אותו, יצא לך המרחק הכפול חמש ושלשים מעלות וששה וחמשים חלקים

ושמונים, תדע שרחב הירח דרומי; ואם היה מאה ושמונים בשנה או שלש מאות וששים בשנה, אין לירח רחב כלל. ותחזור ותראה מנת מסלול הרחב כמה היא, והוא שעור נטיתו לצפון או לדרום; והוא הנקרא 'רחב הירח הדרומי' או 'הצפוני', כמו שבארנו.

יא. וכמה היא מנת מסלול הרחב? אם יהיה מסלול הרחב עשר מעלות, תהיה מנתו שנים וחמשים חלקים; ואם יהיה המסלול הזה עשרים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים; ואם יהיה המסלול שלשים, תהיה מנתו שתי מעלות ושלשים חלקים; ואם יהיה המסלול ארבעים, תהיה מנתו שלש מעלות ושלשה עשר חלקים; ואם יהיה המסלול חמשים, תהיה מנתו שלש מעלות וחמשים חלקים; ואם יהיה המסלול ששים, תהיה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים; ואם יהיה המסלול שנים וארבעים חלקים; ואם יהיה המסלול שמונים, תהיה מנתו ארבע מעלות וחמשה וחמשים חלקים; ואם יהיה המסלול תשעים, תהיה מנתו חמש מעלות.

יב. ואם יהיו אחדים עם העשרות - תחק הראוי להם לפי היתר שבין שתי המנות, כמו שעשית במסלול השמש ובמסלול הירח. כיצד? הרי שהיה מסלול הרחב שלש וחמשים מעלות - וכבר ידעת שאלו היה המסלול חמשים, היתה מנתו שלש מעלות וחמשים חלקים, ואלו היה המסלול ששים, היתה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים; ונמצא היתר בין שתי המנות, שלשים חלקים, שלשה חלקים לכל מעלה; ונמצא לפי חשבון מסלול זה שהוא שלש וחמשים, מנתו שלש מעלות ותשעה וחמשים חלקים. ועל דרך זו, תעשה בכל מנין ומנין.

יג. מאחר שתדע מנתו של מסלול הרחב עד תשעים כמו שהודענו, תדע מנות של כל מנינות המסלול; שאם יהיה המסלול יתר על תשעים עד מאה ושמונים - תגרע המסלול ממאה ושמונים, והנשאר תדע בו המנה.

יד. וכן אם היה המסלול יתר ממאה ושמונים עד מאתיים ושבעים - תגרע ממנו מאה ושמונים, והנשאר תדע בו המנה.

טו. ואם היה המסלול יתר על מאתיים ושבעים עד שלש מאות וששים - תגרע אותו משלש מאות וששים, והנשאר תדע בו המנה.

טז. כיצד? הרי שהיה המסלול מאה וחמשים - תגרע אותו ממאה ושמונים, נשאר שלשים. וכבר ידעת, שמנת מנת שלשים, שתי מעלות ושלשים חלקים; וכך תהיה מנת מאה וחמשים, שתי מעלות ושלשים חלקים.

יז. הרי שהיה המסלול מאתיים - תגרע ממנו מאה ושמונים, נשאר עשרים. וכבר ידעת, שמנת עשרים, היא מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים; וכן אם תהיה מנת מאתיים, תהיה מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים.

יח. הרי שהיה המסלול שלש מאות - תגרע אותו משלש מאות וששים, נשאר ששים. וכבר ידעת, שמנת ששים,

הירח, ותגרע האמצע משלש מאות וששים מעלות, והנשאר - הוא מקום הראש באותה העת; וכנגדו, לעולם יהיה מקום הנגב.

ד. כיצד? הרי שרצינו לידע מקום הראש לתחלת ליל ערב שבת שיזמו שני לחדש איר משנה זו שהיא שנת העקר - ומנין הימים הגמורים מתחלת ליל העקר עד תחלת ליל זו שאנו רוצים לידע מקום הראש בו, תשעה ועשרים יום. **ה.** תוציא אמצע הראש לעת הזאת על הדרך שידעת, והוא שתוסיף מהלכו לתשעה ועשרים יום על העקר; יצא לך אמצע הראש מאה ושנים ושמונים מעלות ותשעה ועשרים חלקים ושבע ושלשים שניות - סימנם קפ"ב כ"ט ל"ז; תגרע אמצע זה משלש מאות וששים, ונשאר לך מאה ושבע ושבעים מעלות ושלשים חלקים ושלש ועשרים שניות - סימנם קע"ז ל' כ"ג; וזה הוא מקום הראש, ואל תפנה אל השניות. נמצא מקום הראש, במזל בתולה בשבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים; ומקום הנגב כנגדו, במזל דגים בשבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים.

ו. לעולם יהיה בין הראש ובין הנגב, חצי הגלגל בשנה; לפיכך, כל מזל שתמצא בו מקום הראש, יהיה הנגב במזל שביעי ממנו בכמו מנין המעלות והחלקים בשנה - אם יהיה הראש בעשר מעלות במזל פלוני, יהיה הנגב בעשר מעלות במזל שביעי ממנו.

ז. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הנגב ומקום הירח האמיתי, התבונן בשלשיתם - אם מצאת הירח עם הראש או עם הנגב במעלה אחת וחלק אחד, תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא לדרומה; ואם ראית הירח לפני מקום הראש והוא הולך כנגד הנגב, תדע שהירח נוטה לצפון השמש; ואם היה הירח לפני מקום הנגב והרי הוא הולך כנגד הראש, תדע שהירח נוטה לדרום השמש. **ח.** הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה, היא הנקראת 'רחב הירח'; אם היה נוטה לצפון, נקרא 'רחב צפוני', ואם היה נוטה לדרום, נקרא 'רחב דרומי'. ואם היה הירח באחת משתי הנקודות - לא יהיה לו רחב, כמו שבארנו.

ט. לעולם לא יהיה רחב הירח יתר על חמש מעלות, בין בצפון בין בדרום; אלא כך הוא דרכו: יתחיל מן הראש, ויתרחק מעט מעט, והמרחק הולך ונוסף עד שגיע לחמש מעלות; ויחזור ויתקרב מעט מעט, עד שלא יהיה לו רחב כשיגיע לנגב; ויחזור ויתרחק מעט מעט, והמרחק נוסף עד שגיע לחמש מעלות; ויחזור ויתקרב, עד שלא יהיה לו רחב.

י. אם תרצה לידע רחב הירח כמה הוא בכל עת שתמצא, ואם צפוני הוא או דרומי - תוציא מקום הראש ומקום הירח האמיתי לאותה העת, ותגרע מקום הראש ממקום הירח האמיתי; והנשאר, הוא הנקרא 'מסלול הרחב'. אם יהיה מסלול הרחב ממעלה אחת עד מאה ושמונים, תדע שרחב הירח צפוני; ואם היה המסלול יתר על מאה

תגור מן הארץ שמונה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל סרטן, תגור מן הארץ שנים וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל אריה, תגור מן הארץ שלשה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל בתולה, תגור מן הארץ שבעה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל מאזניים, תגור מן הארץ ארבעה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל עקרב, תגור מן הארץ ארבעה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל קשת, תגור מן הארץ ששה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל גדי, תגור מן הארץ ארבעה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל דלי, תגור מן הארץ שלשה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל דגים, תגור מן הארץ שמונה וחמשים חלקים. והנשאר מן הארץ אחר שתגור ממנו אלו החלקים, הוא הנקרא 'ארץ שני'.

ו. ולמה גורעין חלקים אלו? לפי שמקום הירח האמיתי אינו המקום שיראה בו, אלא שנוי יש ביניהם בארץ ובחשב, והוא הנקרא 'שנוי המראה'; ושנוי מראה הארץ בשעת הראיה, לעולם גורעין אותו מן הארץ, כמו שאמרנו.

ז. אבל שנוי מראה הרחב - אם היה רחב הירח צפוני, גורעין חלקים של שנוי מראה הרחב מן הרחב הראשון; ואם היה רחב הירח דרומי, מוסיפין החלקים של שנוי מראה הרחב על הרחב הראשון. ומה שיהיה הרחב הראשון אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו אותם החלקים, הוא הנקרא 'רחב שני'.

ח. וכמה הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותן? אם יהיה הירח במזל טלה, תשעה חלקים; ואם יהיה במזל שור, עשרה חלקים; ואם יהיה במזל תאומים, ששה עשר חלקים; ואם יהיה במזל סרטן, שבעה ועשרים חלקים; ואם יהיה במזל אריה, שמונה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל בתולה, ארבעה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל עקרב, מאזניים, ששה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל קשת, ארבעה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל גדי, ששה ושלשים חלקים; ואם יהיה במזל דלי, שבעה ועשרים חלקים; ואם יהיה במזל דגים, שנים עשר חלקים.

ט. ומאחר שתדע חלקים אלו, תגור אותם מן הרחב הראשון, או תוסיף אותם עליו, כמו שהודענו - ויצא לך הרחב השני. וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי, ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה הרחב השני; ותכין אותו לפיך, ויהיה עתיד.

י. ואחר כך תחזר ותקח מן הרחב השני הזה מקצתו, מפני שהירח נלוז מעט במעגלו. וכמה היא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום הירח מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלה ממנו, או מתחלת מזל מאזניים עד עשרים מעלה ממנו - תקח מן הרחב השני שני חמשי; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל עקרב, או מעשרים הראשון מעלה אחת; ואם יהיה במזל תאומים,

ארבע מעלות ועשרים חלקים; וכך היא מנת שלש מאות, ארבע מעלות ועשרים חלקים. ועל דרך זו, בכל המנגנוט. יט. הרי שרצינו לידע רחב הירח כמה הוא, ובאיזו רוח הוא אם צפוני ואם דרומי, בתחלת ליל ערב שבת שני לחדש איר משנה זו; וכבר ידעת, שמקום הירח האמיתי, היה בליל זה בשמונה עשרה מעלות וארבעים חלקים במזל שור - סימנו י"ח מ'; ומקום הראש היה באותה העת, בשבעה ועשרים מעלות ושלשים חלקים במזל בתולה - סימנו כ"ז ל'. תגור מקום הראש ממקום הירח, יצא לך מסלול הרחב מאתים אחת ושלשים מעלות וששה חלקים - סימנו רל"א ו' - לפי שאין משגיחין על החלקים בכל המסלול. ונמצא המנה של מסלול זה בדרכים שבארנו בפרק זה, שלש מעלות ושלשה וחמשים חלקים; וזה הוא רחב הירח בתחלת ליל זה, והוא דרומי - שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים.

הלכות קדוש החדש פרק יז

א. כל הדברים שהקדמנו בדי שיהיו עתידים ומוכנים לידעת הראיה, וכשתרצה לדעת זאת, תתחיל ותחשב ותוציא מקום השמש האמיתי ומקום הירח האמיתי ומקום הראש לשעת הראיה, ותגור מקום השמש האמיתי ממקום הירח האמיתי; והנשאר, הוא הנקרא 'ארץ ראשון'.

ב. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הירח, תדע רחב הירח כמה הוא, ואם הוא רחב צפוני או דרומי; והוא הנקרא 'רחב ראשון'. והנהיר בארץ הזה הראשון וברחב הראשון, ויהיו שניהם מוכנים לפיך.

ג. והתבונן בארץ זה הראשון: אם יצא לך תשע מעלות בשנה או פחות - תדע בודאי שאי אפשר לעולם שיראה הירח באותו הלילה בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך חשבון אחר; ואם יהיה הארץ הראשון יתר על חמש עשרה מעלות - תדע בודאי שהירח יראה בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך חשבון אחר; ואם יהיה הארץ הראשון מתשע מעלות ועד חמש עשרה - תצטרך לדרש ולחקר בחשבונות הראיה, עד שתדע אם יראה או לא יראה.

ד. כמה דברים אמורים? בשהיה מקום הירח האמיתי מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם היה מקום הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות בשנה או פחות - תדע שאין הירח יראה כלל באותו הלילה בכל ארץ ישראל; ואם היה הארץ הראשון יתר על ארבעה ועשרים מעלות, ודאי יראה בכל גבול ישראל; ואם היה הארץ הראשון מעשר מעלות עד ארבעה ועשרים - תצטרך לדרש ולחקר בחשבונות הראיה, עד שתדע אם יראה או לא יראה.

ה. ואלו הם חשבונות הראיה: התבונן וראה הירח באיזה מזל הוא - אם יהיה במזל טלה, תגור מן הארץ הראשון תשעה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל שור, תגור מן הארץ הראשון מעלה אחת; ואם יהיה במזל תאומים,

מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו; ואם יהיה הירח מעשרים מעלות ממזל שור עד סופו, או מעשרים ממזל עקרב עד סופו - תקח מן הרחב השני חמישיתו; ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל קשת עד עשר מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שתותו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל תאומים עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל קשת עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו; ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו; ואם יהיה מקום הירח מחמש ועשרים ממזל תאומים עד חמש מעלות ממזל סרטן, או מחמש ועשרים ממזל קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח כלום, לפי שאין כאן נליות מעגל; ואם יהיה הירח מחמש ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו; ואם יהיה מקום הירח מעשר ממזל סרטן עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו; ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל סרטן עד סופו, או מעשרים ממזל גדי עד סופו - תקח מן הרחב השני שתותו; ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני חמישיתו; ואם יהיה הירח מעשר ממזל אריה עד עשרים ממנו, או מעשר ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל אריה עד עשר מעלות ממזל דגים - תקח מן הרחב השני חצי שתותו; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל דגים עד סופו, או מעשר ממזל דגים עד סופו - תקח מן הרחב השני שני חמשי. וזאת המקצת שתקח מן הרחב השני, היא הנקראת 'מעגל הירח'.

יא. ואחר כך תחזור ותתבונן ברחב הירח, ותראה אם הוא צפוני אם דרומי - אם היה צפוני, תגרע מעגל הירח הזה מן הארץ השני; ואם היה רחב הירח דרומי, תוסיף המעגל הזה על הארץ השני. במה דברים אמורים? בשעה מקום הירח מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם היה הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, יהיה הדבר הפך - שאם יהיה רחב הירח צפוני, תוסיף המעגל על הארץ השני; ואם יהיה רחב הירח דרומי, תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו, הוא הנקרא 'ארץ השלישי'. ודע, שאם לא יהיה שם נליות מעגל, ולא נתן החשבון לקחת מן הרחב השני כלום - יהיה הארץ השני עצמו, הוא הארץ השלישי בלא פחות ולא יתר.

יב. ואחר כך תחזור ותראה הארץ השלישי הזה, והוא המעלות שבין הירח והשמש - באיזה מזל הוא: אם יהיה

במזל דגים או במזל טלה, תוסיף על הארץ השלישי שתותו; ואם יהיה הארץ במזל דלי או במזל שור, תוסיף על הארץ השלישי חמישיתו; ואם יהיה הארץ במזל גדי או במזל תאומים, תוסיף על הארץ השלישי שתותו; ואם יהיה הארץ במזל קשת או במזל סרטן, תניח הארץ השלישי כמות שהוא, ולא תוסיף עליו, ולא תגרע ממנו; ואם היה הארץ במזל עקרב או במזל אריה, תגרע מן הארץ השלישי חמישיתו; ואם יהיה הארץ במזל מאזניים או במזל בתולה, תגרע מן הארץ השלישי שלישייתו. ומה שיהיה הארץ השלישי אחר שתוסיף עליו, או תגרע ממנו, או תניח אותו כמות שהוא - הוא הנקרא 'ארץ רביעי'. ואחר כך תחזור אצל רחב הירח הראשון, ותקח ממנו שני שלישי לעולם - וזה הוא הנקרא 'מנת גבה המדינה'. ותתבונן ותראה - אם יהיה רחב הירח צפוני, תוסיף מנת גבה המדינה על הארץ הרביעי; ואם יהיה רחב הירח דרומי, תגרע מנת גבה המדינה מן הארץ הרביעי. ומה שיהיה הארץ הרביעי אחר שגורעין ממנו, או שמוסיפין עליו - הוא הנקרא 'קשת הראיה'.

יג. כיצד? הרי שבאנו לחקר אם יראה הירח כליל ערב שבת שני לחודש איר משנה זו או לא יראה - תוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ורחב הירח לשעה זו כמו שהודענוך. יצא לך מקום השמש האמתי, בשבע מעלות ותשעה חלקים ממזל שור - סימנו ז' ט'; ויצא לך מקום הירח האמתי, בשמונה עשרה מעלות וששה ושלשים חלקים ממזל שור - סימנו י"ח ל"ו; ויצא לך רחב הירח, ברוח דרום שלש מעלות ושלשה וחמשים חלקים - סימנו ג' נ"ג, וזה הוא הרחב הראשון; ותגרע מקום השמש ממקום הירח, ישאר אחת עשרה מעלות ושבעה ועשרים חלקים - סימנו י"א כ"ז, וזה הוא הארץ הראשון; ולפי שהיה הירח במזל שור, יהיה שנוי מראה הארץ מעלה אחת, ונאוי לגרע אותה מן הארץ הראשון; יצא לך הארץ השני, עשר מעלות ושבעה ועשרים חלקים - סימנו י' כ"ו; וכן יהיה שנוי מראה הרחב עשרה חלקים, ולפי שרחב הירח היה דרומי, ראוי להוסיף עליו שנוי המראה שהוא עשרה חלקים; יצא לך הרחב השני, ארבע מעלות ושלשה חלקים - סימנו ד' ג'; ולפי שהיה הירח בשמונה עשרה מעלות ממזל שור, ראוי לקח מן הרחב השני רביעיתו, והוא הנקרא 'מעגל הירח'; יצא לך מעגל הירח לעת זו, מעלה אחת וחלק אחד, לפי שאין מדקדקין בשניות.

יד. ולפי שרחב הירח דרומי, ומקום הירח האמתי בין ראש גדי וראש סרטן - ראוי להוסיף המעגל על הארץ השני; יצא לך הארץ השלישי, אחת עשרה מעלות ושמונה ועשרים חלקים - סימנו י"א כ"ח; ולפי שהארץ השני במזל שור, ראוי להוסיף על הארץ השלישי חמישיתו, שהוא שתי מעלות ושמונה עשר חלקים; ויצא לך הארץ הרביעי, שלש עשרה מעלות וששה וארבעים חלקים - סימנו י"ג מ"ו; ותגרע אצל הרחב הראשון, ולקחנו שני שלישי - יצא מנת גבה המדינה, והוא שתי

- יודע שודאי יראה בליל זה, לפי הקצין הקצובות. וכן תעשה בכל קשת וקשת, עם הארץ הראשון שלה. כג. וכבר ראית מן המעשים האלו, כמה חשבונות יש בו, וכמה תוספות, וכמה גרעונים - אחר שיגענו הרבה, עד שהמצאנו דרכים קרובים שאין בחשבונם עמק גדול: שהיה, עקלקלות גדולות יש במעגלותיו; ולפיכך אמרו חכמים: "שמש ידע מבואו", ירח לא ידע מבואו. ואמרו חכמים: 'פעמים בא בארבה, פעמים בא בקצרה' - כמו שתראה מחשבונות אלו, שפעמים תוסיף ופעמים תגרע, עד שתצא קשת הראיה; ופעמים תהיה קשת הראיה ארבה ופעמים קצרה, כמו שבאנו.

כד. וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפים מנין זה, ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר - היא חכמת התקופות והגימטריות, שחברו בה חכמי גון ספרים הרבה, והם המצויים עכשו בידי החכמים; אכל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר, לא הגיעו אלינו. ומאחר שכל אלו הדברים, בראיות ברורות הם, שאין בהם דפי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם - אין חוששין למחבר, בין שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם גוים; שכל דבר שנתגלה טעמו, ונודעה אמתתו בראיות שאין בהן דפי - אין סומכין על זה האיש שאמרו או שלמדו, אלא על הראיה שנתגלתה והטעם שנודע.

יום שבת קודש ד' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות קדוש החדש פרק יח

א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא [יראה] לך החשבון שהיה יראה בלילה - אפשר שיראה, ואפשר שלא יראה מפני העבים שמכסין אותו, או מפני שהוא גיא [עמק], או שהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו המקום, שנמצאו כאלו הם יושבין בגיא; שהיה לא יראה למי שהוא במקום גבוה, אפילו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול, אף על פי שהיה קטן ביותר; וכן יראה למי ששוכן על שפת הים, או למי שמהלך בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר. ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה; לפי שבימות הגשמים, אם יהיה צח, יהיה האויר וף הרבה ויראה הרקיע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק שיתערב באויר. אכל בימות החמה, יהיה האויר כאלו הוא מעשן מפני האבק, ויראה הירח קטן.

ג. וכל זמן שתמצא קשת הראיה והארץ הראשון שתערוף לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר. ואם תמצא קשת הראיה והארץ הראשון ארפין הרבה, והוסיפו על סוף הקצים שלהם מעלות - יראה הירח גדול; ולפי ארץ הקשת והארץ הראשון יהיה גדול וגליתו לכל.

מעלות וחמשה ושלשים חלקים; ולפי שהיה הרחב דרומי, ראוי לגרע מנת גובה המדינה מן הארץ הרביעי; ישאר לך אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים - סימנו י"א א. וזו היא קשת הראיה בלילה הזה. ועל דרך זו תעשה ותדע קשת הראיה כמה מעלות וכמה חלקים יש בה, בכל ליל ראיה שתראה, לעולם.

טו. ואחר שתצא קשת זו, תבין בה. ודע, שאם תהיה קשת הראיה תשע מעלות או פחות, אי אפשר שיראה בכל ארץ ישראל; ואם תהיה קשת הראיה יתר על ארבע עשרה מעלות, אי אפשר שלא יראה, ויהיה גלוי לכל ארץ ישראל.

טז. ואם תהיה קשת הראיה מתחלת מעלה עשירית עד סוף מעלת ארבע עשרה - תערוף קשת הראיה אל הארץ הראשון, ותדע אם יראה הירח או לא יראה, מן הקצין שיש לו; והן הנקראין 'קצי הראיה'.

יז. ואלו הם קצי הראיה: אם תהיה קשת הראיה מיתר על תשע מעלות עד סוף עשר מעלות, או יתר על עשר, ויהיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

יח. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על עשר מעלות עד סוף אחת עשרה מעלות, או יתר על אחת עשרה, ויהיה הארץ הראשון שתים עשרה מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

יט. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על אחת עשרה מעלות עד סוף שתים עשרה מעלות, או יתר על שתים עשרה, ויהיה הארץ הראשון אחת עשרה מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

כ. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על שתים עשרה מעלות עד סוף שלש עשרה מעלות, או יתר על שלש עשרה, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

כא. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על שלש עשרה מעלות עד סוף ארבע עשרה מעלות, או יתר על ארבע עשרה מעלות, ויהיה הארץ הראשון תשע מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה, לא יראה. ועד כאן, סוף הקצין.

כב. כיצד? באנו להתבונן בקשת הראיה של ליל ערב שבת שני לחדש איר משנה זו - יצא לנו בחשבון קשת הראיה, אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים, כמו שידעת; ולפי שהיתה קשת הראיה בין עשר עד ארבע עשרה, ערכנו [השוונו] אותה אל הארץ הראשון; וכבר ידעת שהארץ הזה בליל זה, אחת עשרה מעלות ושבעה ועשרים חלקים. ולפי שהיתה קשת הראיה יתר על אחת עשרה מעלות, ויהיה הארץ הראשון יתר על אחת עשרה

מארבעה חדשים המעברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעברין. וגם לעבור חדשים אלו שמעברין לפי חשבון זה, עושין סעודת עבור החדש שאמרנו בפרק שלישי.

י. וכל שתמצא בתלמוד מדברים שמראין שבית דין סומכין על החשבון, ומפי משה מסיני שהדבר מסור להם, והרשות בידם לחסר או לעבר, וכן זה שחסר רבי תשעה חדשים בשנה, וכל פיצא בזה – הכל על עקר זה הוא בנוי, בזמן שלא נראה החדש בזמנו.

יא. וכן זה שאמר חכמים שמעברין את החדש לצד, הוא בחדשים אלו שמעברין אותם לפי חשבון, ועושין אחד מלא ואחד חסר; ויש להם לעבר חדש אחר חדש, או לחסר – בזה הוא שמעברין לצד, מפני שלא נראה הירח בזמנו; אלא בעת שראה הירח בזמנו, שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש – מקדשין לעולם, ואי אפשר לא לדחות ולא לעבר.

יב. וכל הדברים האלו, בזמן שיש שם בית דין, וסומכין על הראיה; אבל בזמנים אלו, אין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי, הפשוט בפי כל ישראל, כמו שבארנו בהלכות אלו.

יג. יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריות, שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל מדינות העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה [באותן קווי רוחב]; ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה. לפיכך, אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל, אין בזה ראיה שנואה הירח בארץ ישראל.

יד. אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים במדינה המערבית המכונת כנגד ארץ ישראל, בידוע שלא נראה בארץ ישראל.

טו. וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל, בידוע שלא יראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכונות כנגדה; ואם יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות מזרחיות, ואפשר שלא יראה. לפיכך, אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ ישראל ומכונת כנגדה, בידוע שנואה בארץ ישראל; ואם לא יראה במדינה המזרחית, אין בזה ראיה, אלא אפשר שיראה בארץ ישראל.

טז. וכל אלו הדברים – בשהיו המדינות שבמערב ושבמזרח מכונות, כגון שהיו נוסות לצפון העולם משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות; אבל אם היו נוסות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להן – שהרי אינן מכונות כנגד ארץ ישראל. ודברים אלו שבארנו בערי מזרח ומערב, אינם אלא להגיד כל משפטי הראיה להגדיל תורה ולהאדירה – לא שיהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראית הירח, או תועיל להם כלום; אלא לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ ישראל, כמו שבארנו כמה פעמים.

ד. לפיכך, ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלככם – שהם: זמן הראיה, ומקומה; ושואלין את העדים: 'באיזה מקום ראיתם?' שאם היתה קשת הראיה קצרה, ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון שהיתה קשת הראיה תשע מעלות וחמשה חלקים, והיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות בשנה, ובאו עדים שראוהו – אם היה בימות החמה, או שהיה במקום נמוך – חוששין להם, ובדקין אותם הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה ביותר – ודאי יראה, אם לא יהיו שם עדים [עננים] המבדילין.

ה. עדים שראו החדש בזמנו ובאו והעידו, וקבלום בית דין וקדשו את החדש הזה הראשון, ומנו תשעה ועשרים יום מן היום המקדש, וליל שלשים לא נראה הירח – מפני שאי אפשר לו להראות, או מפני שכסוהו עבים; והרי בית דין מצפין לו כל יום שלשים כמו שבארנו, ולא באו עדים, ועברו את החדש, ונמצא יום ראש החדש השני יום אחד ושלשים כמו שבארנו.

ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש החדש השני, ליל שלשים לא נראה הירח – אם תאמר שכן מעברין ראש חדש זה ועושין אותו שלשים, וקובעין ראש החדש השלישי יום אחד ושלשים – כך אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש זה, ונמצאו מעברין והולכין ועושין חדשים שלשים אחר שלשים כל השנה כלה, ונמצא בחדש אחרון, אפשר שיראה הירח בליל חמשה ועשרים בו, או בליל ששה ועשרים – ואין לה דבר שחוק והפסד יותר מזה.

ז. ואל תאמר שהדבר הזה, דבר שאינו מצוי הוא שלא יראה הירח בכל השנה; אלא דבר קרוב הוא הרבה, ופעמים רבות יארע זה וכיוצא בו, במדינות שזמן הגשמים שם ארך והעבים רבים; שאין אנו אומרים שלא יראה הירח בכל השנה, אלא שלא יראה בתחלת החדשים, ונראה אחר כך. ופעמים לא יראה מפני שאי אפשר לו שיראה, וחדשים שאפשר שיראה בהם – לא יראה מפני העבים, או מפני שהיה קטן ביותר, ולא נתפנן אדם לראותו.

ח. אלא הקבלה שביד החכמים, איש מפי איש משה רבנו, כך היא: שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חדש אחר חדש, בית דין קובעין חדש מעבר משלשים יום, וחדש חסר מתשעה ועשרים יום. וכן מחשבין, וקובעין חדש מעבר וחדש חסר – בקביעה לא בקדוש, שאין מקדשין אלא על הראיה. ופעמים עושין מלא אחר מלא, או חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.

ט. ומתפננין לעולם בחשבונם, שאם יראה הירח בחדש הבא, יראה בזמנו או בליל עבורו, לא שיראה קדם זמנו, שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות הראיה האלו שבארנו, יתבאר לה ותדע מתי אפשר שיראה ומתי אפשר שלא יראה; ועל זה סומכין ומעברין חדש אחר חדש, או עושין חדש חסר אחר חדש חסר. ולעולם אין פוחתין

הלכות קדוש החדש פרק יט

א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו בודקין בהם את העדים, אומרים להן: 'להיכן היה הירח נוטה' - כשר בעיני להודיע דרך חשבון זה; ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה כלל. ותחלת חשבון זה, לידע נטיה המזלות תחלה.

ב. העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות שבה מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו השנה המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום - חצינה נוטה לצפון, וחצינה נוטה לדרום.

ג. ושתי נקודות יש בה שפוגעת בהן בעגולת הקו השנה המסבב באמצע העולם - הנקדה האחת ראש מזל טלה, הנקדה השניה שפוגעת ראש מזל מאזניים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון, מתחלת טלה עד סוף בתולה; וששה נוטות לדרום, מתחלת מזל מאזניים עד סוף מזל דגים.

ד. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט מעט, ולהתרחק מעל הקו השנה כנגד הצפון עד ראש סרטן; ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השנה לרוח צפון, שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה בקרוב. ויתחזרו המזלות להתקרב לקו השנה מעט מעט, עד ראש מאזניים שהוא על קו השנה. ומראש מאזניים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח דרום, עד ראש גדי; ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו השנה לרוח דרום, שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה. ויתחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו השנה, עד ראש טלה.

ה. נמצא ראש טלה וראש מאזניים, מסבב על הקו השנה; ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו, לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח מחצי מזרח ותשקע בחצי מערב, ויהיה היום והלילה שוין בכל הישוב.

ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטייתה שעור; ורחב הנטייה, לא תהיה יותר על שלש ועשרים מעלות וחצי בקרוב.

ז. ואלו הם השעורים של נטיות, לפי מנין המעלות של מזלות; והתחלה, מתחלת מזל טלה: עשר מעלות, נטייתם ארבע מעלות; עשרים מעלות, נטייתם שמונה מעלות; שלשים מעלות, נטייתם אחת עשרה מעלות; וארבעים מעלות, נטייתם חמש עשרה מעלות; חמשים מעלות, נטייתם שמונה עשרה מעלות; ששים מעלות, נטייתם עשרים מעלות; שבעים מעלות, נטייתם ששים מעלות; ועשרים מעלות; וששים מעלות, נטייתם שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה.

ח. ואם יהיו אחרים במנין, תקח להם מנתם מבין שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש ובירח. כיצד? חמש מעלות, נטייתם שתי מעלות; ואם היה מנין המעלות שלש ועשרים, נטייתם תשע מעלות. ועל דרך זו, בכל האחרים שעם העשרות.

ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחת עד תשעים, תדע נטיה כלן כדרך שהודענום ברחב הירח: שאם היה המנין יותר על תשעים עד מאה ושמונים, תגרע אותו ממאה ושמונים; ואם היה יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים, תגרע ממנו מאה ושמונים; ואם היה יותר על מאתיים ושבעים עד שלש מאות וששים, תגרע אותו משלש מאות וששים. והנשאר, תדע נטיתו, והוא נטיה אותו המנין שבידך, בלא גרעון ולא תוספת.

י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו השנה כנגד צפון העולם, או כנגד דרום העולם - תדע תחלה כמה נטיה המעלה שהיא מקום הירח האמיתי, ולא יזוי רוח היא נוטה לצפון או לדרום; ותחזור ותחשב ותוציא רחב הירח הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם נמצאו רחב הירח ונטיה מעלתו ברוח אחת, כגון שהיו שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ שניהם; ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה האחד דרומי והאחר צפוני - תגרע המעט משניהם מן הרב, והנשאר הוא מרחק הירח מעל הקו השנה באותה הרוח שהיה בה הרב משניהם.

יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו השנה כליל הראיה שהוא שני לחדש איר משנה זו - וכבר ידעת, שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל שור, נטייתה בצפון כמו שמונה עשרה מעלות, ורחב הירח היה בדרום כמו ארבעה מעלות; תגרע המעט מן הרב, ישאר ארבע עשרה מעלות. ונמצא הירח רחוק מעל הקו השנה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון, שהרי המנין הרב שהוא שמונה עשרה מעלות היה צפוני; וכל חשבון זה בקרוב בלא דקדוק, לפי שאינו מועיל בראיה.

יב. אם תרצה לידע לאיזו רוח מרוחות העולם יראה הירח נוטה, תחשב ותדע מרחקו מעל הקו השנה; אם יהיה על הקו השנה או קרוב ממנו בשתיים שלש מעלות, בצפון או בדרום - יראה מכון כנגד אמצע מערב, ותראה פגימתו מכונת כנגד מזרח העולם בשנה.

יג. ואם יהיה רחוק מעל הקו השנה לצפון העולם - יראה בין מערב העולם ובין צפון, ותהיה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום העולם;

יד. ואם יהיה רחוק מעל הקו השנה לדרום העולם - יראה בין מערב העולם ובין דרומ, ותראה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום העולם; ולפי רב המרחק, ולפי רב הנטיה.

טו. ומחקירת העדים, שאומרים להם: 'כמה היה גבוה?' ודבר זה יודע מקשת הראיה - שבזמן שתהיה קשת הראיה קצרה, יראה הירח כאלו הוא קרוב מן הארץ; ובזמן שתהיה ארוכה, יראה גבוה מעל הארץ, ולפי ארך קשת הראיה, לפי גבוה מעל הארץ בראית העינים.

טז. הרי בארנו חשבונות כל הדרכים שצריכים להם בידיעת הראיה, ובחקירת העדים, כדי שיהיה הכל ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרכי התורה, ולא ישוטטו

בחנכה ופורים, או בחלו של מועד; ואם התחילו להתענות על הצרה אפלו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו מתענין, ומשלימין היום בתענית.

ח. תעניות אלו שמתענין על הצרות - אין מתענין בהן לא עברות, ולא מניקות, ולא קטנים; ומתירין לאכל בלילה, אף על פי שמתענין למחר - חוץ מתענית המסר, כמו שיתבאר. וכל תענית שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד - הרי זה אוכל ושותה, עד שיעלה עמוד השחר; והוא, שלא ישן; אכל אם ישן, אינו חוזר ואוכל.

ט. כשם שהצבור מתענים על צרתו, כך היחיד מתענה על צרתו. כיצד? הרי שהיה לו חולה, או תועה במדבר, או אסור בבית האסורין - יש לו להתענות עליו, ולבקש רחמים בתפלתו; ואומר 'עננו' בכל תפלה שמתפלל. ולא יתענה בשבתות, ולא במועדות, ולא בראשי חודשים, ולא בחנכה ופורים.

י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום, אינה תענית. כיצד מקבלה? כשיתפלל תפלת מנחה, אומר בתפלה 'עננו', וגומר בלבו להתענות למחר. אף על פי שהוא אוכל בלילה, לא הפסיד כלום; וכן אם גמר וקבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה - אף על פי שהוא אוכל בכל לילה ולילה, לא הפסיד תעניתו, ואינו צריך פניה לכל יום ויום מבעוד.

יא. קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר בלבד, והתענה, וללילה נמלך להתענות [גם] ביום שני - אף על פי שלן בתעניתו, אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו מבעוד יום; ואין צריך לומר, שהיה אוכל ושותה בלילה, והשכים בבקר ונמלך להתענות - שאין זו תענית כלל.

יב. הוראה חלום רע - צריך להתענות למחר, כדי שישוב ויעזר למעשיו, ויחפש בהם, ויחזר בתשובה; ומתענה, ואפלו בשבת. ומתפלל 'עננו' בכל תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת - מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת.

יג. מתענה אדם שעות [חלק מהיום], והוא שלא יאכל כלום שאר היום. כיצד? הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות, או עד תשע שעות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום - הרי זה מתענה אותן שעות, ומתפלל בהן 'עננו', שהרי קבל עליו התענית קדם שעות התענית; וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות.

יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו, או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם - הרי זה לא ינהג עדונית בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יתאונן וטוב לב, אלא דואג ואונן, כענין שנאמר: "מה יתאונן אדם חי, גבר על חטאיו". ומתיר לו לטעם את התבשיל, ואפלו בכדי רביעית - והוא שלא יבלע, אלא טועם ופולט. שכח ואכל, משלים תעניתו.

טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא, על צרה,

לבקש אחריה בספרים אחרים - 'דרשו מעל ספר ה', ויקראו - אחת מהנה לא נעדרה".

ברוך רחמנא דיסען

הלכות תעניות

מצות עשה אחת, והיא לזעק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שתבוא על הצבור. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות תעניות פרק א

א. מצות עשה מן התורה, לזעק [להתפלל בקול] ולהריע בחצוצרות [מכסף כבכלי המקדש] על כל צרה שתבוא על הצבור, שנאמר: "על הצר הצר אתכם - והרעתם בחצוצרות"; כלומר, כל דבר שיצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, וצקו עליהן והריעו.

ב. ודבר זה, מדרבי התשובה הוא: שבזמן שתבוא צרה ויוצקו לה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן - כפתוב: "עונותיכם הטו אלה לכם", וזה הוא שיגרם להם להסיר הצרה מעליהם.

ג. אכל אם לא יזעקו, ולא יריעו, אלא יאמרו: 'דבר זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקרית' - הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה וצרות אחרות. הוא שכתוב בתורה: "והלכתם עמי בקרי - והלכתי עמכם בחמת קרי"; כלומר, כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו - אם תאמרו שהיא קרי [מקרה], אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ד. ומדברי סופרים [חכמים], להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור, עד שירחמו מן השמים. וכימי התעניות האלו, זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד; ואם היו במקדש, מריעין בחצוצרות ובשופר; השופר מקצר [קול קצר], והחצוצרות מאריכות - שמצות היום בחצוצרות. ואין תוקעין בחצוצרות ושופר כאחד אלא במקדש, שנאמר: "בחצוצרות וקול שופר - הריעו לפני המלך ה'".

ה. תעניות אלו שגוזרין על הצבור מפני הצרות, אינן יום אחר יום; שאין רב הצבור יכולים לעמד בדבר זה. ואין גוזרין בתחלה תענית, אלא בשני בשבת ובחמישי שלאחריו ובשני שלאחריו; וכן על סדר זה, שני וחמישי ושני, עד שירחמו.

ו. אין גוזרין תענית על הצבור, לא בשבתות ולא בימים טובים. וכן אין תוקעין בהם, לא בשופר ולא בחצוצרות; ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה, אלא אם בן היתה עיר שהקיפיה גוים, או נהר, או ספינה המטרפת בים. אפלו יחיד הנדרף מפני גוים, ומפני לסטים, ומפני רוח רעה - מתענין עליהם בשבת, וזועקין ומתחננים בתפלות. אבל אין תוקעין, אלא אם בן תקעו לקבץ את העם לעזר אותם ולהצילם.

ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חודשים, או

יז. בכל יום תענית שגזרין על הצבור מפני הצרות, בית דין והענקים יושבים בבית הכנסת, ובדקים על מעשה אנשי העיר, מאחר תפלת שחרית עד חצות היום; ומסירים המכשולות של עברות, ומזהירים ודורשים וחוקרים על בעלי חמס ועברות ומפרישים אותם, ועל בעלי זרוע ומשפילים אותם, וכיצא בדברים אלו. ומחצי היום ולערב - רביע היום קוראים בברכות וקללות שבתורה, שנאמר: "מוסר ה', בני, אל תמאס; ואל תקץ בתוכחתו", ומפטרנים בנביא בתוכחות מענין הצרה; ורביע היום האחרון - מתפללים מנחה, ומתחננים וזועקים ומתודים כפי כחן.

ועברה - הרי זה משלים תעניתו. ההולך ממקום שמתענים למקום שאין מתענים, הרי זה מתענה ומשלים; הולך ממקום שאין מתענים למקום שמתענים, הרי זה מתענה עמהן. שכת ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם; ואל ינהג עדוניה בעצמו. טז. צבור שהיו מתענים על הגשמים, וירדו להם גשמים - אם קדם חצות - לא ישלימו, אלא אוכלים ושותים, ומתכנסים, וקוראים הלל הגדול; שאין אומרים הלל הגדול, אלא בנפש שבעה וכרש מלאה. ואם אחר חצות - הואיל ועבר רב היום בקדשה, ישלימו תעניתם. וכן אם היו מתענים על צרה ועברה, או על שמד ובטל - אם קדם חצות, לא ישלימו; ואם אחר חצות, ישלימו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ז תמוז ד' מנחם-אב ה'תשס"ט

ואם היה מתירא שמא יעבר זמן הקריאה, ופסק וקרא - הרי זה משבח.

ז. מי שיירד לטבל - אם יכול לעלות ולהתפסות ולקרוא קדם שתנן החמה, יעלה ויתפסה ויקרא. ואם היה מתירא שמא תנן החמה קדם שיקרא, יתפסה במים שהוא עומד בהן ויקרא. ולא יתפסה לא במים שריחן רע, ולא במי המשקה (ששרו בהם פשתן); ולא במים צלולין (שקופים), מפני שערותו נראית בהן. אבל מתפסה הוא במים עכורין [שאינם צלולים] שאין ריחן רע, וקורא במקומו.

ח. הקורא קרית שמע - לא ירמו בעיניו, ולא יקריץ בשפתיו, ולא יראה באצבעותיו, כדי שלא תהיה קריאת עראי. ואם עשה כן - אף על פי שיצא ידי חובתו, הרי זה מגנה. וצריך להשמיע לאזנו, כשהוא קורא; ואם לא השמיע לאזנו, יצא. וצריך לדקדק באותיותיה; ואם לא דקדק, יצא.

ט. ביצד מדקדק? יזהר שלא ירפה החזק [הדגוש], ולא יחזק [ידיגוש] הרפה [שאינו מודגש]; ולא יגיד [יעשה שווא נע] הנח [את שווא הנח], ולא יגית הנד. לפיכך, צריך לתן רוח בין כל שתי אותות הדומות שאחת מהן סוף תבה והאחרת תחלת תבה הסמוכה לה, כגון: "בכל לבבך" - קורא "בכל", ושוהה, וחוזר וקורא "לבבך"; וכן "ואבדתם מהרה", "הפנף פתיל". וצריך לבאר [להתייז] זין של "תזכרו". וצריך להאריך בדלת של "אחד", כדי שישמיעהו על השמים ועל הארץ ועל ארבע רוחות העולם; וצריך שלא לחטף בחית, כדי שלא יהיה כאומר "אי חד".

י. קורא אדם את שמע בכל לשון שהוא מפירה; והקורא בכל לשון - צריך להזהר מדברי שבוש שבאותה הלשון, ומדקדק באותה הלשון, כמו שמדקדק בלשון הקדש, אם קרא בלשון הקדש.

יא. הקורא למפרע [בסדר הפוך], לא יצא. במה דברים אמורים? בסדר הפסוקים. אבל אם הקדים פרשה לפרשה

יום ראשון כ"ז תמוז ה'תשס"ט

הלכות קרית שמע פרק ב

א. הקורא את שמע, ולא כון לבו בפסוק ראשון שהוא: "שמע, ישראל! ה' אלהינו, ה' אחד" - לא יצא ידי חובתו; והשאר - אם לא כון לבו, יצא. אפילו היה קורא בתורה בדרך, או מגיה את הפרשיות האלו בעונת קריאה - יצא; והוא, שכפן את לבו בפסוק ראשון.

ב. כל אדם קורין בדרך - בין עומדין, בין מהלכין, בין שוכבין, בין רוכבין על גבי בהמה. ואסור לקרות קרית שמע, והוא מטל ופניו טוחות [דבוקות] בקרקע, או משלף על גבו ופניו למעלה. אבל קורא הוא, והוא שוכב על צדו; ואם היה בעל בשר הרבה, ואינו יכול להתהפף על צדו, או שהיה חולה - נוטה מעט לצדו, וקורא.

ג. מי שהיה מהלך על רגליו - עומד בפסוק ראשון, והשאר קורא והוא מהלך. היה ישן - מצערין אותו ומעירין אותו, עד שיקרא פסוק ראשון; ומכאן ואילף, אם אנסתו שנה, אין מצערין אותו.

ד. מי שהיה עוסק במלאכה - מפסיק עד שיקרא פרשה ראשונה בלה; וכן האמנין בטלין ממלאכתן בפרשה ראשונה, כדי שלא תהיה קריאת עראי. והשאר, קורא והוא עוסק במלאכתו. אפילו היה עומד בראש האילן או בראש הכתל - קורא במקומו, ומברך לפניו ולאחריו.

ה. היה עוסק בתלמוד תורה, והגיע זמן קרית שמע - פוסק וקורא; ומברך לפניו ולאחריו. היה עוסק בצרכי רבים - לא יפסיק, אלא יגמר עסקיהן; ויקרא, אם נשאר עת לקרות.

ו. היה עוסק באכילה, או שהיה במרחץ, או שהיה עוסק בתספורת, או שהיה מהפך בעורות [לבדוקן אם עובדן], או שהיו עוסקין בדין - גומר, ואחר כך קורא קרית שמע.

לקרות קרית שמע כנגדו, אבל לא בתוכו. מרחץ חדש, מתר לקרות בתוכו. היו שני בתים - זמן [יעד] אחד מהן לבית הפסא, ואמר על השני: 'זה' - הרי השני ספק אם הזמינו [לשם בית הכסא], או לא הזמינו; לפיכך, אין קוראין בו לבתחלה, ואם קרא - יצא. אמר: 'וגם זה' - הרי שניהן מזמינין, ואין קוראין בהן. חצר המרחץ, והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושים - מתר לקרות בו קרית שמע.

ד. ולא קרית שמע בלבד, אלא כל ענין שהוא מדברי קדש - אסור לאמרו בבית המרחץ ובבית הפסא, ואפלו אמרו בלשון חל. ולא לאמרו בלבד, אלא אפלו להרהר בלבד בדברי תורה בבית הפסא, ובבית המרחץ, ובמקום הטנפת, והוא המקום שיש בו צואה או מי רגלים - אסור. ה. דברים של חל, מתר לאמרו בלשון הקדש בבית הפסא. וכן הפנויים, כגון רחום וחנון ונאמן וכיוצא בהן - מתר לאמרו בבית הפסא; אבל השמות המיוחדים, והן השמות [ד' שמות הקב"ה] שאין נמחקין - אסור להזכירן בבית הפסא ובבית המרחץ הישן. ואם נודע לו להקריש מדבר האסור בבית המרחץ או בבית הפסא - מפרש, ואפלו בלשון קדש ובעניני קדש.

ו. צואת האדם, וצואת כלבים וחזירים בזמן שיש [מעורב] בתוכן עורות, וכל צואה שריחה רע כגון אלו - אסור לקרות קרית שמע כנגדן. וכן כנגד מי רגלי אדם. אבל מי רגלי בהמה, קוראין כנגדן. קטן שאינו יכול לאכל בנית דגן, בכדי [בשיעור זמן] שאיכל הגדול כשלוש ביצים דגן - אין מרחיקין לא מצואתו, ולא ממיימי רגליו.

ז. היתה צואה יבשה כחרש, אסור לקרות כנגדה; ואם היתה יבשה יותר מכחרש, עד שאם זרקה תתפרר - הרי היא כעפר, ומתר לקרות כנגדה. מי רגלים שנבלעו בקרקע - אם היתה רשומה נפר, אסור לקרות כנגדן; ואם אין רשומה נפר, מתר.

ח. במה ירחיק מצואה ומימי רגלים ואחר כך? יקרא? ארבע אמות. במה דברים אמורים? בזמן שהן לאחוריו או מצדדיו; אבל אם היו כנגד פניו - מרחיק מהן עד שלא יראה אותן, ואחר כך יקרא.

ט. במה דברים אמורים? בשעה עמדה בבית, במקום שנה. אבל אם היה שם מקום גבוה עשרה טפחים, או נמוך מהם עשרה טפחים - ישב בצד המקום וקורא, שהרי נפסק ביניהן; והוא, שלא יגיע לו ריח רע. וכן אם פכה כלי על הצואה, או על מימי רגלים - אף על פי שהן עמו בבית - הרי אלו כקבורין, ומתר לקרות עמיהן.

י. היה בינו ובין הצואה מחצה של זכוכית - אף על פי שהוא רואה אותה מאחורי הזכוכית, מתר לקרות בצדה. נתן רביעית מים לתוך מי רגלים של פעם אחת, מתר לקרות עמיהן בתוך ארבע אמות.

יא. היתה צואה בגמה - עומד בסנדלו על הגמה, וקורא: והוא, שלא יהיה סנדלו נוגע בה. היתה כנגדו צואה מעוטה ביותר, כמו טפה - רוקק עליה רק עבה עד שתתפסה, וקורא. היתה נטושה [לכלוך] צואה על בשרו,

- אף על פי שאינו רשאי - אני אומר שיצא, לפי שאינה סמוכה לה בתורה [ג' הפרשיות אינן מופיעות בתורה בסמיכות]. קרא פסוק וחזר וקראו פעם שניה, הרי זה מגנה; קרא מלה אחת וכפלה, כגון שקרא 'שמע שמע', משתקין אותו.

יב. קראה סרוגין [בהפסוקות], יצא; אפלו שהיה בין סרוג לסרוג כדי לגמר את פלה - יצא; והוא, שיקרא על הסדר. קראה מתנמנם, והוא מי שאינו לא ער ולא נרדם בשנה - יצא; ובלבד, שיהיה ער בפסוק ראשון.

יג. ספק קרא קרית שמע, ספק לא קרא - חוזר וקורא, ומכרך לפניה ולאחריה. אבל אם ידע שקרא, ונסתפק לו אם ברח לפניה ולאחריה או לא ברח - אינו חוזר ומכרך. קרא וטעה [דיגל מילה], יחזר למקום שטעה; ונעלם ממנו בין פרשה לפרשה, ואינו יודע איזו פרשה השלים ואיזו צריף להתחיל - חוזר לפרק ראשון, שהוא "ואהבת את ה' אלהיך".

יד. טעה באמצע הפרק, ולא ידע היכן פסק - חוזר לראש הפרק. היה קורא "וכתבתם", ואינו יודע אם הוא ב"וכתבתם" שב"שמע" או ב"וכתבתם" שב"היה אם שמע" - חוזר ל"וכתבתם" שב"שמע"; ואם נסתפק לו אחר שקרא "למען ירבו" - אינו חוזר, שעל הרגל לשונו הוא הולך.

טו. היה קורא ופגע באחרים, או פגעו בו - אם היה בין פרק לפרק - פוסק ומתחיל ושואל [רק] בשלום מי שהוא חייב בכבודו, כגון שפגע באביו או רבו, או מי שהוא גדול ממנו בתקמה; ומשיב שלום לכל אדם שנאתן לו שלום.

טז. היה קורא באמצע הפרק - אינו פוסק ומתחיל לשאל אלא בשלום מי שהוא מתירא ממנו, כגון מלך או אנס [חמסן] וכיוצא בהן; אבל מי שהוא חייב בכבודו, כגון אביו או רבו - אם נתן לו שלום תחלה, פוסק ומשיב לו שלום.

יז. ואלו הן בין הפרקים: בין ברכה ראשונה לשניה, בין שניה ל"שמע", בין "שמע" ל"והיה אם שמע", בין "והיה אם שמע" ל"ויאמר". אבל בין "ויאמר" ל"אמת וצבי", הרי הוא באמצע הפרק, ולא יפסיק אלא לשאל מפני היראה, ולהשיב מפני הכבוד.

יום שני כ"ח תמוז ה'תשס"ט

הלכות קרית שמע פרק ג

א. הקורא קרית שמע, רוחץ ידיו במים קדש שיקרא. הגיע זמן קריאה, ולא מצא מים - לא יאחר קריאתה וילך לבקש המים, אלא מקנה ידיו בצרור [אבן] או בעפר או בקורה [קרח] וכיוצא בהן, וקורא.

ב. אין קורין, לא בבית המרחץ; ולא בבית הפסא, אף על פי שאין בו צואה; ולא בבית הקברות, ולא בצד המת עצמו - ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת, מתר לקרות. וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו, חוזר וקורא. ג. בית הפסא החדש, שהוכן ועדין לא נשתמש בו - מתר

- הרי גופן כגופו, ואינו מרגיש מהן; לפיכך, אף על פי שבשורו נוגע בהן, מחזיר פניו וחוצץ מתחת לבו, וקורא. יט. עד איתני הם קטנים לענין זה? עד שיהיה הזכר בן שנים עשרה שנה ויום אחד, והנזקה בת אחת עשרה שנה ויום אחד; והוא, שתהיה תכניתם כתכנית גדולים, "שדים נכנו ושערך צמח". ואחר כך לא יקרא, עד שתפסיק טלית ביניהן. אבל אם עדין לא היו "שדים נכנו ושערך צמח", קורא עמהן בקרוב בשר ואינו צריך הפסק - עד שיהיה הזכר בן שלש עשרה שנה ויום אחד, והנזקה בת שנים עשרה שנה ויום אחד.

יום שלישי כ"ט תמוז ה'תשס"ט

הלכות קריית שמע פרק ד

א. נשים ועבדים וקטנים, פטורין מקריית שמע; ומלמדין את הקטנים לקרות אותה בעונתה, ומכרכין לפנייה ולאחריה, כדי לחנכן במצוות. מי שהיה לבו טרוד ונחפז בדבר מצוה מכל המצוות, פטור מקריית שמע. לפיכך, חתן שנשא בתולה - פטור מקריית שמע, עד שיבוא עליה; לפי שאין דעתו פנויה, שמא לא ימצא בתולים. ואם שהה עד מוצאי שבת ולא בעל, חייב לקרות ממוצאי שבת ואילך, שהרי נתקרה דעתו, ולבו גם [מורגל] בה אף על פי שלא בעל.

ב. אבל הנושא את הבעולה - אף על פי שהוא עוסק במצוה, חייב לקרות, הואיל ואין לו דבר שמשבש את דעתו. וכן כל פיוצא בזה.

ג. מי שמח לו מת שהוא חייב להתאבל עליו - פטור מקריית שמע עד שיקברו, מפני שאין דעתו פנויה לקרות. ואם היה משמר את המת - אף על פי שאינו מת, פטור מקריית שמע; ואם היו השומרים שנים - האחד משמר, והשני נשמט [מסתלק] למקום אחר וקורא, וחוזר ומשמר, ונשמט האחר וקורא. וכן החופר קבר למת, פטור מקריית שמע.

ד. אין מוציאין את המת לקברו סמוך לזמן קריית שמע, אלא אם כן היה אדם גדול. ואם התחילו והוציאוהו, והגיע זמן הקריאה והן מלוין את המת - כל שיש למטה צרף בהן, כגון נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן [המחליפים את נושאי המטה], בין היו לפני המטה, בין היו לאחר המטה - פטורין; ושאר המלוים שאין למטה צרף בהן, חייבין.

ה. היו עוסקין בהספד, והגיע זמן קריית שמע - בזמן שהמת מנח לפנייהן, נשמטים אחד אחד וקוראין וחוזרין להספד. אין המת משל לפנייהם, כל העם קורין קריית שמע; והאבל יושב ודומם, שאינו חייב לקרות עד שיקבר מתו.

ו. קברו את המת, וחרזו האבלים לקבל תנחומין, וכל העם הולכין אחריהן ממקום הקבר למקום שעומדין בו האבלים, לעשות שורה לקבל תנחומים - אם יכולין העם להתחיל ולגמר אפלו פסוק אחד קדם שניעו לשורה, יתחילו; ואם לאו, לא יתחילו, אלא יתנומו את האבלים, ואחר שיפטרו מהן יתחילו לקרות. בני אדם העומדין

או ידיו מטנפות מבית הכסא, ולא היה להן ריח רע כלל, מפני קטנן או יבישתן - מתר לקרות, לפי שאין להן ריח רע. אבל אם היתה במקומה [בפי הטבעת] - אף על פי שאינה נראית כשהוא עומד, הואיל ונראית כשהוא יושב, אסור לקרות עד שיקנח יפה יפה, מפני שהצואה לחה היא ויש לה ריח רע. וכמה גאונים הורו, שאסור לו לקרות אם היו ידיו מטנפות; וכך ראוי לעשות.

יב. ריח רע שיש לו עקר [שנוסף ממקור מוחשי-ממשי] - מרחיק ממנו ארבע אמות וקורא, אם פסק הריח; ואם לא פסק, מרחיק עד מקום שפוסק. ושאין לו עקר, כגון מי שיצא ממנו ריח מלמטה - מרחיק עד מקום שתכלה הריח, וקורא. גרף [כלי] של רעי [צואה], ועביט [כלי] של מימי רגלים - אסור לקרות קריית שמע כנגדן, ואף על פי שאין בהן פלוג וריח רע; מפני שהם בבית הכסא.

יג. צואה עוברת, כגון שהיתה שטה על פני המים - אסור לקרות כנגדה; ופי חזיר, בצואה עוברת. ואסור לקרות כנגדן, עד שיעברו ממנו ארבע אמות.

יד. היה קורא, והגיע למקום הטנפת - לא יניח ידיו על פיו ויקרא [בלחש], אלא יפסיק עד שיעבר מאותו מקום. וכן הקורא שיצאת ממנו ריח מלמטה - יפסיק עד שתכלה באשמה [הריח הרע], וחוזר לקריאתו; וכן בדברי תורה. יצאת ריח מחברו - אף על פי שמפסיק לה קריית שמע, אינו מפסיק לה דברי תורה.

טו. היה קורא קריית שמע בבית, ונסתפק לו אם יש שם צואה או מי רגלים או אין שם - הרי זה מתר לקרות. היה קורא באשפה, ונסתפק לו אם יש שם צואה או אין שם - לא יקרא עד שיבדק; שחזקת האשפה שהיא מקום הטנפת. אבל ספק מי רגלים - אפלו באשפה, מתר לקרות. טז. כשם שאסור לקרות כנגד צואה ומי רגלים עד שירחיק - כך אסור לקרות כנגד הערוה, עד שיחזיר פניו; אפלו גוי או קטן, לא יקרא כנגד ערוותו. ואפלו מחצה של זכוכית מפסקת, הואיל והוא רואה את הערוה, אסור לקרות, עד שיחזיר פניו. וכל גוף האשה, ערוה. לפיכך, לא יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא; אפלו אשתו - אם היה מגלה טפח מגופה [ממקומות המכוסים], לא יקרא כנגדה.

יז. וכשם שהוא אסור לקרות כנגד ערוות אחרים - כך הוא אסור לקרות כנגד ערוותו. לא יקרא כשהוא ערם, עד שיכסה ערוותו. היתה חגורה של בגד או עור או שק על מתניו - אף על פי ששאר גופו ערם, מתר לו לקרות; והוא שלא יהיה צקבו נוגע בערוותו [כשיושב ורגליו מקופלות תחתיו]. היה יושן בטליתו, והיה ערם - חוצץ בטליתו מתחת לבו, וקורא; אבל לא יחץ מצוארו ויקרא, מפני שלבו רואה את הערוה, ונמצא כמי שקרא בלא חגור.

יח. שנים שהיו יושנים בטלית אחת - כל אחד מהן אסור לקרות, אף על פי שפסה מתחת לבו, עד שתהא טלית מפסקת ביניהן, כדי שלא יגע בשר זה בבשר זה ממתניו ולמטה. ואם היה יושן עם אשתו, או בניו ובני ביתו הקטנים

אינו יכול לדבר כל צרכיו בלשון אחת אלא בשבוע, שנאמר: "ובניהם, חצי מדבר אשדודית, ואינם מפירים לדבר יהודית - וכלשון עם ועם". ומפני זה, כשהיה אחד מהם מתפלל, תקצר לשונו לשאל חפציו או להגיד שבח הקדוש ברוך הוא בלשון הקדש, עד שיערב עמה לשונות אחרות. וכיון שראה עזרא ובית דינו כן, עמדו ותקנו להם שמונה עשרה ברכות על הסדר: שלש ראשונות, שבח לה'; ושלש אחרונות, הודיה; ואמצעיות, יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות [דברים עיקריים] לכל חפצי איש ואיש, ולצרכי הצבור בלן - כדי שיהיו ערוכות בפי הכל, וילמדו אותן במהרה, ותהיה תפלת אלו העלגים [נאנים יודעים לערוך תפילות] תפלה שלמה, כתפלת בעלי הלשון הצחה. ומפני ענין זה, תקנו כל הברכות והתפלות הסדורות בפי כל ישראל - כדי שיהיה כל ענין, ברכה צרוכה בפי העלג.

ה. וכן תקנו, שיהיה מנין התפלות כמנין הקרבנות - שתי תפלות בכל יום, כנגד שני תמידין. וכל יום שיש בו קרבן מוסף, תקנו בו תפלה שלישית כנגד קרבן מוסף. ותפלה שפנגד תמיד של בקר, היא הנקראת 'תפלת שחרית'; ותפלה שפנגד תמיד של בין הערבים, היא הנקראת 'תפלת מנחה'; ותפלה שפנגד המוספין, היא הנקראת 'תפלת המוספין'.

ו. וכן התקינו שיהיה אדם מתפלל תפלה אחת בלילה, שחרי אברי תמיד של בין הערבים מתאכלין [נשרפים] והולכין כל הלילה, שנאמר: "היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה, עד הבקר", כענין שנאמר: "ערב ובקר וצהריים, אשיחה ואהמה". ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה; ואף על פי כן נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית, וקבלוה עליהם כתפלת חובה.

ז. וכן תקנו תפלה אחר תפלת המנחה סמוך לשקיעת החמה, ביום התענית בלבד, כדי להוסיף תחנה ובקשה, מפני התענית. וזו התפלה נקראת 'תפלת נעילה', כלומר נעצלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה; לפי שאין מתפללין אותה, אלא סמוך לשקיעת החמה.

ח. נמצאו התפלות בכל יום - שלש, ערבית ושחרית ומנחה; ובשבתות ובמועדים ובראשי חודשים - ארבע, שלש של כל יום ותפלת המוספין; וביום הכפורים - חמש, ארבע אלו ותפלת נעילה.

ט. תפלות אלו - אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן: אם רצה אדם שיתפלל כל היום בלל, הרשות בידו. וכל אותן התפלות שיוסיף, כמו מקריב נדבות. לפיכך, צריך שיחדש [יוסף] דבר בתפלה בכל ברכה וברכה מן האמצעיות, מעין הברכה, ואם חדש אפילו בברכה אחת - דיו, כדי להודיע שהיה נדבה, ולא חובה. ושלש ראשונות ושלש אחרונות - לעולם אין מוסיפין בהן, ואין פוחתין מהן, ואין משנין בהן דבר.

י. אין הצבור מתפללין תפלת נדבה, לפי שאין הצבור

בשורה - הפנימיים, שהן רואין את פני האבלים - פטורין מקרית שמע; והחיצונים - הואיל ואינן רואין את האבלים, חייבין בקרית שמע במקומן.

ז. כל מי שהוא פטור מלקרות קרית שמע - אם רצה להתמיר על עצמו ולקרות, קורא; והוא, שתהיה דעתו מישבת עליו. אבל אם היה זה הפטור מלקרות מבהל ותמה - אינו רשאי לקרות, עד שתתישב דעתו.

ח. כל הטמאין חייבין בקרית שמע, ומברכין לפנייה ולאחריה והן בטמאתן, אף על פי שאפשר להן לעלות מטמאתן בו ביום, כגון הנוגעין בשרץ או בנדה וזכה ומשכבן וכיוצא בהן. ועזרא ובית דינו תקנו, שלא יקרא בעל קרי לבדו משאר הטמאין, עד שיטבל; ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל, ולא היה כח ברב הצבור לעמוד בה - לפיכך בטלה. וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קרית שמע, והן בעלי קראין, לפי שאין דברי תורה מקבלין טמאה, אלא עומדין בטהרתן לעולם.

ברוך רחמנא דסייען

יום רביעי א' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות תפלה וברכת כהנים

יש בכללן שתי מצוות עשה: אחת, לעבד את ה' בתפלה בכל יום; שניה, לברך כהנים את ישראל בכל יום. ובאור שתי מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק א

א. מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר: "ועבדתם את ה' אלהיכם" - מפי השמועה למדו, שעבודה זו - היא תפלה, ונאמר: "ולעבדו בכל לבבכם"; אמרו חכמים: 'איזו היא עבודה שבלב? זו תפלה'. ואין מנין התפלות מן התורה, ואין משנה התפלה הזאת מן התורה. ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה.

ב. ולפיכך, נשים ועבדים חייבין בתפלה, לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמה. אלא חייב מצוה זו, כן הוא - שיהיה אדם מתפלל ומתחנן בכל יום, ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה, ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו; כל אחד כפי כחו.

ג. אם היה רגיל, מרבה בתחנה ובקשה; ואם היה ערל שפתיים [נאנינו רגיל להתפלל], מדבר כפי יכלו ובכל עת שירצה. וכן מנין התפלות, כל אחד כפי יכולתו - יש שמתפלל פעם אחת ביום, ויש שמתפלל פעמים הרבה. והכל היו מתפללין נכח המקדש, בכל מקום שיהיה. וכן היה הדבר תמיד, ממשה רבנו עד עזרא.

ד. כיון שגלו ישראל בימי נבוכדנאצר הרשע, נתערכו בפרס ויוון ושאר האומות, ונולדו להם בנים בארצות הגוים; ואותן הבנים נתבלבלה שפתם, והיתה שפת כל אחד ואחד מערכת מלשונות הרבה. וכיון שהיה מדבר,

ז. ביום הכפורים, מתפלל בכל תפלה מחמש תפלות, שבע ברכות - שלש ראשונות ושלש אחרונות, ואמצעיות מעין היום, וחזרתם בה: 'מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הכפורים'; ואם חל להיות בשבת, חזרתם בכל תפלה מהן: 'מלך על כל הארץ, מקדש השבת וישראל ויום הכפורים'.

ח. במה דברים אמורים? ביום צום של כל שנה ושנה; אבל ביום צום של שנת היובל, מתפלל תפלת המוספין תשע ברכות, כמו שהתפלל במוסף ראש השנה, והן אותן הברכות עצמן, בלא פחות ולא יותר. ואין מתפללין אותן, אלא בזמן שהיובל נזהג.

ט. בכל תפלה מן התפלות, פותח קדם לברכה ראשונה, ואומר: "אדני, שפתי תפתח, ופי יגיד תהלתך". וכשהוא חותם בסוף התפלה, אומר: "יהיו לרצון אמרי פי, והגיון לבי - לפניך; ה', צורי וגואלי"; ואחר כך צועד לאחוריו.

י. בראשי חודשים ובחלו של מועד - מתפלל ערבית ושחרית ומנחה תשע עשרה ברכות, כשאר הימים; ואומר בעבודה: 'אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא'. במוסף חלו של מועד, מתפלל תפלת המוסף כמו שמתפלל ביום טוב; ובראשי חודשים, מתפלל שבע ברכות, שלש ראשונות ושלש אחרונות, אמצעית מעין קרבן ראש חודש, וחזרתם בה: 'מקדש ישראל וראשי חודשים'.

יא. שבת שחלה להיות בחלו של מועד, וכן ראש חודש שחל להיות בשבת - מתפלל ערבית ושחרית ומנחה שבע ברכות כשאר השבתות, ואומר 'יעלה ויבוא' בעבודה. במוסף מתחיל בברכה אמצעית בענין שבת, ומשלים [לקראת סיום הברכה] בענין שבת, ואומר קדשת היום באמצע הברכה, וחזרתם בה בראשי חודשים: 'מקדש השבת וישראל וראשי חודשים'; ובחלו של מועד, חזרתם בה כמו שחזרתם ביום טוב שחל להיות בשבת.

יב. ויום טוב שחל להיות באחד בשבת, מתפלל ברכה רביעית בליילה ככה: 'ותודיענו משפטי צדקך, ותלמדנו לעשות חקי רצונך, ותתן לנו ה' אלהינו קדשת שבת ויבוא יום טוב וחיגת הרגל, ובין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת, ויום השביעי הגדול והקדוש מששת ימים קדש; ותתן לנו ה' אלהינו, מועדים לשמחה'. ובמוצאי שבת ובמוצאי יום טוב של כל השנה - מבדיל ב'אתה חונן', אף על פי שהוא מבדיל על הכוס.

יג. בחנכה ופורים, מוסיפין בהודנה 'על הנסים'; שבת שחלה להיות בחנכה ופורים, מזכיר על הנסים במוסף, כמו שמזכיר בשאר תפלות.

יד. בימי התעניות, אפלו יחיד שהתענה - מוסיף ב'שומע תפלה': 'עננו, ה' אלהינו, עננו. ושלח צבור אומרה ברכה בפני עצמה בין 'גואל' ל'רופא', וחזרתם בה: 'העונה בעת צרה'. ונקמצא מתפלל עשרים ברכות בתשעה באב - מוסיפין ב'בונה ירושלים': 'יחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך, העיר האבלה התרבה השוממה'.

מביאין קרבן נדבה; ולא יתפלל אפלו יחיד מוסף שתיים, אחת חובת היום ואחת נדבה, לפי שאין מתנדבין קרבן מוסף. ויש מן הגאונים מי שהורה, שאסור להתפלל תפלת נדבה בשבתות וימים טובים, לפי שאין מקריבין בהן נדבה, אלא חובת היום בלבד.

יום חמישי ב' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק ב

א. בימי רבן גמליאל, רבו המינים בישראל, והיו מצרין לישראל, ומסיתין אותן לשוב מאחרי ה'. וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם, עמד הוא ובית דינו, והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני ה' לאבד המינים; וקבע אותה בתפלה, כדי שתהיה צרוכה בפי הכל. ונקצאו הברכות שבתפלה, תשע עשרה ברכות.

ב. בכל תפלה משלש תפלות אלו שבכל יום, מתפלל אדם תשע עשרה ברכות אלו על הסדר. במה דברים אמורים? בשמצא דעתו מכונת ולשונו תמהר לקרות; אבל אם היה טרוד ודחוק, או שקצרה לשונו - מתפלל שלש ראשונות, וברכה אחת מעין כל האמצעיות, ושלש אחרונות, ויצא ידי חובתו.

ג. וזו היא הברכה שתקנו מעין כל האמצעיות: 'הביננו ה' אלהינו לדעת את דרכיך, ומול את לבבנו ליראתך, לסולח היה לנו, להיות גאולים, רחמנו ממכאוב, ודשנו ושיכנו בנאות ארצך, ונפוצים מארבע תקפיץ, והתועים בדרךך ישפטו, ועל הרשעים תניף ידך, וישמחו צדיקים בכנן עירך ובתקון היכלך, ובהצמחת קרן לדוד עבדך ובעריכת גר לכן ישי משיחך; טרם נקרא ואתה תענה, טרם נדבר ואתה תשמע, כי אתה הוא עונה בכל עת צרה וצוקה, פודה ומציל מכל צרה. ברוך אתה ה', שומע תפלה'.

ד. במה דברים אמורים? בימות החמה; אבל בימות הגשמים - אינו מתפלל 'הביננו', מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים [ותן טל ומטר]. וכן במוצאי שבתות וימים טובים - אינו מתפלל 'הביננו', מפני שצריך לומר הבדלה בחיגון הדעת.

ה. בשבתות וימים טובים, מתפלל שבע ברכות בכל תפלה ותפלה מארבע תפלות של אותו היום - שלש ראשונות, ושלש אחרונות, וברכה אמצעית מעין אותו היום. בשבתות, חזרתם בברכה אמצעית: 'מקדש השבת'; ובחגים, חזרתם בה: 'מקדש ישראל והזמנים'. ואם היה שבת ויום טוב, חזרתם בה: 'מקדש השבת וישראל והזמנים'. בראש השנה, חזרתם בה: 'מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון'; ואם היה שבת, חזרתם בה: 'מלך על כל הארץ, מקדש השבת וישראל ויום הזכרון'.

ו. במה דברים אמורים? בתפלת ערבית ושחרית ומנחה; אבל תפלת המוספין של ראש השנה, מתפלל תשע ברכות - שלש ראשונות ושלש אחרונות של כל יום, ושלש אמצעיות מן האמצעיות ענינה מלכיות, שניה זכרונות, שלישית שופרות; חזרתם בכל אחת מהן מענינה.

תדיר בכל יום. ואם התפלל הגדולה חובה, לא יתפלל הקטנה אלא רשות.

ד. הא למדת, שזמן מנחה גדולה, משש שעות ומחצה עד תשע ומחצה. וזמן מנחה קטנה, מתשע ומחצה עד שישיאר מן היום שעה ורביע; ויש לו להתפלל אותה עד שתשקע החמה.

ה. תפלת המוספין - זמנה אחר תפלת השחר, עד שבע שעות ביום; והמתפלל אחר שבע שעות - אף על פי שפשע - יצא ידי חובתו; מפני שזמנה כל היום.

ו. תפלת הערב - אף על פי שאינה חובה - המתפלל אותה, יש לו להתפלל מתחלת הלילה עד שיעלה עמוד השחר. תפלת נעילה - כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה.

ז. המתפלל תפלה קדם זמנה - לא יצא ידי חובתו, וחזור ומתפלל אותה בזמנה. ואם התפלל תפלת שחרית בפשע הדחק, אחר שעלה עמוד השחר - יצא. ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת, בערב שבת קדם שתשקע החמה; וכן מתפלל ערבית של מוצאי שבת, בשבת. לפי שתפלת ערבית רשות, אין מדקדקין בזמנה; ובלבד שיקרא קריאת שמע בעונתה, אחר צאת הכוכבים.

ח. כל מי שעבר עליו זמן תפלה, ולא התפלל - במזיד - אין לו תקנה, ואינו משלם; בשוגג, או שהיה אנוס או טרוד - משלם אותה תפלה, בזמן תפלה הסמוכה לה, ומקדים תפלה אחרונה, ואחריה מתפלל את התשלומין. ט. כיצד? טעה ולא התפלל שחרית עד שעבר חצי היום - יתפלל מנחה שתיים; הראשונה תפלת מנחה, והשנייה תשלומי שחרית. טעה ולא התפלל מנחה עד שתשקע השמש - מתפלל ערבית שתיים; הראשונה ערבית, ושנייה תשלומי מנחה. טעה ולא התפלל ערבית עד שעלה עמוד השחר - מתפלל שחרית שתיים; הראשונה שחרית, ושנייה תשלומי ערבית.

י. טעה ולא התפלל לא תפלה זו, ולא תפלה הסמוכה לה - אינו משלם אלא אחרונה בלבד. כיצד? טעה ולא התפלל לא שחרית ולא מנחה - מתפלל ערבית שתיים; ראשונה ערבית, והאחרונה תשלומי מנחה; אבל שחרית - אין לה תשלומין, שכבר עבר זמנה. וכן בשאר תפלות. יא. היו לפניו שתי תפלות, של מנחה ושל מוספין - מתפלל של מנחה, ואחר כך של מוספין. ויש מי שהורה שאין עושין כן בצבור, כדי שלא יטעו [יחשבו שכך הסדר].

יום שבת קודש ד' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות תפלה וברכת פהנים פרק ד

א. חמשה דברים מעכבין את התפלה, אף על פי שהגיע זמנה - טהרת הידים, וכסוי הערוה, וטהרת מקום התפלה, ודברים החופזין [ממחרים] אותו, וכונת הלב.

ב. טהרת הידים כיצד? רוחץ ידיו במים עד הפקר [חיבור כף היד לזרוע], ואחר כך יתפלל. היה מהלך בדרך, והגיע זמן התפלה, ולא היה לו מים - אם היה בינו ובין המים ארבעה

טו. כל זמנות הגשמים, אומר בברכה שניה 'מוריד הגשם'; ובימות החמה, 'מוריד הטל'. מאימתי אומר 'מוריד הגשם'? מתפלת המוספין של יום טוב האחרון של חג [סוכות], עד תפלת שחרית של יום טוב הראשון של פסח; ומתפלת המוספין של יום טוב הראשון של פסח, אומר 'מוריד הטל'.

טז. משבצה ימים במרחשון, שואלין את הגשמים בברכת השנים, כל זמן שמזכיר הגשם. כמה דברים אמורים? בארץ ישראל; אבל בשנער [בבל] ובסוריא ובמצרים ומקומות הסמוכין לאלו והדומין להן, שואלין את הגשמים ביום ששים אחר תקופת תשרי.

יז. מקומות שהן צריכין לגשמים בימות החמה, כגון איי הים הרחוקים - שואלין את הגשמים בעת שהן צריכין להן, בשומע תפלה. ומקומות שהן עושין יום טוב שני ימים - אומר 'מוריד הגשם' בתפלת מוסף של יום ראשון של שמיני עצרת, ומתפלל והולך כל זמנות הגשמים.

יח. כל השנה כלה - חותם בברכה שלישית 'האל הקדוש'; ובברכת אחת עשרה, 'מלך אוהב צדקה ומשפט'. ובעשרת הימים שמראש השנה עד מוצאי יום הכפורים - חותם בשלישית 'המלך הקדוש'; ובאחת עשרה, 'המלך המשפט'.

יט. יש מקומות שנהגו בעשרה ימים אלו להוסיף בברכה ראשונה 'זכרנו לחיים'; ובשניה, 'מי כמוך אב הרחמן'; ומוסיפין בברכת שמונה עשרה, 'זכר רחמך'; ומוסיפין בברכה אחרונה, 'ויבספר חיים'. וכן יש מקומות שנהגו להוסיף בעשרת ימים אלו בברכה שלישית, 'ובכן תן פחדך'; אבל בראש השנה וביום הכפורים, מנהג פשוט הוא להוסיף בשלישית 'ובכן תן פחדך'.

יום שישי ג' מנחם-אב ה'תשס"ט

הלכות תפלה וברכת פהנים פרק ג

א. תפלת השחר - מצותה, שיתחיל להתפלל עם הגז החמה; וזמנה, עד סוף שעה רביעית, שהוא שליש היום. ואם עבר או טעה והתפלל אחר ארבע שעות עד חצי היום - יצא ידי חובת תפלה, אבל לא יצא ידי חובת תפלה בזמנה; שפשם שמצות תפלה מן התורה, כך מצוה מדבריהן להתפלל אותה בזמנה שתקנו לנו חכמים ונביאים. ב. כבר אמרנו, שתפלת המנחה, כנגד זמן תמיד של בין הערבים תקנו זמנה. ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום בתשע ומחצה - תקנו זמנה מתשע שעות ומחצה, והיא הנקראת 'מנחה קטנה'. ולפי שבערב הפסח שחל להיות בערב שבת, היו שוחטין את התמיד בשש ומחצה - אמרו שהמתפלל מאחר שש ומחצה, יצא; ומשהגיע זמן זה - הגיע חיובה, וזו היא הנקראת 'מנחה גדולה'.

ג. נהגו אנשים הרבה להתפלל גדולה וקטנה, והאמת רשות. והורו מקצת גאונים, שאין ראוי להתפלל רשות אלא הגדולה; וכן הדין נותן, מפני שהיא כנגד דבר שאינו

יכול, נפסק. גדולי החכמים לא היו מתפללין בבית שיש בו שער, ולא בבית שיש בו מוריס ביעת עפושו [ציר דגים שהתעפשו], מפני שריחו רע, אף על פי שהמקום טהור.

י. דברים החופזין אותו ביצר? שאם היה צריך לנקביו, לא יתפלל. וכל הצריך לנקביו והתפלל - תפלתו תועבה, וחוזר ומתפלל אחר שיעשה צרכיו. ואם יכול להעמיד עצמו כדי פרסה, תפלתו תפלה; ואף על פי כן, לכתחלה לא יתפלל, עד שיבדק עצמו יפה יפה, ויפקד נקביו, ויסיר כחו [רוק הגרון] וניעו [רוק הפה] וכל דבר הטורדו - ואחר כך יתפלל. יא. מי שגהק ופהק ונתעטש בתפלתו - אם לרצונו, הרי זה מגנה; ואם בדיק גופו קדם שיתפלל ובאו לאנסו, אין בכך כלום. נדמין לו רק בתפלתו, מבליעו בטליתו או בכגוד; ואם היה מצטער בכך, זורקו בידו לאחוריו, כדי שלא יצטער בתפלה, ונמצא טרוד. יצא ממנו רוח מלמטה כשהוא עומד בתפלה שלא לדעתו - שותק עד שתקלה הרוח, וחוזר לתפלתו.

יב. בקש להוציא רוח מלמטה, ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו - מהלך לאחוריו ארבע אמות, וממתין עד שתקלה הרוח, ואומר: 'רבון העולמים, יצרתנו נקבים ונקבים וחלולים חלולים' - גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלמתנו, חרפה וכלמה בחיינו, תולעה ורמה במוותנו; וחוזר למקומו, ומתפלל.

יג. היה עומד בתפלה, ונטפו מי רגליו על ברקיו - ממתין עד שיכלה המים, וחוזר למקום שפסק; ואם שהה כדי לגמור את כל התפלה, חוזר לראש.

יד. וכן המשתין מים - שוהה כדי הלוף ארבע אמות, ואחר כך מתפלל; ומי שהתפלל, שוהה כדי הלוף ארבע אמות, ואחר כך משתין, כדי שיפסק דברי תפלה מפיו.

טו. פונת הלב ביצר? כל תפלה שאינה בכונה, אינה תפלה; ואם התפלל בלא כונה, חוזר ומתפלל בכונה. מצא דעתו משבשת ולבו טרוד - אסור לו להתפלל, עד שתתישב דעתו. לפיכך, הבא מן הדרך, והוא עיף או מצר [מצטער] - אסור לו להתפלל, עד שתתישב דעתו. אמרו חכמים: שלשה ימים, עד שיניח ותתקדר דעתו, ואחר כך יתפלל.

טז. ביצר היא הכונה? שיפנה לבו מכל המחשבות, ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה; לפיכך, צריך לישב מעט קדם התפלה, כדי לכונן את לבו, ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים. ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי, משליכו והולך לו; לפיכך, צריך לישב מעט אחר התפלה, ואחר כך יפטר. חסידים הראשונים היו שוהין שעה קדם התפלה, ושעה אחר התפלה, ומאריכין בתפלה שעה.

יז. שכור - אל יתפלל, מפני שאין לו כונה; ואם התפלל, תפלתו תועבה - לפיכך, חוזר ומתפלל כשיתרוגן משכרותו. שתי [שאינו שיכור] - אל יתפלל; ואם התפלל, תפלתו תפלה. אי זה הוא שכור, ואי זה הוא שתי? שכור, זה שאינו יכול לדבר בפני המלך; ושתי, זה שיכול לדבר בפני המלך ואינו משתבש. אף על פי כן, הואיל ושתה רביעית יין - לא יתפלל, עד שישיר יינו מעליו.

מילין, שהם שמונת אלפים אמה - הולך עד מקום המים ורוחץ, ואחר כך יתפלל; היה בינו ובין המים יותר מכן - מקנח ידיו בצרור [אבן] או בצפר או בקורה [קרום], ומתפלל. ג. במה דברים אמורים? לפני; אבל אם היה מקום המים לאחוריו, אין מחיבין אותו לחזור לאחוריו אלא עד מיל. אבל אם עבר מן המים יותר ממיל, אינו חייב לחזור, אלא מקנח ידיו, ומתפלל. במה דברים אמורים, שאינו מטהר לתפלה אלא ידיו בלבד? בשאר תפלות, חוץ מתפלת שחרית; אבל שחרית - רוחץ פניו ידיו ורגליו, ואחר כך יתפלל. ואם היה רחוק מן המים - מקנח ידיו בלבד, ומתפלל.

ד. כל השמאין - רוחצין ידיהן בלבד בטהורין, ומתפללין; אף על פי שאפשר להן לטבל ולעלות מטמאמן, אין הטבילה מעכבת. וכבר בארנו, שעזרא תקן שלא יקרא בעל קרי בלבד דברי תורה, עד שישטבל. ובית דין שעמדו אחרי כן, התקינו אף לתפלה, שלא יתפלל בעל קרי בלבד, עד שישטבל. ולא מפני טמאה וטהרה נגעו בה, אלא כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן בתרגולין; ומפני זה תקנו טבילה לבעל קרי לבדו, והוציאוהו מכלל השמאין.

ה. לפיכך היו אומרים בזמן תקנה זו, שאפלו זב שראה קרי ונדה שפלטתה שכבת זרע והמשמשת שראת נדה, צריכין טבילה לקרית שמע וכן לתפלה מפני הקרי, אף על פי שהן טמאין. וכן הדין נותן, שאין טבילה זו מפני הטהרה, אלא מפני הגזירה, שלא יהיו מצויין אצל נשותיהן תמיד. וכבר בטלה גם תקנה זו של תפלה, לפי שלא פשטה בכל ישראל, ולא היה כח בצבור לעמוד בה. ו. מנהג פשוט בספרד ובשנער [בבל], שאין בעל קרי מתפלל עד שהוא רוחץ כל בשרו במים [בתשעה קביו], משום "הפון לקראת אליהו, ישראל". במה דברים אמורים? בכריא או חולה שבעל; אבל חולה שראה קרי לאנסו - פטור מן הריחצה, ואין בזה מנהג [לרחוץ]. וכן זב שראה קרי ונדה שפלטתה שכבת זרע, אין בהן מנהג, אלא מקנחין עצמן ורוחצין ידיהן, ומתפללין.

ז. פסוי הערוה ביצר? אף על פי שפסה ערותו בדרך שמכסה לקרית שמע, לא יתפלל, עד שיכסה את לבו; ואם לא פסה לבו, או שנאנס ואין לו במה יכסה, הואיל וכסה ערותו והתפלל, יצא; ולכתחלה לא יעשה.

ח. טהרת מקום התפלה ביצר? לא יתפלל במקום הטנופות, ולא במרחץ, ולא בבית הפסא, ולא באשפה, ולא במקום שאינו בחזקת טהרה עד שיבדקנו. כללו של דבר - כל מקום שאין קורין בו קרית שמע, אין מתפללין בו. וכשם שמרחיקין מצואה ומי רגלים וריח רע ומן המת ומראית הערוה, לקרית שמע - כך מרחיקין לתפלה.

ט. המתפלל ומצא צואה במקומו - הואיל וחסא מפני שלא בדק עד שלא התפלל, חוזר ומתפלל במקום טהור. היה עומד בתפלה, וראה צואה כנגדו - אם יכול להלך לפניו כדי שיוקנה [כלומר: ישאירנה] לאחוריו ארבע אמות, יהלך; ואם לאו, יסלקנה [יד] לצדדין; ואם אינו

בה. הנה מהלך במקום סכנה, כגון במקום גדודי חיות ולסטים, והגיע זמן התפלה - מתפלל ברכה אחת, וזו היא: 'צרכי עמך ישראל מרבין, ודעתם קצרה; יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו, ולכל גויה וגויה די מחסורה, והטוב בעיניך עשה; ברוך אתה ה', שומע התפלה'. ומתפלל אותה, כשהוא מהלך בדרך; ואם יכול לעמד, עומד. וכשהוא מגיע לישוב, ותתקרב דעתו - חוזר ומתפלל תפלה בתקנה, תשע עשרה ברכות.

יח. וכן אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך מריבה, ולא מתוך פגע - אלא מתוך דברי תורה. ולא מתוך דין הלכה, אף על פי שהם דברי תורה, כדי שלא יהא לבו טרוד בהלכה - אלא מתוך דברי תורה שאין בה עיון, כגון הלכות פסוקות.

יט. תפלות של פְּרָקִים [שהם לעיתים ואינם תדירים], כגון תפלת מוסף ראש חדש, ותפלת המועדות - צריך להסדיר תפלתו ואחר כך עומד ומתפלל, כדי שלא יפשל

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ז תמוז' מנחם-אב ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ז תמוז ה'תשס"ט

מצות עשה קעא. קנג.

המצוה הקע"א — הצווי שצונונו לתן מחצית השקל כל-שנה, והוא אמרו יתעלה: "ונתנו איש כפר נפשו לה" (שמות ל, יב), ואמר "זה יתנו" (שם, יג). וברור, שאין הנשים חייבות במצוה זו, לפי שהכתוב אומר: "כל-העובר על-הפקדים" (שם) (כל מי שנפקד לצבא — יצאו נשים שאינן נפקדות). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכתא המיחדת לה, כלומר: מסכת שקלים. ושם (פרק ח משנה ח) נתבאר, שמצוה זו אינה נוהגת אלא בפני הבית.

המצוה הקנ"ג — הצווי שצונונו יתעלה לקדש חֲדָשִׁים ולחשב חֲדָשִׁים ושנים, וזו היא מצוה קדוש החדש (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש"), והוא אמרו יתעלה: "החדש הזה לכם ראש חֲדָשִׁים" (שמות יב, ב), ובפרוש נאמר (ראש השנה כב.): "עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר: מצוה זו אינה מסורה לכל-אחד ואחד כשבת בראשית (השבת). על-שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא ממעשה בראשית) — שכל-אחד מונה ששה ימים ושוכת בשביעי — כך שגם כל-אדם הרואה את-הלכנה יעשונו ראש חדש, או יחשב בחשבון התורני (חישובי הלוח כפי שקבעו חכמי התורה) ויעשה ראש חדש, או יראה שהאביב אחר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וזולתו (או סיבה אחרת) ממה שראוי להתחשב בו ויוסיף חדש — אלא מצוה זו לא

יעשנה לעולם אלא בית דין הגדול דוקא ובארץ ישראל דוקא. לפיכך בטלה אצלנו היום הראיה מחמת העדר בית דין הגדול, כמו שבטלה הקרבת הקרבנות מחמת העדר המקדש. ובזה טעו המינים הנקראים כאן במזרח 'קראים', וזהו היסוד שגם לא כל-הרבנים עמדו עליו, והחלו מגששים עמהם בחשכת האפלה. דע, שהחשבון הזה שאנו מחשבים היום ויודעים בו ראשי החדשים והמועדים, אין מתר לעשותו אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בשעת הדחק ובהעדר חכמים מארץ ישראל, אז מתר לבית דין הסמוך (הסמוך לכהן) בארץ ישראל לעבר שנים ולקבוע חדשים בחוצה לארץ, בדרך שעשה רבי עקיבא, כמו שנתבאר בתלמוד (ברכות סג.) — ובזה יש קשי גדול, והידוע (ש)כמעט תמיד בית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל, והם שיקבעו חדשים ויעברו שנים בדרכים המקבולות אצלם ובהתקבצם יחד.

ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא ידעוהו ולא ירגישו בו אלא המעמיקים חקר. הינו: זה שאנו מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר העבור שבידינו ואומרים שיום זה ראש חדש ויום זה חג — לא בגלל חשבוננו אנו עושים אותו חג בשום אופן, אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו יום זה חג או ראש חדש, ומפני שהם אמרו שהיום ראש חדש או היום חג, הוא נעשה חג או ראש חדש, בין שהיתה פעלתם זו על פי חשבון או על פי ראייה, כמו שנקסר לנו בקבלה

ימים" — משמע שההוספה בה לא תהא אלא חדש שלם. ואמר: "חדש ימים" (במדבר יא, כא) — אמרו: "ימים אתה מחשב לחדש ואין אתה מחשב שעות". ואמרו: "שמור את-חדש האביב" (דברים טז, א) — משמע שבשנים שלנו חובה שנשמור בהן תקופות השנה, ולפיכך יהיו שנות חמה (למרות שחישוב החדשים מבוסס על מהלך הירח). וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בשלמות בפרק א' מסנהדרין (יא). ובמסכת ראש השנה (ב). וגם בכרכות (סג).

יום שני כ"ח תמוז ה'תשס"ט

יום שלישי כ"ט תמוז ה'תשס"ט

יום רביעי א' מנחם-אב ה'תשס"ט

יום חמישי ב' מנחם-אב ה'תשס"ט

יום שישי ג' מנחם-אב ה'תשס"ט

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום הקודם.

יום שבת קודש ד' מנחם-אב ה'תשס"ט

מצות עשה קנג. נט.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום הקודם.

המצוה הנ"ט — הצווי שנצטוינו לתקע בחצוצרות במקדש בעת הקרבת כל-קרבן מקרבנות המועדות, והוא אמרו יתעלה: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצצרת" (במדבר י, י). ובפרוש אמרו (ראש השנה כו), שמצות היום בחצוצרות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו) ותעניות (טו). וכן אנו מצוים לתקע בחצוצרות בזמן הצרות והרעות כשנצצק אליו יתעלה כמו שאמר: "וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

(ראש השנה כה): "אשר-תקראו אתם (ויקרא כג, ב) — אין לי מועדות אלא אלו", כלומר: אשר יאמרו הם שהם מועדות, אפלו שוגגין אפלו אנוסין אפלו מטעין, כמו שבא לנו בקבלה. ואין אנו עושים היום חשבון אלא כדי שנדע את-היום שקבעו בו בני ארץ-ישראל, כיון שבסדר זה עצמו מחשבים וקובעים היום — לא בראיה; ועל קביעתם אנו סומכים — לא על חשבוננו. ואין חשבוננו אלא לגלוי מלתא (לגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), והבן זה היטב.

והנני מוסיף לך באור: אלו הנחנו, למשל, שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל — חלילה לאל מלצשות זאת, לפי שבכר הכטיח שלא ימחה ולא ישרש את-שארית האמה לגמרי — ולא יהיה שם בית דין בנמצא, ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ ישראל — הרי אז לא היה חשבוננו זה מועיל לנו כלל בשום אופן, לפי שאין לנו לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים ולקבוע חדשים אלא באותם התנאים הנזכרים, כמו שבארנו "פי מציון תצא תורה ודברה" מירושלם" (ישעיה ב, ג). ואם יתבונן מי שיש לו דעה שלמה בדברי התלמוד שבענין זה, יתבאר לו כל-מה-שאמרנו ברור שאין בו שום ספק. והנה יש רמזים בלשון התורה, המורות על יסודות הסדר שאנו סומכים עליו בדיעת ראשי חדשים ועבור שנים, מאלה אמרו: "ושמרת את-החקה הזאת למועדה מימים ימימה" (שמות יג, י). אמרו (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "מלמד שאין מעברין את-השנה אלא בפרק הסמוך למועד" (בחדש אדר — הסמוך למועד פסח) ואמרו (שם): "מנין שאין מעברין את-החדש אלא ביום ואין מקדשין את-החדש אלא ביום? תלמוד לומר: מימים ימימה". ואמר יתעלה: "לחדשי השנה" (שם יב, ב), אמרו (מגילה ה): "חדשים אתה מחשב לשנה, ואי אתה מחשב

שופטים יט כ"ז

כַּוְיָאמֵר הָאִישׁ הַזֶּקֶן שָׁלוֹם לָךְ רַק כָּל־מַחְסוֹרְךָ עָלַי רַק בְּרָחוּב אֶל־תֵּלֶן:
 כֹּא וַיְבִיאוּהוּ לְבֵיתוֹ (וַיָּבֹל כתיב) וַיָּבֵל לַחֲמוּרִים וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:
 כִּב הִמָּה מִיְטִיבִים אֶת־לִבָּם וְהִנֵּה אֲנֹשִׁי הָעִיר אֲנֹשִׁי בְנֵי־בְלִיעֵל נִסְבּוּ
 אֶת־הַבֵּית מִתְדַפְּקִים עַל־הַדֶּלֶת וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָאִישׁ בְּעַל הַבֵּית הַזֶּקֶן לֵאמֹר
 הוֹצֵא אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא אֶל־בֵּיתְךָ וְנִדְעֶנּוּ: כֹּג וַיֵּצֵא אֵלֵיהֶם הָאִישׁ בְּעַל
 הַבֵּית וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל־אֲחִי אֶל־תִּרְעוּ נָא אַחֲרֵי אֲשֶׁר־בָּא הָאִישׁ הַזֶּה
 אֶל־בֵּיתִי אֶל־תַּעֲשׂוּ אֶת־הַנִּבְלָה הַזֹּאת: כִּד הִנֵּה בְתִי הַבְּתוּלָה וּפְלִגְשָׁהּ
 אוֹצִיָּאה־נָּא אוֹתָם וְעֲנֵנו אוֹתָם וַעֲשׂוּ לָהֶם הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם וְלָאִישׁ הַזֶּה לֹא
 תַעֲשׂוּ דְבַר הַנִּבְלָה הַזֹּאת: כִּה וְלֹא־אָבוּ הָאֲנָשִׁים לְשִׁמְעַע לוֹ וַיַּחֲזֹק הָאִישׁ
 בְּפִילְגָשׁוֹ וַיֵּצֵא אֵלֵיהֶם הַחוּץ וַיִּדְעוּ אֹתָהּ וַיַּתְעַלְלוּ־בָּהּ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר
 וַיִּשְׁלַחוּהָ (בַּעֲלוֹת כתיב) בַּעֲלוֹת הַשָּׁחַר: כו וַתָּבֹא הָאִשָּׁה לַפְּנוֹת הַבֹּקֶר וַתִּפְּלֶה
 בֵּית־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אֲדוֹנֶיהָ שָׁם עַד־הָאֹר: כז וַיָּקָם אֲדוֹנֶיהָ בַּבֹּקֶר וַיִּפְתַּח דִּלְתוֹת
 הַבֵּית וַיֵּצֵא לָלֶכֶת לְדַרְכּוֹ וְהִנֵּה הָאִשָּׁה פְּלִגְשׁוֹ נִפְלְתָה פֶתַח הַבֵּית וַיִּדְּיָה
 עַל־הַסֶּף:

רש"י

(כא) ויבל לחמורים. ויתן יכול לחמורים, 'ויבל' אפרוונד"ר בלע"ז: (כב) ונדענו. משכב זכור:

מצודת דוד

מצודת ציון

(כא) ויבל. הוא מלשון בלכול וערכוב, כי הדרך לבלול
 תבואה במספוא, וכן (ישעיהו ל כז) בליל חמיץ:
 (כב) בליעל. בלי עול שמים, רוצה לומר, רשעים:
 מתדפקים. ענין הכאה בנחת על הדלת, כמו (שיר השירים
 ה ב) קול דודי דופק: ונדענו. ענין משכב זכור, כמו
 (בראשית יט ה) ונדעה אותם: (כג) אל. רוצה לומר, לא
 תעשו: נא. עתה: אחרי. ענינו כמו הואיל, וכן (לעיל יא
 לו) אחרי אשר עשה לך ה' נקמות: הנבלה. דבר מגונה
 וכעור: (כד) וענו. הוא כינוי למאנס על השכיבה:
 (כה) אבו. רצו: וידעו. ענין משכב: ויתעללו. ענין פועל
 ומעללים, כמו (איכה א יב) אשר עולל לי: (כז) הסף. אף
 האסקופה יקרא סף, כמו המזוזות הנקראים: 'ספים'
 (ישעיהו ו ד) וכן (מלכים א יד יז) היא באה בסף הבית:

(כ) שלום לך. רצה לומר, לא תפחד כי לא תלין ברחוב:
 רק כל מחסורך עלי. רצה לומר, הואיל ויש עמך לאכול
 ולשתות, לא אתן לך מאומה ומה שבידך אכול, ורק כל
 הנחסר לך היא עלי, וחזור ומפרש 'רק ברחוב אל תלין',
 כי בית מלון לבד היא החסר לך, ועלי היא: (כא) ויבל
 לחמורים. תקן המאכל לחמורים: (כב) המה מיטיבים
 וגו'. באכילה בשתייה ובשמחת לבב: (כג) אל אחי.
 וחזור ומפרש 'אל תרעו נא', רצה לומר, אל תעשו עתה
 הרעה ההיא: אחרי. הואיל והאיש הזה בא לביתי, חוסו
 על כבודי ואל תעשו הנבלה הזאת לשכב אותו:
 (כד) וענו אותם. במשכב: ועשו וגו'. בשאר עניני
 ניאוף: (כה) לשמוע לו. לקבל דבריו: ויחזק האיש. כי
 לא רצתה לצאת, ואחז בה בעל כרחה להציל עצמו,
 בחשבו כאשר יראהו כי יפה היא, יתפייסו בה: ויוצא.

הוציא אותה אל החוץ: וידעו אותה. במשכב: ויתעללו בה. בשאר עניני ניאוף: וישלחוה. שלחוה לנפשה כאשר
 עלה השחר, והוא האור הנוצץ בפאת המזרח טרם צאת השמש: (כו) לפנות הבקר. לעת שהבוקר פונה לבוא: ותפול.
 מחמת חולשת רוב הבעילות נפלה בפתח ולא הוסיפה לקום, ושכבה עד אור הבוקר, ומתה: אדוניה. הוא הבעל,
 ולפי שהיתה לו לפילגש, יחשב לאדון לה: (כז) נפלת. רצה לומר, שוכבת בשכיבה הבאה על ידי נפילה, וידיה היו
 מונחות על הסף:

דברי הימים ב טו ז-טז

ו ואתם חזקו ואל־ירפו ידיכם כי יש שָׁכַר לַפְעֻלַתְכֶם: ח וְכִשְׁמַע אָסָא הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהַנְּבוּאָה עֹדֵד הַנְּבִיא הַתַּחֲזִק וַיַּעֲבֹר הַשְׁקוּצִים מִכָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה וּבְנֵימָן וּמִן־הָעָרִים אֲשֶׁר לְבַד מֵהָר אֶפְרַיִם וַיַּחֲדֹשׁ אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֲשֶׁר לִפְנֵי אוֹלָם יְהוָה: ט וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־יְהוּדָה וּבְנֵימָן וְהַגָּרִים עִמָּהֶם מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וּמִשְׁמַעוֹן כִּי־נִפְּלוּ עָלָיו מִיִּשְׂרָאֵל לָרֹב בְּרֹאֲתָם כִּי־יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ: י וַיִּקְבְּצוּ יְרוּשָׁלַם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לַשָּׁנָה חֲמִש־עֶשְׂרֵה לַמַּלְכוּת אָסָא: יא וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה בַּיּוֹם הַהוּא מִן־הַשֶּׁלֶל הַבִּיאוּ בְּקָר שֶׁבַע מֵאוֹת וָצֵאן שִׁבְעַת אֲלָפִים: יב וַיָּבֹאוּ בַּבִּרִית לְדָרוֹשׁ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם בְּכָל־לִבָּם וּבְכָל־נַפְשָׁם: יג וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָדַרְשׁ לַיהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל יוֹמַת לְמִן־קֶטֶן וְעַד־גָּדוֹל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה: יד וַיִּשְׁבְּעוּ לַיהוָה בְּקוֹל גָּדוֹל וּבְתִרְעָה וּבַחֲצֹצְרוֹת וּבְשׁוֹפָרוֹת: טו וַיִּשְׁמְחוּ כָל־יְהוּדָה עַל־הַשְּׁבוּעָה כִּי בְכָל־לִבָּם נִשְׁבְּעוּ וּבְכָל־רִצּוֹנָם בִּקְשָׁהּ וַיִּמָּצֵא לָהֶם וַיֵּנַח יְהוָה לָהֶם מִסְבִּיב: טז וְגַם־מַעֲכָה אִם אָסָא הַמֶּלֶךְ הִסִּירָהּ מִגְּבִירָהּ אֲשֶׁר־עָשְׂתָה לְאִשְׁרָה מִפְּלֶצֶת וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת־מִפְּלֶצֶתָהּ וַיִּדֹּק וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן:

רש"י

(ז) ואתם חזקו. לדרוש באלהים: (יא) ויזבחו לה' ביום ההוא מן השלל הביאו. פתרון ומן השלל שהביאו זבחו בקר שבע מאות וצאן שבעת אלפים ששבו וממנו הביאו כדלמעלה (ב' י"ד) וגם אהלי מקנה הביאו וישבו צאן לרוב וגומר, ד"א נראה לי ויזבחו לה' ביום ההוא שנצחו ובאו בשלום

מצודת דוד

(ז) ואתם. אבל אתם כאשר החילותם לאחוז בדרכי ה' חזקו בה ואל ירפו ידיכם ממנה לעזבה: כי יש שכר. הרבה שכר נכון לפני המקום ליתן גמול פעולתכם: (ח) והנבואה. וכששמעו את הנבואה של עודד הנביא כי גם הוא התנבא כדברים האלה ועם שלא נזכר במקרא: השקוצים. העבודת כוכבים המאוסים כשקצים: ויחדש. תקנו ובנהו מחדש: (יא) מן השלל הביאו. מן השלל אשר הביאו: (יד) ובתרועה. ר"ל בקול שמחה: (טו) כי בכל לבבם. לא מהכרת מצות המלך לשיהיו עצבים בדבר: וימצא להם. ולזה היה נמצא להם והניח להם מסביב: (טז) אם אסא. אם אביו היתה ועל שגדלתו קראה אמו: מגבירה. מהיות עוד גבירה מושלת לכל תסית אנשים לעבודת כוכבים: אשר עשתה. על אשר עשתה מפלצת והיא דמות מה להיות לע"ג וכמו שהע"ג נקראים עצבים ע"ש שמעצב לב עובדיהם כן יקרא מפלצת כי מביא רעדה כי הוא מלשון פלצות בעתתני (ישעיה כ"א): וידק. עשאה דק דק: וישורף בנחל קדרון. רצה לומר שרפה והשליך אפרה בנחל קדרון כי אפר עבודת כוכבים אסור בהנאה:

מצודת ציון

(ט) נפלו. ענין הטיה כמו ותפל מעל הגמל (בראשית כד) ור"ל נטו עצמם להיות תחת ממשלתו:

1 ובני בתירה, ויזנתו בן שאול.

2 רבן שמעון בן גמליאל רואים שהיה עניו, הא דאמרן – כפי שאמרנו,
3 שאמר לבנו שהוא ארי בן שועל, הרי שהחשיב את עצמו כשועל אף לעומת
4 בנו. בני בתירה רואים שהיו ענוים, דאמרן מר במסכת פסחים (סו). שבני
5 בתירא היו נשיאי ישראל, וכשראו שהלל גדול מהם בתורה, ויתרו על
6 נשיאותם, והושיבוהו להלל בראש, ומענהו לנשיא עליהן, הרי
7 שבענוותנותם ויתרו על נשיאותם. ויזנתו בן שאול רואים שהיה עניו,
8 דקאמר ליה ו-שאמרן לרודן (שמואל א' כג יז), ואתה תמלך על ישראל,
9 ואני אחיה לך למשנה, שעל אף שהיה בנו של שאול המלך, הקטין עצמו
10 שרוד יהיה מלך, והוא יהיה רק המשנה למלך.

11 שואלת הגמרא: מאמר – מנין שהם היו ענוותנים, דלמא – שמא הטעם
12 שהסכים ויזנתו בן שאול להיות רק משנה למלך, משום דהוא דרור עולם
13 בטר דוד – שראה שהציבור נמשך אחרי דוד, ולא מחמת ענוותנותו. וכן
14 בתירה נמי, מנין שמחמת ענוותנותם ויתרו על נשיאותם, שמא מחמת
15 דהוה להלל דרור מניניהו – שראו שהלל גדול מהם בתורה, והתביישו
16 בכך שאינם יודעים לענות במקום שהלל יודע. אלא, רק רבן שמעון בן
17 גמליאל, ודאי שענוותן תהו.

18 הגמרא מביאה שאף רבי קיבל על עצמו יסורים: אמר רבי, תביבין הם
19 הבורין, שכן הועילו לרבי אלעזר שגופו לא נרקב כששכב בעלית ביתו.
20 קבל עליה תליסר שני – קיבל רבי על עצמו יסורים למשך שלוש עשרה
21 שנים, שית – שש שנים התייסר בצמירתא – אכן במקום יציאת הקטנים,
22 ושבע שנים התייסר בצפרנא – חולי השיניים והחניכיים, ומתחיל בפה וגומר
23 בבני מעיים, ומסוכן הוא. ואמרי לה – ויש אומרים, ששבעה שנים התייסר
24 בצמירתא, ושית – ושש שנים התייסר בצפרנא.

25 הגמרא מבארת את גודל יסוריה: אהורייה רבי רבי, תהו עתיר משכור
26 מלכא – שומר הסוסים של רבי, היה עשיר יותר משכור מלך פרס, בך תהו
27 רמי כיסתא לחיותא, תהו אזיל קלא בתלתא מילי – כשהיה נתן מספוא
28 לבדמות הרבות, היה קולם נשמע במרחק שלש מילין, תהו מכוין, דרמי
29 בהתיא שעתא דעילי רבי לבית הבכא – והיה מכוין לתת את המספוא
30 כשרבי נכנס לבית הכסא, כדי שלא ישמע קולו כשצווק מחמת היסורים,
31 ואפליה רבי מעבר ליה קליה לקליהו, ושענו ליה נחותי מא – ואף על
32 פי כן היה קולו של רבי הולך יותר רחוק, ונשמע גם ליורדי הים.

33 מבארת הגמרא: ואפילו חבי, יסורי דרבי אלעזר ברבי שמעון עדיפי
34 מדרבי – ועל אף שיסוריו היו כל כך נוראים, יסוריו של רבי אלעזר ברבי
35 שמעון עדיפים היו מיסוריו של רבי, דאילו יסוריו של רבי אלעזר ברבי
36 שמעון, מאהבה באו – כשביקשם לבוא, ומאהבה הלכו – כשביקשם
37 ללכת, אך יסוריו דרבי, על ידי מעשה באו עליו, ועל ידי מעשה הלכו
38 ממנו, ולא לפי בקשתו באו והלכו.

39 שואלת הגמרא: מה שאמרנו שעל ידי מעשה באו יסורים על רבי, מאי
40 היא – מה המעשה. מבארת הגמרא: דההוא עניא דהוה קא מכוין ליה
41 לשחיטת – שהיה עגל שהולכיהו לשחיטה, אזיל תליא לרשיה בכניפה
42 דרבי, וקא כבי – חלל העגל, אחזיא את ראשו בכנף בגדו של רבי, ובכה.
43 אמר ליה רבי, וזל – לך שחשית, לך נוצרת. אמרי – אמרו, בשמים,
44 הואיל ולא קא מרחם, ליתו עליה יסורין – כיון שאינו מרחם על העגל,
45 יבואו עליו יסורים.

46 שואלת הגמרא: מה שאמרנו ועל ידי מעשה הלכו היסורים מרבי, מאי היא
47 – מה המעשה. מבארת הגמרא: יומא חד, תהו קא כנשא אמריה דרבי
48 ביתא – יום אחד שפחתו של רבי טאטאה את הבית, תהו שריא בני
49 כפרושתא, וקא כנשא להו – היו מוטלים בארץ בני חולדה, ואספה אותם
50 להשליכם לחוץ. אמר לה רבי, שכינהו – הניח להם, שכן בתיב (תהלים
51 קמא ט), וירחמיו על כל מעשיו. אמרי – אמרו בשמים, הואיל וימרחם
52 על הבריות, נרחם עליה – נרחם גם עליו, ופסקו היסורים ממנו.

53 הגמרא מבארת שטובה הייתה לעולם מחמת יסוריהם של רבי אלעזר ורבי
54 בולחא שני יסורי דרבי אלעזר, לא שכיב איניש בלא זמנה – כל השנים
55 שהתייסר רבי אלעזר ברבי שמעון, לא מת אדם בלא זמנו. ובולחא שני
56 יסורי דרבי, לא איצטריך עולם למיטרא – וכל השנים שהתייסר רבי, לא
57 הוצרך העולם לגשם, דאמר רבה בר רב שילא, קשי יומא דמיטרא,
58 ביומא דדינא – קשה הוא יום שיורדים גשמים, כיום שני וחמישי שבית דין
59 יושבים לדון בין אדם לחבירו. ואמר אמריה, אי לאו צריך לעלמא, בעו

רבן רחמי עליה, ומכבלי ליה – אם לא שהגשם נצרך לעולם, היו
החכמים מתפללים שיתבטל, כיון שמטריח בני האדם שאינם יכולים לצאת
ולבוא. ומסיימת הגמרא: אפילו חבי – על אף שלא ירדו גשמים, האדמה
היתה לחה, עד כדי הוה עקרי פנילא ממשרא, תהו קיימא בירא מליא
מיה – שכשהיו עוקרים צנון מהערוגה, היתה הגומא שנוצרה מהעקירה
מלאה מים.

הגמרא מספרת שרבי החזיר את בנו של רבי אלעזר ברבי שמעון למוטב:
איכלע רבי לאתריה דרבי אלעזר ברבי שמעון – הודמן רבי למקומו של
רבי אלעזר ברבי שמעון, אמר להו לאנשי המקום, האם יש לו בן לאותו
צדיק – לרבי אלעזר. אמרו לו, יש לו בן, וכל זונה שנשכרת לאחרים
בשנים – בכפול מאחרות, שזכרתו בשמנה – בכפול ארבע ממה שהיא
נשכרת לאחרים, מרוב יופיו.

אתיה – הביאו רבי לפניו, אסמכיה ברבי – הסמיכו שיקרא לו רבי, כדי
שירצה להגיע לכך, וישים את ליבו על לימוד התורה, ואפליה – ומסר
אותו לרבי שמעון בן איסי בן לקוניא אחות דאמיה – שהיה אחי אמו,
שילמד עמו תורה.

כל יומא תהו אמר – בכל יום ויום היה אותו הבן אומר, לקרייתא אנא
אזיל – לעירי אני רוצה לשוב. אמר לו רבי שמעון, מדוע אתה
אומר כך, והלא חכים עבדו יתה, וגולתא דרבהא פרסו עליה, ורבי קרו
לך – עשו אותך לחכם, ובגד נאה של זהב פרסו עליך, ואף קראו לך רבי,
ואת אמרת לקרייתא אנא אזיל – ואתה אומר לעירי אני הולך. אמר ליה
בנו של רבי אלעזר, ממי, עזובה דא – נשבע אני שאעזוב זאת, ולא אבקש
עוד ללכת.

כי גדל בנו של רבי אלעזר, אתא יתיב בכותבתא דרבי – הגיע וישב
בישיבתו של רבי. שמעיה לקליה – שמע רבי את קולו ואמר, הא קלא דמי
לקליה דרבי אלעזר ברבי שמעון – קול זה דומה לקולו של רבי אלעזר
ברבי שמעון, אמרו ליה התלמידים, בריה הוא – אכן בנו הוא. קרי עליה
– קרא עליו רבי את הפסוק (משלי יא ל), פרי צדיק עץ חיים, ולקח
נפשות חכם, ומפרש, פרי צדיק עץ חיים, זה רבי יוסי ברבי אלעזר
ברבי שמעון, שהוא פריז של הצדיק רבי אלעזר ברבי שמעון, ולקח
נפשות חכם, זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, שהחזירו למוטב ולימדו
תורה, ונחשב כמו שקנה את נפשו, ונעשה לו כבן.

כי נח נפשיה – כשנפטר רבי יוסי ברבי אלעזר, אמטוהו למערותא דאבוי
– הביאווהו לקבורו במערת אביו, תהו דררא לה ענבא למערותא – היה
נחש מקיף את המערה, ולא יכלו להיכנס, אמר לו החכמים,
ענבא ענבא – נחש נחש, פתח פיה, ויכנס בן אצל אביו, אך לא פתחא
להו – הנחש לא פתח להם, ולא יכלו לקבורו שם.

בסבורים העם לומר, שהטעם שאין מנזחים לרבי יוסי להיקבר ליד אביו,
מפני שזה – רבי אלעזר גדול מזה – מרבי יוסי בנו. יצתה בת קול ואמרה,
לא מפני שזה גדול מזה לא נתנו לו להיקבר אצלו, אלא מפני שזה – רבי
אלעזר היה בצער מערה, שהתחבא עם רבי שמעון בר יוחאי אביו שלוש
עשרה שנים מפני הרומאים שחיפשו אחריהם, ואילו זה – רבי יוסי, לא היה
בצער מערה.

הגמרא מספרת שגם את נכדו של רבי טרפון החזיר רבי למוטב: איכלע רבי
לאתריה דרבי טרפון – הודמן רבי למקומו של רבי טרפון, אמר להו –
לאנשי המקום, האם יש לו בן לאותו הצדיק – רבי טרפון שהיה מקפח
את בניו – שכאשר היה נשבע היה אומר אקפח את בני, אמרו לו אנשי
המקום, בן אין לו, אך בן בת יש לו, וכל זונה שנשכרת לאחר בשנים,
שזכרתו לנכדו של רבי טרפון בשמנה מרוב יופיו. אתיהו לקמיה – הביאו
את נכדו של רבי טרפון לפני רבי, אמר ליה רבי, אי תדרת בך, יהיבנא לך
ברתאי – אם תחזור למוטב, אתן לך את בתי לאשה, תדר ביה – חזר בו
למוטב. איבא דאמרי, נסכת – יש אומרים, שנשאה, אך ויירשאה אחר כך.
איבא דאמרי – יש אומרים, לא נסכת כלל – שלא נשאה כלל, ברי שילא
יאמר, שמשכיל לשאת את זו חזר זה למוטב.

שואלת הגמרא: ולמה ליה בולי היא – ולמה לו לרבי לחזור כל כך ולשאול
אם השאירו החכמים בנים אחריהם. עונה הגמרא: משום דאמר רב יהודה
אמר רב, ואמרי לה ו-יש אומרים אמר רב, תייה בר אבא אמר רבי
יוחנן, ואמרי לה ו-יש אומרים אמר רב, שמואל בר נחמני אמר רבי
יונתן, כל המלמד את בן תבירו תורה, וזכה ויזיב בשיבתא של מעלה,

בבא מציעא. פרק שביעי – השוכר את הפועלים דף פה עמוד א – מתוך מהדורת טוב"ס סט רש"י תוספות

ר"ש הא דאמר אתה ארי בן שועל: גני בתירה. במס' פסחים שהיו נשיאים ובשביל שראו להלל שהיה גדול בתורה ונעלה אצלן מכלל עובדי נשיאותן ומינהו נשיא עליהן: דהו' להלל דערף מיניהו. והלכות שהיו נשאלות מןו בבית המדרש נעלמות מןו ובשין בדבר: חביבין יסורין. שראו שהועילו יסורין של ר"א שלא שלטה בו רימה: בצמירתא. אכן שבמקום קטנים: צמירנא. חולי שבתוך הפה ושמו מישג"א: אהוריריה. שומר סוסין: כיסתא. מספוא: עבר קליה. דרבי: לקלייתו. דחיתא: תליא לרשיה ככנפי דרבי. החביא את ראשו תחת כנפי כסותו: אמרי. ברקיעא: כנשא ביתא. מכבדת הבית: שדין בני כרבושתא. היו מוטלין שם בני חולדה: ואפי' חבי. דלא אתא מיטרא בתנה שני כי הו' עקרי פוגלא. ענו: 1
ממשרא. מן הערונה: היה מרימא בירא 2
מליא מיא. היתה הגומא עומדת מליאה 3
מים: שוכרתו בשמנה. מחמת יופיו: 4
אסמכיה ברבי. שהיו קורין אותו רבי כדי 5
שיתקנא וישים (אל) לבו על תת: 6
ואשלמיה. מסרו לר' שמעון ללמדו תורה: 7
כל יומא הו' אמר. אותו היום: לקרייתו 8
אנא אויל. לעירי אני הפץ לילה: מומי 9
עזובה דא. בשבועה הנחתי זאת ולא 10
אשאל עוד לילה: ולוקח נפשות. הפלמדו 11
תורה קונדו לבן: צער מערה. שנתחבאו 12
שם ר' שמעון בן יוחי ור' אלעזר בנו י"ג 13
שנה במס' שבת ודף ל"ג: שמקפח את בניו. 14
שהיה רגיל לאמר אפסח את בני כשנשבע: 15
ורבי למה ליה כולי האי. לחזור על בני 16
אחרים לשאול אם יש לו בן: אם תשוב. 17
ישראל למוטב בתוכחתך ואשיבך אלי 18
ולפני תעמוד הקב"ה אמר לי שאעמוד 19
ואתקיים לפניו אם אוכל להשיבכם: קר 20
מזולל. ת"ח מע"ה: מפיד ומפי ורעד ומפי 21
ורעד ורעד אמר ה' מעתה ועד עולם. 22
הקב"ה אמר כך אני ערב מעתה שלא ימוש 23
עד עולם: ארבעין תעניתא. שלא תפסוק 24
תורה מדרע: נפלא דכבלאי. גמרא שלנה 25
דלא נטרדיה. בשעלה לארץ ישראל 26
ללמדו מפי ר' יוחנן ואמוראין שבארץ 27
ישראל לא היו בני מחלוקת ונחזין זה לזה 28
כשמן כדאמר' בסנהדרין (דף טז.) ומישיבין 29
את השעמים בלא קושיות ופירוקין: קמין 30
חרף שקני. דאניש גוצא היה דבר זה. על 31
מה אבדה הארץ: 32
אמרו 33

היה עתיר משבור מלכא. פי' מזבל 1
בהמותיו של רבי כדאשקחן נמי 2
בבראשית רבה (פ' טו) וכל בהמותיו של 3
יחזק וכל כספו וזהבו של אבימלך: 4
אסתיא

ובני בתירה ויונתן בן שאול רבן שמעון בן גמליאל הא 1
דאמרן בני בתירה דאמר מר הושיבבו בראש ומינהו 2
לנשיא עליהן יונתן בן שאול דקא"ל לדוד ואתה תמלוך 3
על ישראל ואני אהיה לך למשנה ממאי דלמא יונתן 4
בן שאול דהוא דגריר עלמא בתר דוד בני בתירה נמי 5
דהו' להלל דערף מיניהו אלא רבן שמעון בן גמליאל 6
יסורין קבל עליה תליסר שני שית בצמירתא ושבע בצפרנא ואמרי לה שבעה בצמירתא ושית 7
בצפרנא אהוריריה דבי רבי הוה עתיר משבור מלכא כד הוה רמי כיסתא לחיותא הוה אזיל 8
קלא בתלתא מילי הוה מכזין דרמי בההיא שעתא דעניל רבי לבית הכפא ואפי' הכי מעבר 9
ליה קליה לקליהו ושמעו ליה נחיתי ימא ואפי' יסורי דר' אלעזר בר' שמעון עדיפי מדרבי 10
דאילו ר"א בר"ש מאהבה באו ומאהבה הלכו דרבי ע"י מעשה באו וע"י מעשה הלכו ע"י 11
מעשה באו מאי היא דההוא עגלא דהו' קא ממכו ליה לשחיטה אזיל תליא לרשיה בכנפיה 12
דרבי וקא כבי אמר ליה ויל לכך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין וע"י 13
מעשה הלכו ימא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא הוה שדיא בני כרבושתא וקא 14
כנשא להו אמר לה שבקינהו פתיב ורחמיו על כל מעשיו אמרי הואיל ומרחם נרחם עליה 15
כולהו שני יסורי דר' אלעזר לא שכיב איניש בלא זמניה כולהו שני יסורי דרבי לא איצטריך 16
עלמא למיטרא דאמר רבה בר רב שילא קשי' ימא דמיטרא כיומא דדינא ואמר אממר אי 17
לאו צריך לעלמא בעו רבנן רחמי עליה ומכמלי ליה אפי' הכי כי הו' עקרי פוגלא ממשרא 18
הוה קיימא בירא מליא מיא איקלע רבי לאתריה דר' אלעזר בר' שמעון א"ל יש לו בן לאותו 19
צדיק אמרו לו יש לו בן וכל זונה שגשפרת בשנים שוכרתו בשמנה אתיה אסמכיה ברבי 20
ואשלמיה לר' שמעון בן איסי בן לקוניא אחות דאמיה כל יומא הוה אמר לקרייתו אנא אזיל 21
אמר ליה חכים עבדו יחד וגולתא דדהבא פרסו עלך ורבי קרו לך ואת אמת לקרייתו אנא 22
אזיל אמר ליה מומי עזובה דא כי גדל אתא יתיב במתיבתא דרבי שמעיה לקליה אמר הא 23
קלא דמי לקליה דר' אלעזר בר' שמעון אמרו ליה בריה הוא קרי עליה פרי צדיק עץ חיים 24
ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים זה ר' יוסי בר' אלעזר בר' שמעון ולוקח נפשות חכם 25
זה ר' שמעון בן איסי בן לקוניא כי נח נפשיה אמטוהו למערתא דאביוה הוה הדרא לה עכנא 26
למערתא אמר ליה עכנא עכנא פתח פיד ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו כסבורים העם 27

לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה אקלע 1
רבי לאתריה דר' טרפון אמר להו יש לו בן לאותו צדיק שהיה מקפח את בניו אמרו לו בן אין לו בן בת יש לו וכל זונה שגשפרת 2
בשנים שוכרתו בשמנה אתיהו לקמיה אמר ליה אי הדרת כך יהיבנא לך ברתא הדר ביה איבא דאמרי נסבה וגירשה איבא דאמרי 3
לא נסבה כלל כדי שלא יאמרו בשביל זו חזר זה ולמה ליה כולי האי דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר ר' חייא בר אבא 4
אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה 5
שנאמר אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקב"ה גזור גזירה מכבילה בשבילו שנאמר ואם 6
תוציא יקר מזולל כפי תהיה אמר ר' פרנך אמר ר' יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין 7
תורה פוסקת מדרעו לעולם שנאמר ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיד ומפי ורעד ומפי ורעד אמר ה' מעתה ועד עולם מאי 8
אמר ה' אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה מאי מעתה ועד עולם אמר ר' ירמיה מפאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה רב 9
יוסף יתיב ארבעין תעניתא ואקריהו לא ימוש מפיד יתיב ארבעים תעניתא אחריו ואקריהו לא ימוש מפיד ומפי ורעד יתיב מאה 10
תעניתא אחריו אתא ואקריהו לא ימוש מפיד ומפי ורעד ורעד אמר מפאן ואילך לא צריכנא תורה מחזרת על אכסניא 11
שלה ר' יורא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשפתח גמרא בכלאה מיניה כי היכי דלא נטרדיה יתיב מאה אחרניתא 12
דלא לשכח ר' אלעזר בשניה ונפלין עליוהי מילי דצבורא ויתיב מאה אחריו דלא נשלוט ביה נורא דגיהנם כל תלתי יומי הוה בדיק 13
נפשיה שגר תנורא סליק ויתיב בגיה ואל הוה שלמא ביה נורא ימא חד ירכו ביה רבנן עינא ואיחרכו שקיה וקרו ליה קמין חרף 14
שקיה אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מי האיש ההכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו וגידה על מה אבדה הארץ דבר זה 15
אמרו 16

אמרו חכמים. מי האיש החכם: אמרו הנביאים. אשר דבר פי ה' אליו. שלא ברכו בתורה תחילה. בשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפניו קרא יתירא דאשר נתתי לפניכם קא דרש ברכת אשר (נתן לנו תורת אמת) שהיא לפניו של דברי תורה וכיון דלא מברכי גליא דעתיהו שאינה מתנה חשובה להם: תודע. מודיע לכל ומתפאר בכתרה: בן עם הארץ. היינו בקרב כסילים משפחת כסילים: איסתירא בלגנא. סלע אחד בלגנא: קיש קיש קריא. מתקשקש ומשמיע קול ואם היה מלא סלעים לא היה משמיע קול: מציין מערתא

אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו עד שפירשו חכמים בעצמו שנאמר ויאמר ה' על עובד את תורתי אשר נתתי לפניו אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה אמר רב חמא מאי דכתיב בלב נבון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע בלב נבון תנוח חכמה זה ת"ח בן ת"ח ובקרב כסילים תודע זה ת"ח בן ע"ה אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא בלגנא קיש קיש קריא אמר ליה ר' ירמיה לר' זורא מאי דכתיב קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו אטו לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא אלא כל המקטין עצמו על דברי תורה בעוה"נ נעשה גדול לעוה"ב וכל המשלים עצמו פועל על דברי תורה בעוה"נ נעשה חפשי לעוה"ב ר"ש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן כי מטא למערתיה דר' חייא אישעלמא מנייה חלש דעתיה אמר רבש"ע לא פלפלתי תורה כמותו יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא ריבצת כי הוה מינצו ר' חנינא ור' חייא אמר ליה ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי קא מינצית ח"ו אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפלפולי אמר ליה ר' חייא לר' חנינא בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתבח מישראל מאי עבידנא אולינא ושדינא ביתנא וגדילנא גישי וצדינא מבי ומאכילנא בשריהו ליתמי ואריכנא מגילתא ובתבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא ומקרינא חמשה יגויי בחמשה חומשי ומתנינא שיתא יגויי שיתא סדרי ואמרנא להו עד דהדרנא ואיתנא אקרו אהרדי ואתנו אהרדי ועבדי לה לתורה דלא תשתבח מישראל היינו דאמר רבי כמזה גדולים מעשי חייא אמר ליה ר' ישמעאל בר' יוסי אפי' ממו אמר ליה אין אפי' מאבא אמר ליה ח"ו לא תהא בואת בישראל אמר ר' זורא אמש נראה לי ר' יוסי בר' חנינא אמרתי לו אצל מי אתה תקוע אמר לי אצל ר' יוחנן ור' יוחנן אצל מי אצל ר' ינאי ור' ינאי אצל מי אצל ר' חנינא אצל מי אצל ר' חייא אמרתי לו ור' יוחנן אצל ר' חייא אמרתי לו אמר לי באתר דזוקוקין דנורא ובעורין דאשא מאן מעיל בר נפחא לתמן אמר רב כביבא אשתעי לי רב כביבא בר סורמקין חזי ליה ההוא מרבנן דהוה שכיח אליהו גביה דלצפרא הוה שפירן ענייה ולאורתא דמיין בדמיקלון בגורא אמרי ליה מאי האי ואמר לי דאמר ליה לאליהו אחיו לי רבנן כי סלקי למתיבתא דרקע אמר לי בכולהו מצית לאסתכלי בהו לבר מגוהרקא דר' חייא דלא תסתכל ביה מאי סימניהו בכולהו אולי מלאכי כי סלקי ונחתי לבר מגוהרקא דר' חייא דמנפשיה סליק ונחתי לא מצאי לאוקמא אנפשא אסתכלי בה אתו תרי בוטיי דנורא ומחיוהו לההוא גברא וסמיניהו לעיניה למחר אולי אשתפחי אפערתיא אמינא מתנייתא דמר מתנינא ואתפאי אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה ולא אתא א"ל מאי טעמא נגה ליה למר אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה וכן ליצחק וכן לעקב ולוקמיניהו בהדי הדדי סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה א"ל ויש דוגמתן פעולם הוה אמר ליה איבא ר' חייא ובניו גזר רבי תעניתא אחתניהו לר' חייא ובניו אמר משיח הרוח ונשבה זקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא אמרי ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא אמרי אליהו איתיהו לאליהו מחיוהו שתין פולסי דנורא אתא אידמי להו בדובא דנורא על ביניהו וסודיניהו שמואל ירחינא אסיה דרבי הוה חלש רבי בעיניה א"ל אימלי לך סמא א"ל לא יכילנא אשטר לך משטר [א"ל] לא יכילנא הוה מוה"ב ליה בגובתא דסמיני תותי בי סדיה ואיתפי הוה קא מצטער רבי למסמכיה ולא הוה מסתייעא מילתא א"ל לא לצטער מר לדידי חזי לי ספרא דאדם הראשון ונתיב ביה שמואל ירחינא

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָצֵל מִי. וְעֵנָה לִי, אָצֵל רַבִּי יִנְאי. שׁוּב שְׁאִלְתִּי, וְרַבִּי יִנְאי אָצֵל
מִי. וְעֵנָה לִי, אָצֵל רַבִּי חֲנִינָא. שׁוּב שְׁאִלְתִּי, וְרַבִּי חֲנִינָא אָצֵל מִי. וְעֵנָה
לִי, אָצֵל רַבִּי חִיָּא. אֲמַרְתִּי לוֹ – לְרַבִּי יוֹסִי, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָצֵל רַבִּי חִיָּא לֹא
– וְכִי רַבִּי יוֹחָנָן אֵינוֹ רְאוּי לִשְׁבֹּת לִיד רַבִּי חִיָּא. אֲמַר לִי רַבִּי יוֹסִי, בְּאַתֵּר
דְּזִקְיוֹקִין דְּנוּרָא, וּבְעִירִין דְּאַשָּׁא, מֵאֵן מְעִיל בְּרַ נְפֻחָא לְתַנּוּ – בְּמִקּוּם שֶׁל
נִיצְרוּצָה שֶׁל אֵשׁ, וּלְפִידִים שֶׁל אֵשׁ, מִי מִכְנִיס אֶת בֶּן הַנֶּפֶח לִשְׁם, כְּלוּמֹר, אִי
אִפְשָׁר לְהוֹשִׁיב אֶת רַבִּי יוֹחָנָן לִיד רַבִּי חִיָּא.

הַגְמָרָא מְבִיאָה עוֹד בְּגוּדֵל מַעֲלֵת רַבִּי חִיָּא: אֲמַר רַב חֲבִיבָא, אֲשֶׁתַּעֲ
וּ–(סִיפּוּר) לִי רַב חֲבִיבָא בַר סוּרְמֶקֶן, חָזִי לִיה הִתְהוּ מַרְבָּן בְּרִנְהוּ שְׂכִית
אֶלְיָהוּ גָבִיה – רֵאִיתִי אֶחָד מִהַחֲכָמִים שְׁאִלְהוּ הַגְבִּיָּא הִיא מִצְוִי אֶצְלוֹ,
דְּלִצְפָרָא הוּוּ שְׁפִיר עֲנִיָּה, וְלֹאזְרֵתָא דְּמִיָּין בְּרִמְקִילִין בְּנוּרָא – שֶׁבְּבוּקָר
הָיוּ עֲנִיֵּי יִפּוֹת, אֵךְ בְּעֵרַב הָיוּ עֲנִיֵּי נִדְמוּת כְּאִילוֹ שֶׁנִּשְׂרָפוּ בָּאֵשׁ. אֲמַר לִיה, מֵאֵי
חָזִי לִי רַבָּנִי בִּי סֶלְקִי לְמַתְיבָתָא דְּרַקִּיעַ – בִּיקֻשְׁתִּי לֵאלִיָּהוּ הַגְבִּיָּא
שִׁירָאָה לִי אֶת הַחֲכָמִים כְּשֶׁהֵם עוֹלִים לְיִשְׁבִּיבָה שֶׁל מַעֲלָה. אֲמַר לִי אֵלְיָהוּ,
בְּכֹלְהוּ מְצִית אֲסֵתְכֹלִי בְּהוּ, לְכָר מְנוּחֶרְקָא דְּרַבִּי חִיָּא, דְּלֹא תִסְתַּכַּל
בִּיה – בְּכָל הַחֲכָמִים אֲתֵּה רִשְׁאִי לְחַבִּט, מִלְּבַד כִּסְאוֹ שֶׁל רַבִּי חִיָּא, שֶׁלֹּא
תִּבְטֵט בּוֹ. שְׁאִלְתִּי, מֵאֵי סִימְנִיָּהוּ – מִה הִסִּימֵן שְׁאֵדַע שֶׁלֹּא לְחַבִּט בּוֹ. וְעֵנָה
לִי, בְּכֹלְהוּ אֲוִלִי מִלְּאָכִי בִּי סֶלְקִי וְנִחְתִּי, לְכָר מְנוּחֶרְקָא דְּרַבִּי חִיָּא,
דְּמִנְפָּשִׁיה שְׁלִיק וְנִחְתִּי – לְכָל הַחֲכָמִים עוֹחִים מֵאֲלָכִים כְּשֶׁעוֹלִים וְיוֹרִים,
לְבַד מִכְסָּא שֶׁל רַבִּי חִיָּא, שֶׁמַּעֲצָמוּ הוּא עוֹלָה וְיוֹרֵד. לֹא מְצָאִי לְאֻכְסָנָא
אֲנִפְשָׁא – לֹא יִכְלִיתִי לְהַעֲמִיד עַצְמִי מִלְּחַבִּט, אֲסֵתְכִלִּי בָּה – הִסְתַּכַּלְתִּי
עַל כִּסְאוֹ שֶׁל רַבִּי חִיָּא, אֲתוּ תֵרִי בּוֹטִיטִי דְּנוּרָא, וּמְחִיחִי לְהִתְהוּ נִכְרָא,
וְסִמְנָהוּ לְעִנְיָה – הִגִּיעוּ שְׁתֵּי נִיצְרוּצָה אֵשׁ, וְהִיכּוּ אוֹתִי וְסִימָנוּ אֶת עֵינִי.
לְמַחֵר אֲוִלִי אֲשֶׁתְּחִי אֲמַעֲרִיתִי, אֲמִינָא, מְתַנִּיָּתָא דְּמַר מַתְנִיָּא,
וְאַתְסָא – לְמַחֲרֵת הַלְכָתִי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי עַל קִבְרוֹ, וְאִמַּרְתִּי, אֶת הַתּוֹסַפְתָּא
שֶׁהָיָה מִשְׁנֵתוֹ שֶׁל אֲדוֹנִי, אֲנִי יִגְדֵּל תְּמִיד לְלַמּוֹד, וְנִרְפָּאוּ עֵינִי.

הַגְמָרָא מְבִיאָה עוֹד מַעֲשֶׂה בְּגִדּוּלֵת רַבִּי חִיָּא: אֶלְיָהוּ הַגְבִּיָּא תְּהוּ שְׂכִית
בְּמַתְיבָתָא דְּרַבִּי – הִיא מִצְוִי בִישִׁיבְתוֹ שֶׁל רַבִּי, וְיֹאמַר הָרִישׁ יִרְחֵא תְּהוּ,
נָגַה לִיה לֹא אֲתָא – יוֹם אֶחָד הָיָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְהִתְאַחֵר וְלֹא הִגִּיעַ בּוֹמָן
הַרְגִּיל, וְכִשְׁחָגַע אֲמַר לִיה רַבִּי, מֵאֵי מְעָמָא נָגַה לִיה לְכָר – מִפְּנֵי מַה אֵיחֹר
אֲדוֹנִי לָבָא. אֲמַר לִיה אֵלְיָהוּ, אֲזִאֻקִּימָנָא לְאַבְרָהָם, וּמִשְׁנִיָּא דִּיהָ,
וּמִצְלִי, וּמִנְיָנָא לִיה – עַד שֶׁהַעֲמַדְתִּי אֶת אַבְרָהָם אֲבִינִי, וְנִסְתַּלְתִּי אֶת דִּידִי,
וְהִתְפַּלֵּל, וְהִשְׁכַּחְתִּי אוֹתוֹ בַּחוּרָה, וְכֵן עָשִׂיתִי אַחֵר כֵּךְ גַּם לְיִצְחָק, וְכֵן עָשִׂיתִי
אַחֵר כֵּךְ גַּם לְיִצְחָק, וְלֹכֵן הִתְעַכַּכְתִּי מִלְּהִיגַע. שְׁאֵלּוּ שׁוּב, לְזִקְמִינְהוּ בְּחֵדִי
הֲדָרִי – מִדּוּעַ אֵינֶךָ מַעֲמִידִם יָחִד, שֶׁלֹּא יִקַּח זְמַן רַב כָּל כֵּךְ. הִשִּׁיב אֵלְיָהוּ,
סְבִירִי, תִּקְפִּי בְּרַחֲמִי, וּמִיָּתִי לִיה לְמִשְׁחָה בְּלֹא זְמִינָה – חוֹשִׁשִׁים בְּשִׁמְיָם,
שְׁמָא יִרְבּוּ שְׁלֹשְׁתָם יָחִד בְּתַפִּילָה, וְיִבְיָאוּ אֶת הַמִּשְׁחָה קֹדֶם זְמַנּוֹ, וְלֹכֵן אֵין לִי
רְשׁוּת לְהַעֲמִידִם יָחִד. אֲמַר לִיה רַבִּי, וְיֵשׁ וְ–הָאֵם יֵשׁ דְּוִנְקָמֶן בְּעוֹלָם תְּהוּ
מִי שֶׁתְּפִילָתוֹ נִשְׁמַעַת כְּמוֹתָם. אֲמַר לִיה אֵלְיָהוּ, אִיכָא – יֵשׁ אֶת רַבִּי חִיָּא
וּבְנָיו.

נוֹר רַבִּי תַעֲנִיָּתָא, אֲחֵתִינְהוּ לְרַבִּי חִיָּא וּבְנָיו – גִּזְרֵי רַבִּי תַעֲנִיָּתִי כְּדִי לְהַבִּיא
אֶת הַגְּאֻלָּה, וְהוֹרִיד לִפְנֵי הַתִּיבָה אֶת רַבִּי חִיָּא וּבְנָיו. אֲמַר רַבִּי חִיָּא מִשִּׁיב
הַרוּחַ, וְנִשְׁכַּח זִיקָא – וּמִיד נִשְׁבַּח הַרוּחַ. אֲמַר מוֹרִיד הַנֶּשֶׁם, וְאַתָּא מִימְרָא
– וּמִיד יֵרֵד גֶּשֶׁם. בִּי מְסָא לְמִימֵר וְ–כִשְׁחָגַע לִזְמַן מְחִיָּה מְתִים, רַגְשׁ
עֲלָמָא – נַעֲשֶׂה רַעַשׁ בְּעוֹלָם, שֶׁהִתְחִילוּ עַצְמוֹת הַמֵּתִים לְהִתְקַרֵּב זֶה לָזֶה,
כְּדִי לְקוֹם לְתַחֲיָה. אֲמַרִּי בְּרַקִּיעָא, מֵאֵן לִי רִיָּא בְּעֲלָמָא – אֲמַרוּ בְּשִׁמְיָם,
מִי הוּא זֶה שֶׁמְגַלֵּה סוּדוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂגִילָה שֶׁתְּפִילַת רַבִּי חִיָּא וּבְנָיו
מִתְקַבֵּלִת כִּתְפִילַת הָאֲבוֹת. אֲמַרִּי, אֶלְיָהוּ גִילָה זֹאת. אֲתִיּוּהוּ לְאֶלְיָהוּ,
מְחִיּוּהוּ שְׁתֵּין פּוֹלְקִי דְּנוּרָא – הִבִּיאוּ אֶת אֵלְיָהוּ הַגְבִּיָּא, וְהִיכּוּ אוֹתוֹ שְׁשִׁים
מִכּוֹת בְּמִקְלוֹת שֶׁל אֵשׁ. אֲתָא – הִגִּיעַ אֵלְיָהוּ, אֲרִימִי לְהוּ בְּרִדְבָא דְּנוּרָא,
עַל בִּינְיָיִהוּ וּמְרִידְיָהוּ – נִדְמָה לָהֶם כְּדוּב שֶׁל אֵשׁ, כְּנִסֵּם בִּינְיָהוּ וְהַפְרִיעֵם
לְהַתְפַּלֵּל.

אֲבָּג שֶׁהוֹאֵב הַמַּעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד שֶׁנִּרְפָּאוּ עֵינָיו, הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה
בְּרִפּוּאֵת עֵינֵי רַבִּי: שְׁמוּאֵל רִחֲמִינָאָה – הַבְּקִיא בְּסוּד מִהֲלַךְ הִירָה, אֲסִיָּה
דְּרַבִּי תְּהוּ – הִיא רּוֹפְאוֹ שֶׁל רַבִּי. חֲלָשׁ רַבִּי בְּעִנְיָה – פַּעַם חָלָה רַבִּי בַּעֲנֵנוּ,
אֲמַר לִיה שְׁמוּאֵל, אִימְלִי לָךְ סָמָא – הָאֵם אֲנִיחַ סָם רְפוּאָה בַּעֲנֵנוּ, וְעַל יְדִי
כֵךְ הִיא תִרְפָּא. אֲמַר לִיה רַבִּי, לֹא יְבִילָנָא – אֵינִי יֹכֵל לִסְבּוֹל זֹאת. שְׁאֵלּוּ
שׁוּב, אֲשֶׁמֶר לָךְ מְשָׁמֵר – הָאֵם אֲמַרְחָ עַל גִּבּוֹ הָעֵץ סָם רְפוּאָה. (אֲמַר לִיה

אֲמַרו – שְׁאֵלּוּ הַחֲכָמִים, וְלֹא פִירְשׁוּהוּ, וְכֵן אֲמַרו – שְׁאֵלּוּ זֹאת גַּם
הַנְּבִיאִים וְלֹא פִירְשׁוּהוּ, עַד שֶׁפִּירְשׁוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ, שְׁנֵאמַר
בְּפִסּוֹק הַבָּא (שֵׁם ט יב), 'וְיֹאמַר ה', עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי
לְפָנֶיךָ, אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב, 'עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי פִירְשׁוּ, שְׁלֹא
כִּרְבּוֹ בְּתוֹרָה – בְּרַבְּתָא 'אֲשֶׁר בָּדַר וּגו' וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ, תְּחִילָה – לְפָנֵי
שֶׁהִתְחִילוּ לַעֲסוֹק בָּהּ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה דְרִשָּׁה נּוֹסֶפֶת עַל תְּלַמִּיד חֲכָם בֶּן תְּלַמִּיד חֲכָם: אֲמַר רַב
חֲמָא, מֵאֵי דְּכֶתִיב (מְשִׁלִּי יד לג), 'בְּלֶב נְבוֹן תִּנְהַן חֲכָמָה, וּבְקֶרֶב בְּסִילִים
תִּדְרֹעַ, וּמִפְרֹשׁ, 'בְּלֶב נְבוֹן תִּנְהַן חֲכָמָה, זֶה תְּלַמִּיד חֲכָם בֶּן תְּלַמִּיד חֲכָם,
שֶׁבִּלְבוֹ הַחֲכָמָה שׁוֹכֵנֶת בְּנִחַח וּבְמִרְגּוּעַ, וְאֵינוֹ מִפְרֹסֵם לְכָל אֶת חֲכָמוֹתָהּ,
'וּבְקֶרֶב בְּסִילִים תִּדְרֹעַ, זֶה תְּלַמִּיד חֲכָם בֶּן עַם הָאֲרִי, שְׁמוּדִיעַ לְכָל
שֶׁחָכֵם הוּא, וּמִתְפָּאֵר בְּכֹתֵר תּוֹרָה. אֲמַר עוֹלָא, חֲזִינוּ דְּאֲמַרִּי אִינְשִׁי – זֶה
מִה שְׁאוּמְרִים בְּמִשְׁל, אֲסֵתְרִיא בְּלִינָא קִישׁ קִישׁ קִרְיָא – סַלַּע אֶחָד שֶׁבְּכַד,
מִקְשָׁשׁ וּמִשְׁמִיעַ קוֹל, אֵךְ כֵּד מִלֹּא סַלַּעִים, אֵינוֹ מִשְׁמִיעַ קוֹל.

הַגְמָרָא מְבִיאָה דְרִשָּׁה נּוֹסֶפֶת בַּעֲנִיָּן לִימּוֹד הַתּוֹרָה: אֲמַר לִיה רַבִּי יְרֵמְיָה
לְרַבִּי יוֹרָא, מֵאֵי דְּכֶתִיב (אֵיבּוֹ ג יט), 'קָמָן וְגוֹדֹל שָׁם הוּא, וְעַבְדִּי חֲפָשִׁי
מִדְּאִיָּה, וְלִכְאוּרָה קֶשֶׁה, אֲמַר לֹא יִדְעֵנוּ – וְכִי אֵינוֹ יוֹדֵעִים דְּקָמָן וְגוֹדֹל
שָׁם הוּא. אֲלֵא הַפְּסוֹק מְדַבֵּר בְּאֵדָם אֶחָד, וְאוֹמֵר, שְׁבֹל חֲמִקְטָין – מִשְׁפִּיל
עַצְמוֹ עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, נַעֲשֶׂה גְדוֹל לְעוֹלָם הַבָּא, וְכָל הַמִּשְׁחִים
עַצְמוֹ כְּעַבְדִּי עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, נַעֲשֶׂה חֲפָשִׁי וְ–בֶן חוֹרִין לְעוֹלָם
הַבָּא.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲלֵת הַרְבַּצַּת הַתּוֹרָה: רִישׁ לְקִישׁ, תְּהוּ מִצִּיּוֹן מַעֲרֵתָא
דְּרַבָּנִי – הִיא מִסְמֵן אֶת מַעֲרוֹת קְבִירֵי הַחֲכָמִים, בִּי מְסָא לְמַעֲרֵתִיה דְּרַבִּי
חִיָּא, אִיעֲלָמָא מִינִיה – כִּשְׁחָגַע לִסְמֵן אֶת מַעֲרֵתוֹ שֶׁל רַבִּי חִיָּא, נַעֲלָמָה
מִמֶּנּוּ, חֲלָשׁ דְּעֵתִיה – חִלְשָׁה דַּעְתּוֹ, אֲמַר, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי לֹא
פִּלְפִלְתִּי תּוֹרָה כְּמוֹתוֹ – כְּרַבִּי חִיָּא. יִצְתָּה בַּת קוֹל וְאֲמַרָה לּוֹ, אֲמַנֵם
תּוֹרָה כְּמוֹתוֹ פִּלְפִלְתָּ, אֵךְ תּוֹרָה כְּמוֹתוֹ לֹא יִבְצָתָה – לֹא לִימַדְתָּ הַהִשְׁקָת
אַחֵרִים בְּתוֹרָה כְּמוֹדוֹ.

הַגְמָרָא מְבִארֵת אֵיךְ הִיתָה הַרְבַּצַּת הַתּוֹרָה שֶׁל רַבִּי חִיָּא: בִּי תוֹו מִינְצוֹ
וְ–כִשְׁהָיוּ רַבִּי חֲנִינָא בְּרַבִּי חֲמָא וְרַבִּי חִיָּא, אֲמַר לִיה – הִיא אוֹמֵר
רַבִּי חֲנִינָא לְרַבִּי חִיָּא, בְּחֵדִי דִּידִי קָא מִינְצִית – וְכִי אֵינִי אֵתֵּה אֲתֵּה רַבִּי, חֵם
וְשִׁלּוֹם אִי מִשְׁתַּכַּחַת תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, מְתַדְרָנָא לָהּ מִפִּלְפּוּלִי – וְהִלָּא אִם
חֵם וְשִׁלּוֹם תִּשְׁתַּכַּח הַתּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, אֲנִי יֹכֵל לְהַחֲזִיר אוֹתָהּ עַל יְדִי
פִּילְפּוּלִי. אֲמַר לִיה רַבִּי חִיָּא לְרַבִּי חֲנִינָא, בְּחֵדִי דִּידִי קָא מִינְצִית, דְּעַבְדִּי
לְתוֹרָה דְּלֹא תִשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל – וְכִי אֵינִי אֲתֵּה רַבִּי, שֶׁעָשִׂיתִי שֶׁלֹּא
תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל.

וּפִירֵשׁ, מֵאֵי עֲבִידָנָא – מִה אֲנִי עוֹשֶׂה כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁכַּח תּוֹרָה, אֲוִלִּינָא
וְשִׁדְרִינָא כִּיתָנָא – אֲנִי הוֹלֵךְ חוֹרֵעַ פֶּשֶׁתָּן, וְנִגְדִילָנָא נִישְׁכִּי – וּמִהַפְשֵׁתָן שְׁגוֹל
אֲנִי קוֹלַע רִשְׁתוֹת צִיד, וְצִידִינָא מְבִי, וּמִאֲבִילָנָא בְּשִׁרְיָהוּ לִיתִימִי – וְאֵינוֹ
צִיד בְּהֵם צְבָאִים, וּמִאֲכִיל אֶת בְּשָׂרָם לִיתִימִים, וְאֲרִינָא מְגִילָתָא, וּבְתַנְנָא
וּמַעֲרוּתֵיהֶם אֲנִי מַתְקֵן מְגִילוֹת קֶלֶף, וְכוּתֵב עֲלֵיהֶם חֲמִשָּׁה חוּמֵשֵׁי תּוֹרָה,
וּבְסִילָנָא לְמִתָּא – וְאֵינוֹ עוֹלָה לַעִיר שֶׁאֵין בָּהּ מַלְמִדֵי תִינוּקוֹת, וּמִקְרִינָא
חֲמִשָּׁה נִינּוּקִי – וְאֵינוֹ מַלְמִד חֲמִישֶׁה תִינוּקוֹת בְּחִמְשָׁה חוּמֵשֵׁי תּוֹרָה, חוּמֵשׁ
אֶחָד לְכָל אֶחָד, וּמְתַנִּינָא שִׁיתָא נִינּוּקִי שִׁיתָא סְדְרִי – וְאֵינוֹ שׁוֹנֶה בַּעַל פֶּה
לְשִׁישֶׁה תִינוּקוֹת אַחֲרֵים שֶׁשֶׁה סְדְרִי מִשְׁנֵה, לְכָל אֶחָד סְדֵר אֶחָד, וְאַמְרָנָא
לָהּ – וְאֵינוֹ אוֹמֵר לְתִינוּקוֹת, עַד דְּתַדְרָנָא וְאַתִּינָא, אֲקָרוּ אֲתַדְרִי וְאַתְנִי
אֲתַדְרִי – עַד שֶׁאֲשׁוּב לְכֹאֵן, יִלְמַד כָּל אֶחָד אֶת חֲבִירֵיו אֶת הַחוּמֵשׁ
שֶׁלִימִדְרִיתוֹ, וְאֵת סְדֵר הַמִּשְׁנֵה שְׁשִׁנִּיתִי לּוֹ, וְכֵן כּוֹלֵם יִדְעוּ מִשְׁנֵה חוּמֵשֵׁי
תּוֹרָה וְשֶׁשֶׁה סְדְרִי מִשְׁנֵה, וְעַבְדִּי לָהּ לְתוֹרָה דְּלֹא תִשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל – וְעַל
יְדִי כֵךְ אֲנִי גּוֹרֵם שֶׁהַתּוֹרָה לֹא תִשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל.

מִסִּימַת הַגְמָרָא: חֲזִינוּ דְּאֲמַר וְ–חֲזוּ שְׁאִמְרָן רַבִּי, בְּמָה גְדוֹלִים מְעַשֵּׂי חִיָּא.
אֲמַר לִיה רַבִּי יִשְׁמְעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי, אֲפִילוֹ מִמֶּר – וְכִי אֲפִילוֹ מִמַּעֲשִׂיךְ
גְדוֹלִים הֵם. אֲמַר לִיה רַבִּי, אֵין – כֵּן. שׁוּב שְׁאֵלּוּ, הָאֵם גַּם אֲפִילוֹ מִאֲבָא –
רַבִּי יוֹסִי, גְדוֹלִים הֵם. אֲמַר לִיה רַבִּי, חֵם וְשִׁלּוֹם, לֹא תִהְיֶה כְּמוֹת מִיִּשְׂרָאֵל
– לֹא תִאֲמַר כֵּךְ בִּישְׂרָאֵל.

הַגְמָרָא מְבִארֵת אֶת מַעֲלָתוֹ שֶׁל רַבִּי חִיָּא בִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה: אֲמַר רַבִּי
יֹרָא, אֲמַשׁ וְ–אֶתְמוֹל בְּלִילָה נִרְאָה לִי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא בַּחֲלוּם,
אֲמַרְתִּי לוֹ – שְׁאִלְתִּי אוֹתוֹ בַּחֲלוּם, אָצֵל מִי אֲתָה תִקְוֶנוּ – לִיד מִי אֲתָה יוֹשֵׁב
בִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה. אֲמַר לִי רַבִּי יוֹסִי, אָצֵל וְ–(לִיד) רַבִּי יוֹחָנָן. שְׁאִלְתִּי שׁוּב,

1 'חכים' יתקרי ו'רבי' לא יתקרי – יקרא חכם אך לא יקרא רבי, שלא
 2 יסמכוהו, ואסו ו-ורפואתו דרבי על ידו תהא.
 3 עוד נכתב שם: רבי ורבי נתן סוף משנה – סוף תקופת התנאים, רב אשי
 4 ורבינא סוף הוראה – סוף תקופת האמוראים, וסימנך – וסימן לדבר,
 5 שנאמר (תהלים עג יז), 'עד אבוא אל מקדשי אל, אבינה לאחרייתם',
 6 תיבת 'מקדשי' מרמזת לרב אשי, ותיבת 'אבינה' מרמזת לרבינא, ותיבת
 7 'לאחרייתם' מרמזת שהם 'סוף הוראה'.
 8 אגב שהובא לעיל גודל הרבצת התורה של רבי חיאי, הגמרא מביאה
 9 ממסירות נפשו של רבה בר נחמני בהרבצת תורה: אמר רב כהנא, אישתי
 10 ו-סיפרו לי רב תמא שהוא בר ברתיה ו-בן בתו דתמא, רבה בר נחמני,
 11 אנב שמרא נח נפשיה – מחמת אימת גזירת המלכות נפטר מן העולם, וכך
 12 היה המעשה, אכלו ביה קורבא כי מלכא – הלשינו עליו אצל המלך,
 13 אמרו לו, אימא חד נברא ביהודאי – יש אדם אחד אצל היהודים, דקא
 14 מבטל תריסר אלפי נברי מישראל, ורחא בקיימא וירחא בסתוא,
 15 מברנא דמלכא – שמבטל שנים עשר אלף יהודים מתשלום מס המלך
 16 חודשיים בשנה, בניסן בקיץ ובתשרי בחורף, ולכן שדרו פריסתקא דמלכא
 17 בתריה, ולא אשכחיה – שלחו שליח מטעם המלך לחפש אחריו ולתופסו,
 18 אך לא מצאו. ערק ואול ו-ברח והלך פומבדיתא לאקרא, ומאקרא
 19 ברח לאנא, ומאנא ברח לשחי, ומשחי ברח לצריפא, ומצריפא ברח
 20 לעינא דמי, ומעינא דמי חזר שוב לפומבדיתא, פומבדיתא אשכחיה
 21 בפומבדיתא מצאו השליח.
 22 הגמרא מספרת איך מצאו: איקלע פריסתקא דמלכא לההוא אושפיזא
 23 דרבה – שליח המלך הוזמן לאכסניה שרבה התחבא שם, מבלי שידע זאת,
 24 קריבו תמא קמיה, ואשקוהו תרי כסי, ודליות לתמא מקמיה – ערכו
 25 לשליח שולחן לסעודה, והשקוהו שתי כוסות, וסילקו את השולחן מלפניו,
 26 הדר פרוציפיה לאחוריה – נתעקמו פניו לאחוריו, שהשדים הממונים על
 27 הזוגות מזיקים למי ששותה בזוגות, ובני הבית לא התכוונו לפגוע בו. אמרו
 28 ליה בעלי האכסניא לרבה, מאי נעביד ליה – מה נעשה לרפואתו, והרי
 29 נברא דמלכא הוא – שליח המלך הוא. אמר להו רבה, קריבו תמא
 30 לקמיה – ערכו לו שוב שולחן, ואשקוהו חד כסא – והשקוהו כוס נוספת,
 31 כדי שיתבטל ממנו ענין הזוגות, ודליותו לתמא מקמיה, ולתמי – ותסלקו
 32 את השולחן מלפניו, שלא יוסיף לשתות, ובכך הוא יתרפא. עקבו ליה קמי,
 33 ואתמי – עשו כעצתו של רבה, ואכן התרפא.
 34 אמר שליח המלך, מידע ודענא דנברא דקא בעינא תמא הוא – יודע אני
 35 שהאיש שאני מבקש נמצא כאן, בחיש אבתריה, ואשכחיה – חיפש אחריו,
 36 ומצאו. אמר לו השליח, אולינא תמא – אני הולך מכאן, ומבטיח אני, דאי
 37 מקטל קמלו ויהא נברא, לא מגלינא – שאף אם יהרגני אם לא אגלה
 38 היכן אתה, אמות ולא אגלה, ואי נגיד מנגיד ליה, מגלינא – אך אם יסרו
 39 אותי, אגלה. אתיוהו לקמיה – הביאו את רבה לפניו, עייליה לאדרונא,
 40 וטריקיה לבבא באנפיה – הכניסו לחדר, ונעל את הדלת בפניו. בעא רחמי
 41 – ביקש רבה רחמים בתפילה, ונעשה נס, פרק אשיתא, ערק ואול לאנא
 42 – נפל קיר החדר, וברח לאגם.
 43 הנה יתיב אנדירא דקולא, וקא גרים – ישב רבה על גזע דקל קצוץ, ועסק
 44 בתורה. שמע דקא מיפלגי במתיבתא דרבינא – שנחלקו בישיבה של
 45 מעלה, לגבי נגע צרעת שנקרא בהרת, אם פהרת קורמת לשער לבן, אם
 46 הלבין העור ואחר כך הלבינו השערות, המנוגע טמא מצורע מוחלט,
 47 ככתוב (ויקרא יג כה) 'והנה נהפך שער לבן בבהרת'. ואם השער נעשה לבן
 48 קודם לבהרת, טהור, שאין זה סימן טומאה. אך כשספק מה היה תחילה,
 49 הבהרת או השער הלבן, נחלקו, תקדוש ברוך הוא אמר שהוא טהור,
 50 וכולהו מתיבתא דרבינא אמרי – וכל הישיבה של מעלה אומרים, שהוא
 51 טמא מספק. ואמרי בישיבה של מעלה, מאן נובח – מי יכריע עם מי
 52 הצדק. וענו, נובח – יכריע בזה רבה בר נחמני, משום דאמר רבה בר
 53 נחמני, אני יחיד בבור בידיעת הלכות נגעים, ואני יחיד בדר בידיעת
 54 הלכות אהלות. שדרו שליחא בתריה – שלחו את מלאך המות, כדי
 55 להביאו לפניו, אך לא הנה מצי מלאך המות למקרב ליה, מדלא הנה
 56 קא פסיק פומיה מנרסיה – לא יכול מלאך המות להתקרב אליו כדי
 57 להמיתו, מפני שפיו לא פסק מלימודו. אדחכי נשב ויקא, ואויש ביני קמי

58 – בתוך כך נשבה רוח, והרעישו בין הקנים, קבר – חשב רבה, גונדא
 59 דפרשי הוא – שזה גודר פרשים המחפשים אחריו. אמר לפני ה' תינה
 60 נפשיה ויהא נברא, ולא ימסר נברא דמלכותא – מוטב לי שאמות, ולא
 61 אמסר ביד המלכות.
 62 כי הנה קא נחא נפשיה – כשהסתלק מהעולם אמר, על השאלה
 63 שנשאלה בישיבה של מעלה, שאף אם ספק אם קדמה הבהרת לשער הלבן,
 64 הדין הוא שהאדם טהור, טהור יצאת בך קול ואמרה, אשירי רבה בר
 65 נחמני, שגופך טהור, ויצאתה נשמתך בטהור – כשאמרת תיבת 'טהור'.
 66 נפל פתקא מרבינא ו-נפל פתק מהשמים) פומבדיתא, ששם היה רבה
 67 ראש הישיבה, ונכתב בו, רבה בר נחמני נתבקש בישיבה של מעלה, נפקו
 68 אפי' ורבה וכולהו רבנן לאיעסוקי ביה – יצאו אביו ורבה וכל החכמים
 69 להתעסק בקבורתו, לא הוו דרעי דוכתיה – אך לא ידעו היכן הוא מונח,
 70 אולו לאנא, הוו צפרי דמטללי קיימי – הלכו לאגם, וראו צפרים
 71 שעומדות באויר ועושות צל בכנפיהם, אמרי החכמים, שמע מינה הנה
 72 הוא – מסתבר שרבה מונח שם, הלכו ומצאו אותו, ספרוהו תלת יומי
 73 ותלתא לילותא – ספרוהו שלשה ימים ולילות, וחשבו שדי בכך, אך נפל
 74 פתקא – נפל פתק מהשמים, שכל הפורש מהספרו יהא בנידוי, ולכן לא
 75 הלכו משם, אלא ספרוהו שבעה יומי – ספרוהו עד סוף שבעת ימי
 76 האבילות, נפל פתקא – נפל פתק מהשמים, לבו לביתכם לשלום.
 77 הגמרא מביאה מעשה נוסף שהיה בעת פטירתו: הווא יומא דנת נפשיה –
 78 ביום שנפטר רבה, דלית וצפא – היתה רוח סערה גדולה בעולם, ודר
 79 לההוא טייא בי רכיבי נמלא, מהאי ניסא דנהר פפא, ושדריה בתר ניסא
 80 – והגביהה סודר ערבי רוכב על גמל, מצד אחד של נהר פפא, והשליכתו
 81 בצד השני. אמר מאי האי – שאל הערבי, מה זאת הרוח. אמרי ליה, נת
 82 נפשיה דרבה בר נחמני – ענו לו, שהיא מחמת שרבה בר נחמני נפטר.
 83 אמר הערבי לפניו יתברך, רבנו של עולם, כולי עלמא דידך הוא, ורבה
 84 בר נחמני דידך – כל העולם שלך הוא ואף רבה בר נחמני הוא שלך, את
 85 דרבה ורבה דידך אתה אוהבו של רבה ורבה אוהב שלך, אמאי קא
 86 מתיבת ליה לעלמא – מדוע אתה מחריב את העולם, נת וצפא – מיד
 87 שתקה הסערה.
 88 אגב שבתחילת דברי האגדה לעיל (פג): עסקה הגמרא בבעלי בשר, מביאה
 89 כאן את המעשה עם רבי שמעון בן חלפתא: רבי שמעון בן חלפתא, בעל
 90 בשר תה – היה בעל בשר, וימא חד הנה חמימא ליה – יום אחד היה לו
 91 חם, הנה סליק ותיב אשינא דטורא – עלה וישב על ראש ההר, אמר לה
 92 רבי שמעון לברתיה ו-לביתו, בתי, הניפי עלי במניפא – עשי לי רוח
 93 במניפה, כדי להקל מהחום, ואני אתן לך בשכר כפרין דידך – אגודות
 94 של בשמים הנקראים נד. אדחכי נשב ויקא – בתוך כך נשבה רוח וציננה
 95 אותו, אמר רבי שמעון, כמא כפרין דידך למי דכי – כמה אגודות של
 96 נדר עלי לשלם לקב"ה, בעליה של רוח זו, על שהשיב עלי את הרוח:
 97 שנינו במשנה: הכל כמנהג המדינה וכו'; הגמרא מבררת מה מרבה תיבת
 98 'הכל'. שואלת הגמרא: תיבת הכל, לאתני מאי – מה היא מרבה. משיבה
 99 הגמרא: לאתני, באתרא דנהני מברך ריפתא, ומשתה אנפול – היא
 100 מרבה, שבמקום שנוהגים לתת לפועלים לפני העבודה לאכול לחם
 101 ולשתות רביעית, דאי אמר להו, קדימו ואיתי לבו – שאם אמר להם בעל
 102 הבית, תגיעו בעלות השחר לפני זמן העבודה, ואתן לכם מאכל ומשקה,
 103 ותתחילו לעבוד מיד בהנץ החמה, אמרו לו – יכולים לומר לו, לא כל
 104 כמינך – אינך יכול להכריחנו להקדים, אלא עליך ליתן מאכל ומשקה אחר
 105 הנץ, כמנהג המדינה:
 106 שנינו במשנה: מעשה כרנן ויחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור וכו';
 107 הגמרא שואלת שלכאורה המעשה סותר את הדין שקדם לו. מקשה
 108 הגמרא: מעשה לסתור – וכי דרך בני אדם שאחר שאומר דבר, מביא
 109 מעשה הסותר את דבריו, שבתחילה אמרה המשנה, שדי שעושה כמנהג
 110 המדינה, ומיד לאחר מכן מביאה שאמר רבי יוחנן בן מתיא לבנו, שלולי
 111 שיתנה עמם, אף אם יערוך לפניו כסעודת שלמה בשעתו, לא יצא ידי
 112 חובתו. מתרצת הגמרא: חסורי מחסרא והכי קתני – יש לבאר את המשנה
 113 כאילו חסרות בה תיבות, ולהוסיף כך, ואם פסק להן בעל הבית מזונות
 114 במקום שנוהגים לתת מזונות גם בלי תנאי,

בבא מציעא. פרק שביעי – השוכר את הפועלים דף פו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס עג רש"י

1 והא דחזינהו לעניה דהו מחרקן לפי שעדיין היה ניכר אי
2 נמי לאחר זמן סיפר לו כך:
3 **אוקמינהו** לפני התיבה. שלשתן כדריש במדרש דבתענית צבור יורדן
4 לפני התיבה שלשה כדכתיב (מטות י) וידי משה כבדים ואחרון
5 וחור וגו':

6 **אחתינהו** לרבי חייא וכוני. ואע"ג דחזי
7 במגילה (דף כז: וס' ד"ס כסאס)
8 אין מורידין לפני התיבה לא מאנשי חיפא
9 ולא מאנשי בית שאן שקורין לאלפין
10 עינין ולעינין אלפין ור' חייא לא היה
11 יכול לומר ודכתיב כדאמר התם ה"מ
12 חיבא דאפסר באחר הקא לא היה אפשר
13 באחר: ר"ב שמעון בן חלפתא בעל בשר
14 היה. משום ר' אלעזר בר' שמעון דהיה
15 בעל בשר נקט נמי האי עובדא ומה
16 שהמתין עד כאן לפי שכל דבר דבוק
17 לחבירו עד כאן:
18 **דאי** אמר להו קדימו ואיתי לכו אמרו
19 ליה לא. פי' אי אמר קדימו
20 להשכים מעלות השחר דאיתי לכו
21 ריפתא ואנפקא ולא תתבטלו ממלאכתכם
22 אמרי ליה לא אלא בהנך החמקה נאכל
23 ואח"כ נעשה מלאכתנו ואית ספרים
24 דגרסי דאי אמרי להו קדימו ואיתי בתריכו
25 אמרי ליה לא וה"פ פועלין היה להם
26 לאכול ריפתא או אנפקא בביתו של
27 בעה"ב קודם שיעשו מלאכה ואם אמר
28 להם אל תתבטלו אלא לכו עתה בשדה
29 כל זמן שאין המאכל מוזמן ושם אביא
30 לכם ריפתא ואנפקא אמרי ליה לא אלא
31 עתה נאכל בבית וכן לגרסא ראשונה יש
32 לפרש כן:

נראץ

לכן קודם לבהרת טהור ספק הקב"ה אמר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא ואמרי
מאן נזכח נזכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות
שדרו שליחא בתריה לא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה מדלא הוה קא פסיק פומיה
מגרסיה אדהכי נשב ויקא ואויש ביני קני סבר גוגדא דפרשי הוא אמר תינח נפשיה דההוא
גברא ולא ימסר בידא דמלכותא כי הוה קא ניהא נפשיה אמר טהור טהור יצאת בת קול
ואמרה אשריד רבה בר נחמני שגופא טהור ויצאתה נשמתך בטהור נפל פתקא מרקיעא
בפומיבתא רבה בר נחמני נתבקש בשיבה של מעלה נפקו אפי' ורבא וכולהו רבנן לאיעסוקי
ביה לא הוו ידעי דוכתייה אולו לאגמא חזו צפרי דמטללי וקיימי אמרי שמע מינה התם הוא
ספרוהו תלתא יומי ותלתא לילותא נפל פתקא כל הפורש יהא בנידוי ספרוהו שבועה יומי
נפל פתקא לכו לבייתכם לשלום ההוא יומא דנח נפשיה דלייה זעפא ודרי לההוא טיעא כי
רכיב גמלא מהאי גיסא דנהר פפא ושדריה בהך גיסא אמר מאי האי אמרי ליה נח נפשיה
דרבה בר נחמני אמר לפניו רבונא של עולם כולי עלמא דידך הוא ורבה בר נחמני דידך את
דרבה ורבה דידך אמאי קא מחרכת ליה לעלמא נח זעפא רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר
הוה יומא חד הוה חמומא ליה הוה סליק וייתיב אשינא דטורא אמר לה לברתיה בתי הגיפי
עלי במניפא ואני אתן ליד כפרין דגנר אדהכי נשבא זיקא אמר פמה כפרין דגנר למרי דיכי:
הכל כמנהג המדינה וכו': הכל לאתוויי מאי לאתוויי באתרא דנהיגי מברך ריפתא ומשחה
אנפקא דאי אמר להו קדימו ואיתי לכו אמרו לו לא כל כמנינך: מעשה ברבן יוחנן בן מתאי
שאמר לבנו צא וישכור וכו': מעשה לסתור חפורי מחסרא והכי קתני ואם פסק להן מונוות
ריבה

ה"ג חכים איתקרי רבי לא אתקרי: **ספרא דאדם הראשון**. שהראהו הקב"ה דור
דור וסופריו דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו: **רבי ורבי נתן** סוף המשנה. כל
זה כתוב לשם: **סוף המשנה**. סוף תנאים עד ימיתן אמרו איש את דבריו בבית
המדרש וזוהי תלמידים גורסים שמועה שמועה לכדה ולא היו מסכתות סדורות
וסדר וקבץ על הסדר והם כללו האמור
בדורות שלפניהם וסדרו את המסכתות
ואחריהם לא יוסיפו אלא מעט: **סוף**
הנראה. סוף כל האמוראין עד ימיהם לא
היתה גמרא על הסדר אלא כשהיתה
שאלה נשאלת בטעם המשנה בבית
המדרש או שאלה על מעשה המאורע בין
ממון או איסור ודיותר כל אחד ואחד אומר
טעמו ורב אשי ורבינא שידרו שמועות
אמוראין שלפניהם וקבעו על סדר
המסכתות כל אחד ואחד אצל המשנה
הראויה ותשנויה לה והקשו קושיות שיש
להשיב ופירוקים שראוים לתרץ הם
האמוראים שעמדם וקבעו הכל בגמ' בגון
איתיביה מיתבי ורמיהא איבעיא להו
ותרצוהו שיעליהן מה ששיירו אותן
שלפניהן ואותן שאמרו לפניהם הקושיות
ותתירוהו שיעליהם לא קבעום בגמ' על
סדר המסכתות והמשנה שסידר רבי ובא
רב אשי ורבינא וקבעום: **וסמך** עד
אבוא אל מקדשי אל. מקדשי סימנא דרב
אשי אביה סמנא דרבינא לאחריהם סימן
סוף הוראה: **רבה בר נחמני**. בר פלוגתיה
דרב יוסף: **אנב שמרא נח נפשיה**. מחמת
אימת מלכות מת: **דקא מכבול וכו'**.
שנקבצו אליו בניסן ותשרי לשמוע דרשות
של פסח ושל חגים וכשמבקשין שלוחי
המלך לגבות הפס גולגולת של כל חדש
וחדש אינם נמצאים בבתיהם: **פריסתקא**.
שליח: **איכלע פריסתקא**. ללח באותו
פונדק שהיה רבה נחבא בו: **אשקנה תרין**
כפי ודליות לתבא. ושרים הממונים על
הדוגות מוזקין את השוטה וזוגת ובני הבית
לא נתקונו לכה: **אמרו לו בני הפונדק**
לרבה. מאי נעביד: **נגדי כנעני**. לי. ואם
יחסרנו ביסורים אגלה: **וטרקיה לבבא**.
סגר הדלת: **פרק אשיתא**. נפלה החומה:
אנידרא דרקלא. על גזע דקל קצוץ: **אם**
בהרת קדמה לשער לכן טמא. דשער לכן
שפירח בו הוא סימן לטומאה כדכתיב ויחל
(י) והנה נחפץ שער לכן בבהרת: **טהור**. לפי
מה שכתוב בתורה: **גוגדא**. גודל של פרשים
שמחפשיין אחריה: **בפומיבתא**. והוא ראש
ישיבה בה: **מטללי**. עושין צל בכנפיהן: **דלי**
זעפא. גבה רוח סערה: **את דרבה**. אתה
עובדו של רבה: **רבי שמעון בן חלפתא**
כו'. משום דאיידי ברישא דאנדאא כבעלי
בשר נקט לה: **כפרין דגנר**. אגודות של
גנר והוא עשוי כשיבולי: **למרי דיכי**.
לבעליי של רוח זה: **אנפקא**. כלי מחזיק
רביעית: **מעשה לסתור**. וכי דרך בני אדם
להביא מעשה על דבריו לסתור דקתני
ברישא הכל כמנהג המדינה ותנא מעשה
אפילו אתה עושה להם כסעדות שלמה כו':
ריבה

עד בבא מצינא. פרק שביעי – השוכר את הפועלים דף פו עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

נראין באוכלין ושותין. ובסדר אליהו רבה קטני לא באותו שאומר נראין
באוכלין ושותין אלא אוכלין ושותין ממש מפני כבודו של אברהם
ופליגא אדקא: **חזייה** להקב"ה דקאי אבבא. והיינו דכתיב (בראשית יח) אל נא
תעבור מעל עבדך הלא משמע שהשכינה היה רוצה להסתלק מעל אברהם
ובמפנין (סנהדרין ק"ה) משמע שלפי שרצה

אברהם לילך לקראת אורחים ולהכניסם
אמר להקב"ה להמתין עד שיכניס אותן
וידרשין מיניה גדולה הכנסת אורחין
מהקבלת פני השכינה וקאמר נמי התם
בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר
ודם מדת בשר ודם אין קצץ יכול לומר
לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו
בהקב"ה כתיב אל נא תעבור: **ההוא**
דאמא לשוברה ללוט. ותימיה דאמרין
בבראשית רבה (פרשה ט) דאין מלאך אחד
עושה שתי שליחות ויש לומר דבאן לא
עשה מיכאל בשליחות אחת כי אם מעשה
אחד שבישר את שרה ובשהלך משם
לקדום אז הותקלה שליחות אחרת ודקא
במקום אחד אין עושה ב' שליחות וביד'
(סנהדרין ק"ה) יש שרפאל בא להציל את לוט
ורפואת אברהם אינה נכרת ואפילו בא
כמו כן לרפואת אברהם חשיב הכל
שליחות אחת דרפואה והוצלה ענין אחד
הוא הקשה ה"ר אלקנה הא משמע
לישנא דקרא ששניהם הצילוה דכתיב
(בראשית יט) ויחזיקו האנשים בידו וכתיב
ויצאיהו ויחזיקוהו מחזיק לעיר וכתיב
בתריה שאמר ליה מלאך שבא להפוך את
סדום כי לא אוכל לעשות דבר עד באך
שמה ויש לומר ששניהם הוציאוהו חוץ
לעיר ומיכאל הלך עמו עד צוער וגבראל
היה מצדה אותו למרה:

למה

ריבה להן ומעשה נמי בר' יוחנן בן מתאי שאמר לבנו
צא שכור לנו פועלים הלך ופסק להן מזונות וכשבא
אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להן בסעודת
שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני
אברהם יצחק ויעקב למימרא דסעודתא דאברהם אבינו
עדיפא מדשלמה והכתיב ויהי להם שלמה ליום אחד
שליש בור סולת וששים בור קמח עשרה בור בריאים
ועשרה בור רעי ומאה צאן לבד מאל וצבי ויחמור
וברבורים אבוסים ואמר גוריון בן אסמיון משמיה דרב
הללו לעמילן של טבחין ור' יצחק אמר הללו לצקי
קריה ואמר ר' יצחק אלף נשים היו לשלמה כל אחת
ואחת עשרה לו בביתה כך מאי טעמא זו סבורה שמא
אצלי סועד היום וזו סבורה [שמא] אצלי סועד היום
ואילו גבי אברהם כתיב ואל הפקר רץ אברהם ויפח בן
בקר רך וטוב ואמר רב יהודה אמר רב בן בקר אחד
רך שנים וטוב שלשה התם תלתא תורי לתלתא גברי
הבא לכל ישראל ויהודה שגאמר יהודה וישראל רבים
בחול אשר על (שפת) הים מאי ברבורים אבוסים אמר
רב שאובסים אותן בעל כרחן וישמאל אמר שאבוסים
ועומדים מאליהם ורבי יוחנן אמר מכיין תור ממרעיתו
בדלא אנים ותרנגולת מאשפתה בדלא אגיסא אמר רבי
יוחנן מוכר שפכהמות שור מוכר שבעופות תרנגולת
אמר אמימר ונתא אוכמתא בי בטניא דמשתבחה בני
עצרי דלא מציא פסיוא קניא ואל הפקר רץ אברהם

ריבה להן. יותר על המנהג דכין דלא צריך לאתנוגי ואנתי. מוזני יתירי קאמר:
הללו. הקמח והסולת: לעמילן של טבחין. חלות עשויות לכסות פי הקדרות
לשאוב וזהמת התבשיל: הללו. הבקר והצאן המנוגין בזה הפסוק: לצקי. קריה
אינו אלא למין מאכל ששמו צקי קריה אשרירי בלע"ז: ברבורים. תרנגולין:
שאובסים אותן בעל כרחן. ותובין להם
מאכל בפיהם בחוקה: שור: בדלא
אנים. שלא עשה מלאכה: בדלא אגיסא.
בגידול אפרוחין: ונתא. תרנגולת: פמניא.
המפסמת בבית לשון אחד בטניא בעלת
כרס: דמשתבחה בי עצירי. בין הגיות
ואוכלת החרצנים: דלא מצי פסיוא קניא.
שאינה יכולה לפסוע קנה מרוב שמנה:
קמא קמא דמסא. ראשון שמוגיע לאכול
שגמור ביטול: לשונות בחדל. מעדן
מלכים ושרים הוא: מאת ה'. כגון שלום
הגיו בעצמו: ויפח נא מעט מים. על ידי
שליח: וכו' לשלש. שלש מתנות שניתנו
להם במדבר על ידי משה ואהרן: וכו'
לעמוד ענין. עומד עליהם תמיד דכתיב:
(מלכים יד) ויגבר עומד עליהם: לכאורה של
מרים. היינו נמי והכית בצור ובעמוד ענין
פליגי: ורחצו רגליכם והשגנו תחת העין.
שלא יכניס ע"ז בתוך ביתו שהענינים
רגילין להשתחוות לאבק רגליהן והן נדמו
לו בערבים: כך יצא ממנו ישמעאל
ממך נא הרגיל לעשות כן: הוציא חמה
מנתיקת. להורית חמה בכח שלא יהו
עוברי דרכים מנוגים: תמן אמרי. בארץ
ישראל: כיון דהוא הקדוש ברוך הוא:
דקא אסר. אברהם את מילתו ושרי אמר
לאו אורח ארעא למיקם הבא: היינו.
דמיעקרא פתיב נצבים עליו ולבסוף פתיב
וירץ לקראתם: דקא נמי. וחד הוא דאזיל
להפך סדום:

קטרי

אמר רב יהודה אמר רב בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה ואימא חד דאמרי אינשי רביד וטב א"כ לכתוב רך טוב מאי וטוב
ש"מ לדרשה אימא תרי מדרש לדרשה רך נמי לדרשה מתיב רבה בר עולא ואיתימא רב הושעיא ואיתימא רב נתן ברבי הושעיא
ויתן אל הנער וימחר לעשות אותו כל חד וחד יהביה לנער חד ויפח חמאה וחלב וכן הפקר אשר עשה ויתן לפניהם דקמא קמא
דממא אייתי לקמיהו ולמה לי תלתא תסגי בחד אמר רב תנן בר רבא בדי להאכילן שלש לשונות בחדל אמר רבי תנחום בר
חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל להם מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו להם ואכלו
סלקא דעתך אלא אימא נראו כמי שאכלו ושתו אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה
הקב"ה לבניו בעצמו וכל [מה] שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח ואל הפקר רץ אברהם ויוח נסע מאת ה'
ויפח חמאה וחלב הנני מממיר לכם להם מן השמים והוא עומד עליהם תחת העין הנני עומד לפניך שם על הצור [וגו'] ואברהם
הולך עמם לשלחם ור' הולך לפניהם וימם יפח נא מעט מים והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ופליגא דר' חמא בר'
חנינא דאמר ר' חמא בר' חנינא וכן תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה וכו' לשלשה בשכר חמאה וחלב וכו' למן בשכר והוא
עומד עליהם וכו' לעמוד הענין בשכר יפח נא מעט מים וכו' לכאורה של מרים יפח נא מעט מים ורחצו רגליכם אמר רבי ינאי
ברבי ישמעאל אמרו לו ובי בערביים חשדנו שהם משתחווים לאבק רגליהם כך יצא ממנו ישמעאל וירא אליו ה' באלוני ממרא
והוא יושב פתח האוהל כחום היום מאי כחום היום אמר רבי חמא בר' חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה
ובא הקב"ה לשאול באברהם הוציא הקב"ה חמה מנתיקתו בדי שלא ימריח אותו צדיק באורחים שדריה ללעיזו למיפך לברא
נפק ולא אשכח אמר לא מהימנא לך היינו דאמרי תמן לית הימנותא בעברי נפק איהו חזייה להקדוש ברוך הוא דקאי אבבא היינו
דכתיב אל נא תעבור מעל עבדך כיון דהוא דקא אסר ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הבא היינו דכתיב וישא עיניו וירא
והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מעיקרא אתו קמו עליה כי חזיוהו דהיה ליה צערא אמרו לאו אורח ארעא
למיקם הבא מאן ניהו שלשה אנשים מיכאל ורפאל מיכאל שבא לבשר את שרה רפאל שבא לפא את אברהם גבראל
אזל למהפכיה לסדום והא פתיב ויבאו שני המלאכים סדומה בערב דאזל מיכאל בהדיה לשוברה ללוט דיקא נמי [דכתיב] ויהפוך
את הערים האל ולא פתיב ויהפכו שמע מינה מאי שנא לגבי אברהם דכתיב בן תעשה פאשר דברת ומאי שנא לגבי לוט דכתיב

ויפצר

לדרשה מוכח שאף ר'ך בא לדרשה.
שואלת הגמרא: מתיב ו-הקשהו ר'ה בר עולא, ואיתימא – ויש אומרים,
הקשה זאת רב הושעיא, ואיתימא – ויש אומרים, שהקשה זאת רב נתן
ברבי הושעיא, הרי נאמר בהמשך (בראשית יח ז), 'ויתן אל הנער, וימחר
לעשות אתו', לשון חידו, משמע שהיה רק בן בקר אחד. עונה הגמרא: כל
חד וחד יתביה לנער חד – כל אחד מהפרים נתן לנער אחר להכינו, אך
היו שלושה.
שואלת הגמרא: הרי נאמר בהמשך (שם יח ח), 'ויקח חמאה וחלב וכן
הפקר אשר עשה, ויתן לפניהם', משמע שהיה רק אחד. עונה הגמרא:
דקמא קמא דממאי, איתיי לקמיהו – ראשון ראשון, שנגמר בישולו
והגיע לכלל אכילה, הביאו לפניהם.
שואלת הגמרא: ולמה לי תלתא, תסגי בחד – מדוע הכין שלושה בני בקר,
ולא הספיק אחד לשלושה אנשים. משיב רב חנן: אמר רב נתן בר רבא, ברי
להאבילין שלש לשונות של בקר בחדל, שהוא מעדן מלכים ושרים.
הגמרא מבארת שיש ללמוד הנהגת דרך ארץ מהמלאכים שהיו אצל
אברהם: אמר רבי תנחום בר חנילאי, לעולם אל ינשה אדם מן המנהג
הנהוג במקום שהגיע אליו, שיתיר משה רבינו עזלה למרום לקבל את
התורה, ושהה שם ארבעים יום, ולא אכל לחם, כיון שכך נהוג במרום,
שאין בו אכילה, וכן מלאכי השדרת ירדו למטה לעולם הזה, לאהל אברהם
אבינו, ואכלו לחם, כנהוג בעולם הזה.
מקשה הגמרא: 'ואכלו' סלקא דעתך – וכי עולה בדעתך שהמלאכים
אכלו. משיבה הגמרא: אלא אימא – אלא אמור, נראה – שעשו עצמם
כמי שאכלו ושתו.
הגמרא מבארת לאיזה שכן זכה אברהם על הכנסת המלאכים: אמר רב
יהודה אמר רב, כל מה שעשה אברהם אבינו למלאכי השדרת בעצמו,
ולא על ידי שליח, עשה אף הקדוש ברוך הוא לבניו כביכול בעצמו, וכל
מה שעשה אברהם על ידי שליח, עשה אף הקדוש ברוך הוא לבניו
על ידי שליח.
נאמר בפסוק (בראשית יח ז), 'ואל הפקר ר'ן אברהם, ויקח בן בקר',
בעצמו, וכנגד זה נאמר (במדבר יא לא), 'ורח נסע מאת ח', ויגזו שלום
מן הים', שהקב"ה בעצמו כביכול הפריך להם את השלום.
וכן נאמר (בראשית יח ח), 'ויקח חמאה וחלב וגו' ויתן לפניהם' – בעצמו,
וכנגד זה נאמר (שמות טו ד), 'הנינו מקמיר לכם לחם מן השמים',
שהקב"ה בעצמו כביכול נתן את המן לישראל.
וכן נאמר (בראשית יח ח), 'והוא עמד עליהם תחת העץ', שבעצמו עמד
לפניהם, וכנגד זה אמר הקב"ה למשה (שמות יז ו), 'הנינו עמד לפניך שם
על הצור בחרב, והבית בצור, ויצאו ממנו מים', שהקב"ה עמד בעצמו לפניו.
וכן נאמר (בראשית יח טו), 'ואברהם הלך עמם לשלום', שליוו אותם
בעצמו, וכנגד זה נאמר ביציאת מצרים (שמות יג כא), 'וזה הלך לפניהם
יומם', שכביכול בעצמו ליוו אותם.
ואילו מים שלא נתן להם בעצמו, כמו שכתוב (בראשית יח ד), 'קח נא
מעט מים', והיינו על ידי שליח, כנגד זה אמר הקב"ה למשה (שמות יז ו),
'והבית בצור, ויצאו ממנו מים, ושתה העם', שנתן לישראל מים על ידי
שליח.
הגמרא מביאה שיטה החולקת במהות השכר שזכה אברהם לזרעו מחמת
הנהגתו: ופליגא דרבי חמא ברבי חנינא – ונחלק רב יהודה בשם רב על
רבי חמא ברבי חנינא, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, וכן תנא דבי רבי
ישמעאל – וכן שנו ברייתא בבית מדרשו של רבי ישמעאל, בשכר שלשה
מעשים של אברהם, וכן זרעו לשלשה דברים במדבר. בשכר שנתן
למלאכים חמאה וחלב, וכן זרעו לקח. ובשכר 'והוא עמד עליהם', וכן
זרעו לעמוד העץ שהיה עומד עליהם תמיד, ככתוב (במדבר יד יד) 'שמעו
כי אתה ח' בקרב העם הזה וגו' ונגנך עמד עליהם, ובשכר 'קח נא מעט
מים', וכן זרעו לבארה של מרים.
הגמרא משיבה לבאר את מעשה אברהם אבינו עם המלאכים: נאמר
בפסוק (בראשית יח ד), שאברהם אמר למלאכים, 'קח נא מעט מים,
ורחצו רגליכם'. אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל, אמרו לו המלאכים
לאברהם, ובי עבריים חשרתנו – וכי חשדת בנו שאנו ערבים, שהם
משתתפים לאבק רגליהם, ולכן בקשת מאיתנו לרחוץ את רגלינו, הלא
כבר יצא ממנו – ממך – ישמעאל, הנהג להשתוות לאבק רגלי.

ר'ה לתת לתן יותר מהנהוג, ומעשה נמי – וכן היה מעשה ברבי יוחנן בן
מתיא, שאמר לבנו, צא שכור לנו פועלים, וקח בנא פסק – התנה שיתן
לתן מזונות, ובשכר אצל אביו וסיפר לו זאת, אמר לו אביו, בני, כיון
שהתנית לתת להם מזונות, אפילו אתה עושה לתן פסעודת שלמה המלך
בשעתו – כשישב על כסא, לא יצאת ידי חובתך עמך, כיון שהן בני
אברהם יצחק ויעקב, והסעודה שערך אברהם אבינו למלאכים היתה
גדולה יותר מסעודת שלמה המלך.
שואלת הגמרא: למימא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה –
וכי סעודת אברהם היתה גדולה יותר מסעודת שלמה, והכתיב (מלכים א'
ה ב-ג), 'ויהי לחם שלמה ליום אחד, שלשים בר סלת וששים בר קמח.
עשרה בקר בראים, ועשרה בקר רעי, ומאה צאן, לבד מאיל וצבי
והחמר ובקרים אבוסים'. ואמר גריון בן אסמון משמיה ו-משמו דרב,
הקמח והסולת הללו, הם רק לעמילין של פקחים – לעשות עיסה לכסות
את פי הקדירה, כדי שתשאב את הוזהמה של התבשיל, אך לאכילה נצרך
הרבה יותר קמח וסולת. ורבי יצחק אמר, הבקר והצאן הללו, הם רק
לציצי קדירה – להטעים את התבשיל, אך לאכילה נצרך הרבה יותר בשר.
ואמר רבי יצחק, אלף נשים היו לו לשלמה המלך, וכל אחת ואחת מהן
עשתה ו-הכניה לו בבייתה כך – כפי שמתואר בפסוק. מבררת הגמרא:
מאי מעמא – מדוע הכניה כל אחת מהנשים כך. ומבארת: כיון שאשה זו
סבורה שמה אצלי סועד שלמה המלך היום, וכן זו סבורה [שמה] אצלי
הוא סועד היום, וכן כל אלף הנשים.
מסיימת הגמרא את השאלה: ואילו לנבי אברהם כשבאו אליו המלאכים
שהיו נראים כעבריים כתיב (בראשית יח ז), 'ואל הפקר ר'ן אברהם, ויקח
בן בקר רך טוב, ואמר רב יהודה אמר רב, ממה שלא נכתב בפסוק ויקח
בן בקר בלבד יש לדרוש, מה שנאמר 'בן בקר' היינו אחר, וממה שנאמר
'רך', שמיותר הוא, לומדים שהיו שנים, וממה שנאמר 'טוב', שאף הוא
מיותר, לומדים שהיו שלשה, נמצא שאברהם הכין רק שלשה בני בקר,
פחות מסעודת שלמה.
מתרצת הגמרא: הנה, תלתא תורי לתלתא גברי – שם, אצל אברהם,
שלשת השוורים היו עבור שלשה אנשים, ואילו הקא – כאן, אצל שלמה,
הסעודה היתה לכל ישראל ויהודה, שכן נאמר (מלכים א' כ ד), 'ויהיה
וישראל רבים כחול אשר על שפת' הים לרב, אכלים ושתים ושמחים'.
הגמרא מבארת את הפסוק לגבי סעודת של שלמה. שואלת הגמרא: מאי
ו-מהו 'ברקרים אבוסים'. עונה הגמרא: אמר רב, תרגולים שאובקים
אותן בעל ברקן – שמאכלים אותם בכפיה. ושמאול אמר, תרגולים
שאובקים ועומדים מאליהם, שאכלו מעצמם הרבה מאד עד שנעשו
מפוטמים. ורבי יוחנן אמר, מביאין תור ו-שורו מפרעיות ו-ממקום
המרעה, ברלא אנים – שלא אנסוהו למלאכה, ותרגולת מביאים
מאשפתה – מהאשפה שאוכלת ממנה, ברלא אנים – שלא הוצרכה
לגדל אפרוחים, ואתם אובסים.
ומוסיף רבי יוחנן: אמר רבי יוחנן, המוכח ו-הטוב ביותרו שפכהמות
לאכילה, הוא השור, והמוכח שפכהמות היא התרגולת.
אמר רבי יוחנן, 'ברבורים אבוסים' הכוונה היא לוגתא אוכמתא בי כטניא,
דמשתתהא בני עצרי – תרגולת שחורה בעלת כרס גדולה, המסתובבת
בין הגיתות שדורכים בהם ענבים ליין, ואוכלת את החרצנים, ברלא מציא
פסיא קניא – שאינה יכולה לפסוע ולעבור על קנה מרוב שומנה.
הגמרא חוזרת לברר את דרשת רב יהודה בשם רב לגבי מספר העגלים
שהכין אברהם אבינו למלאכים: נאמר בפסוק (בראשית יח ז), 'ואל הפקר
ר'ן אברהם ויקח בן בקר רך טוב, אמר רב יהודה אמר רב, מה שנאמר
'בן בקר' היינו אחר, ומה שנאמר 'רך', מוסיף שהיו שנים, ומה שנאמר
'טוב', מוסיף שהיו שלשה, נמצא שהכין שלשה בני בקר.
שואלת הגמרא: ואימא חד – שמה היה רק אחד, וזה שנכתב 'רך טוב' הוא
בראמי איש – כפי שרגילים לומר על שור מובחר, רבין ורב – שהוא
רך טוב. מתרצת הגמרא: אם בן, לכתוב הפסוק, ויקח בן בקר רך טוב
בלי ויין, מאי – מה מוסיף בכך שכתב 'טוב', שמע מינה לדרשה – ללמד
שהיה בן בקר נוסף.
שואלת הגמרא: אימא תרי – נאמר שהביא רק שנים, שכן 'רך' מפרש את
ויקח בן בקר, ורק 'טוב' עם יתור ו', מלמד שהיה בן בקר נוסף, ומנין שהיו
שלשה. עונה הגמרא: מד'טוב' לדרשה 'רך' נמי לדרשה – כיון ש'טוב' בא

זְמַנְתָּי, דְּלֹא מוֹתִיב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִקְאָמְרָה אִיְהִי – וְלֹא אִמֵּר
הַקֹּב"ה כְּפִי שֶׁשֶׁרָה אִמְרָה.
עוֹנָה הַגִּמְרָה: תָּנֵא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, גְּדוֹל הַשְּׁלוֹם, שְׁאִפִּילוּ הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא שְׁנֵיה בּוֹ לומר לֹא כְּדַבְרֵי שֶׁרָה מִחֲמַתּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שם יח יב),
'וְתִצְטָק שְׁרָה בְּכִרְפָּה וְגו', אַחֲרֵי בְּלִית הַיְתָה לִי עֲדָתָה, וְאֲדִינִי זָקֵן, וִישׁ
בּוֹז בּוֹזִין לֵאבְרָהֶם, וְכַתִּיב שֶׁהַקֹּב"ה אִמֵּר לֵאבְרָהֶם (שם יח יג), 'וַיֹּאמֶר ה'
אֵל אֲבִרְהָם וְגו' לָמָּה זֶה צָחָק שֶׁרָה לֵאמֹר, הֲאֵפֶּה אֲמַנָּם אֵלֶּי, וְאֲנִי זְקֵנָתִי,
וְלֹא אִמֵּר לוֹ שֶׁאִמְרָה יֵאֲדִינִי זָקֵן, מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם.
הַגִּמְרָה דּוֹרֶשֶׁת מַעֲנִין לִידֶתָהּ שֶׁל יִצְחָק: נִאֲמַר בַּפְּסוּק (שם כז ז), 'וְהָאֲמֵר,
מִי מִלֵּל לֵאבְרָהֶם הַיְנִיקָה בְּנִים שְׁרָה, כִּי לִדְחִיתִי בֶן לְזָקֵנִי, שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָה:
מִדּוּעַ כָּתוּב 'וַיְנִיקָה בְּנִים' לְשׁוֹן רַבִּים, כְּמָה בְּנִים הַיְנִיקָה שְׁרָה, וְהִרִי גוֹלָד
לֹה רַק יִצְחָק.
מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָה: אֲמֵר רַבִּי לִוִי, אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁנֵמֵל ו-הַפְּרִישׁ אֲבִרְהָם אֵת
יִצְחָק בְּנֵו מִלִּנְיָו, עֲשֵׂה סְעוּדָה גְּדוֹלָה, הִיוּ כָּל אוֹמֵת הַעוֹלָם מְרַנְּנִים
(ו-מִלְעִיזִים) וְאוֹמְרִים, רֵאִיתֶם זָקֵן וְזָקָה – אֲבִרְהָם וְשֶׁרָה, שֶׁהִבְיָאוּ אֶסְפִּי
מִן הַשָּׁוֶן ו-לֵדל שְׁמוּטָל לִבֵּד בְּשׁוּק, וְאִין יִדְעוּ מִי הֵם אֲבִי וְאִמּוֹ, וְהַמְצָאוּ
אוֹסִפּוֹ אֶל בֵּיתוֹ, וְאוֹמְרִים עֲלֵיו בְּנֵינֵי הוּא, וְלֹא עוֹד, אֵלֶּי שְׁעוֹשִׁין מִשְׁתָּה
גְּדוֹל כְּדִי לְהַעֲמִיד ו-לְקַיֵּם דְּבָרֵיהֶם. מִה עֲשֵׂה אֲבִרְהָם אֲבִינֵנו כְּדִי
לְהַפְרִיךְ אֶת דְּבָרֵיהֶם, הֲלָךְ וְיִזְמֵן אֵת כָּל גְּדוֹלֵי הָדוֹר לְמִשְׁתָּה, וְשֶׁרָה אֲמַנּוּ
וְיִמְנָה לְמִשְׁתָּה אֵת נְשׁוֹתֵיהֶם, וְכָל אֶחָת וְאֶחָת הִבְיָאָה אֵת בְּנָה עִמָּה,
וְיִמְנִיקָתָהּ אֵת הַבִּיָּאָה, וְנַעֲשֶׂה נָם בְּשֶׁרָה אֲמַנּוּ, וְנִפְתָּחוּ דְרִיחַ בְּשֵׁנֵי
מַעֲיָנוֹתָהּ, וְהַיְנִיקָה אֵת בְּנֵיהֶם.
אֵךְ וְעֲדִין הִיוּ מְרַנְּנִים וְאוֹמְרִים, אִם אֲמַנָּם שְׁרָה הִבְתַּת תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵךְ,
אֵךְ אִין זֶה רֵאִיָּה שֶׁאֲבִרְהָם שְׁהוּא בֶן מֵאָה שָׁנָה יוֹלִיד, וְאוֹלִי הוּא בְּנָה שֶׁל
שֶׁרָה וְלֹא שֶׁל אֲבִרְהָם. מִדֵּי נִהְפֵךְ קְלָסְתָּר פְּנִים שֶׁל יִצְחָק, וְנִהְפֵךְ
(ו-נִנְעֶשֶׂה דּוֹמָה) לֵאבְרָהֶם, פְּתָחוּ בּוֹלָם וְאֲמַרְוּ (שם כד יט), 'אֲבִרְהָם
הוֹלִיד אֵת יִצְחָק'.
הַגִּמְרָה מוֹסִיפָה מִה קֶרָה כְּשִׁיחָק נַעֲשֶׂה דּוֹמָה לֵאבְרָהֶם: עַד אֲבִרְהָם, לֹא
הָיָה זְקָנָה, לֹא הָיָה שִׁינוֹי בְּמִרְאָה חֻזָּק מִהֲצַעֲרִי, וְכִין שִׁיחָק נַעֲשֶׂה דּוֹמָה
לֵאבְרָהֶם, מֵאֵן הָתָה בְּעֵי לְמִשְׁתַּעֲי בְּהָרִי אֲבִרְהָם, מִשְׁתַּעֲי בְּהָרִי יִצְחָק –
מִי שֶׁרָצָה לְדַבֵּר עִם אֲבִרְהָם, דִּיבֵר עִם יִצְחָק, וְכֵן בְּהָרִי יִצְחָק מִשְׁתַּעֲי בְּהָרִי
אֲבִרְהָם – מִי שֶׁרָצָה לְדַבֵּר עִם יִצְחָק, דִּיבֵר עִם אֲבִרְהָם, כִּין שֶׁלֹּא יִכְלֹ
לְהַבְחִין בִּינֵיהֶם. אֲתָא ו-בֵּא אֲבִרְהָם, בְּעָא רַחֲמֵי וְהָהּ זָקָה – בִּיקֵּשׁ
רַחֲמִים בְּתַפִּילָתוֹ וְנַעֲשֶׂה שִׁינוֹי בְּמִרְאָה חֻזָּק מִהֲצַעֲרִי, שְׁנֵאֲמַר (שם כד א),
'וְאֲבִרְהָם זָקֵן בָּא בְּיָמָיו'.
אֲגַב שֶׁהִתְבָּאָר תַּפִּילָתוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם עַל זָקָנָה, מְבִיאָה הַגִּמְרָה תַּפִּילָת יַעֲקֹב
עַל חוּלִי קוֹדֵם מִיָּתָה: עַד יַעֲקֹב, לֹא הָתָה חוּלִישָׁא – לֹא הָיוּ חוּלִים קוֹדֵם
מִיָּתָה, אֲתָא ו-בֵּא יַעֲקֹב, בְּעָא רַחֲמֵי, וְהָתָה חוּלִישָׁא – בִּיקֵּשׁ רַחֲמִים
בְּתַפִּילָתוֹ, וְנַעֲשֶׂה שִׁיחָיו חוּלִים לְפָנֵי הַמִּיָּתָה, שְׁנֵאֲמַר (שם מו א), 'וַיֹּאמֶר
לְיוֹסֵף הִנֵּה אֲבִיךָ חָלָה'.
וּמְבִיאָה הַגִּמְרָה שְׁגֵם מֵאֲלִישַׁע נַעֲשֶׂה שִׁינוֹי בְּסֹדֵר הַבְּרִיאָה: עַד דְּאֲתָא
אֲלִישַׁע, לֹא הָתָה דְּחָלִישׁ וְאֲתַפַּח – עַד שֶׁהִגִּיעַ אֲלִישַׁע, לֹא הָיָה אָדָם
שֶׁהִתְרַפָּא מִמַּחֲלָתוֹ, אֲתָא ו-בֵּא אֲלִישַׁע, בְּעָא רַחֲמֵי וְאֲתַפַּח – בִּיקֵּשׁ
רַחֲמִים בְּתַפִּילָתוֹ, וְהִבְרִיא מִמַּחֲלָתוֹ, שְׁנֵאֲמַר (מלכים ב' יג יד), 'וְאֲלִישַׁע
חָלָה אֵת חָלָיו אֲשֶׁר יָמֹת בּוֹ, מִכָּלֵל דְּחָלָה חָלִי אַחֲרִיתִי – מוֹכַח מִכָּר,
שֶׁחָלָה עוֹד מַחֲלָה אַחֶרֶת שֶׁלֹּא מֵת בָּהּ.
הַגִּמְרָה מְבִאָרֶת מַחֲמַת מִה חָלָה אֲלִישַׁע: תָּנִי רַבְּנֵי, שְׁלִשָּׁה חֲלָאִין חָלָה
אֲלִישַׁע, אֶחָד כְּשֶׁדְּחַפּוֹ לְגִיתִיו בְּשֵׁנֵי יָדָיו, שֶׁלֹּא רָצָה לְקַבֵּל כְּשִׁרְצָה
לְחוּר בְּתִשְׁבּוּבָה, וְאֶחָד כְּשֶׁגִּירָה דּוֹבִין בְּתִנּוּקוֹת, שִׁיחָיו לְגַדְפּוֹ, וְאֶחָד
חוּלִי הָאֲחֵרוֹן שָׁמַת בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שם) 'וְאֲלִישַׁע חָלָה אֵת חָלָיו אֲשֶׁר יָמֹת
בּוֹ, חָלָה' – אַחַד, 'אֵת חָלָיו' – שֵׁנִי, 'אֲשֶׁר יָמֹת בּוֹ' – שְׁלִישִׁי:
שִׁינוֹי מִשְׁנָה: שְׂרָבִי יוֹחֵן בֶּן מִתִּיא אִמֵּר לִבְנֵי, אֵלֶּי, עַד שְׁלֹא יִתְחַלְלוּ
בְּמִלְכָּה צֶמֶד וְאִמְרוּ לָהֶם עַל מִנַּת שְׂאִין לָבָם עַל אֵלֶּי אֲתָא פֶת וְקִמְנִית בּוֹ:
הַגִּמְרָה מְבִרַרֶת מִה הַפִּירוּשׁ 'פֶת וְקִמְנִית': אֲמֵר לִי רַב אֲתָא בְּרִיָּה דְרַב
יוֹסֵף לְרַב חֲסִדָּא, 'פֶת קִמְנִית' תָּנִי, אוֹ 'פֶת וְקִמְנִית' תָּנִי, הָאֵם הַגִּירָסָא
הִיא 'פֶת קִמְנִית' אוֹ 'פֶת וְקִמְנִית'. אֲמֵר לִי רַב חֲסִדָּא, הָאֵלֶּיָּהִם – בִּשְׁבּוּעָה,
הַגִּירָסָא 'וְקִמְנִית' וְתִיבַת 'קִמְנִית' צְרִיכָה וְיִי, כִּי מוֹדִירָא דְלִבְרֹת' – כְּפִי
שֶׁסִּפִּינָה בְּנֵהר לְבִרּוֹת צְרִיכָה קֶרֶשׁ הַמְכוּנוֹה בְּדֶרֶךְ, כִּין שִׁישׁ שֶׁם אֲבָנִים
וּמְכוּשׁוֹלִים שֶׁמַּעֲכִבִים מִלְעֻבּוֹר, וּבְקֶרֶשׁ זֶה מְכוּנוֹנִים אֵת הַסִּפִּינָה לְדִרְכָּה:

וַיִּפְצַר בָּם מֵאֵד, שֶׁסִּרְבוּ לִלְכַּת לְבִיתָהּ, עַד שֶׁהַפְּצִיר בָּם.
עוֹנָה הַגִּמְרָה: אֲמֵר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאֵן שְׁמִידַת דֶּרֶךְ אֶרֶץ הַיָּם, שְׁמִסְרָבִין
לְקִמָּן הַרְצָה לְכַבֵּד, כִּאִילוּ אִין רוֹצִים לְהִסְרִיחוֹ, וְאִין מְסִרָבִין לְגְדוֹל הַרְצָה
לְכַבֵּד, וְלִכֵּן לֵאבְרָהֶם הִסְכִּימוּ מִיד, וְלִלוֹט סִירְבוּ עַד שֶׁהַפְּצִיר בָּהֶם מֵאִד.
הַגִּמְרָה מְמַשִּׁיכָה לְדִרוּשׁ אֵת פְּסוּקֵי הַפְּרָשָׁה: שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָה: שֶׁלִּכְאוּרָה
הַפְּסוּקִים סוֹתֵרִים זֶה אֵת זֶה, בְּתַחֲלִילָה בְּתִיב (שם יח ה), שֶׁאֲבִרְהָם אִמֵּר
'וַיִּאֲחָזָה פֶת לָחֶם, וּבְתִיב לֵאחֹר מִכֵּן (שם יח ז), וַיֹּאֵל הַבָּקָר רִץ אֲבִרְהָם',
שֶׁלִּכְסוּף הִנִּיחַ לְפָנֵיהֶם בִּשְׂרָה.
מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָה: אֲמֵר רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁל לְמִלּוּד מִכָּאֵן, שְׁצִדִּיקִים אוֹמְרִים
מַעֲט וְלִכְסוּף עוֹשִׂים הַרְבֵּה, וְלִכֵּן אִמֵּר שִׁיתָן לָחֶם, וְלִכְסוּף הִנִּיחַ לְפָנֵיהֶם
בִּשְׂרָה, וְאִילוּ הִרְשָׁעִים, אוֹמְרִים שִׁיעֲשׂוּ הַרְבֵּה, וְאִפִּילוּ מַעֲט אֵינָם עוֹשִׂים
לִכְסוּף.
מְבִרַרֶת הַגִּמְרָה: מִנָּלָן – מֵאִין לּוֹמְדִים אֵת הַנְּהִגַת הַרְשָׁעִים. וּמְבִאָרֶת:
מַעֲפִרִין, דְּמַעֲרָא בְּתִיב – שְׁבִתְחִילָה כָּתוּב, שֶׁאִמֵּר לֵאבְרָהֶם (שם כג טו),
'אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ מִה הוּא', וְלִכְסוּף בְּתִיב (שם כג
טז), 'וַיִּשְׁמַע אֲבִרְהָם אֵל עֲפִרֹן, וַיִּשְׁקֵל אֲבִרְהָם לְעִפְרֹן אֵת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר
דָּבָר בְּאֵזְנֵי בְנֵי חוֹת, אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף, עֹבֵר לְפָנָיו, שֶׁנִּטַּל מֵאֲבִרְהָם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף עוֹבֵר לְסוּחֹר, וּמִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָה שֶׁעוֹבֵר לְסוּחֹר' הִינֵנו
שֶׁבִּכַּל מְקוֹם מִתְקַבֵּל בְּשָׁקֶל, הִינֵנו, דְּלֹא שָׁקֶל מִיָּנִיָּה אֵלֶּי קִנְיָנִי – שֶׁלֹּא
לְקַח מִמֶּנּוּ מִקוֹם שָׁקִלִים גְּדוֹלִים, שֶׁשּׁוֹקֵלִים מֵאִה מְנָה, דָּאָף עַל פִּי שֶׁכַּתֵּב
סוֹת, שְׁקֶל, מִכַּל נְקֻמָּא אִבְיָא דּוֹבְקָא דְקָדוֹ לִיָּה לְתִיבְלָא 'קִנְיָנִיָּא' – יֵשׁ
מְקוֹם שֶׁהַשָּׁקִלִים קוֹרִים קִנְטֵרִין, וְשׁוֹקֵלִים מֵאִה מְנָה, וְאוֹתֵם דִּרְשׁ עֲפִרֹן
מֵאֲבִרְהָם אֲבִינוֹ.
נִאֲמַר בַּפְּסוּק (שם יח ו), 'מִהָרִי שֶׁלֹּשׁ סָאִים קָמַח סֵלֶת', מִקְשָׁה הַגִּמְרָה:
שֶׁלִּכְאוּרָה יֵשׁ כָּאֵן סִתִּירָה, שֶׁמַּצֵּד אַחַד בְּתִיב שֶׁתִּחַק קָמַח, וּבְתִיב מִיד
אֲדִרִי, שֶׁתִּחַק סֵלֶת, שְׁהוּא טוֹב יוֹתֵר מִהַקְמָח.
מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָה: אֲמֵר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן שֶׁהָאֵשָׁה צָרָה עֵינֶיהָ בְּאוֹרְחִים
יוֹתֵר מִן הָאִישׁ, שֶׁרָה אִמְרָה שֶׁבִיאָה קָמַח, וְאֲבִרְהָם אִמֵּר לָהּ שֶׁבִיאָה סֵלֶת.
שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָה: בְּתַחֲלִילָה בְּתִיב (שם), שֶׁאִמֵּר לָהּ 'לֹוֹשִׁי וְעֵשִׂי עֲנוֹת',
וְלִכְסוּף בְּתִיב (שם יח ח), 'וַיִּקַּח תְּמָאָה וְחֶלֶב, וַיִּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עֲשֵׂה, וַיִּתֵּן
לְעִנְיָנָה, וְאִילוּ לָחֶם שֶׁאִמֵּר לְהַכִּין, לֹא אִיְתִי לְקִמְיָהוּ – לֹא הִבִּיא
לְפָנֵיהֶם.
מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָה: אֲמֵר אֲפִרִּים מִקְשָׁאָה תִּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, מִשְׁמִיָּה
ו-מִשְׁמוֹן דְּרַבִּי מֵאִיר, אֲבִרְהָם אֲבִינוֹ אוֹכֵל חוּלִין בְּמִתְרָה הָיָה – הִיָּה
מִקְפִּיד שֶׁמֵּאכְלוֹ הַחוּלִין יִהְיֶה טָהוֹר כְּדוֹשִׁים, וְשֶׁרָה אֲמַנּוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם
פִּירְסָה ו-רֵאִתָּה דָם נִדָּה, וְנִטְמָאָה הַעִיסָה, וְלִכֵּן לֹא הִגִּישׁ לָהֶם לָחֶם.
נִאֲמַר בַּפְּסוּק (שם יח ט), 'וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִיָּה שְׁרָה אֲשֶׁתְּךָ, וַיֹּאמֶר הִנֵּה
בְּאֵהָלִי, שֶׁשָּׂאֵלֹו אֵת אֲבִרְהָם הִכִּין שֶׁרָה, וְעַנָּה לָהֶם שֶׁהִיא בְּאֵהוֹל, וְהִטְעַם
שֶׁנִּכְתַּב בְּתוֹרָה, לְהוֹדִיעַ שֶׁשְׁרָה אֲמַנּוּ צָנוּעָה הָיְתָה, וְלֹא יִצָּאָה מִהָאוֹהֶל
לְהִירָאוֹת לְפָנֵי הַמַּלְאָכִים.
אֲמֵר רַבִּי יְהוֹדָה אֲמֵר רַבִּי, וְאִיְתִיָּא – וִישׁ אוֹמְרִים שֶׁאִמֵּר בִּשְׁם רַבִּי יִצְחָק,
וְיִדְעִים הִיוּ מִלֵּאבִי הַשְּׂרָת שְׁרָה אֲמַנּוּ בְּאֵהָל הָיְתָה, אֵלֶּי מֵאִיר – מִדּוּעַ
שָׂאֵלֹו אִיָּה שֶׁרָה וְעַנָּה שֶׁהִיא בְּאֵהָל, כִּי לְחִבְבָּהּ עַל בְּעָלָהּ, שֶׁצְנוּעָה הִיא
מִיֹּתֵר חֲבִירוֹתֶיהָ, וְאִינָה נִרְאִית לְאוֹרְחִים.
רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי תַנְיָא אֲמֵר, שֶׁהִטְעַם שֶׁשָּׂאֵלֹו אִיָּה שֶׁרָה, כִּי לְשִׁנְיָה
(ו-לְשִׁלּוּחַ) לָהּ בּוֹם יִין שֶׁל בְּרָכָה – שֶׁבִירְכוּ עֲלֵיו בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן.
תָּנִי ו-שִׁינוֹי בְּרִייתָא מִשּׁוֹם רַבִּי יוֹסִי, לָמָּה נִקְדוֹ – לָמָּה יֵשׁ נִקְדוֹת בִּסְפָר
הַתּוֹרָה עַל אוֹתִיוֹת 'אִיו' שֶׁפְּתִיבַת 'אִלִּיו', וְרַק עַל הַלְמִיד אִין נִקְדוּהָ,
וּמִשְׁמַעוֹת הָאוֹתִיוֹת הַנִּקְדוֹת הִיא, הִיכֵן שֶׁרָה. כְּדִי לְעַקּוֹר אֵת הַתִּיבָה
מִמִּשְׁמַעוֹתָהּ, וְלומר שֶׁבִּאָה לְדִרְשָׁהּ, שֶׁלֹּא הִיוּ צְרִיכִים לְשָׂאֵלֹו אִיָּה שֶׁרָה,
וְלִיבְרָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁשָּׂאֵל אָדָם בְּשִׁלּוֹם אֲשֶׁת בַּעַל אֲכַסְנִיָּא שְׁלֹו.
שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָה: וְהָאֲמֵר שְׁמוּאֵל, אִין שׁוּאֵלִין בְּשִׁלּוֹם אֲשֶׁת כָּלָל, וּמִתְרַצֵּת:
עַל יְדֵי בְּעָלָה שְׂאֵנִי – שֶׁנִּהַג הַדֶּבֶר כְּשִׁשְׁוֹאֵל אֵת בַּעֲלָה לְשִׁלּוּמָה, שֶׁהָ
מוֹתֵר.
נִאֲמַר בַּפְּסוּק (שם יח יב), שֶׁשֶׁרָה אִמְרָה, 'אֲחֵרִי בְּלִית הַיְתָה לִי עֲדָתָה', אֲמֵר
רַב חֲסִדָּא, הַבִּיאֹר שֶׁל הַפְּסוּק הוּא, שֶׁאֲחֵר שְׁנֵתְפַלֵּל הַבָּשָׂר וְרַבּוֹ הַקִּמְנִין
בַּעוֹר, שׁוֹב נִתְעַדֵּן הַבָּשָׂר וְנִתְפַּשְׁטוּ הַקִּמְנִין, וְהוֹרֵר הַיּוֹסִי לְמִקְוָמוֹ.
הַגִּמְרָה שׁוֹאֵלֶת שֶׁהַפְּסוּקִים נִרְאִים כְּלֹא מוֹתֵאִימִים: בְּתִיב (שם) שֶׁאִמְרָה
'וְאֲדִינִי זָקֵן, וְכַתִּיב (שם יח יג) שֶׁהַקֹּב"ה אִמֵּר לֵאבְרָהֶם, שֶׁשֶׁרָה אִמְרָה 'וְאֲנִי

בבא מציעא. פרק שביעי – השוכר את הפועלים דף פז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס
רש"י

קִנְיָנִי. משקל גדול שקורין צנטינר מאה מנה: עובר לסוחר. מלמד שבכל מקום
היה מתקבל בשקל ואיבא דובתא דקרו לקנטיר תיקלא: סולת. עדיף מקמה:
מכאן שהאשה ענינה צרה באורחיה. היא אמרה קמה והוא סולת: פירסה גדה.
חור להיות לה אורח בנשים: כדי לחבבה על בעלה. להודיעו שהיא צנועה
משאר חברותיה שאינה נראית צריכה
לישאל אתריה: על אי שפאליו (נקוד).
אוי שלו נקוד והלמד אינה נקודה: לפיכך
תורה וכו'. והיינו נקודת אוי דלא היו
צריכין לישאל דידעין היו שהיא באהל
דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא
לדרשה דורש מינה דרך ארץ: באכסניא.
אשת אושפזא: על ידי בעלה. לא שישאל
לה לשלום אלא לבעלה ישאל מה שלום
הגברת: קמטין. פרוצני: היא אמרה
ואדוני יקן. אמר לו הקב"ה שהיא אמרה
ואני זקנתי: אסופי. ילד מן השוק ולא נודע
של מי והמוצאו אסופי אל הבית: בעא
רחמי. כדי שיקריבו בינו ובין בנו: בעא רחמי
ותהו חולשא. שחלה אדם לפני מותו
ויצוה לביתו ואתפחה. ונתרפא: חליו אשר
ימות בו. מכלל דחלה עוד שלא מת בו: כי
מורדיא דלברות. שם הנקר מורדיא עץ
שרב החובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן
האבנים וזמן המכשולים ובלע"ז גוברינילי:
ואמר לו בעל הבית. הרי שקבר עלי
באחד מפועלי העיר: משמנין ביניהן. לא
בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה
ביוניתי: מתני'. ואלו פועלי: אוכלין.
ממה שעוסקין בו: גמר מלאכה. בשתולשין
אותו: עד שלא נגמרה מלאכתו. למעשר
ואם בר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו
לחלה וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ'
מקראי:

בשעה

ויפצר בם מאוד א"ר אלעזר מכאן שמסרבין לקטן ואין
מסרבין לגדול כתיב ואקחה פת לחם וכתיב ואל הפקר
רץ אברהם אמר רבי אלעזר מכאן שצדיקים אומרים
מעט ועושים הרבה רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט
אינם עושים מגלל מעפרון מעיקרא כתיב ארץ ארבע
מאות שקל כסף ולכסף כתיב וישמע אברהם אל
עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר
באוני בני חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר
דלא שקל מינה אלא קנטיר דאיבא דובתא דקרי ליה
לתיקלא קנטירא כתיב קמה וכתיב סלת א"ר יצחק
מכאן שהאשה צרה ענינה באורחים יותר מן האיש
כתיב לוישי ועשי עוגות וכתיב ויקח חמאה וחלב וכן
הפקר ואילו לחם לא אייתי לקמיהו אמר אפרים
מקשה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר
אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו
אותו היום פירסה גדה ויאמרו אליו איזה שרה אשתך
ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה
אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים
היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי
באהל כדי לחבבה על בעלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר
כדי לשער לה כוס של ברכה תני משום רבי יוסי למה
נקוד על אי שפאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל
אדם באכסניא שלו והאמר שמואל אין שואלין בשלום
אשה כלל על ידי בעלה שאני אחרי בלוחי היתה לי

עונה אמר רב חסדא אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין
ותור היפי למקומו כתיב ואדוני יקן וכתיב ואני זקנתי דלא מויתב הקב"ה דקאמרה איהי תנא דבי רבי ישמעאל גדול שלום
שאפי' הקב"ה שניה בו שנאמר ותצחק שרה בקרבה וגו' ואדוני יקן וכתיב ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי ותאמר מי מלל
לאברהם הניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אמר רבי לוי אותו היום שנמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו
כל אומות העולם מרגנים ואומרים ראיתם זקן חקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בגיני הוא ולא עוד אלא שעושין משתה
גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה
בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה גם בשרה אמנו ונפתחו דדיה בשני מעיינות והניקה את בולן ועדיין היו מרגנים ואומרים
אם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם
ויאמרו אברהם הוליד את יצחק עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק
משתעי בהדי אברהם אלא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב
בעא רחמי והוה חולשא שנאמר ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא
רחמי ואתפח שנאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן שלשה חלאין חלה אלישע אחד
שדחפו לגיהו בשתי ידיו ואחד שגירה דובין בתינקות ואחד שמת בו שנאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא
יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקמטית בו: אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא
פת קמטית תנן או פת וקמטית תנן אמר ליה האלהים צריכה וי"ו כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך
הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא דתנן השוכר את הפועל ואמר לו באתך וכשנים מבני העיר גותן לו בפחות
שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים משמנין ביניהם: מתני' ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת
גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע
בשעה

למה נקוד על אי שפאליו. בבראשית רבה א"ר נקוד למ"ד אינו נקוד א"ר
שמעון כל מקום שאמרה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את
הכתב וכן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה אי אברהם אמר רבי
עזריה בשם שאמרו לו לאברהם איזה שרה כך אמרו לשרה אי אברהם וה"נ
הוי פי' הקא אכל לפ"ה דפירש דמשום
הכי נקוד דעל חנם שפאלו לו קשה דהיה
לו לנקד על איזה שרה דהיא עיקר
השאלה שפאלו עליה:
על ידי בעלה. היינו דוקא לשאול איזה
פלוגתא אכל לשאול בשלומה אפילו
ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה
יורסין (קמטין דף ע"ו: וס' ד"ס חין פ"ה ל"ט קמטין)
קטנית תנן. הא פשוטא דר' יוחנן אמר
לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא
הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה
משמע שפיר פת הנאכלת עם הקטנית
ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום
דאין רגילין לעשות פת של קטנית ונימ'
לאדם שאמר ליתן לפועליו פת קטנית
שצריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא
פת וקטנית תנן אכל אם אמר לו פת
קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית:
ואלו אוכלין מן התורה. משום דאיירי
מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו
לדם ממונות או ע"י מנהג המדינה להכי
נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק
ובלא מנהג:
במחובר. בשעת גמר מלאכה. פי' שאין
צריכין עוד לקרקע כגון
הקוצר והבוצר דצא המונש והעודר
ומפיק ליה בגמרא מואל בליק לא תתן
בזמן שאמרה נותן בלכלי של בעל הבית
ובתלוש קודם גמר מלאכה היינו גמר
מלאכה למעשר ובגמרא מפיק ליה מדיש:

אימא

עז בבא מציעא. פרק שביעי – השוכר את הפועלים דף פז עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

אימא דבר חרמש אכול דלאו בר חרמש. כגון אילנות לא תיכול ואם תאמר
ואמאי לא נילף מתרמש והא ליכא שום פירכא וי"ל דלחכי לא ילפינן
מתרמש משום דהוה שני כתובים הבאים כאחד דאמאי איצטרך קרא למכתב
כי תבא בכרם רעך לילף מתרמש אלא ודאי שני כתובים הבאים כאחד נניחו
ואין מלמדו וכי דריש מקמה כל בעלי
קמה על דרךך אצטרך כרם להלכותיו
כדקאמרין בסמוך: **אמר** רבא להלכותיו
דתניא כו'. תימה דמכל מקום למה נכתב
כרם דהוה ליה למכתב כי תבא בשל רעך
דהא קמה קמה דכתיב ב' פעמים דרשינן
תרייהו חד לרבות כל בעלי קמה וחד
לאדם בתלוי והיינו משום דלא הוה ליה
למכתב בקמת רעך אלא בשל רעך ושמן
אצטרך ליה לשום דרשא:
אלא למיד גזל כותי מותר כו'. פי'
בקונטרס דפלוגתיהו בהגזל
ומאכיל (וכי דף קיג.) וקשיא דהתם אפילו
מאן דשרי לא שרי אלא הפקעת הלואה
אבל גזילה ממנש מודו כולי עלמא דאסור
אלא תורי דפלוגתיהו לקמן בהפיקול
קוי: (וכי דף קיג.) דאיכא דשרי גזלתו ממנש וא"ת
למאן דאמר גזל כותי מותר מאי עביד
ליה לקרא דחשב עם קונה דרשינן
בהגזל בתרא (וכי דף קיג.) דקדק עם קונה
שלא יגלוס עליו ולא יבא עליו בעקיפין
ודרש מהתם דגזל הכותי אסור וליכא
למימר דס"ל דקרא איירי בשנידס תקיפה
על עצמם דאם כן היכי קאמר קרא דיצא
ביוכל איך יצא ביוכל והלא הכותי לא
ינחמו לצאת ויש לומר דהיכא דאיכא
חילול השם מודה דאסור שהכותי בטח
עליו ונתן לו כל שכרו והוה חילול השם
אם הוה יוצא בחזקה קודם היובל:
רעך ולא של הקדש. דס"ד כי היכי
דשרי רחמנא איסור גזל שאוכל
משל הקדש הכי נמי הוה אמינא דשרי
בשל הקדש תימה דתניא בפ' ולד חטאת
(משנה דף יג.) הפועלים לא יאכלו גרוגרות
הקדש וכן פרה לא תאכל פרשני הקדש
ומפיק לה בגמרא מדכתיב לא תחסום שור
בדישו דישו שלף ולא דישו של הקדש
ואף אפועלים ילף ליה דה"ל לענן גמר
מלאכה דמעשר לא גמרינן בפועל אלא
מדיש וא"כ רעך קמה לי למעוטי הקדש
ועוד למאי איצטרך רעך ב' פעמים חד
בכרם ושנים בקמה דחד למעוטי הקדש
וחד דריש ליה לקמן (דף פה) לשור במחורב
ושלישי למאי אתא ולמאן דדריש לשור
במחורב מקרא אחרניא גם השני אייתר
ושמן לשום דרשא אצטרך ליה:
שבעך ולא אכילה גסה. אי לאו דכתיב
שבעך הוה ממשטין מואכלת
אכילה גסה דאכילה גסה לא שמה
אכילה ולא הוה דרשינן ואכלת ולא
מוציץ דשתיה בכלל אכילה אבל השתא
דכתיב שבעך ולא אכילה גסה אייתר
ואכלת למדרש מייחא ולא מוציץ:
עד

בשעה שאין גמר מלאכה ובתלוי מן הקרקע מאחר
שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידולו מן הארץ: **גמ'**
מנא הני מילי דכתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת אשכנח
כרם כל מילי מנא לן גמרינן מכרם מה כרם כיון
דבר שגידולו קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו
אף כל דבר שגידולו קרקע בשעת גמר מלאכה פועל
אוכל בו מה לכרם שכן חייב בעוללות גמרינן מקמה
קמה גופה מנא לן דכתיב כי תבא בקמת רעך וקטפת
מלילות בידך מה לקמה שכן חייבת בחלה וממאי דהאי
קמה קמה דמתחייבת בחלה היא דלמא כל קמה קאמר
רחמנא אתיא קמה קמה כתיב הכא כי תבא בקמת
רעך וכתיב התם מהחל חרמש בקמה מה התם קמה
דמיחייבא בחלה אף הכא נמי קמה דמיחייבא בחלה
איכא למיפרך מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח
מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח וחזר הדין לא
ראי זה פראי זה הצד השוה שבהן שכן דבר שגידולו
קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר
שגידולו קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה
להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מובח ואתא נמי
זית דאית ביה צד מובח וזית במה הצד אתי הוא גופיה
כרם איקרי דכתיב ויכער מנדיש ועד קמה ועד כרם
זית אמר רב פפא כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי
מכל מקום קשיא אלא אמר שמואל אמר קרא וחרמש
לרבות כל בעלי חרמש והאי חרמש מיבעי ליה בשעת
חרמש אכול שלא בשעת חרמש לא תיכול ההוא מואל
כלך לא תתן נפקא תינח דבר חרמש דלאו בר חרמש
מנא לן אלא אמר ר' יצחק אמר קרא קמה לרבות כל
בעלי קמה והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה הני
מילי מקמי דנתי חרמש השתא דאתי חרמש איתרבי
ליה כל דבר חרמש ואף על גב דלא מיחייב בחלה
קמה למה לי לרבות כל בעלי קמה והשתא דנפקא
לן מתרמש ומקמה כי תבא בכרם רעך למה לי אמר
רבא להלכותיו דרתניא כי תבא נאמר פאן ביאה ונאמר
להלן לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר
בכרם רעך ולא בכרם כותי הניחא למ"ד גזל כותי אסור היינו דאיצטרך קרא למישרי פועל
אלא למ"ד גזל כותי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך ולא
של הקדש ואכלת ולא מוציץ ענבים ולא ענבים ודבר אחר כנפשו של בעל הבית
כך נפשו של פועל מה נפשו אכל ופסור אף נפשו של פועל אוכל ופסור שבעך ולא
אכילה גסה ואל כלך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובשעה
שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב כנפשו
עד

בשעה שאין גמר מלאכה. כגון המנכש בבצלים: **מאחר שנגמרה מלאכתו**.
כגון נתפרסו עגוליו דמתניתין: **ובדבר שאין גידולו מן הארץ**. כגון החולב
בהמותיו והמגבן: **גמ'** **מנא הני מילי**. דפועל אוכל במחורב: **כי תבא ואכלת**
ענבים. לקמן דריש ליה בפועל וסיפיה דקרא ואל כלך לא תתן משמע אלא
לכליו של בעל הבית תתן אלא בשעת
גמר מלאכת חיבורן קאי: **כי תבא בקמת**
רעך. וגו' וחרמש לא תניח אלא בשעת
חרמש קאי: **אתיא קמה קמה**. והמקשה
אומר גזירה שוה זו כדי להקשות ולומר
אימא דלא אשתעי קרא אלא בחייבת
בחלה כגון קמת מין דגן אבל בקמת קטנית
לא: מהחל חרמש בקמה. הוא עומר
הקרב בפסח שהוא בא מן השעורין שחייבין
בחלה: **צד מובח**. יין לנכסים וסולת
למנחות: **ואתי גמי' זית**. בהאי דינא דאית
בה צד מובח והוא שמן למנחות אבל שאר
מיני אילנות וזרעים לא: **זית במה הצד**
אתי. בתמיה וכי מדרשא בעי למילפיה הא
בכלל כרם הוא: **בשעת חרמש**. שהוא גמר
מלאכה: **מואל כלך**. דומפרש לה לעיל
ולקמן קדריש לה הכי: **תינח דבר חרמש**
הוא. כגון קטנית: **דלאו בר חרמש**. כגון
המוסק בזיתים והגורד בתמרים: **בעלי**
קמה. העומדים בקומה בארץ והכל בכלל:
והא אמרת קמה דמיחייבא בחלה הוא.
כלומר והא כבר אותבינא דאיכא למילף
בג"ש דבקמה בת חלה קאי: **הני מילי**.
דאיכא למיפרך ההיא פרכא: **מקמי**
דרשינן חרמש. לרבות קטנית: **השתא**.
דרשינן חרמש ליתא לג"ש ואיתרבי קמה
לרבות כל בעלי קמה: **כרם רעך**. ואל כלך
לא תתן אבל כרם נכרי תתן: **הניחא וכו'**.
פלוגמא בהגזל ומאכיל (וכי דף קיג.) **ולא של**
הקדש. אסור לאכול: **ולא מוציץ**. היין
ויוזק התרצנים: **ולא ענבים ודבר אחר**.
לטבול ענבים במלח למיתקן שיאכל הרבה:
כנפשו. כאילו הן שלף: **מה נפשו אוכל**
ופסור מן הפעשר. דהא לא נגמרה
מלאכתו למעשר דתתן (משניות פ"א מ"ז) יין
משירד לבור: **אף פועל אוכל ופסור**. ולא
אמרין הואיל דבאגריה אכיל על קרחו של
בעל הבית הוה ליה כמקח ומקוח קובעת
למעשר אף דבר שלא נגמרה מלאכתו פיון
דכניה אחשביה: **אין הטבל מתחייב**.
אפילו מירחו בכרי בשדה:
פי

שאר גידולי הקרקע, שאינם ראויים למזבח.
אֵלָא אִמֵּר שְׁמוּאֵל, אִמֵּר קָרָא (דברים כג כו) לגבי אכילת פועל ו'חֲרָמִשׁ
 לא תניף על קמת רֶעִךָ, ומלשון ו'חֲרָמִשׁ' יש לרבות **כָּל בְּעָלֵי חֲרָמִשׁ** –
 את כל גידולי הקרקע הנקצרים במגל.
 מקשה הגמרא: והרי **הָאֵי חֲרָמִשׁ מִיִּבְעֵי לֵיהּ** – הוא נצרך לדרשה אחרת,
 שרק **בְּשַׁעַת חֲרָמִשׁ** – בזמן הקצירה, שהוא גמר המלאכה במחובר, **אֲכֹל**
 – רשאי הפועל לאכול, אך **שְׁלֹא בְּשַׁעַת חֲרָמִשׁ**, כגון בזמן ניכוש, **לֹא**
 תִּכְבֹּל. מתרצת הגמרא: **הָהוּא** – דין זה שהפועל אוכל רק בשעת קצירה,
 מהפסוק **וְאֵל כָּלֶיךָ לֹא תִתֵּן נֶפֶקָא** – הוא נלמד, שהוא אוכל רק בשעה
 שהוא עוסק בנתינת הפירות לכלי בעל הבית, שזהו גמר מלאכה, והפסוק
 ו'חֲרָמִשׁ' מלמד שאף שאר גידולי קרקע מותרים באכילה לפועל.
 מקשה הגמרא: **תִּינַח** – מובן הדבר שניתן ללמוד מהפסוק ו'חֲרָמִשׁ' דברים
 ד'כָּר חֲרָמִשׁ' – שהם ראויים להקצר בחרמש, כקטניות, אבל דברים ד'לֹא
 כָּר חֲרָמִשׁ', כגון זיתים ותמרים הנלקטים באופנים אחרים, **מָנָא** לָן שפועל
 אוכל בהם.
 הגמרא מביאה לימוד אחר לשאר גידולים: **אֵלָא אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, אִמֵּר**
קָרָא לגבי אכילת פועל לשון קָמָה, לרבות **כָּל בְּעָלֵי קָמָה** – כל העומדים
 בקומה בארץ, והיינו כל גידולי קרקע. מקשה הגמרא: **וְהָאֵא אֲמַרְתָּ לַעִיל**
 שלומדים בגזירה שזה קָמָה, קָמָה' ממנחת העומר שמדובר בקמה
 דְּמִיתִיבָא בְּחֵלָה, ואי אפשר ללמוד מקמה' את כל גידולי הקרקע. מתרצת
 הגמרא: מה שדרשנו גזירה שזה זו, **הֲנִי מִילֵּי מִקְמֵי דִינִיתִי** – היינו רק קודם
 שהובא הלימוד מ'חֲרָמִשׁ', אך **הַשְׁתָּא דְּאִתֵּי חֲרָמִשׁ, וְאִתְרַבִּי לֵיהּ כָּל דְּכָר**
חֲרָמִשׁ, כגון קטניות, **וְאֵפֹא עַל גַּב דְּלֹא מִיתִיב בְּחֵלָה**, אם כן קָמָה' לָמָּה
 לִי, והרי אין ממעטים תבואה שאינה חייבת בחלה, אלא ודאי בא הפסוק
לְרִבּוֹת כָּל בְּעָלֵי קָמָה, והיינו כל גידולי קרקע.
 שואלת הגמרא: **וְהַשְׁתָּא, דְּנֶפֶקָא לָן** – שלמדנו דין אכילת פועל בכל
 גידולי קרקע מ'חֲרָמִשׁ' ו'מִקְמָה', אם כן הפסוק (דברים כג כו) **כִּי תִבְאֵ**
בְּכֶרֶם רְעֶדָה לָמָּה לִי. משיבה הגמרא: **אִמֵּר רַבָּא, לְלַמַּד אֶת הַלְבוּתֵי, בְּרִיתֵי**
בְּרִיתֵי בברייתא שדורשים כך את הפסוק, **כִּי תִבְאֵ, נֶאֱמַר בְּאֵן לִשׁוֹן**
בִּיאָה, וְנֶאֱמַר לְחֵלָן (דברים כד טו) **בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תִבְאֵ עָלָיו**
הַשְׂכָּרִישׁ, שזו לשון ביאה, **מִה לְחֵלָן בְּפֹעֵל חֶתְנוֹב מְדַבֵּר, אֵפֹא בְּאֵן בְּפֹעֵל**
הַחֶתְנוֹב מְדַבֵּר, ומ'בְּכֶרֶם רְעֶדָה' יש לדרוש שרק לגבי כרם רְעֶדָה, של
 ישראל, נאמר סיום הפסוק **וְאֵל כָּלֶיךָ לֹא תִתֵּן, וְלֹא בְּכֶרֶם שֶׁל בּוֹתֵי, שֶׁשֶּׁם**
 מותר לטול לתוך כליך.
 הגמרא מקשה על דרשה זו, ואחר כך תביא את המשך הברייתא. מקשה
 הגמרא: **הֲנִיחָא לְמָאן דְּאִמֵּר גִּזְלָא בּוֹתֵי אֲסוּר, הִינֵנו דְּאִיצְטְרִיךְ קָרָא**
לְמִשְׁרֵי – להתיר לפועל לתת לתוך כלי. **אֵלָא לְמָאן דְּאִמֵּר שְׁגִילָא בּוֹתֵי**
מוֹתֵר, אִם כֵּן מְדוּעַ נִצְרָךְ הַפְסוּק, וְהִרִי הַשְׁתָּא, גִּזְלָה מִמֶּשׁ מוֹתֵר, וְכִי
נִתְיַנַּת פֹּעֵל לְתוֹךְ כְּלִי מִיִּבְעֵי – האם יש צורך בפסוק להשמיע שמוֹתֵר.
 מתרצת הגמרא: אכן, מי שסובר שגזל גוי מותר אינו דורש מהפסוק שבכרם
 הגוי מותר לתת לכלים, אלא **מוֹזְקִים לָהּ** – מעמיד את הדרשה כך, שרק
 בְּכֶרֶם רְעֶדָה' הותרה האכילה, **וְלֹא בְּכֶרֶם שֶׁל הַקִּדְשִׁי**.
 הגמרא ממשיכה להביא את המשך הדרשות של הברייתא: **וְאִכְלֵתָ, וְלֹא**
מוֹצִין – שאסור לו למצוץ את המשקה שבפרי ולהשליך את השאר.
 ומ'עֲנִיבִים' יש לדרוש שרשאי לאוכלם לבדם, **וְלֹא לֵאכֹל עֲנִיבִים וְדָבָר**
אַחֵר, כְּגוֹן לְטוֹבֵל בְּמַלַּח כְּדִי לְמַתַּח אֶת טַעְמָם, שִׁיכֹל לֵאכֹל מִדֶּם הֶרְבָּה.
 ומ'נִפְשָׁשׁ' יש לדרוש שִׁנְפָּשׁ שֶׁל בְּעָל הַבֵּית כִּד נִפְשָׁשׁ שֶׁל פֹּעֵל, מִה
 נִפְשָׁשׁ' – נפש בעל הבית, אוכל קודם סיום המלאכה, ופְּשָׁשׁ מִמַּעַשֵׁר, אֵפֹא
 נִפְשָׁשׁ שֶׁל פֹּעֵל אוֹכֵל ופְּשָׁשׁ מִמַּעַשֵׁר, ואין דינו כלוקח החייב במעשר אף
 קודם שנגמרה מלאכתו. ומ'שִׁבְעָה' יש לדרוש שהותרה אכילה המשביעה,
וְלֹא אֲכִילָתָ גִּסָּה, שְׁהוּא כִּבְר שֶׁבַע וְאוֹכֵל בְּדוּחַק, וּמִן וְאֵל כָּלֶיךָ לֹא תִתֵּן
 יש לדרוש שרק בְּשַׁעַת שְׁאֵתָה נותן את הפירות לְכִלּוֹ שֶׁל בְּעָל הַבֵּית,
 שזהו גמר המלאכה במחובר לקרקע, אֲתָה אוֹכֵל, וְכִשְׁעָה שְׁאֵא אֲתָה נותן
 לְכִלּוֹ שֶׁל בְּעָל הַבֵּית, אלא עוסק בניכוש וכדומה, **אִי אֲתָה אוֹכֵל**.
 הגמרא מביאה מחלוקת בענין זמן חיוב המעשר, ומקשה על החולקים
 מהברייתא: **אִמֵּר רַבִּי יִנְאי, אִין הַטָּבֵל מִתְחַיֵּב בְּמַעַשֵׁר אִף אַחֲרֵי שֶׁנִּגְמְרָה**
 מלאכתו,

בְּשַׁעַת שְׁאֵן הִיא גִּמְרָ מְלֵאכָה, וכגון המנכש את הפירות הגרועים, וכן
 העוסק בְּתִלוּשׁ מִן הַקֶּרֶק מֵאַחֵר הַזֶּמֶן שֶׁנִּגְמְרָה מְלֵאכָתוֹ הַתַּחְתִּיב
 במעשר או בחלה, וכן העוסק בְּכָרֶם שְׁאֵן גִּידוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, כחולב פרה
 וכדומה, כל אלו אינם אוכלים:

גמרא

מבררת הגמרא: **מָנָא הֲנִי מִילֵּי** – מנין לנו שהיתר אכילה בפועל הוא
 כשעוסק במחובר לקרקע בעת גמר מלאכה, דְּכִתִּיב (דברים כג כה) **כִּי**
תִבְאֵ בְּכֶרֶם רְעֶדָה וְאֲכִילָתָ עֲנִיבִים, ומדובר בפועל העוסק בגמר מלאכת
 הפירות, שנאמר בסיום הפסוק **וְאֵל כָּלֶיךָ לֹא תִתֵּן**, ומשמע שזהו זמן
 שנותנים את הפירות לכלי בעל הבית.
 שואלת הגמרא: **אֲשַׁבְּחֵן** – מצאנו דין זה בְּכֶרֶם, אך **כָּל מִילֵּי מָנָא לָן** – מנין
 למשנה שבכל גידולי קרקע הדין כן. משיבה הגמרא: **גְּמָרִינָן** – לומדים זאת
 מְכָרֶם, מִה כָּרֶם מִיּוֹחַד שְׁהוּא דְּכָר שְׁנִידוּלִי קָרָקָה, וְנֶאֱמַר בּוֹ שֶׁבְּשַׁעַת
גִּמְרָ מְלֵאכָה פֹּעֵל אוֹכֵל בּוֹ, אֵפֹא כָּל דְּכָר שְׁהוּא גִידוּלִי קָרָקָה הִדִּין
שֶׁבְּשַׁעַת גִּמְרָ מְלֵאכָה פֹּעֵל אוֹכֵל בּוֹ, דוחה הגמרא: מִה לְכָרֶם שֶׁהַחֲמִירָה
 בו התורה על הבעלים בדבר אחר, **שֶׁכֵּן חֵיב בְּהִנַּחַת 'עוֹלָלוֹת' – אֲשִׁכּוּלוֹת**
 קטנים, לעניים, ויתכן שרק בו החמירה התורה גם לענין היתר אכילה
 לפועל, ומנין שאף בגידולי קרקע הפטורים מעוללות רשאי הפועל לאכול.
 מביאה הגמרא לימוד אחר: **גְּמָרִינָן** כל גידולי קרקע מְכָרֶם – מתבואה,
 שפועל רשאי לאכול בה בגמר מלאכתה. מבררת הגמרא: וְכָרֶם נִיפָּה מָנָא
 לָן שֶׁהִיתֵר שֶׁבָּה הוּא גִמְרָ מְלֵאכָה, דְּכִתִּיב (דברים כג כו) **כִּי תִבְאֵ בְּקָמָת**
רְעֶדָה וְקָמָת מִלִּילוֹת בְּיָדֶךָ וְרָחֵם לֹא תִתֵּן עַל קָמַת רְעֶדָה, ומוכח שהפסוק
 עוסק בזמן קצירת התבואה בחרמש, שהוא גמר המלאכה במחובר.
 מקשה הגמרא: מִה לְכָרֶם שֶׁהַחֲמִירָה בַּה הַתּוֹרָה בְּדָבָר אַחֵר שֶׁכֵּן חֵיבָתָהּ
 בְּהַפְרַשַׁת חֵלָה, ומנין שגם בשאר גידולי קרקע שלא החמירה בהם התורה
 לחייבם בחלה, היתירה התורה לפועל לאכול. מבררת הגמרא את הקושיא:
וּמָמָא – ומנין דְּהָא קָמָה שֶׁהִזְכִּירָה בַּתּוֹרָה, קָמָה' דְּמִתְחַיִּיבָתָהּ בְּחֵלָה הִיא,
 והיינו קמה ממונשת מיני דגן, דְּלָמָּה כָּל קָמָה קָמָה רְחִמָא שפועל אוכל
 בה, ואף קמת קטנית הפטורה מחלה, ויש ללמוד שאף בשאר גידולי קרקע
 הפטורים מחלה מותר לפועל לאכול. משיבה הגמרא: **אֲתִיָּא בְּגוֹזֵרָה שׁוֹה**
קָמָה' קָמָה' בְּתִיב הָכָא כִּי תִבְאֵ בְּקָמָת רְעֶדָה, וְכִתִּיב הָתֵם לִגְבִי חֹג
הַשְּׁבוּעוֹת (דברים טו ט) **שֶׁבַע שָׁבַע תִּסְפֹּר לָךְ מִהַחֵל חֲרָמִשׁ בְּקָמָה,**
 כלומר מוזן קצירת שעורים למנחת העומר, מִה הָתֵם מְדוּבָר בְּקָמָה
 דְּמִיתִיבָא בְּחֵלָה, שהרי העומר בא רק משעורים, אֵפֹא הָכָא נִמִּי לִגְבִי
 אכילת פועלים מדובר בְּקָמָה דְּמִיתִיבָא בְּחֵלָה, וְאִיָּא לְמִפְרָךְ כְּמוֹ
 שהקשה המקשן, מִה לְכָרֶם זוֹ שֶׁהַחֲמִירָה בַּה הַתּוֹרָה שֶׁכֵּן חֵיבָתָהּ בְּחֵלָה,
 ויתכן שרק בה הותר לפועל לאכול, ולא בשאר גידולי קרקע.
 מתרצת הגמרא: כָּרֶם וְיִבְיָתָה, שאף שהוא פטור מחלה רשאי הפועל לאכול
 ממנו, ואם תדחה, מִה לְכָרֶם שֶׁכֵּן חֵיב בְּעוֹלָלוֹת, יש להשיב שְׁקָמָה
 תּוֹבִיחַ, שפטורה מעוללות ופועל אוכל בה, וְתוֹךְ הִדִּין חוֹד הַלִּימוד לִשְׁאֵר
 גידולי קרקע, שהרי **לֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה** – אין חומרתו של כרם כחומרתה
 של קמה, שזה חייב בעוללות חו חייבת בחלה, ומוכח שאין החומרא שבהם
 גורמת להיתר אכילת הפועל, אלא **הַצֵּד הַשְּׁוֹה שֶׁבֵּהָ** הוא הגורם לדין זה,
 והוא, שֶׁכֵּן שְׁנִיחָם דְּכָר שְׁהוּא גִידוּלִי קָרָקָה, וְכִיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם שֶׁבְּשַׁעַת
גִּמְרָ מְלֵאכָה פֹּעֵל אוֹכֵל בּוֹ, יֵשׁ לְלַמֹּד שֶׁאֵפֹא כָּל דְּכָר שְׁנִידוּלִי קָרָקָה,
בְּשַׁעַת גִּמְרָ מְלֵאכָה פֹּעֵל אוֹכֵל בּוֹ.
 דוחה הגמרא: מִה לְהַצֵּד הַשְּׁוֹה שֶׁבֵּהָ – בכרם וקמה, שֶׁכֵּן יֵשׁ בֵּהֶן צֵד –
 אפשרות הקרבה לְמִוִּבָּתָה, שְׁכֶרֶם רָאִי לְנִיטוּךְ יָין, וקמה להביא ממנה סולת
 למנחות, וְאֲתָה נִמִּי – יש ללמוד גם זִית, דְּאֵיתִי בִיהּ – שיש בו צֵד מוֹבָה,
 שהרי מביאים ממנו שמן למנחות, אך אי אפשר ללמוד את שאר גידולי
 הקרקע. מבררת הגמרא את דברי המקשן: וְכִי הִיתֵר אכילת הפועל בְּזֵית,
בְּמִה הַצֵּד אֲתִי – הוא נלמד, והרי הוא גוֹפִיָּה – זית עצמו בְּכֶרֶם אִיָּכְרִי –
 מכונה כרם, דְּכִתִּיב (שופטים טו ה) **וְכִיכָר מְגִדִּישׁ וְעֵד קָמָה וְעֵד בְּכֶרֶם זֵית,**
 והוא כלול בפסוק **כִּי תִבְאֵ בְּכֶרֶם רְעֶדָה** המתיר לפועל לאכול, משיבה
 הגמרא: **אִמֵּר רַב פִּשְׁא, בְּכֶרֶם זֵית' אִיָּכְרִי, אֲבָל בְּכֶרֶם סְתָמָא לֹא אִיָּכְרִי.**
 מסיימת הגמרא: **מִכָּל מְקוֹם קָשִׁיָּא, כִּיצַד אֲפֻשֵׁר לְלַמֹּד דְּכָרָה וְקָמָה אֵת**

1 ער שְׁיִרְיָה הטבל את פְּנֵי הַבֵּית, כלומר שיכנס לבית הבעלים, שְׁנֵאמַר
2 לגבי מעשר שני (דברים כו יג) 'בְּעֶרְתִּי הַקֶּדֶשׁ מִן הַבֵּית', ויש לדרוש
3 שחיובו הוא רק כשנכנסה התבואה לבית.
4 מביאה הגמרא את דעת החולק: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילוּ הִחְצֵר קוֹבֶעֶת –
5 מחשיבה את האכילה כאכילת קבע ומחייבת במעשר, שְׁנֵאמַר לגבי מעשר
6 עני (שם כו יב) 'וְנָתַתָּה לְלוֹי לַגֵּר לְתוֹתוֹ וְלֹאֲלִמְנָה וְאֶכְלוּ בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשָׂבְעוּ',
7 ויש לדרוש שמיד בבניית הטבל לשער החצר התחייב במעשר.
8 הגמרא מבררת כיצד יבאר כל אחד מהאמוראים את הפסוק שהביא חבירו.
9 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמִי, הֲאֵלֶּכֶּיךָ מִן הַבֵּית, ומשמע שרק הכנסה
10 לבית מחייבת במעשר. משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן, לִשְׁוֹן 'בֵּית'
11 נכתבה כדי ללמד שחֲצֵר הקובעת למעשר היינו כשהיא דוֹמֵיָא דְּבֵית –
12 דומה לבית, מֵה בֵּית הוא מקום הַמְּשֻׁתָּמֵר, אֵף חֲצֵר הקובעת למעשר היינו
13 רק בחצר הַמְּשֻׁתָּמֵר.
14 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יִנְאִי נָמִי, הֲכֵתִיב 'בְּשַׁעֲרֶיךָ', ומשמע שהכנסה
15 לחצר מחייבת, וכרבי יוחנן. משיבה הגמרא: הִתְהוּא מִיָּבֵעִי לִיה – פסוק זה
16 נצרך לרבי ינאי לדרשה אחרת, שטבל הנכנס לבית מתחייב במעשר רק
17 באופן הַמְּעִיל לִיה – שהוא מכניס דְּרֵךְ השַׁעַר שנכנסים בו לבית, לֹאֲפֹקִי
18 – להוציא אופן שהכניס דְּרֵךְ גִּזְתָּהּ וְכִנְפֵּיפֹתָהּ – חצרות שמאחורי הבית,
19 דְּלֹא – שאינו מתחייב במעשר.
20 רב חנינא חזאה מקשה על דברי רבי ינאי ורבי יוחנן: מְתִיב רַב חֲנִינָא
21 חֲזֹאֵה, שֵׁנִינָא בְּרִייתָא (פז): לגבי היתר אכילת פועל בפירות בעל הבית,
22 נאמר בפסוק (דברים כג כז) 'כִּי תֵבֵא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ', ויש
23 לדרוש, 'בְּנִפְשֶׁךָ', כִּךְ נִפְשׁוֹ שֶׁל פּוֹעֵל, מֵה נִפְשֶׁךָ – נפש בעל הבית, אוֹכֵל
24 וּפְטוּר מִמַּעֲשֵׂר, אֵף נִפְשׁוֹ שֶׁל פּוֹעֵל אוֹכֵל וּפְטוּר מִמַּעֲשֵׂר. ומכך
25 שהוצרכה התורה לפטור את הפועל, יש לדייק שדווקא הוא פטור, הֲאֵ
26 לֹקֶחַ, הקונה פירות מבעל הבית, חֲתִיב במעשר. כיון שהמקח נחשב כגמר
27 מלאכתו, המחייב במעשר, וּמֵאִי לֹא – האם לא מדובר באופן שהפועל

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמ' א

1 שְׁנֵאמַר (ירמיה מו יט), שירמיה הנביא אומר שהקב"ה אמר לו, 'אִם תִּשׁוּב
2 וְאָשִׁיבְךָ, לִפְנֵי תַעֲמֹד' – אם תשוב את ישראל למוטב על ידי תוכחתו,
3 אשיבך אלי, ותתקיים בעולם הבא. וְכָל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן עַם הָאֶרֶץ תּוֹרָה,
4 אֲפִילוּ אִם הִקְדֹּשׁ פְּרוֹךְ הוּא נוֹזֵר גִּזְרֵה, מְכַמְלָה בְּשִׁבְלֵו – בגללו
5 ובזכותו, שְׁנֵאמַר בהמשך הפסוק (שם), 'וְאִם תּוֹצִיא יָכֵר מִזֹּלָל, בְּפִי
6 תִּהְיֶה' – אם תוציא תלמיד חכם שהוא יקר, מעם הארץ שהוא אדם זול,
7 תהיה כביכול שוה לפי, שתוכל לבטל גזירות שגורותי במאמר פי.
8 אָמַר רַבִּי פְּרָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֹּל שֶׁהוּא תַלְמִיד חֶכֶם, וְכֵן אֵף הוּא
9 תַלְמִיד חֶכֶם, וְכֵן כֵּן אֵף הוּא תַלְמִיד חֶכֶם, שׁוֹב אֵין תּוֹרָה פּוֹסְקָת
10 מִזְרְעוֹ לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (ישעיה נט כא), 'וְאֵנִי זֹאת בְּרִיתִי וְגו' אוֹתָם אָמַר
11 ה', רוחי אָשֶׁר עֲלֶיךָ, וְדַבְּרִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךָ, לֹא יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ, וּמִפִּי וְרַעְדָּה,
12 וּמִפִּי וְרַעְדָּה, אָמַר ה', מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם'.
13 שואלת הגמרא: מֵאִי – מה כוונת הכתוב באומרו 'אָמַר ה'.' שכבר נאמר
14 בתחילת הפסוק, ועוד מדוע נאמר בין 'זרעך' לבין 'מעטתה ועד עולם'.
15 מבארת הגמרא: אָמַר הַקְדֹּשׁ פְּרוֹךְ הוּא, אֵין עָרֵב לָךְ בְּדָבָר זֶה, שאם
16 שלושה דורות הם תלמידי חכמים, אין התורה פוסקת מזרעם.
17 שואלת הגמרא: מֵאִי – מהי כוונת הכתוב 'מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם' הרי די
18 שיאמר 'לא ימושו וגו' עד עולם'. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה,
19 שִׁמְבָּאן וְאֵלֶיךָ – לאחר שלושה דורות, התורה מְחַוֶּרֶת עַל הַאֲכַסְנִיָּא
20 שְׁלָה, שכן היא כבר רגילה במשפחה זו.
21 הגמרא מביאה מעשה ברר יוסף בעניין זה: רַב יוֹסֵף יוֹסֵף הָיָה יוֹסֵף הָיָה
22 – ישב ארבעים יום בתענית, והתפלל שלא תפסוק התורה מזרעו. וְאֶקְרִייהוּ
23 – ולאחר מכן הקריאו לו משמים את הפסוק (ישעיה שם), 'לֹא יִמּוּשׁוּ
24 מִפִּיךָ', שמובטח שלא יפסיקו דברי התורה מפיו. יְתִיב אַרְבָּעִים תַּעֲנִיתָ
25 אַחֲרֵינִי – ישב עוד ארבעים תעניות אחרות, וְאֶקְרִייהוּ – והקריאו לו
26 משמים גם את המשך הפסוק (שם), 'לֹא יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי וְרַעְדָּה', שמובטח
27 שלא יפסיקו דברי התורה מפיו ומפי בניו. יְתִיב מֵאֵה תַעֲנִיתָ אַחֲרֵינִי –

28 עובד בְּשִׁרְיָה, ומכך שהוצרכה התורה למעט פועל משמע שלוקח חיוב
29 במעשר אף בשדה, וכיון שמקח אינו עדיף מגמר מלאכה, מוכח שאף גמר
30 מלאכה מחייב במעשר בשדה, ושלל כדברי רבי ינאי ורבי יוחנן הסוברים
31 שאין גמר מלאכה בשדה מחייב במעשר, עד שיכנס לבית או לחצר.
32 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פִּפְסָא, חֶכֶם – בפסוק המתיר לפועל לאכול ללא
33 הפרשת מעשר, בְּתֵאנָה הָעוֹמֶדֶת בְּנִינָה, וְנִפְסָה נִזְמָה – ענפיה נכנסים
34 לְחֶצֶר עֲקָרִין, וכרבי יוחנן שהכניסה לחצר מחייבת במעשר, וְאֵף לְמֵאֵן
35 דְּאָמַר שחיוב מעשר חל בכניסה לְבֵית, שהוא רבי ינאי, יש לבאר שמדובר
36 כשהנוף נוטה לְבֵית, ומיד כטיפפתם מתחייב הלוקח במעשר, ומיעטה
37 התורה את הפועל ממעשר.
38 מקשה הגמרא: אִי חֲתִיב, שנוף התאנה נכנס לחצר או לבית, כיצד אמרה
39 הברייתא שהפועל פטור כמו בעל הבית והרי בְּעַל הַבֵּית נָמִי נִיחָיִיב, כיון
40 שהפירות נכנסים מיד לחצר או לבית.
41 מתרצת הגמרא: בְּעַל הַבֵּית, עֵינֵיו בְּתֵאנָתוֹ – עיקר חשיבות התאנה בעיניו
42 היא בגוף העץ, הנמצא בחוץ, ולכן עד שיכנסו כל הפירות לחצר או לבית,
43 פטורים ממעשר. וְאֵילוּ הַלֹּקֶת, עֵינֵיו בְּמִקְחוֹ – עיקר החשיבות בעיניו היא
44 בפירות הנלקטים, ומיד כשנכנסו לחצר או לבית, התחייבו במעשר, וכיון
45 שאף הפועל עיניו בתאנים שליטת, כלוקח, הוצרכה התורה למעטו מחיוב
46 מעשר, ולומר שדינו כבעל הבית הפטור.
47 מקשה הגמרא על הברייתא מברייתא אחרת: וְלֹקֶתָ, מְדַאֲרִייתָא מִי
48 מְתִיב – וכי הוא חיוב במעשר מן התורה, שמחמת כן הוצרכה התורה
49 למעט פועל, כמבואר בברייתא, וְהִתְנִיָּא בברייתא אחרת, מִפְּנֵי מֵה חֲרָבוּ
50 הַנְּנוּיִת שֶׁל מְקוֹם בִּשְׁם 'בֵּית הַיֵּנוּ', שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים קוֹדֶם שֶׁנִּחְרַב 'רוֹשְׁשָׁלַם,
51 מִפְּנֵי שֶׁהָעַמִּידוּ דְּבָרֵיהֶם עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה, כלומר שנהגו היתר בדברים
52 המותרים מהתורה, אף שחכמים אסרום, שְׁתִּיבּוּ אוֹמְרִין – דורשים את
53 הפסוקים כך,

28 שוב ישב מאה תעניות אחרות, (אָתָּה) וְאֶקְרִייהוּ – והקריאו לו משמים את
29 המשך הפסוק (שם), 'לֹא יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי וְרַעְדָּה וּמִפִּי וְרַעְדָּה',
30 שהבטיחוהו שלא תפסק אף מנכדיו. אָמַר רַב יוֹסֵף, מִכָּאֵן וְאֵילָךְ, לֹא
31 צָרִיכָא – אחר שהבטיחונו משמים שאני ובני וכנדי נזכה לתורה, איני
32 צריך לצום ולבקש על הדורות הבאים, שכן התורה מְחַוֶּרֶת עַל אֲכַסְנִיָּא
33 שְׁלָה, וכבר ירמיה.
34 אגב שהגמרא הביאה מעשה של רב יוסף שהתענה כדי לזכות לתורה,
35 מביאה מעשה אצל רב זירא שהתענה כדי לזכות לתורה: רַב זִירָא, כִּי
36 סָלִיק לְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל – כשעלה מבבל לארץ ישראל, ללמוד אצל רבי
37 יוחנן, יְתִיב מֵאֵה תַעֲנִיתָ, דְּלִשְׁתַּכַּח נִמְרָא בְּבִלְלָה מִינֵיה – ישב מאה
38 ימים בתענית, והתפלל שישבח את דרך הלימוד של בני בבל, כִּי חֲתִיב דְּלֹא
39 נִמְרָדִיה – כדי שהיא לא תטרוד אותו, ותפריעו בלימודו מפי רבי יוחנן.
40 יְתִיב מֵאֵה אַחֲרֵינִיָּא – ישב רב זירא עוד מאה ימים אחרים בצום, והתפלל
41 דְּלֹא לִשְׁכּוֹב רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשָׁנִיה, וְנִפְלִין עֵילִיָּה מִלִּי דְּצִבְנָרָא – שלא
42 ימות רבי אלעזר בחייו, ויפלו עליו עניני הצניבור.
43 וְיְתִיב מֵאֵה אַחֲרֵינִי, דְּלֹא נִשְׁלוּט בִּיה נִזְרָא דְּנִינָה – ושוב ישב רב זירא
44 מאה תעניות אחרות, והתפלל שלא תשלוט בגופו אש הגיהנם. כֹּל תִּלְתִּין
45 יוֹמִי, הָיָה בְּרִיךְ נִפְשִׁיה – כל שלושים יום בדם אם אש יכולה לשלוט בו,
46 שָׁנָה תִּנְקָרָא, סָלִיק וְיְתִיב בְּנִינָה, וְלֹא הָיָה שְׁלֵמָא בִּיה נִזְרָא – הסיק אש
47 בתנור, ועלה וישב בתוכו, ואש לא הייתה שולטת בגופו. יוֹמָא חַד יִתְּבוּ
48 בִּיה בְּרִבְנֵי עֵינָא, וְאִתְּרַבּוּ שְׁקִיָּה, וְקָרוּ לִיה קָמִין חֲרִיר שְׁקִיָּה – יום אחד
49 נתנו בו החכמים עין כשנכנס לתנור, וגורכו שוקיו, ומאז כינודו, הקטן חרוך
50 השוקים, שהיה נמוך קומה וגם נחרכו שוקיו.
51 הגמרא דורשת במעלת ברכת התורה: אָמַר רַב יְהוֹנָתָן אָמַר רַב, מֵאִי
52 דְּכֵתִיב – מהי כוונת הכתוב (ירמיהו ט א), 'מִי הָאִישׁ הַחֶכֶם וְיִבֵּן אֶת זֹאת,
53 וְאֲשֶׁר דָּבָר פִּי ה' אֵלָיו וְיַגִּידָהּ, עַל מֵה אֲבָדָה הָאֶרֶץ נִצָּתָה כְּמִדְבָּר מְבִלִי
54 עֲבָר', דָּבָר זֶה – השאלה על מה אבדה הארץ,

בבא מציעא. פרק שביעי – השוכר את הפועלים דף פח עמוד א – מתוך מהדורת טוב"ס פא רש"י תוספות

עַד שִׁירָאָה פְּנֵי הַבַּיִת. וְאִת' תָּהָא תָּנן בְּג' דַּמְעָשְׁרוֹת (מ"ח) וּבְמִיתֵי לִיהַּ בְּשִׁילֵיהּ יוֹצֵא דְפוֹן (מ"ח דף ק"ח) וְכֵס דִּיל' אֲחוּס) אֲתוּהוּ חֲצֵר שְׁחִיבָת בְּמַעֲשֵׁר חֲצֵר צוּרִית וְאִתְּהוּ חֲצֵר צוּרִית כָּל שְׁחֵפְלִים נְשָׁמִים לְתוֹכָהּ וְאִין לּוֹמֵר דְּלָרְבִּי יִנְאי אִתְּהּ חֲתִיב בְּמַעֲשֵׁר עַד שִׁירָאָה פְּנֵי הַבַּיִת וּפְנֵי הַחֲצֵר דְּהִינּוּ שִׁיבְנִסְנוּ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַחֲצֵר לְבֵית וְכִי אָמַר בְּסֻמּוֹ דְּרַבִּי יִנְאי בְּשַׁעְרֵיךְ לְאִפּוֹקֵי דֶּרֶךְ גִּגּוֹת הוּמ' לְמִימֵר לְאִפּוֹקֵי מְכַנִּס לְבֵית בְּלֹא דֶּרֶךְ שַׁעַר הַחֲצֵר דְּאִיכ' הֵיכִי קָאָמַר בְּסֻמּוֹ וְלִמָּד לְבֵית לְבֵית אִיךְ אֲפֻשֶׁר שְׁעוּמָה פּוֹעֵל בְּבֵית וְתוֹלֵשׁ וְכֹא דֶּרֶךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וּמִיּוֹה וְי"ל הֵיכֹא שֶׁהִתְאַנָּה נֹטָה לְחַצֵּר אוֹ עוֹמֶדֶת בְּחָצֵר אוֹ אִין צִרְיָךְ רֵאִיתָ פְּנֵי הַחֲצֵר אֲלֵא דְוָקָא בְּאֻתָּן שְׁנַקְלֻטוֹת חוּץ לְחֲצֵר צִרְיָךְ

פְּנֵי הַבַּיִת. שִׁיבְנִסְנוּ דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שְׁהוּא פְּנֵי הַבַּיִת וְלֹא דֶּרֶךְ גִּגּוֹת וְקִרְפִּיפּוֹת. וְאִכְּלוּ בְּשַׁעְרֵיךְ. וְתָתֵי לְלֹחִי וְגו' מַשְׁעָה שֶׁנִּכְנַס לְשַׁעְרֵיךְ. דְּמַעְשִׁיל לִיהַּ דֶּרֶךְ שַׁעַר. דְּאִפּוֹלוּ הַבַּיִת לֹא קָבַע לִיהַּ אֲלֵא כִּי מַעְשִׁיל לִיהַּ דֶּרֶךְ שַׁעַר בֵּיאָתָה: אֲבָל לֹקַח חֵיִיב. דְּמִקָּח מַחְשִׁיב לִיהַּ כְּגֹמֵר מִלֵּאכָה: מָאי לֹא בְּשִׁירָאָה. כִּל לְקִיטָתוֹ וְנִכְנַס לְבֵית. לֹא גִמֹר נֹטָה לְחַצֵּר. דְּמִכִּי תִלְשֶׁה חֲזִיקָא פְּנֵי חֲצֵר: א"ה בְּעַל הַבַּיִת נִפְסִי. תִּלְשֶׁה הִיא גִמֹר מִלֵּאכָתָה. וְתִרִי רֹאשָׁה פְּנֵי הַבַּיִת: עֵינֵיו בְּתִתָּאָתָה. אִין הַחוּץ חָשׁוּב בְּעֵינֵיו הַלָּקֵךְ הַכֹּל הַלָּקֵךְ אַחֵר הַעֲקִיר וְעִקְרָהּ בְּחוּץ הַלָּקֵךְ עַד שִׁיבְנִסְנוּ כִּל לְקִיטָתוֹ וְנִכְנַס לְבֵית. לֹא גִמֹר מִלֵּאכָה הוּא: בְּמִקָּח. וְחֵן פִּירוֹת הַתְּלוּשִׁין וּמִשְׁתַּלְשֵׁוּ בְּאוֹ לְבֵית: לֹלְקֵהּ מִדְּאוּרֵיךְ: מִי מַחְשִׁיב. דְּאִינְטֵרֵךְ לִיהַּ לְקָרָא לְאִפּוֹקֵי פּוֹעֵל מִתּוֹרֶת לֹקַח: שֶׁל בֵּית הֵינוּ. שֶׁם מְקוֹם: שְׁהַעֲמִידוּ דְּבִרְיָךְ: כֹּל' מַה שְּׂאִסוּ מִדְּבָרֵי חֲקָמִי. מָצְאוּ לוֹ הֵיתֵר מִן הַתּוֹרָה: עֶשֶׂר

מִלֵּאכָתוֹ לְמַעֲשֵׁר יָכוֹל לֵאכּוֹל אֲפִי בְּבֵית כְּדָאָמַר רַבִּי אֲשִׁשְׁנָא (פסחים דף ט"ז) מַעֲרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ וּמְכִינֶהּ בְּמוֹץ שֶׁלָּהּ וְעוֹד שִׁילֵיהּ הַמְבִיא וּבְדִי יִין (פסחים דף ט"ז) מַשְׁמַע דְּלִכְוֹלָהּ אֲמוּרָאִי דְּהָתֵם הִמְקַח אִינוּ קוֹבַע אֲלֵא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכָתוֹ לְמַעֲשֵׁר וְקָשָׁה לְכוֹלָהּ דִּלָּא מְפֻלְגִי וְאֲפִי בְּלוֹקַח בְּעִי רֵאִיתָ פְּנֵי הַבַּיִת אוֹ פְּנֵי הַחֲצֵר: הֵכָא בְּתִתָּאָה הַעוֹמֶדֶת. לֹא דְוָקָא נָקַט תִּתָּאָה דְּאִין בּוֹ מַעֲשֵׁר אֲלֵא מִדְּבָרֵיךְ אֲלֵא לֹא מַחְשִׁיב אֲלֵא דָּגֵן וְתִירוֹשׁ וְצִהָר וְזָכָא אִיירִי מִדְּאוּרֵיךְ אֲלֵא נָקַט תִּתָּאָה לְפִי שֶׁהִיוּ מִצּוּיִן בֵּינֵיהֶם: הַעוֹמֶדֶת בְּגִינָה וְנוֹפֶה נֹטָה לְחַצֵּר וְלִמָּן דְּאָמַר לְבֵית לְבֵית. וְלֹא מִצִּי לְאוֹקְמִי בְּגוֹן שְׁמִלְקֵט בְּגִינָה הוֹלֵךְ לְבֵית וְאוֹכֵל דְּאִין פּוֹעֵל אוֹכֵל אֲלֵא בִשְׁעַת מִלֵּאכָה בְּדִתָּן בְּמִתְנִיתִין לְקַחַן וְהוּא דְּוָקָא בְּהִלְיָתָם מֵאוּמִן לְאוֹמֵן אוֹכֵל מְפִנִי חֶשֶׁב אֲבִידָה: בְּעַל הַבַּיִת עֵינֵיו בְּתִתָּאָה לֹקַח עֵינֵיו בְּמִקָּחוֹ. תִּמְיָה דְּלֹקַח דְּוָקָא אֲכִיל שְׁתֵּים חֲשִׁיב אֲכִיל אַחַת אַחַת פֶּטוּר כְּדָאָמַר לְקַחַן (דף ט"ז) קִצְץ בֵּין סַפַּת בֵּין סַפַּת אַחַת אַחַת אֲכִיל שְׁתֵּים חֲשִׁיב לֹא אוֹכֵל וּבִשְׁתֵּים בֵּין נֹטָה לְחַצֵּר אֲפִי בְּעַל הַבַּיִת אֲסוּר בְּדִתָּן בְּמִסְכַּת מַעֲשֵׁרוֹת (פ"ח מ"ח) גְּבִי תִתָּאָה הַעוֹמֶדֶת בְּחֲצֵר אוֹכֵל אַחַת אַחַת וְאִם צִירָךְ שְׁתֵּים חֲשִׁיב וְי"ל דְּהָתֵם מִיירִי כִּשְׂאִינוּ רֹצֵה לְלָקוֹט עֲבָשׁוּ יוֹתֵר אֲלֵא מַה שְּׂאֵכֵל וְלִהְיֵי חֲשִׁיב בְּשְׁתֵּים אֲפִילוּ בְּעַל הַבַּיִת כִּמוֹ לֹקַח דִּלָּא שִׁירָאָה לְמִימֵר עֵינֵיו בְּתִתָּאָה דְּאִין עֵינֵיו אֲלֵא בְּמַה שְּׂאוֹכֵל וְלִהְיֵי חֲשִׁיב גִּמֹר מִלֵּאכָה בְּעִינֵיהּ שְׁתֵּים אֲכִיל בִּישְׁמַעְתִּין שֶׁשֶׁכֶר פּוֹעֵל לְלָקוֹט כֹּל הָרָאִי לְלָקַט שִׁירָאָה לְמִימֵר עֵינֵיו בְּתִתָּאָה וְלֹא חֲשִׁיב גּוֹרֵן בְּגִמֹר מִלֵּאכָה עַד שִׁילְקוֹט בּוֹלָה אוֹ רִיבֹה וְכִי מוֹקֵי לָהּ הֵכָא בְּעוֹמֶדֶת בְּגִינָה וְנוֹפֶה נֹטָה לְחַצֵּר הִיא דְּהָתֵם מִצִּי לְאוֹקְמִי בְּעוֹמֶדֶת בְּחֲצֵר אֲלֵא מִלֵּאכָה דְּשִׁכְחָא טַפִּי נָקַט וְעוֹד דְּגַבִּי בֵּית צִל' דְּנֹטָה לְבֵית דְּעוֹמֶדֶת בְּבֵית אִי שִׁכְחִי כֹלל נָקַט נִמִּי גְבִי חֲצֵר כו"ה"ג וּבִקְוֹטֵרֵי פִירֵשׁ עֵינֵיו בְּתִתָּאָה שֶׁעִיקְרָהּ חוּץ לְחֲצֵר מַשְׁמַע שִׁירָאָה שֶׁאֵם הָיְתָה בּוֹלָה בְּחֲצֵר הִיא בְּעוֹד' נִמִּי חֲשִׁיב וְאִין נִרְאָה לְרֵי"י כְּדִי דְּאִין שִׁירָאָה פְּנֵי הַחֲצֵר מִחוּצָרָא אֲפִי כֹל הַתִּתָּאָה הָיְתָה בְּחֲצֵר וְעוֹד לְמִד' מִקָּח קוֹבַע קוֹבַע אֲפִילוּ בְּשַׁעַר דְּבָרָךְ שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכָתוֹ כְּדָאָמַר בְּפִרְשֵׁי הַמְבִיא כְּדִי יִין (פסחים דף ט"ז) וּבִסּוּף פִּרְקָא (דף ט"ז) מַשְׁמַע גְּבִי מִקְשָׁאוֹת דְּאִיפְקִיסוּ אֲפִילוּ בְּשַׁעַר אִין פּוֹעֵל אוֹכֵל לְפִי שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכָתוֹ אֲע"פ שֶׁלֹּא רָאוּ בֵּית הַחֲצֵר וְהֵיכִי מִשְׁכַּחַת לְדִידֵיהּ שְׁלוֹקַח חֲשִׁיב בְּמַעֲשֵׁר וּפּוֹעֵל פֶּטוּר אִי בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכָתוֹ לֹקַח נִמִּי פֶטוּר אִי בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכָתוֹ אִין פּוֹעֵל אוֹכֵל ע"כ לֹא מִשְׁכַּחַת אֲלֵא דְּלֹקַח אִין אוֹכֵל שְׁתֵּים אֲפִילוּ לֹא סַפַּת וּפּוֹעֵל כִּי לֹא סַפַּת אוֹכֵל שְׁתֵּים חֲשִׁיב וְע"כ הֵינּוּ טַעְמָא כְּדִפְרִישִׁית לֹקַח עֵינֵיו בְּמִקָּחוֹ וְחֲשִׁיב שְׁתֵּים גּוֹרֵן וְגִמֹר מִלֵּאכָה אֲבָל בְּעַל הַבַּיִת עֵינֵיו בְּתִתָּאָה לֹא הָיוּ גִמֹר מִלֵּאכָה וּפּוֹעֵל כְּבַעֲדָה וּפ"ה לֹא שִׁירָאָה שֶׁם:

תְּבוּאָת וְרָעָה וְלֹא לֹקַח. וְאִת' דְּאָמַר בְּסוּף פ"ח דְּבִבְרוֹרָת (דף ט"ז) וְכֵס דִּיל' כְּפִלִּים) אָמַר שְׂמוּאֵל בְּרַבִּי נָתָן הַלּוֹקַח שְׂבָלִים מִמּוֹרָחִים מִן הַתְּנִיךְ מַעֲשֵׁר וְהוּא שֶׁלֹּא קָאָמַר אִי מִרְחִינָהוּ נִכְרִי דִּגְגֵן וְלֹא דִּיגּוֹן נִכְרִי אֲלֵא דְּמִרְחִינָהוּ יִשְׂרָאֵל פ"י אַחֵר שְׂקָנָהוּ מִן הַתְּנִיךְ מַעֲשֵׁר דְּאִין קִנְיָן לְנִכְרִי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעַם מִיַּד מַעֲשֵׁר וְהֵם שֶׁלֹּא דְּאִתִּינָא מִכָּח מֵאֵן דִּלָּא מִצִּית לְאִשְׁתַּעֲמִי דִּינָא בְּהִידָה וְלִיכָא לְמִימֵר מַעֲשֵׁר מִדְּבָרֵךְ דְּאִיכ' אֲמַאי קָאָמַר דְּאִין קִנְיָן לְנִכְרִי אֲפִי יֵשׁ קִנְיָן צִרְיָךְ לְעֶשֶׂר מִדְּבָרֵךְ כְּמוֹכַח בְּסוּף הַקּוֹמֵץ רַבָּה (מנחות דף נ"א) וְכֵס דִּיל' סַכְכִּי) דְּתִנְיָא אָמַר ר' שְׁמַעוֹן (שו"ר) פֶּעַם וְאִחְתּוֹ נִתְעַרְבִי לִי טָבֵל בְּחוּלִין וְשִׁאֲלֵתִי לְרַבִּי טְרַפּוֹן וְאָמַר לִי לָךְ קָח וְלָרֵן מִן הַשּׁוּק וּפִרְיָךְ וְלִימָא לִיהַּ קָח מִן הַתְּנִיךְ קִסְבֵּר אִין קִנְיָן כו' וְהָתֵה לִיהַּ מִן הַחֲשִׁיב עַל הַפֶּטוּר מַשְׁמַע דְּאִי יֵשׁ קִנְיָן הָתֵה לֹקַח מִן הַתְּנִיךְ דְּהִי לִיהַּ מִן הַפֶּטוּר עַל הַפֶּטוּר דְּהָא תְּרוּחִיהּ דִּרְבֵּן אָוֹמֵר ר"ת דְּהָקָא אִיירִי בְּלוֹקַח אַחֵר מִירֵחוֹ אֲבָל לֹקַח קוֹדֵם מִירֵחוֹ כִּי הָתֵם תְּבוּאָת וְרָעָה קִרְיָא בֵּיהּ וְאִת' וּבִמְנַחֲתוֹ אֲמַאי לֹא קָאָמַר לִיהַּ לָךְ וְקָח הַמְּמוֹרָח דְּלֹא הָיוּ חֲשִׁיב אֲלֵא מִדְּבָרֵךְ וְי"ל דְּמִמ' דְּמִי מִן הַחֲשִׁיב עַל הַפֶּטוּר בֵּין דְּאִילוּ הָדָר מוֹכֵר קִנִּי לִיהַּ הָתֵה חֲשִׁיב וְהִנ' מַשְׁמַע הָתֵם דְּאִין לְהַפְרִישׁ מִדְּבָר הַדְּמוּקָה חֲשִׁיב עַל הַפֶּטוּר דְּאִיכָא מ"ד שְׂאֻמֵּר לִיהַּ לָךְ וְקָח מִן הַתְּנִיךְ וּפִרְיָךְ וְלִימָא לִיהַּ קָח מִן הַשּׁוּק קִסְבֵּר אִין רוב עֲמִי הָאֲרֵץ מַעֲשֵׁר וְהָתֵה דְּאִין לְהַחֲשִׁיב עַל הַפֶּטוּר וְלֹא דְּאִיכָא לִיכָא מֵאֵן דְּפָלִיג דְּתִבּוּאָת עִם הָאֲרֵץ דְּמִי אֲלֵא מַשְׁמַע דְּאִין חֲשִׁיב לְחֲשִׁיב עַל הַפֶּטוּר קָאָמַר וְצִרְיָךְ עֵינֵיו דְּכִי מַשְׁנִי הָתֵם קִסְבֵּר אִין קִנְיָן לְנִכְרִי מִמ' לִימָא לִיהַּ קָח מִן הַתְּנִיךְ (מוֹ) הַמְּמוֹרָח דְּלִמָּד אִין קִנְיָן מִמ' דְּרִישׁ דְּגִנָּה וְלֹא דִּיגּוֹן נִכְרִי בְּס"פ הַשּׁוֹלָח (נעשים דף מ"ח) וְכֵס דִּיל' מ"ח) וְאִם תֹּאמַר לְפָר"ת דְּהָקָא מַשְׁמַע דְּלֹקַח קוֹדֵם מִירֵחוֹ פֶּטוּר מִדְּאוּרֵיךְ דְּהָא פּוֹעֵל אוֹכֵל בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכָתוֹ לְמַעֲשֵׁר הֵינּוּ קוֹדֵם מִירֵחוֹ וּמִתְחִיל מִקָּחוֹ מַשְׁעָה מִלֵּאכָתוֹ וְאִין אִינוּ מִתּוֹקֵן וְאִתָּא פִּרְיָךְ וְלֹקַח מִדְּאוּרֵיךְ אִין מִתְחִיב וְי"ל שֶׁהִמְקַח אִינוּ מִתְחִיל עַד שְׂאוֹכֵל וְאוֹתָהּ שְׁעָה כְּבָר נִתְקַן וְרִבֵּינוּ יִצְחָק ב"ר מִרְדְּכִי הִקְשָׁה עַל פִּרְת' דְּהָא לֹקַח תְּבוּאָה מִמּוֹרָחַת מִעַם הָאֲרֵץ הָיוּ דְּמִי מַשְׁמַע דְּסַפֵּק הוּא אֲבָל אִם וְדִאי לֹא עִישָׁר חֲשִׁיב לְעֶשֶׂר מִן הַתּוֹרָה אֵל עַל פִּי שְׁתַּמְרָח כְּבָר וְלֹא פִּירְכָא הִיא דְּהִי דְּמִי אִין הָיוּ מִמ' מִדְּאוּרֵיךְ אִין מִתְחִיב אֲלֵא מַעֲשֵׁר וְדִאי הָיוּ מִדְּבָרֵךְ וְצִרְיָךְ לִיתְנוּ לְפָנֶיךָ וְלִלִי אֲבָל לְרַבִּי יִצְחָק ב"ר מִרְדְּכִי נִרְאָה לְפָנֶיךָ אִיפְסָא בְּלוֹקַח מִמּוֹרָח פֶּטוּר מִדְּבָרֵךְ שֶׁעֵדִין לֹא נִתְחַיֵּב בְּרִשְׁתּוֹ מוֹכֵר אֲבָל לֹקַח מִמּוֹרָח הוֹאֵל וְנִתְחַיֵּב בְּרִשְׁתּוֹ מוֹכֵר וְהוּא פָּקַע שֶׁם טָבֵל מִינֵיהּ כְּמוֹ בְּהִקְדָּשׁ וּבְהַפְקֵר שֶׁאֵם הִקְדִּישׁ וְהַפְקִיר קוֹדֵם מִירֵחוֹ מִפְּקִיעַ מִיַּד מַעֲשֵׁר אֲבָל לְאוּרֵחַ מִירֵחוֹ אִינוּ מִפְּקִיעַ כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִיב"א בְּבָבָא קָמָא וּמִבְּאִי רֵאִיָּה מִן הַיִּרְשׁוּלָמִי וְלֹקַח מִן הַתְּנִיךְ הָיוּ אִיפְסָא דָּאֵם נִתְמַרְח בְּרִשְׁתּוֹ הַתְּנִיךְ וְלֹא דִּיגּוֹן נִכְרִי וְכִשְׁלֵא נִתְמַרְח בְּרִשְׁתּוֹ חֲשִׁיב דְּאִין קִנְיָן לְנִכְרִי בְּאִי לְהַפְקִיעַ מִיַּד מַעֲשֵׁר וְלֹא מִקְרִיא תְּבוּאָת וְרָעָה שֶׁל מוֹכֵר אֲלֵא תְּבוּאָת הַלּוֹקַח מִמֶּנּוּ וְלֹא חֲשִׁיב לֹקַח:

בבא מציעא דף פח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) פג

מצאנו בפסוקים שאדם אוכל כשהוא עוסק במחזור לקרקע, וכן מצאנו
ששור אוכל בתלולש, שנאמר (דברים כה ד) 'לא תחסם שור בדישו', ודישה
היא הפרדת התבואה מהקליפה שנעשית בתלולש, אך שאדם אוכל בתלולש,
מנלן.
משיבה הגמרא: דין זה נלמד בקל וחומר משור, ומה שור שאינו אוכל
במחזור – שלא התפרש בתורה שהוא אוכל במחזור, אוכל בתלולש, אדם
שהתפרש בתורה שהוא אוכל במחזור, אינו דין שאוכל בתלולש. דוחה
הגמרא: מה לשור, שהחמירה בו התורה בדבר אחר, שכן אתה מצוה על
חסימתו, והחוסמו עובר בלאו, ויתכן שלכן החמירה התורה בדינו והתירה
לו לאכול בתלולש, וכי תאמר דין זה גם באדם, שאי אתה מצוה על
חסימתו.
הגמרא מבררת מדוע אכן אין איסור לחסום פועל מלאכול. מקשה הגמרא:
ויהא אדם מצוה על חסימתו, מקל וחומר משור, ונדרוש כך, ומה שור
שאי אתה מצוה להחיותו, אתה מצוה על חסימתו, אדם שאתה
מצוה להחיותו, שנאמר (ויקרא כה לו) 'וחי אחיך עמך', אינו דין – האם
אין זה קל וחומר שאתה מצוה על חסימתו, וממילא נוכל גם ללמוד את
דין האדם שאוכל בתלולש בקל וחומר משור האוכל בתלולש. מתרצת
הגמרא: אמר קרא (דברים כה כה) 'כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים
בנפשך שבקעך, ויש לדרוש בנפשך, בנפשך של פועל, מה נפשך של
הבעלים אדם חסמתו – שחסם הבעלים את עצמו מלאכול, פטור, שהרי
רשאי שלא לאכול, אף פועל, אם חסמתו אתה פטור, ואין דינו כשור
שהחוסמו עובר בלאו.
ממשיכה הגמרא לברר: ואלא – אחרי שדחינו את הקל וחומר משור, אדם
בתלולש, מנלן. משיבה הגמרא: אמר קרא (שם כה כו) בענין אכילת פועל
במחזור, 'קמה' 'קמה' שתי פעמים, ואם אינו ענין – ואם אין צורך בשתי
פעמים אלו לאדם במחזור, כיון שדי בפסוק אחד, תגהו ענין לדרוש ממנו
היתר אכילה לאדם בתלולש.
מביאה הגמרא מקור נוסף לדין זה: רבי אמי אמר, היתר אדם בתלולש לא
צריך קרא, אלא לומדים זאת ממשמעות הפסוק, דכתיב 'כי תבא בכרם
רעך, ופי לא עסקינן גם באופן ששכרו לבתה – לשאת את הענבים
מהכרם על כתיפ, שזו פעולה בתלולש, ואף בזה אמר רחמנא 'ליבול'.
התבאר לעיל שדין שור האוכל בתלולש מפורש בתורה, הגמרא מבררת מנין
ששור אוכל במחזור. שואלת הגמרא: שור במחזור, מנלן שהוא רשאי
לאכול. משיבה הגמרא: דין זה נלמד בקל וחומר מאדם, ומה אדם שאינו
אוכל בתלולש – שלא כתבה התורה בפירוש שאדם אוכל בתלולש, שהרי
'כרם' ו'קמה' שהוזכרו אצלו הם מחזירים לקרקע, אף על פי כן אמרה
התורה שהוא אוכל במחזור, שור, שהתפרש בתורה שאוכל בתלולש,
אינו דין שאוכל במחזור.
דוחה הגמרא: מה לאדם שהחמירה בו התורה, שכן אתה מצוה להחיותו,
ויתכן שרק בו התירה התורה לאכול במחזור, וכי תאמר דין זה גם בשור,
שאי אתה מצוה להחיותו.
הגמרא מבררת מדוע אכן אין ציווי להחיות שור. שואלת הגמרא: ויהא
שור מצוה להחיותו, מקל וחומר, ומה אדם שאי אתה מצוה על
חסימתו, אתה מצוה להחיותו, שור שאתה מצוה על חסימתו, אינו
דין שאתה מצוה להחיותו, ונוכל גם ללמוד ששור רשאי לאכול במחזור,
בקל וחומר מאדם. משיבה הגמרא: אמר קרא 'וחי אחיך עמך', ויש ללמוד
שרק את אחיך אתה מצוה להחיות, ולא שור.
שואלת הגמרא: ואלא – כיון שדחינו את הקל וחומר מאדם, דין שור
שאוכל במחזור, מנלן. משיבה הגמרא: אמר קרא בפסוק זה 'רעך' 'רעך'
שתי פעמים, ואם אינו ענין לאדם במחזור, שהרי די באחד מהם כדי
ללמד זאת, תגהו ענין להיתר אכילת שור במחזור.
הגמרא מביאה טעם אחר, בין להיתר אדם בתלולש ובין להיתר שור
במחזור: רבינא אמר, לא אדם האוכל בתלולש, ולא שור האוכל במחזור,
צריכי קרא, אלא יש לדרוש את ההיתר מדכתיב 'לא תחסם שור
בדישו',

נאמר בתורה (דברים יד כב-כג) 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו',
ואכלת לפני ה' אלקיך, ויש לדרוש מסמיכות הפסוקים 'עשר תעשר'
'ואכלת' שחייב הבעלים לעשר הוא רק כאשר 'ואכלת', שאוכל בעצמו את
התבואה, ולא כשהוא מוכר את התבואה לאחר. וכן יש לדרוש שרק
'תבואת זרעך' – תבואה שגדלה ברשותך חייבת במעשר, ולא לוקח,
שהקונה תבואה מחבירו פטור מלעשרה. ואף שחכמים חייבו את המוכר
והלוקח לעשר, אנשי בית הינו לא עשו כן. ועל כל פנים מוכח מהברייתא
שמן התורה אין חיוב מעשר אלא על הבעלים, וכמו שהתמעט לוקח כך יש
למעט פועל, ומדוע יש צורך במיעוט מיוחד של 'בנפשך' לפטור פועל.
מתרצת הגמרא: אלא דין זה שפועל פטור ממעשר הוא רק בדרבנן, שאף
שחייבו את הלוקח לא חייבו את הפועל, וקרא – והפסוק 'בנפשך' שהובא
בברייתא, אסמכתא בעלמא הוא, כלומר הסמיכו חכמים את דינם על לשון
הפסוק.
שואלת הגמרא: אלא – אם כן שאין זו דרשה גמורה, הפסוק 'בנפשך' למאי
אתא – מה הוא בא ללמדנו. משיבה הגמרא: לבריתא בברייתא,
'בנפשך' מה נפשך – נפש בעל הבית, אם חסמת את עצמך מלאכול אתה
פטור, שהרי אינך חייב לאכול, אף לגבי פועל, אם חסמת – פסקת
מתחילה עם הפועל שלא יאכל, או שחסמתו בעל כרחו, אתה פטור
ממלקות, ואין לומדים את דינו מדין שור, שהחוסמו לוקח.
מר זוטרא מקשה על דעת רבי ינאי ורבי יוחנן, שחייב מעשר הוא בכניסה
לבית או לחצר: מתיב מר זוטרא, שנינו במשנה (מעשרות פ"א מ"ה), 'איהו
גורן' – ממתי נעשה דין הפירות כדן תבואה שעשו ממנה 'גורן' להתחייב
במעשרות, בקישואים ובדלועים משיפסקו, ואמר רבי אסי בביאור הזמן
'שיפסקו', שזהו משיפסקו פסקם שלקח – שיפול הפרח שבראשם הקרוי
'פסק' ו'מאי לאו' – האם אין הכוונה משיפסקו אפילו בשדה, ושלא כדעת
רבי ינאי ורבי יוחנן המצריכים כניסה לבית או לחצר.
מתרצת הגמרא: לא, כוונת המשנה משיפסקו בבית, וחידשה בזה שאף
אחרי שנכנסו לבית אינם מתחייבים עד שיפסקו.
מקשה הגמרא: אי הוי, מדוע נקטה המשנה לשון 'משיפסקו', שמשמע
שבכל מקום שיפסקו יחול עליהם חיוב מעשר, הרי לשון 'עד שיפסקו'
מביעי ליה – היתה המשנה צריכה לומר, שמשמעות לשון זו היא שאפילו
אחרי שנכנסו לבית או לחצר, שזהו מקום חיובם, אינם חייבים עד שיפסקו.
מתרצת הגמרא: אי תנא לשון 'עד שיפסקו', הנה אמינא שאין חיוב מעשר
עד דגמר לפיקוסיהו – עד שיפסקו כל הפירות, קא משמע לן בלשון
'משיפסקו', דמבי אתחילי פיקוסיהו – ממתי שהתחיל הפיקוס במקצת
הפירות, התחייבו כולם במעשר.
מר זוטרא בריה דרב נחמן מקשה קושיא נוספת על רבי יוחנן ורבי ינאי:
מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן, שנינו בברייתא, 'גורן' – הזמן שנעשה
דין הפרי כדן תבואה שנכנסה לגורן לענין מעשר, לחייב עליו משום מקל,
משתגמר מלאכתו. ואיהו גמר מלאכתו, מלאכת הכנסתו. וקשה, מאי
לא, מלאכת הכנסתו מחייבת במעשר אפילו אם נעשתה בשדה,
'והכנסתו' היינו מלשון 'כניסה', שמשעה שכינס ואסף את הפירות בשדה
לעשות מהם 'כרי', התחייבו במעשר, ומוכח שאף בשדה יש חיוב מעשר,
ושלא כדברי רבי ינאי ורבי יוחנן.
מתרצת הגמרא: לא, 'הכנסתו' זו לשון כניסה, שהכנסתו לבית, זה הוא
גמר מלאכתו.
מתרצת הגמרא באופן נוסף: ואיבעית אימא, כי קאמר רבי ינאי שחייב
מעשר הוא רק בכניסה לבית, היינו ביותים וענבים, דלא בני גורן יגיהו
– שאין דרך לכונסם לגורן, ואין דבר אחר שיקבע בהם לחייבם במעשר
אלא כניסתם לבית, אבל בהפין ושעורין שדרך לכונסם לגורן מודה רבי
ינאי שהכנסתם לגורן מחייבם במעשר, שהרי 'גורן' ביהדיא מתיב ביה –
כתבה בהם בפירוש לשון 'גורן', שנאמר (במדבר יח כו) 'ונחשב לכם
תרומתכם כדן מן הגרן'.
לעיל (פו:) ביארה הגמרא מנין שפועל אוכל במחזור, עתה מבררת הגמרא
מנין שהוא אוכל בתלולש, כמבואר במשנה (פו.), שואלת הגמרא: אשכחן –

ומבדי – והרי אף שהפסוק עוסק בשור, כל מיילי איתנהו פהסימא – כל
בעלי החיים כלולים באיסור זה, דילפינן – שאנו לומדים בגזירה שזה 'שור'
'שור' משבת (ב"ק נד): שבכל מקום שמזכיר 'שור' אף שאר בעלי חיים
בכלל, ואם כן לכתוב רחמנא רק 'לא תרשע פהסימא', ונדע שהאיסור
הוא בכל בעלי החיים, ו'שור' דכתב רחמנא, למה לי – מה הוא בא
ללמדנו. אלא ודאי כתבה זאת התורה כדי לאקושי – להקיש ולדמות את
החוסם – האדם, לנחם – לשור, ואת הנחם לחוסם, וכך הוא ההיקש.
מה חוסם – אדם, אוכל במחנה, אף השור הנחם אוכל במחנה. ומה
נחם – שור, אוכל פתולוש, כמו שכתבה התורה בפירוש, אף האדם
החוסם אוכל פתולוש.
הגמרא מביאה עתה כמה ברייתות הדורשות דינים שונים לגבי היתר
אכילה בפועל מלשון 'דיש' שנאמר לגבי שור: תנו רבנן, נאמר בתורה
(דברים כה ד) 'לא תחסם שור בדישו', ויש לדרוש מכך שכתבה התורה
מלאכת דיש, שהיא הפרדת גרעיני התבואה מקליפותיהם, מה דיש מיוחד
בכך שהוא דבר שגידולי קרקע (ובשעת גמר מלאכה), ופועל אוכל בו,
אף כל דבר שנעשה בגידולי קרקע, פועל אוכל בו, יצא מכלל היתר זה
החולב בהמה, והמחבין – מעמיד את החלב בקיבה, והמגנן – עושה
מהחלב גבינה, שאין זה גידולי קרקע, ולכן אין פועל אוכל בו.
שואלת הגמרא: למה לי לדרוש דין זה מ'דיש', והרי מ'כי תבא בכרם קרע'
נפקא – יש ללמוד כן, שהתיר הפסוק אכילה רק בעובד בכרם, שהוא גידולי
קרקע, ולא בשאר מלאכות. משיבה הגמרא: איצטרף הלימוד מ'דיש', כיון
דסלקא דעתך אמינא – היינו מעלים בדעתנו לומר, הואיל וכתב 'קמה',
ודרשו (לעיל פז): מלשון זו לרבות כל פעלי קמה – כל הדברים העומדים
בקומה, כאילנות וכדומה, שמא בא הפסוק לרבות נמי מירי-גם דברים
דלא גידולי קרקע ניהו, קא משמע לן בלימוד מ'דיש' שהיתר האכילה
הוא רק בגדולי קרקע.
הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מ'דיש' דין אחר: תניא אידך, נאמר
בתורה דיש, מה דיש מיוחד בכך שהוא דבר שבשעת גמר מלאכה,
כלומר שמעשה זה גומר את המלאכה, ופועל אוכל בו, אף כל שהוא
בשעת גמר מלאכה, פועל אוכל בו, יצא מהנכש בשומים ובכצלים,
והבינה עתה הגמרא שבמלאכה זו הוא עוקר את הרעים מתוך הדיפים
ומשליכם, שהואיל ואין זה גמר מלאכה, שהרי הבצלים והשומים הטובים
עדיין מחוברים לקרקע, אין פועל אוכל בהם.
שואלת הגמרא: למה לי לדרוש כן מ'דיש', והרי מ'ואל בליד לא תתן'
נפקא, וכמבואר לעיל (פז) שרק בשעה שנותנים לתוך כלי של בעל הבית,
שזהו גמר המלאכה במחבר, התירה התורה לפועל לאכול. משיבה
הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה דרשה זו, אלא דאף על גב דקא משליף
קמיני מפיני אלימי – אף כשהפועל מוציא בצלים קטנים שאינם עשויים
לגדול עוד, מבין הבצלים שעשויים לגדול, כדי להניח להם מקום לגדול,
ואינו משליך את הקטנים אלא בעל הבית נוטלם, אינו אוכל, ואילו היה
נאמר רק 'ואל כליך לא תתן' היה מותר לפועל לאכול משום שיש כאן
נתינה לכליו של בעל הבית, ואילו מהפסוק שי' אנו ממעטים אף אופן
זה, כיון שעיקר מלאכת הוצאת הקטנים היא לתועלת הבצלים הגדולים
המחברים עדיין, שלגביהם אין זה גמר מלאכה, ואינו רשאי לאכול.
הגמרא מביאה דרשה נוספת מ'דיש': תניא אידך, נאמר בתורה דיש, ויש
לדרוש, מה דיש מיוחד שהוא דבר שלא נגמרה מלאכתו להתחייב
במעשר, ופועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר, פועל
אוכל בו. יצא מכלל היתר זה, פועל תבול – מפריד בתמרים ובגרוגרות
המורבקים זה בזה, הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר, אין פועל אוכל בו.
מקשה הגמרא: והתניא בברייתא אחרת, הבודל בתמרים ובגרוגרות,
פועל אוכל בו. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, כי תניא בברייתא התיא,

שרשאי לאכול בהם, היינו בתחילת – תמרים גרועים שאינם ראויים
לאכילה אף אחר שנקטפו, ומכניסים אותן לכלי של כפות תמרים כדי
לגמור את בישולם, ואם הפועל עוסק בהפרדתם רשאי לאכול מהם, כיון
שעדיין לא נגמר בישולם ולא התחייבו במעשר.
הגמרא מביאה דרשה נוספת מ'דיש': תניא אידך, נאמר בתורה דיש, ויש
לדרוש, מה דיש מיוחד שהוא דבר שלא נגמרה מלאכתו להתחייב בחלה,
ופועל אוכל בו, אף כל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה, פועל אוכל
בו. יצא חלש את הבצק, והמקטף – עורך וטח במשקה את העיסה,
והאופה, שכבר נגמרה מלאכתו לחלה, דאין פועל אוכל בו.
מקשה הגמרא: מדוע אמרה הברייתא שרק בלישה ואפיה אינו אוכל, והלא
אף בטחינת הקמח וניפוי אין לו לאכול, שהרי אף שלא נגמרה מלאכתו
לחלה, מכל מקום כבר נגמרה מלאכתו למעשר, והתבאר בברייתא
הקודמת שאין אוכלים בו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, בברייתא זו בחוצה
לארץ עסקינן, דליכא חיוב מעשר, ולכן נאסר לאכול רק בגמר מלאכה
לחלה. דוחה הגמרא: אי הכי, חיוב חלה נמי ליכא בחוץ לארץ, וכיצד
אמרה הברייתא שאחרי שנגמרה מלאכתו להתחייב בחלה אינו אוכל.
הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אלא, לעולם מדובר בארץ, ולא
קשיא מדוע הפועל העוסק בטחינת וניפוי הקמח יכול לאכול, כיון שמדובר
בזמן שנכנסו ישראל לארץ, בשבע שנים שביבשו את הארץ ובשבע שנים
שחילקו אותה, דאמר מר, בשבע שביבשו ושבע שחילקו, נתחייבו
ישראל בחלה, ולא נתחייבו במעשר.
מקשה הגמרא: מיד – וכי חיוב המעשר עצמו קא גרים – הוא הגורם
לאיסור אכילת הפועל, והרי גמר מלאכה שעושה הפועל קא גרים לכך
שיאסר באכילה, אלא שהסימן לכך שהפועל עוסק בגמר מלאכה הוא לפי
זמן חיוב המעשר והחלה, שאף חיובים אלו חלים בזמן גמר המלאכה,
וממילא אף כשאין חיובים אלו נוהגים, זמן אכילת הפועל נקבע לפי חיובים
אלו, ואם כן חזרת הקושיא. מדוע קודם שתתחייב העיסה בחלה רשאי
הפועל לאכול, והרי כבר נגמרה מלאכת החיטים לגבי חיוב מעשר.
הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אלא אמר רבינא, במלאכה
שיש בה גם חיוב מעשר וגם חיוב חלה, רשאי הפועל לאכול עד שיחול
החיוב המאוחר, שהוא חלה, ואף שברייתא הקודמת שנינו שהפועל רשאי
לאכול רק עד שיתחייבו בפירות במעשר, ברייתא זו אינה נשנית בפני
עצמה, אלא ברוף ותיב – יש לכרוך אותה עם הברייתא האחרונה ולשנותן
יחד, וכך יש לדרוש, נאמר בתורה דיש, מה דיש מיוחד בכך שהוא דבר
שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה, ופועל אוכל בו, אף כל שלא נגמר
מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו, כלומר, בפירות שאינם חייבים
בחלה אוכל הפועל רק עד שיתחייבו במעשר, ובעיסה ששייך בה גם חיוב
חלה אוכל הפועל אף אחר שחל חיוב מעשר, עד שיחול חיוב חלה.
שנינו בברייתא (פז) שאסור לפועל לאכול 'ענבים ודבר אחר', כגון לטובלם
במלח כדי למתקם ולאכול מהם הרבה. מסתפקת הגמרא: איבעיא להו,
פועל הקוצר תבואה ורשאי לאכול ממנה, מהו שיהקבה פאר – ישרוף
מעט באש את התבואה, למתקה, ויאכל. מי הוי – האם נחשב מעשה זה
כאכילת ענבים ודבר אחר שאסרה התורה, כדי שלא יאכל הרבה, או לא,
כיון שאינו מוסיף דבר אחר אלא מהבהב את התבואה עצמה, ומותר
לאוכלה כך.
מביאה הגמרא ראייה: תא שמע, שנינו בתוספתא (פ"ח ה"ג) רשאי פעל
הבית להשקות את הפועלים יין, כדי שלא יאכלו ענבים הרבה, ורשאי
הפועל למבל את פיתם בציר – רוטב, כדי שיאכלו ענבים הרבה, ומוכח
שרשאים הפועלים לעשות מעשה הגורם להם לאכול הרבה, והוא הדין
שרשאים להבהב את התבואה באש.

בבא מציעא. פרק שביעי – השוכר את הפועלים דף פט עמוד א – מתוך מהדורת טוב"ס פה רש"י

תוספות

1 **גידולי** קרקע וצא החולב כו'. בריש בכל מערבין (פסחים דף כז) חשיב בעלי
2 חיים גידולי קרקע דרריש ונתתה הכסף בקרן ובצאן מה הפרט
3 מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע התם קרי להו גידולי קרקע לפי ששוויון מן
4 הקרקע אבל הקא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דיש שהוא גודל
5 וצומח מן הקרקע:

6 **ס"ד** אמרין הואיל וכתבי קמה קמה
7 שתי פעמים. ותימיה הא איצטריך
8 חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות אדם
9 בתלוש וי"ל דה"ק סד"א דלא נדרוש חד
10 מהך דרשות דלעיל אבל נדרוש לרבות
11 חולב דמסתבר טפי למדרש הכי ולספרים
12 דגרסי הואיל וכתבי קמה לרבות כל בעלי
13 קמה נרבה נמי הא א"ש טפי מכל בעלי
14 קמה משמע שפיר בעלי חיים שהם בעלי
15 קומה ותימיה אפתי נרבה מקמה דבר שאין
16 גידולו מן הארץ כגון חולב וכי תימא דיש
17 דכתב רחמנא ל"ל איצטריך לרבות תלוש
18 דאי לא כתיב דיש אלא לא תחוסם שור
19 במלאכה הנה מוקמינא ליה דוקא
20 במחובר דוקא דפועל דה"נ פריך ל"ל
21 דיש להוציא חולב מבי תבא נפקא דוקא
22 במחובר אלמא אית לן לאוקמי שור
23 דמיא דאדם ועוד דאיצטריך דיש לכמה
24 דרשות דבסמך: **וצא** המנכש בבצלים.
25 נראה דאי לא ואל כל כך לא תתן לא הוה
26 דרשינן מדיש אלא מה דיש מיוחד שלא
27 נגמרה מלאכתו למעשר אבל לשעת גמר
28 מלאכתו שאין צריך לקרקע לא הוה
29 דרשינן ליה אבל השתא דכתב ואל כל כך
30 למדרש בשעת גמר מלאכה דרשינן נמי
31 מדיש להני: **וצא** חלש המקטף והאופה.
32 תימיה לר"י דבשלקא אופה איצטריך
33 למיתני אע"ג דהתא לש משום דמשכחות
34 דחייב בחלה אפילו לא לש ע"י אפייה
35 דאמרין בפרק כל שעה (פסחים דף נז) ט"ז
36 דהובשין והאיסורין כו' אפאן באילוס
37 פטורין בתנור חייבין אלא מקטף אמאי תני
38 לה וכי יש מקטף חלה לישא: **אי** הכי
39 חלה נמי לא. חלה בחוצה לארץ לא
40 הוה אלא מדרבנן כדמוכח בפ' עד כמה
41 (פסחים דף כז) **מדי** מעשר קננים גמר כו'.
42 דכיון דאם הוי חייבין במעשר הוה חשיב
43 גמר מלאכה למעשר אחר המזירות והיינו
44 חולכים בתר אותה גמר מלאכה כי אין
45 חייבין נמי לא הוי פחות וניזיל בתרה
46 ואמאי אזלינן בתר חלה:
47 **אמר** רבינא ברוך ויתני. דהשתא דקתני
48 בתרא למעשר ולחלה מוכח שפיר
49 דלא נקט למעשר אלא לאפקי היכא דלא
50 שייך חלה כגון בודל בתמרים אבל היכא
51 דשייך חלה לא חשיב אלא שנגמרה
52 מלאכתה לחלה אבל כי הוה חלה
53 ברייתא למעשר לחוד הוה משמע דבכ"מ
54 אזלינן בתר גמר מלאכה למעשר:
55 **והבודל** בתמרים. אע"פ דליכא מעשר
56 אלא מדרבנן חשיבא גמר מלאכתו למעשר פיון דאי הוה בהו מעשר
57 מדאורייתא הוה אזלינן בתר גמר מלאכתו למעשר: **פועל** מהו שייך במעשר. פי
58 בקוטרס שאור ממתקו ובעי אם שרי להכבד ולמתוק ש"כ כן יאכל יותר. א
59 הוה כענבים ודבר אחר או לא וקשה לר"ת דמאי קאמר בסמוך מפרקי ע"ג
60 סלע מאי מתוקי פירא איכא היכא ס"ד דמקשה דליכא מתוקי פירא א"כ למה
61 מפרקי ועוד למאי דמסיק הקא דלא יספות במלח הוה משום מעשר הא

1 **מכדי כל מילי איתנהו בחסימה**. כלומר על ברחק שור לאו דוקא וכל שאר
2 בהמות איתנהו בתורת חסימה דלפינן שור שור משבת בפ' שור שנגח את הפרה
3 (נ"ק דף נ"ז) דגבי שבת כתיב וכל בהמתך וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתביה
4 רחמנא לכתוב לא תדוש בחסימה: **לאקושי חוסם** ונחוסם. אדם לשור ושור
5 לאדם לענן אכילת פועלי: **בשעת גמר**
6 **מלאכה**. זו היא שעת גמרה: **המחפץ**. מיני
7 חריצי חלב: **שבשעת גמר מלאכה**.
8 ועכשיו הוא גומר מלאכתו ומתניחין לאחר
9 גמר מלאכה קאמר דאין אוכלין כגון
10 נתפרסו עיגולי: **המנכש**. קא ס"ד שעוקר
11 מביתו שאין יפות: **דקא משליף קטני**.
12 יש בבצלים שמסטרסין ולא הוה פסים לעולם
13 וקורין אותם בלעז ציב"ש ועוקרין אותן
14 מבין הגדולים להרחיב מקום ולהתפשט
15 דאיכא השתא נתיב לכליו של בעל הבית
16 ולא ממעט מאל כל כך לא תתן וממעט להו
17 מדיש דלאו שעת גמר מלאכה הוא דעיקר
18 פעולה משום תקון ודולין הוא שהם
19 מחוברין ועומדין: **הבודל בתמרים**.
20 **ובגורנות**. שמדובקות זו בזו ומבידילן
21 במגריפה: **בתוחלני**. תמרים רעים שאין
22 מתבשלין באילן ומכניסין לקיים בכלי של
23 פפות תמרים ושמן חוללות ומתחממות
24 ומתבשלות וקודם שנתבשלו קאמר
25 דהבודל מהן פועל אוכל בתן דלא נגמרה
26 למעשר: **חלש**. משנתן תמרים וניגלגל
27 נתחייב בחלה ועדיין צריכה ללוש ולשוף
28 ולבעוט הרבה: **והמקטף**. עורף וטח פניה:
29 **ותיפוק ליה משום מעשר**. והלא נגמרה
30 מלאכתו למעשר וטחיה והרקה דמקמי
31 לישא נמי לא אכיל: **נתחייבו בחלה** ולא
32 **נתחייבו למעשר**. (בפ"ק דקדושין) וספרי
33 פ' שלח דכתבי בבואכם אל הארץ שינה
34 הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה
35 שצאמר בתן כי תבואו וקאן נאמר בבואכם
36 במשכנסו לארץ נתחייבו בחלה אבל
37 במעשר לא נתחייבו אלא לאחר ירושה
38 וישביח דכתיב עשר תעשר שתי בתורה
39 במקום אשר יבחר עד שבבכרה כתיב לא
40 נתחייבו והיינו לאחר כיבוש וחילוק
41 דכתיב ביהושע וכל ימי כיבוש וחילוק
42 היה אהל מועד בגלגל י"ד שנים כדאמר
43 (בזבחים) (דף ק"ח) **מדי חייב מעשר קא**
44 **גרים**. לסלק את הפועל מדין אכילה: **גמר**
45 **מלאכה קא גרים**. כדילין מדיש לא שניא
46 בזמן מעשר וי"ש בלא זמן מעשר דמעשר
47 גבי אכילת פועל לא כתיב: **אמר רבינא**
48 **ברוך ויתני**. הך תרתי מתניחין דלעיל לא
49 תיתגנהו לחודא למיתני בקמיתא מה דיש
50 מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר
51 דא"כ שמע מיהא הוה נגמרה למעשר לא
52 אכיל קושיא בתרייתא אלא ברוך ויתני תרא
53 מה דיש מיוחד שלא נגמר מלאכתו
54 למעשר ולחלה שנון דברים ההוגין בו אף
55 כל שלא נגמרה מלאכתו לדבר ההוגין בו אם למעשר לחודי למעשר אם לחלה
56 לחלה וצא הבודל בתמרים דנגמר למעשר ואין בהם דבר מאוחר ממונה וצא
57 הלש שנגמרה מלאכתו למאחר שבו: **מהו שיהיה כפאור**. את המלילות והאור
58 ממתק טעמו וכן וענבים:

אכשורי

לאכשורי
אכשורי

פּוּבָּא מִצִּיעָא. פֶּרֶק שְׁבִיעִי – הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים דִּף פֶּט עֲמוּד ב – מִתּוֹךְ מַהְדּוּרַת טוֹבִי'ס

תוספות

טפּי לעגבֿים וְדָבָר אַחֵר מִהֶבְהֵב כְּדִמְכּוּב בְּסוּמָךְ הַסּוּגָא מִשְׁמַע שְׁלֹא פֶשֶׁט כְּלוּם וְנִרְאָה לִרְ"ת דְּבִרְאֵי לְאֵבִילָה פֶּשִׁטָּא לִיה דְּשֶׁרִי הֶבְהֵב דְּלֹא הוּי אֶלָּא כְּסוּמִי פִירָא אֶלָּא בְּאוּתוֹן שְׁאִינֵן רֵאוּיִן לְאֵבִילָה אֶלָּא ע"י הִדְחָק וּמִהֶבְהֵב כִּדִּי שִׁדְיֵי טוֹבִים לְאֵבִיל מִבְּעִיָּא לִיה אִי הוּי כַּעֲנָבִים וְדָבָר אַחֵר בִּינּוּ דַּע"י

הֶבְהֵב אוֹכֵל הֶרְבֵּה אוּ דְלִמָּא לֹא שֶׁנָּא

הֶבְהֵב זֶה מִהֶבְהֵב בְּפִירוּת מִתּוּקִים דְּשֶׁרִי

וּפִשְׁט שְׂרָאִים פּוֹעֲלִים לִטְבֵּל פֶּתֶן בְּצִיר

וְסִבֵּר הִשְׁתָּא בְּפּוֹעֲלִין שְׁאִין יוֹבֵלִין לְאֵבִיל

אֶלָּא ע"י הִדְחָק וּמוֹדִי לִיה לְאוֹכֵל שְׁאִינוּ

רֵאוּי אֶלָּא ע"י הִדְחָק וּגְמִירוֹ לִישְׁנָא

דְּשִׁיאֵכּוּל עֲנָבִים הֶרְבֵּה מִשְׁמַע שִׁיבּוֹלִין

לְאֵבִיל בְּלֹא הֶכִי וְהוּי פֶּשִׁט מֵאוֹכֵלִין

בְּרֵאשִׁי אוֹמְנִיּוֹת וּבִלְבָד שְׁלֹא יִהְיֶהבּוּ וְלֹא

קָאִי אֲרָאשִׁי אוֹמְנִיּוֹת דְּהִנְהוּ שְׂרִי לְהֶבְהֵב

שְׂרָאוּיִן לְאֵבִילָה אֶלָּא וּבִלְבָד שְׁלֹא

יִהְיֶהבּוּ בְּדִבְרִים שְׁאִינֵם רֵאוּיִם לְאֵבִילָה

קָאָמֵר וְהִשְׁתָּא קָאָמֵר שְׂפִיר מֵאִי מִתּוּקִי

פִּירָא אִיבָא דַּעַל יְדִי הִפְרָכָה לֹא יִתְקַנוּ

וְיִתֵּר אוֹתוֹן שְׁאִינֵן רֵאוּיִן לְאֵבִילָה דִּינֵן

אֶלָּא לְמִתְק אִתּוֹן שְׂכָבֵר הוּי רֵאוּיִן וְהִי

פֶּשִׁטָּא דְּשֶׁרִי וְאִיכָּא מִשּׁוּם בִּיטוּל מִלֵּאכָה

הוּא דְקָאָסְרָה בְּרִייתָא וְאִתֵּי נִמִּי שְׂפִיר הִי

דְּקָאָמֵר רָבָא לֹא יִסְפוֹת בְּמִלְח מִשּׁוּם

מַעֲשֵׂר אֶבֶל אִי לֹא הֶכִי שְׂרִי הֵינּוּ בְּרֵאוּיִן

לְאֵבִילָה אֶבֶל בְּשִׁאֲרֵם רֵאוּיִם לְאֵבִילָה

מִיבְּעִיָּא זֶה הֶבְהֵב וּסְפִיתָא פֶּשִׁטָּא לִן דְּהוּי

כַּעֲנָבִים וְדִ"א בְּדָקָאָמֵר מַעֲיָקָרָא וְנִרְאָה

לְרִ"י דְּלִפִּי רִית לֹא אֶסְטוֹר עֲנָבִים וְדִ"א

אֶלָּא דּוֹקָא בְּאִין רֵאוּיִן וְאִתֵּי שְׂפִיר הִי

דְּקָאָמֵר דְּמִלְח כַּעֲנָבִים וְדִ"א הֵינּוּ דּוֹקָא

בְּאִין רֵאוּיִן דְּבִרְאִינִי שְׂרִי כְּדִמְשַׁמַּע

בְּמִילְתֵּיהּ דְּרָבָא וְיֵשׁ לִיִּישׁב שְׂטִית הַקּוֹנֵס

דְּמֵה שְׁהִקְשָׁה דְּאִי לִיבָא מִיִּתּוֹק אִמָּאִי

מִפְרָךְ אִיבָא לְמִימֵר מִפְרָךְ וּמִשְׁבֵּר

לְהַחֲיִיבוֹת קִטְנוֹת כִּדִּי שִׁיבּוֹל לִתֵּת בְּפִיו

כַּמְנַע מַעֲשֵׂר דְּשֶׁרִי לְסֻפּוֹת בְּמִלְח לְרָבָא אִי

לֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר מִשּׁוּם שְׁתֵּן לֹו בַּעֲדָ"ב

רִשּׁוֹת לְאֵבִיל דְּבִרְאִי אִיִּיר וּבְרִייתָא נִמִּי

דְּשֶׁרִי לְסֻפּוֹת בְּאִתָּא אַחֵר הֵינּוּ מִשּׁוּם

דְּמִיִּיר בְּקִצְצִין:

קוֹצִיצִין אַחַת אַחַת אוֹכֵל. פִּירֵשׁ בְּקוֹנְטֵרֵס

קִצֵּץ עִם בַּעֲדָ"ב עַל מִנָּה שִׁיאֵכֵל

דְּהִשְׁתָּא הוּי קִצֵּץ מִקָּח נִרְאָה לִרְ"ת דְּלִפִּי

קָאִי אֲרִישָׁא אֲשִׁכְרוּ לְעִדּוֹר דָּאִי אֲשִׁכְרוּ

לְקַצּוֹר לְמַה יִּתְנֶה בְּתָנִם בִּין דְּמֵן הַתּוֹרָה

אוֹכֵל וּקִצְצִיָּה נִמִּי אִמָּאִי מִהִנָּא שְׁלֹא

יֵאֵכֵל שְׁתִּים שְׁתִּים בִּין דַּעַל תָּנִם הוּא קוֹצֵץ וְקִשָּׁה קִצֵּץ דְּמֵאִי פִרְיִן בִּין דְּקִצֵּץ

כֹּל מֵאִי דְּבִעֵי לְאֵבִיל לְמַה פֶּשׁוּט לֹו כֹּל כֹּף שִׁיבּוֹל לְאֵבִיל בְּמִלְח מִשּׁוּם דְּקִצֵּץ

הָא לֹא פִירֵשׁ לְאֵבִיל בְּמִלְח וְאִיצְטְרוּךְ לְקוֹצֵץ דְּמִינָא לֹא הָיָה אֵכֵיל כֹּלֵל בִּין

שְׁשִׁירָו לְעִדּוֹר וְרִ"ח פִּירֵשׁ קִצֵּץ שְׁהִתְנָה שְׁלֹא לְאֵבִיל אֶלָּא עֲשֵׂר פִּירוּת אוּ

עֲשִׂרִים וְהִשְׁתָּא פִּירֵךְ שְׂפִיר בְּעִיָּה דְּבִעֵי יֵאֵכֵל: **שְׁתִּים** שְׁתִּים לֹא יֵאֵכֵל.

דְּמִקָּח קוֹבֵעַ בְּדָבָר שְׁנִיגְמָרָה מִלֵּאכְתּוּ מַעֲשֵׂר וְכִי תִלֵּשׁ שְׁתִּים בִּיחַד חֲשִׁיבִי גוּרִין

בְּדִלְקִי בְּסוּמָךְ שְׁהִלּוּקָה לֹא יַעֲשֶׂה גוּרִין אַחֵר: **בְּאֶרְצֵן** קִבְּעָא סְפִיתָא. וְהִיא

דְּלַעֲלִי דְקִתְנִי לֹא יִסְפוֹת מִיִּירִי בְּאֶרְצֵן וְאִתֵּי וְאִמָּאִי לֹא מוּקִי לָהּ הִיא דְּלֹא

יִסְפוֹת מִשּׁוּם עֲנָבִים וְדָבָר אַחֵר כְּדָאָמֵר מַעֲיָקָרָא וְהִיא דְסֻפּוֹת בְּמִלְח קָאִי

אִסְפָּא וּמִיִּירִי בִין בְּאֶרְצֵן בִּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְקַמִּ"ל דְּלֹא קִבְּעָא סְפִיתָא וְהִשְׁתָּא

לֹא תִקְשִׁי לִיה הִיא דְּפִירִי אֲדָאבִי וְיִיל דָּאִי לֹא דְאֶשְׁמוּעִינֵן בְּשׁוּם מְקוֹם

דְּסִפִּיתָא קִבְּעָא לֹא הוּי אֶשְׁמַעֲינֵן שׁוּם חִידוּשׁ הִיא בְּרִייתָא דְסֻפּוֹת וְלִהִי מוּקִי

לְהִיא דְלֹא יִסְפוֹת בְּאֶרְצֵן מִשּׁוּם דְּסִפִּיתָא קִבְּעָא וְהִשְׁתָּא קַמִּ"ל הִיא דְסֻפּוֹת

דָּאֵע"ו דְּבְאֶרְצֵן קִבְּעָא בְּחוּ"ל לֹא קִבְּעָא: **וְתִרְתִּי** מְנָן דְּקִבְּעָא סְפִיתָא. מִקָּח

נִמִּי קִבְּעָא בְּתִרְתִּי כְּדָאָמֵר לְעִיל אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבִסְפִיתָא קִיִּימֵן נִקֵּט סְפִיתָא: **כִּי**

מִיִּירִי דְּהִיא דְשִׁיאָא חִלָּה לֹא אֲזִילֵן בְּתֵר גִּמְר מִלֵּאכָה לְמַעֲשֵׂר אֶלָּא

בְּקִבְּעֵי עֲמִיר גּוֹרְנָה. תִּנּוּ רַבְּנֵן פְּרוֹת הַמֶּרְכָּסוֹת בְּתִבּוּאָה

וְהִרְשׁוּת

לֹאכְשׁוּרִי נִבְרָא לֹא קִמְיַבְעִיָּא לִן כִּי קִמְיַבְעִיָּא לִן לֹאכְשׁוּרִי

פִּירָא מֵאִי ת"ש פּוֹעֲלִין אוֹכֵלִין עֲנָבִים בְּרֵאשִׁי אוֹמְנִיּוֹת

שְׁלָהֶם וּבִלְבָד שְׁלֹא יִהְיֶהבּוּ בְּאוּר הֶתֶם מִשּׁוּם בִּיטוּל

מִלֵּאכָה כִּי קָא מִיבְּעִיָּא לִן הִיכָא דְאִיבָא אֲשִׁתּוּ וּבְנִיו

מֵאִי ת"ש לֹא יִהְיֶהבּוּ בְּאוּר וְיֵאֵכֵל וְלֹא יִכְמוֹר בְּאֶדְמָה

וְיֵאֵכֵל וְלֹא יִפְרִיד ע"ג הַסֵּלַע וְיֵאֵכֵל אֶבֶל מִפְּרִיד עַל

יָד עַל יָד וְאוֹכֵל הֶתֶם מִשּׁוּם בִּיטוּל מִלֵּאכָה הֶכִי נִמִּי

מִסְתַּבְּרָא דָּאִי ס"ד מִשּׁוּם מִתּוּקִי פִירָא סֵלַע מֵאִי מִתּוּקִי

פִּירָא אִיבָא אִי אִפְשֵׁר דְּלֹא מִמְתִּיק פּוֹרְתָא ת"ש פּוֹעֲלִין

שְׁהִיו עוֹדְרִים בְּתֵאנִים וְגוֹדְרִים בְּתֵמָרִים וּבְזָאִירִים כַּעֲנָבִים

וּמוֹסְקֵן בְּזִיתִים הִרִי אֵלֹו אוֹכֵלִים וּפְטוּרִים שְׁהִתּוֹרָה

זִכְתָּה לָהֶם בְּפִיתָם לֹא יֵאֵכֵלוּ אֶלָּא אִם כֵּן נִטְלוּ רִשּׁוֹת

מִבַּעֲדָ"ב וְלֹא יִסְפוֹת בְּמִלְח וְיֵאֵכֵל מִלְח וְדָאִי כַּעֲנָבִים

וְדָבָר אַחֵר דְּמִי לֹא יִסְפוֹת בְּמִלְח וְיֵאֵכֵל וְיִמְנִינּוּ הַשּׁוֹכֵר

אֶת הַפּוֹעֵל לְעִדּוֹר וְלִקְשָׁקֵשׁ תַּחַת הַיִּיתִים הִרִי זֶה לֹא

יֵאֵכֵל שְׂכָרוֹ לְכַצּוֹר שְׂכָרוֹ לְמִסּוֹךְ שְׂכָרוֹ לְלִקֵּט הִרִי זֶה

אוֹכֵל וּפְטוֹר שְׁהִתּוֹרָה זִכְתָּה לָהֶן קִצֵּץ אַחַת וְאַחַת

יֵאֵכֵל שְׁתִּים שְׁתִּים לֹא יֵאֵכֵל וְסוֹפֵת בְּמִלְח וְיֵאֵכֵל אַחֲרֵיא

אִילִימָא אִסְיָפָא בִּין דְּקִצֵּץ כֹּל הִיכִי דְּבִעֵי לִיכּוֹל אֶלָּא

לֹא אֲרִישָׁא אֲמֹר אֲבִי לֹא קִשִּׂיָּא כָּאֵן בְּאֶרְצֵן כָּאֵן בְּחוּצָה

לְאֶרְצֵן בְּאֶרְצֵן קִבְּעָא סְפִיתָא בְּחוּצָה לְאֶרְצֵן לֹא קִבְּעָא

סְפִיתָא אֲמֹר רָבָא מִי אִיבָא מִיִּדִּי דְבְּאֶרְצֵן קִבְּעָא סְפִיתָא

מִדְּאֲרִייתָא וּבְחוּצָה לְאֶרְצֵן לֹא קִבְּעָא סְפִיתָא וּמוֹתֵר

לְכַתְּחִילָה אֶלָּא אֲמֹר רָבָא בִין בְּאֶרְצֵן בִּין בְּחוּצָה לְאֶרְצֵן

חָדָא לֹא קִבְּעָא סְפִיתָא תִּרְתִּי קִבְּעָא סְפִיתָא קִצֵּץ בִּין

סֻפּוֹת וּבִין לֹא סֻפּוֹת אַחַת אַחַת אוֹכֵל שְׁתִּים שְׁתִּים לֹא

יֵאֵכֵל לֹא קִצֵּץ וְלֹא סֻפּוֹת אוֹכֵל שְׁתִּים שְׁתִּים סֻפּוֹת אַחַת

אַחַת אוֹכֵל שְׁתִּים שְׁתִּים לֹא יֵאֵכֵל וְאֵע"ג דְּנִטְלוּ רִשּׁוֹת

מִבַּעֲדָ"ב דְּאִימְכִיל לָהּ לְמַעֲשֵׂר וְקִבְּעָא סְפִיתָא וְתִרְתִּי

דְּקִבְּעָא סְפִיתָא מִנָּא לִן אֲמֹר רַב מִתְנָא דְאֲמֹר קָרָא כִּי

כַּבְּעֵם כַּעֲמִיר גּוֹרְנָה: תִּנּוּ רַבְּנֵן פְּרוֹת הַמֶּרְכָּסוֹת בְּתִבּוּאָה

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

וְהִרְשׁוּת

אֲכָשׁוּרִי נִבְרָא. לְהִקֵּן עֲצֻמוֹ לְאֵבִילָה מִרְדָּבָה לֹא מִיבְּעִיָּא לִן שְׁהִרִי לֹא אֶסְרָה

עַלִּי תוֹרָה וְ

במעשר, ומאחר שדינו כלוקח הוא חייב במעשר מדרבנן. מסיימת
הברייתא, וסופת – וטובל את הפירות במלח, ויאכל.
הגמרא מסיימת את קשייתה, ושאלת: מהי? – על מה נאמר דין זה
ש'סופת במלח ואוכל', אלא לא יאכל, אלא יאכל, שאם קצץ עמו לאכול מפירותיו,
רשאי אף לטובל במלח ולאכול, אם כן קשה, כיון דקצץ, פשוט הדבר
דכל חיובי דקצץ לטובל – בכל אופן שירצה הוא רשאי לאכול, שהרי הוא
אוכל מדעת בעל הבית. אלא לא יאכל, אלא יאכל, על הדין השני שברישא, שאף
כשלא קצץ עמו, אלא אוכל מדין התורה, רשאי לטובל את הפירות במלח
ולאכול, וזו סתירה למבואר בברייתא הקודמת שאינו רשאי לעשות כן.
מתרצת הגמרא: אמר רב, לעולם האמור בברייתא האחרונה שרשאי
לספות במלח נאמר על הסיפא, שקצץ עם בעל הבית, והנידון בברייתא אינו
מחמת שיאכל הרבה ויפסיד לבעל הבית, שלענן זה פשוט שמועילה
קציצתו עם בעל הבית, אלא לגבי חיובי מעשר, ולא קשיא – אין סתירה
בין הברייתות לגבי היתר אכילה במלח, כיון ששם – בברייתא הראשונה
האוסרת לטובל במלח, מדובר בראיין, וכאן – בברייתא השנייה המתירה
זאת, מדובר בחוצה לארץ, מבאר אביי את דבריו: כשאוכל בראיין אסור
לטובל במלח, כיון שחיוב מעשר שבה הוא מדאורייתא, וקצצתו ספיקא –
הטבילה במלח מחשיבה את האכילה כגמר מלאכה, כיון שהוא אוכל מיד
ומוכח ממעשיו שאין עוד גמר מלאכה שעתידי להיעשות בפירות אלו, וחיוב
במעשר, אבל בחוצה לארץ שחיוב המעשר הוא רק מדרבנן, לא קצצתו
ספיקא, ורשאי לטובל במלח ולאכול ללא מעשר.
מקשה הגמרא: אמר רבא, מי איכא מיד – וכי יש אופנים דבראין קצצתו
ספיקא מדאורייתא, ובחוצה לארץ לא קצצתו ספיקא, ומותר לאכול
'לבתחילה' – ללא שום איסור, והרי תקנת חכמים בכל מקום היא כעין דין
התורה, ואם כן אף בחוץ לארץ צריך להיות חיוב דרבנן.
רבא מיישב את הסתירה בברייתות באופן אחר: אלא אמר רבא, אמנם
שתי הברייתות עוסקות בענין חיוב מעשר, אך החילוק ביניהם הוא אחר,
ובן בראיין, ובין בחוצה לארץ, באכילת תרין – פרי אחד לא קצצתו
ספיקא, ובאכילת תרתין, קצצתו ספיקא. ומלבד החילוק בין פרי אחד
לשנים, יש חילוק בין מקום שקצץ עם בעל הבית לבין מקום שלא קצץ,
שאם קצץ עם בעל הבית שיאכל פירות, דינו כלוקח, ולכן אין ספק ובין
לא ספק, רק אחת אחת אוכל, כיון שאין זו אכילה קבועה, אבל שתים
שתים לא יאכל, דכיון שהוא נחשב כלוקח, אף ללא הטבילה במלח הוא
חייב במעשר מדרבנן, ובאופן זה מדובר בסיפא של הברייתא השנייה,
שקצץ, ולכן חילקה בין אחת אחת לשנים שנים.
ממשיך רבא בתירוץ: אך אם לא קצץ הפועל עם בעל הבית, ואין דינו
כלוקח, וגם לא ספק במלח, שאין כאן קביעות, אוכל אפילו שתים שתים,
אך אם ספק במלח, שיש כאן קביעות, אף שלא קצץ עם בעל הבית ואין
דינו כלוקח, מכל מקום רק אחת אחת אוכל, שבזה אין קביעות אף שסופת
במלח, אבל שתים שתים לא יאכל, ואף על גב דנטל רשות מפעל הבית,
ואין בזה איסור של 'ענבים ודבר אחר', וטעם האיסור הוא כיון דאימכיל
להו למעשר – נעשו הפירות 'טבל' להתחייב במעשר, וקצצתו ספיקא –
והטבילה במלח של שני פירות מחשיבה את האכילה קבועה, החייבת
במעשר, ובוה עוסקת הברייתא הראשונה, באופן שלא קצץ ואכל שנים
שנים, ולכן אמרה 'לא יספות במלח', כיון שהסופת שנים שנים במלח
מתחייב במעשר אף ללא קציצה.

מבררת הגמרא: ותרתין, דקצצתו ספיקא – ודין זה שרק אכילת שני פירות
טבולים במלח מחשיבה את האכילה קבועה, ומחייבת במעשר, מנא ל? –
מנין לנו, ושם די באכילת פרי אחד. מבארת הגמרא: אמר רב מתנא,
דאמר קרא (מכילת ד'ב' קצצתו קצצתו קצצתו), ומבאר שאין 'גורף' ללא
'קובץ', דהיינו איסוף כמה דברים, והיינו לפחות בשני פירות ולא פחות:
הגמרא מבררת האם האיסור לחסום שור נאמר גם כשהוא עוסק בדבר
שנגמרה מלאכתו, וכן בתבואה של תרומה או מעשר.
תנו רבנן, פירות המרפסות פתבואה – דורכות על שעורים מיובשות כדי
להסיר את קליפתן, ובמלאכה זו מתחייבת התבואה במעשר,

דוחה הגמרא: לאכשורי נבא – לעשות מעשה בגוף האדם שיגרום לו
לאכול הרבה, וכגון לטבול את הפת בציר, לא קמיבעיא לן – לא הסתפקנו
כלל בדבר, ובדאי שהוא מותר, כי קמיבעיא לן, לאכשורי פירא – הספק
היה רק אם מותר לעשות מעשה באוכל שנוטלים הפועלים מהבעלים, כגון
להבהבו באש, שפעולה זו דומה לענבים ודבר אחר שהתיקון הוא בגוף
הפרי, מנא – מה הדין בזה.
תא שמע, שנינו בברייתא, פועלין העושים מלאכה בכרם, אוכלין ענבים
בראשי 'אומניות' שלהם, כלומר, רשאים להמתין מלאכול עד שיגיעו
לראש שורת הכרם והמכונה 'אומן', ששם משמש מכה על הענבים והם
מתוקים ביותר, אף שמתוך כך יאכלו הרבה, וכלבד שלא יתקבצו באור,
ומוכח שאסור להבהב את הפירות באש. דוחה הגמרא: הן אין האיסור
משום מיתוק הפירות, אלא משום ביטול מלאכה, שבשעת ההבהב הוא
בטל ממלאכת הבעלים, וכי קא מיבעיא לן היינו חייב דאיכא – באופן
שנמצאים בכרם אשתו וקניו שאינם שכורים לבעל הבית ומהבהבים
עבורו, מנא.

ראיה אחרת לפשוט את הספק: תא שמע, שנינו בברייתא, פועל העושה
מלאכה אצל בעל הבית, לא יתקבצו באור ויאכל, ולא יכמוד – יטמין
בארמא כדי לחמם את הפירות ויאכל, ולא יפרך – יבקע את הפירות על
גבי הסלע כדי שיתמתקו ויאכל, אבל מפרך על יד על יד – מיד ליד
ואוכל, ומבואר בברייתא שאסור להבהב באור ולאכול. דוחה הגמרא: גם
הן האיסור הוא משום ביטול מלאכה, ולא משום שאסור לו למתקם.
הכי נמי מסתברא, שהטעם הוא משום ביטול מלאכה, דאי סלקא דעתך
שהאיסור הוא משום מתוקי פירא – המתקת הפירות, סלע – בבקיע על
ידי סלע, מנא מתוקי פירא איכא – איזה מיתוק נעשה בכך לפירות. דוחה
הגמרא את הראיה: אף בבקיע על גבי סלע אי אפשר דלא מסתקין פורתא
– לא יתכן שלא יתמתקו הפירות מעט, ואין זו ראיה, אמנם גם ללא ראיה
זו אפשר לפרש שהטעם הוא משום ביטול מלאכה.

תא שמע, שנינו בברייתא, פועלין שהיו עוברים – קוטפים בתאנים, וכן
פועלים שהיו נזדרים בתאנים, ובוצרים בענבים, ומוסקין בנותים, שכל
אלו הן מלאכות ליקוט הפירות מהעצים, הרי אלו אוכלים ופטורים
ממעשר, ואין אומרים שאכילת הפירות נחשבת כשכר שבעל הבית נותן
להם תמורת מלאכתם, וממילא יהיה דינם כקונים פירות החייבים במעשר,
כיון שהתורה יזכה להם אכילה זו, ולא בעל הבית. אבל בפיתם – יחד
עם הפת לא יאכלו את הפירות, כיון שמתוך כך אוכלים הרבה, אלא אם
כן נטלו רשות מפעל הבית לאכול את הפירות עם הפת. וכן לא יספות
– לא יטבול את הפירות במלח ויאכל, והבינה הגמרא שלטובל פירות
במלח נחשב כהכשרת הפירות עצמם, כיון שהוא מניח את המלח על
הענבים עצמם, ואסור לעשות כן כיון שמתוך כך יאכל הרבה, ומוכח שאין
הפועל רשאי לעשות מעשה בפירות עצמם כדי למתקם. דוחה הגמרא:
מלח – הוספת מלח על הפירות, אף אם הוא מפורז על גבי הפירות, אין זה
כהכשרת הפירות עצמם, אלא ודאי בענבים ודבר אחר, דמי, ובדאי
אסור הדבר, והספק הוא במקום שמבהב את התבואה עצמה שמוותרת לו
באכילה, ואינו מוסיף עליה שום דבר.

שנינו בסוף הברייתא האחרונה: 'לא יספות במלח ויאכל'. מקשה הגמרא:
ורמינהו, שנינו בברייתא אחרת, השוכר את הפועל לעד – לחפור,
ולקשקש – לכסות באדמה את השורשים תחת עצי היתים, הרי זה לא
יאכל מהזיתים שבעץ, כיון שאין עבודתו נחשבת כגמר מלאכה. אך אם
שכרו לבצור – לקטוף ענבים, או שכרו למסוק – לקטוף זיתים, או שכרו
לקשקש שאר פירות שנסרו תחת העץ, הרי זה אוכל, כיון שהוא עוסק בגמר
מלאכה, ופטור ממעשר, כיון שאין זה שכר מבעל הבית, המחשיבו
כלוקח, אלא שהתורה יזכה להן – לפועלים, זכות אכילה. ממשיכה
הברייתא: אם קצץ – פסק עם בעל הבית שיאכל מהפירות, הרי זה כעין
מקח, ולכן רק אחת אחת יאכל ללא מעשר, כיון שכשקטף אחת אחת אין
זה נחשב כעשיית 'גורף' המחייבת במעשר. אבל שתים שתים לא יאכל
ללא מעשר, כיון שבשתיים יש חשיבות וחל עליהם שם גורף להתחייב

וְהַדְּשׁוֹת בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֶׂה, מוֹתֵר לְחוּסְמִן, וְאִינוּ עוֹבְרֵי מִשּׁוּם בֵּל תַּחֲסֹם,
כִּיּוֹן שְׁמָה שֶׁאִמְרָה הַתּוֹרָה (דברים כד) 'לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁו' הֵייוּ
בַּתְּבוּאָה רְגִילָה שְׁאִינָה תְרוּמָה וּמַעֲשֶׂה, שְׁהִרִי בְּדֶרֶךְ כָּלִל מִפְּרִישִׁים אֵת
הַתְּבוּאָה וְהַמַּעֲשֶׂה רַק לֵאחֹר הַדִּישָׁה וְהַמִּירוּת, שְׁחַל עֲלֶיהָ חֵיבוֹ תְרוּמָה
וּמַעֲשֶׂה, וְלֹא אִסְרָה הַתּוֹרָה לְחוּסִים בְּאוֹפֶן שְׁאִינוּ מִצִּי, שֶׁהַפְּרִישׁ תְרוּמָה
וּמַעֲשֶׂה קוֹדֵם שְׁחַל חֵיבוֹ. וְכֵן בְּאוֹפֶן שֶׁהַפְּרִישׁ מִרְכָּסוֹת בַּתְּבוּאָה, כִּיּוֹן
שֶׁכֶּבֶר הַתְּחִיבָה הַתְּבוּאָה בַּתְרוּמָה וּמַעֲשֶׂה אֵין אִיסוּר בַּחֲסִימָתוֹ, כִּמְבוּאָר
לְעִיל (פס). שְׁלֹאֲחַר גִּמְר מִלֹּאכָה לְחֵיבוֹ מַעֲשֶׂה אֵין אִיסוּר לְחוּסִים. אֲבָל
מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵיִן – שְׁלֹא יִחְשְׁדוּ בּוֹ שְׁעוֹבֵר עַל אִיסוּר 'לֹא תַחֲסוּם',
מִבְּיָא פִירוֹת חוֹלִין בְּשִׁיעוֹר 'בּוֹל' – מִלֵּא אֲגָרוֹף מֵאוֹתוֹ הֵמִין שְׁהָיָה דִּשָׁה
בּוֹ, וְתוֹלָה לָּהּ – מִנְּחִיו בְּתוֹךְ מִרְסָקְלִין שְׁבַפְיָה – שֶׁק אִי סֵל הַתְּלִי
בְּצוּאָרָה וְאוֹכֵלֶת מִמֶּנּוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר, אִף שְׁאִינוּ יוֹכֵל
לְהִבִּיא לָהּ סֵתֶם מִיֵּן אַחֵר, אֲבָל מִבְּיָא בְּרִשְׁיִנִּים וְתוֹלָה לָּהּ,
מִשּׁוּם שֶׁהַבְּרִשְׁיִנִּים יִפּוֹת לָּהּ מִן הַבֵּל – בְּרִיאוֹת וְטוֹבוֹת לָהּ יוֹתֵר מִשְׁאֵר
הַמִּינִים.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְרִמְיָנְתִּי – יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת סְתִירָה מִבְּרִייתָא זֹו לְבְּרִייתָא אַחֲרָת,
פִּירוֹת הַמִּרְכָּסוֹת בַּתְּבוּאָה, רִשְׁאִי לְחוּסְמִן וְאִינוּ עוֹבְרֵי מִשּׁוּם בֵּל תַּחֲסֹם.
וּפְרִוֹת הַדְּשׁוֹת בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֶׂה, עוֹבְרֵי בְּהֵן מִשּׁוּם בֵּל תַּחֲסֹם. וְנִכְרִי הִדִּישׁ
בְּפָרְתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְחוּסְמָה מִדַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל, הַיִּשְׂרָאֵל אִינוּ עוֹבְרֵי מִשּׁוּם
בֵּל תַּחֲסֹם. וְיִשְׂרָאֵל הִדִּישׁ בְּפָרְתוֹ שֶׁל נִכְרִי וְחוּסְמָה, עוֹבְרֵי מִשּׁוּם בֵּל
תַּחֲסֹם. קִשְׁיָא תְרוּמָה אֲתְרוּמָה, קִשְׁיָא מַעֲשֶׂה אֲמַעֲשֶׂה, שֶׁבְּרִייתָא
הָרִאשׁוֹנָה מְבוּאָר שְׁאֵין אִיסוּר לְחוּסִים בְּדִישַׁת תְּבוּאָה וּמַעֲשֶׂה, וְאִילוּ
בְּרִייתָא זֹו מְבוּאָר שִׁישׁ בּוֹזָה אִיסוּר.

מִיִּשְׁבַּת הַגִּמְרָא חֶלֶק מִדְּהוּקִישָׁא: בְּשִׁלְמָא תְרוּמָה אֲתְרוּמָה לֹא קִשְׁיָא, כִּיּוֹן
שְׁנִיתוֹן לְחֶלֶק וְלוֹמַר שְׁכָּאֵן – בְּרִייתָא הָרִאשׁוֹנָה מְדוּבֵר בְּתְרוּמָה מִמֶּשׁ,
וּמוֹתֵר לְחוּסִים בּוֹ, כִּטְעַם שֶׁהַתְּבֹאֵר לְעִיל, וְכָכָן – בְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה, מְדוּבֵר
בְּגִידוּלִי תְרוּמָה – שׁוֹדֵעַ אֵת הַתְּרוּמָה וְצִמְחָהּ, שְׁכִיּוֹן שְׁמֵן הַתּוֹרָה אֵין
הַיְגִידוּלִים נִחְשָׁבִים תְרוּמָה יֵשׁ בְּהֵם אִיסוּר לֹא תַחֲסוּם, מִסִּימָת הַגִּמְרָא: אֲלֵא
מַעֲשֶׂה אֲמַעֲשֶׂה עֵדִין קִשְׁיָא. וְכִי תִימָא דְּמַעֲשֶׂה אֲמַעֲשֶׂה נִמִּי לֹא קִשְׁיָא,
כִּיּוֹן שְׁכָּאֵן – בְּרִייתָא הַמְּתִירָה מְדוּבֵר בְּמַעֲשֶׂה מִמֶּשׁ, וְכָכָן – בְּרִייתָא
הָאוֹסֶרֶת מְדוּבֵר בְּגִידוּלִי מַעֲשֶׂה, אֵין לְחֶלֶק כֵּךְ, מִשּׁוּם שֶׁבְּשִׁלְמָא גִידוּלִי
תְרוּמָה, הָרִי דִּינֵם מְדַרְבָּן כְּתְרוּמָה, הַדְּחִירָה הַבְּרִייתָא אֲחֵדֵשׁ שִׁמְכֵל
מִקּוֹם יֵשׁ בְּהֵם אִיסוּר חֲסִימָה, אֲלֵא גִידוּלִי מַעֲשֶׂה, הָרִי חוֹלִין גְּמוּרִים גִּנְיָהוּ,
דְּהִנֵּן בַּתְרוּמוֹת (פ"ט מ"ד) גִּידוּלִי מִכָּל גִּידוּלִי מַעֲשֶׂה שְׁנִי, הָרִי הֵם חוֹלִין,
וְאֵם כֵּן פְּשׁוּט שְׁאִסוּר לְחוּסִים בְּהֵם, וְלֹא הִיתָה הַבְּרִייתָא צְרִיכָה לְחַדֵּשׁ זֹאת.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲלֵא לֹא קִשְׁיָא, הָא – הַבְּרִייתָא הָאוֹסֶרֶת לְחוּסִים בַּמַּעֲשֶׂה
עוֹסֶקֶת בְּמַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן, שְׁהָיָה מוֹתֵר לְזֹרִים וּמְכוֹנָה 'דִּישׁו' שֶׁל הַבְּעֵלִים,
וְאִסוּר לְחוּסִים בּוֹ, וְהָא – הַבְּרִייתָא הַמְּתִירָה לְחוּסִים עוֹסֶקֶת בְּמַעֲשֶׂה שְׁנִי חוּץ
לִירִשְׁלִים, שְׁכִיּוֹן שְׁהָיָה אִסוּר בְּאִכְלָה מִן הַתּוֹרָה, אִינוּ קְרוּי 'דִּישׁו', וּמוֹתֵר
לְחוּסִים.

מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא בְּאוֹפֶן נוֹסֵף: וְאִיִּפְעִית אִימָא, הָא וְהָא – שְׁתֵּי הַבְּרִייתוֹת
עוֹסֶקוֹת בְּמַעֲשֶׂה שְׁנִי, וְלֹא קִשְׁיָא, הָא רַבִּי מֵאִיר, וְהָא רַבִּי יְהוֹדָה, מְבֹאֲרָת
הַגִּמְרָא: הָא – הַבְּרִייתָא הַמְּתִירָה לְחוּסִים בַּמַּעֲשֶׂה סוֹבֵרֶת כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאִמְרַ
(קִידוּשִׁין בב) מַעֲשֶׂה שְׁנִי מִמֶּן גְּבוֹהָ – שֶׁל הָא הוּא, וְאֵין זֶה בְּכָלִל 'דִּישׁו', וְהָא
– הַבְּרִייתָא הָאוֹסֶרֶת לְחוּסִים סוֹבֵרֶת כְּרַבִּי יְהוֹדָה, דְּאִמְרַ, מַעֲשֶׂה שְׁנִי מִמֶּן
הַדִּישׁוֹ הוּא, וְהוּא בְּכָלִל 'דִּישׁו' שְׁאִסְרָה הַתּוֹרָה לְחוּסִים בּוֹ.

הַגִּמְרָא מְבֹאֲרָת כִּיצַד יִתְכֵּן מַעֲשֶׂה קוֹדֵם דִּישָׁה, כִּמְבוּאָר בְּרִייתָא. מְבֹרֶרֶת
הַגִּמְרָא: תִּיבִי דְּמִי שִׁהִיָּה מַעֲשֶׂה קוֹדֵם דִּישָׁה, וְהִרִי חֵיבוֹ מַעֲשֶׂה הוּא רַק
בְּגִמְר מִלֹּאכָה. מְבֹאֲרָת הַגִּמְרָא: כְּגוֹן שֶׁתְּקַדְּמוּ בְּשִׁבְלִין – שֶׁהָקִדְּמוּ
לְהַפְּרִישׁ תְרוּמָה וּמַעֲשֶׂה בְּעוֹדֵם שִׁיבוּלִים, קוֹדֵם שְׁחַל עֲלֵיו חֵיבוֹ, וּבְאוֹפֶן כּוֹז
חִלָּה הַפְּרִשְׁתוֹ.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְלִרְבִּי יְהוֹדָה הַסּוֹבֵר שֶׁמַּעֲשֶׂה שְׁנִי מִמֶּן הַדִּישׁוֹ הוּא, וְהָא
בְּעִי חוּמָה – וְהִרִי יֵשׁ צוֹרֵךְ לְהַכְנִיס אֵת הַמַּעֲשֶׂה לְחוּמַת יִירוּשָׁלַם כִּדִּי
לְהַתִּירוֹ בְּאִכְלָה, שְׁנֹאמֵר (דברים יב ז) 'לֹא תוֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ, וְאִיךְ
הִלָּאוּ שֶׁל לֹא תַחֲסוּם דּוּחָה אִיסוּר זֶה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: כְּגוֹן שֶׁדִּישׁ אֵת

הַתְּבוּאָה לְפָנִים מְחֻמָּת בֵּית פֶּאנִי – בְּתוֹךְ חוּמוֹת יִירוּשָׁלַם בְּמִקּוֹם הַנִּקְרָא
'בֵּית פֶּאנִי', וְהוּא חֶלֶק שֶׁהוֹסִיפוּ עַל יִירוּשָׁלַם.

מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא בְּאוֹפֶן נוֹסֵף אֵת הַסְּתִירָה בְּרִייתוֹת: וְאִיִּפְעִית אִימָא, לֹא
קִשְׁיָא, כָּכָן – בְּרִייתָא הַמְּתִירָה לְחוּסִים מְדוּבֵר בְּמַעֲשֶׂה וְדֵאֵי, וְכָכָן –
בְּרִייתָא הָאוֹסֶרֶת מְדוּבֵר בְּמַעֲשֶׂה דְּמֵאֵי – פִּירוֹת עִם הָאֵרֶץ שְׁחִיבֵם
בַּמַּעֲשֶׂה הוּא רַק מִסְפֵּק וּמְדַרְבָּן, וְהִלָּאוּ שֶׁל 'לֹא תַחֲסוּם' דּוּחָה אִיסוּר אִכְלִיל
מַעֲשֶׂה דְּרַבְּנָן. אוֹמֵרֶת הַגִּמְרָא: הִשְׁתָּא דְּאִתִּית לְהִבִּי – עַכְשֵׁיו שְׁבֹאֵת
לְתִירוּץ זֶה, תְרוּמָה אֲתְרוּמָה נִמִּי לֹא קִשְׁיָא – יֵשׁ לִיִּישֵׁב כֵּךְ גַּם אֵת
הַסְּתִירָה מִתְרוּמָה לְתְרוּמָה, וְלוֹמַר שְׁכָּאֵן – בְּרִייתָא הַמְּתִירָה לְחוּסִים
בַּתְרוּמָה, מְדוּבֵר בְּתְרוּמַת וְדֵאֵי, וְכָכָן – בְּרִייתָא הָאוֹסֶרֶת מְדוּבֵר בְּתְרוּמַת
דְּמֵאֵי, וְלִכֵּן עוֹבֵר בְּלֹא תַחֲסוּם.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: בְּשִׁלְמָא מַעֲשֶׂה דְּמֵאֵי אִימָא, אֲלֵא תְרוּמַת דְּמֵאֵי מִי
אִימָא – וְכִי בַּתְרוּמָה שִׁיךְ דְּמֵאֵי, וְהִתְנַיָּא בְּרִייתָא, אִימָא הוּא – יוֹחֵנִן כֵּהֵן
גְּדוֹל, בִּיטֵּל אֵת אֲמִירַת הַיְדִידִי – וְיִדִּי מַעֲשֵׂרוֹת, וְנִנְדֵּן עַל דְּהִמָּא – שֶׁהִקְוָה
פִּירוֹת מִעַם הָאֵרֶץ עֲלֵיו לְחִשּׁוֹשׁ שְׁמָא לֹא הוֹפְרָשׁוּ הַמַּעֲשֵׂרוֹת, וְצִרִיךְ
לְהַפְּרִישׁ. וְהִטְעַם שְׁגוֹר הִיָּה לְפִי שֶׁשְׁלַח לְבִדּוֹק בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל, וְדֵאֵה
שְׁלֹא הָיוּ עֲמִי הָאֵרֶץ מִפְּרִישִׁין אֲלֵא תְרוּמָה גְּדוֹלָה בְּכָלִי, וְלִכֵּן גּוֹר שֶׁהִקְוָה
מִהֵם צִרִיךְ לְהַפְּרִישׁ מִסְפֵּק אֵת שְׁאֵר הַמַּעֲשֵׂרוֹת, אִךְ לִגְבִי תְרוּמָה לֹא גּוֹר.

מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא בְּאוֹפֶן אַחֵר אֵת הַסְּתִירָה לְעֵנִין תְרוּמָה: אֲלֵא לֹא קִשְׁיָא,
וּבִשְׁתֵּי הַבְּרִייתוֹת מְדוּבֵר בַּתְרוּמַת מַעֲשֶׂה, וְכָכָן – בְּרִייתָא הַמְּתִירָה לְחוּסִים
מְדוּבֵר בְּתְרוּמַת מַעֲשֶׂה וְדֵאֵי, וְכָכָן – בְּרִייתָא הָאוֹסֶרֶת לְחוּסִים, מְדוּבֵר
בְּתְרוּמַת מַעֲשֶׂה דְּמֵאֵי, וְגִזְרִית דְּמֵאֵי הִיתָה גַּם בַּתְרוּמַת מַעֲשֶׂה, כִּיּוֹן שְׁאֵין
עֲמִי הָאֵרֶץ מִפְּרִישִׁים אוֹתָהּ.

הַגִּמְרָא פְּרִשְׁטָת סִפֵּק בְּדִין חֲסִימַת שׁוֹר, מִהַבְּרִייתָא שְׁהוּבָאָה לְעִיל. מִסְתַּפְקָת
הַגִּמְרָא: בְּעוֹ מִיָּנִיָּה מִרְבִּי שְׁשֵׁת, בַּהֲמָה חוֹלֵת מַעֲיִים, וּמַחֲמַת הַחוֹלִי הִיתָה
אוֹכֵלֶת וּמִתְרֹת – מוֹרְצִיָּה רַעִי צִלּוֹל כְּמִים, וְאִכְלִיל הַחֲסִים מְזִיקָה לָּהּ,
מִהוּ – הָאֵם מוֹתֵר לְחוּסְמָה. וְהִסְפֵּק הוּא, הָאֵם הָאִיסוּר לְחוּסִים הוּא מִשּׁוּם
דְּמַעֲלִי לָּהּ הוּא – שֶׁהָאִכְלָה טוֹבָה לָּהּ, וְהָא לֹא מַעֲלִי לָּהּ – וְאִילוּ אִכְלָה
זֹו מְזִיקָה לָּהּ, אוֹ דְּלִמָּא שֶׁהָאִיסוּר לְחוּסִים הוּא מִשּׁוּם דְּחִיָּא וּמִצְטַמְרָא –
שְׁרׁוּאָה אֵת הָאוֹכֵל וּמִצְטַמְרָת כְּשִׁמוֹנִיעִים אוֹתָהּ מִלֹּאכֵל וְגַם כֵּאֵן הָא חִיָּא
וּמִצְטַמְרָא, וְיִדְהִיָּה אִסוּר לְחוּסְמָה.
פּוֹשֵׁט רַב שִׁשְׁת: אִמְרַ לְהוּ רַב שְׁשֵׁת, תְּנִיתוּהָ – שְׁנִינוּ בְּרִייתָא לְעִיל אֵת
הַפְּשִׁיטוֹת לְסַפֵּק זֶה, לִגְבִי בַּהֲמָה שֶׁהִיתָה דִּשָׁה בְּפִירוֹת תְרוּמָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן
בֶּן יוֹחִי אוֹמֵר מִבְּיָא בְּרִשְׁיִנִּים וְתוֹלָה לָּהּ, שֶׁהַבְּרִשְׁיִנִּים יִפּוֹת לָּהּ מִן הַבֵּל,
וּמִתּוֹךְ הַלִּשׁוֹן 'שֶׁהַבְּרִשְׁיִנִּים יִפּוֹת לָּהּ, שְׁמַע מִיָּנִיָּה שֶׁהִטְעַם שְׁאִסוּר לְחוּסִים
מִשּׁוּם דְּמַעֲלִי לָּהּ הוּא, וְאֵם כֵּן בְּאוֹפֶן שֶׁחֲסִימָתָה בְּרִיָּה לָּהּ יוֹתֵר, מוֹתֵר
לְחוּסְמָה, שְׁמַע מִיָּנִיָּה.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה סִפֵּק נוֹסֵף בְּדִין חֲסִימַת שׁוֹר, וּפּוֹשֵׁטֶת אוֹתוֹ מִהַבְּרִייתָא
שְׁהוּבָאָה לְעִיל. מִסְתַּפְקָת הַגִּמְרָא: וְאִיִּפְעִיא לְהוּ, מִהוּ שְׁיִאמַר אֲדָם לְנִכְרִי,
חֲסוּם אֵת פְּרָתִי, וְדוֹשׁ בָּהּ אֵת הַתְּבוּאָה שֶׁלְךָ. וְצִדְדִי הִסְפֵּק הֵם, מִי אֲמַרְיָנָן,
דְּכִי אֲמַרְיָנָן שְׁאִמְרִיה לְנִכְרִי שְׁבוֹת – הַכֵּלֵל שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים שְׁאִסוּר מְדַרְבָּן
לוֹמַר לְגִי לַעֲשׂוֹת מִלֹּאכָה הָאִסוּרָה, הִנֵּי מִיָּלִי לְעֵינֵי שְׁבֵת שֶׁהַחֲמִירָה בָּהּ
הַתּוֹרָה, דִּישׁ בַּהּ אִיסוּר כְּקִילָת, אֲבָל חֲסִימָת דְּחִיָּה רַק אִיסוּר לֹא, לֹא יִהְיֶה
בָּהּ אִיסוּר אֲמִירָה לְנִכְרִי, אוֹ דְּלִמָּא לֹא שְׁנָא, אֲלֵא בְּכָל הָאִיסוּרִים יֵשׁ
אִיסוּר אֲמִירָה לְנִכְרִי.

מְבִיאָה הַגִּמְרָא רֵאדָה: תָּא שְׁמַע מִהַבְּרִייתָא לְעִיל, נִכְרִי הִדִּישׁ בְּפָרְתוֹ שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, הַיִּשְׂרָאֵל אִינוּ עוֹבְרֵי מִשּׁוּם בֵּל תַּחֲסֹם, מִדִּיִּיקָת הַגִּמְרָא, מַעֲבֵר
הוּא דְּלֹא עֹבֵר – אִינוּ עוֹבֵר מִמֶּשׁ בְּאִיסוּר לֹא, הָא אִיסוּרָא אִימָא – אִךְ
מִשְׁמַע שִׁישׁ אִיסוּר בְּדַבְּר, וְהֵייוּ אִיסוּר דְּרַבְּנָן שֶׁל אֲמִירָה לְנִכְרִי. דּוּחָה
הַגִּמְרָא: בְּרִין הוּא דְּאִיסוּרָא נִמִּי לִיבָא – בֹּאמַת אֵין אֲפִילוּ אִיסוּר דְּרַבְּנָן,
וְאִיִּידִי דְּתֵנָא סִיפָא – אֲלֵא אֲגַב כֵּךְ שְׁשִׁינוּ בְּסִיפָא דְּיִשְׂרָאֵל הִדִּישׁ בְּפָרְתוֹ
שֶׁל נִכְרִי 'עוֹבֵר' בְּלֹא תַחֲסוּם, תִּנָּא בְּרִישָׁא לִשׁוֹן 'אִינוּ עוֹבֵר', אִךְ בֹּאמַת
אֵין אֲפִילוּ אִיסוּר דְּרַבְּנָן.
תָּא שְׁמַע, דְּשִׁלְחוּ לִיָּה בְּנֵי אֵרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵי דְּשִׁמְמוֹאֵל – לֹאֲבִיו שֶׁל
שְׁמוּאֵל, חֲלִין תוֹרִי – שׁוֹרִים אֵלוּ,

בבא מציעא - פרק שביעי - השוכר את הפועלים דף צ עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס פט
רש"י תוספות

וְהַדְּשׁוֹת. דִּישָׁת שְׂבָלִין בְּתַרְוּמָה וּבְמַעֲשֵׁר כְּגֹן שֶׁהִקְדִּימוּ בַּשְּׂבָלִין: אֵין עֹבֵר. בְּלֹא
תַּחֲסוּם: הַמְּכַרְסוֹת. מְשׁוּם דְּגִמְר מִלֵּאכְתָּן לְמַעֲשֵׁר מִשְׁעַת דִּישָׁה: תְּרוּמָה
וּמַעֲשֵׁר. דִּסְתָם דִּישָׁת לֹאֹ בְּתַרְוּמָה וּמַעֲשֵׁר מִשְׁתַּעֵי קָרָא דִּאֵין תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׁר
סָתָם אֶלֶּא מִן הַמִּירִיחַ וְאֵילָן כְּדִכְתִּיב (וי) כְּדָגָן מִן הַגִּזְרִין: מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵין.

שֶׁלֹא יֵאמְרוּ עֲלֵיו שְׁהוּא חֹסֶם: בּוֹל. מֵלֹא
אֲרֻרִי: בְּמִכְרָקָלִין שְׂבָפִיָּה. שֶׁק אֹ
טִרְקָל תּוֹלִין בְּצִנְאָרָה וְהַמֵּאכֵל בְּחוֹב
וְאוֹכֵלֶת: נִכְרִי הִדֵּשׁ בְּפִרְתּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
אֵינָן עוֹבְרִים הַבְּעָלִים שְׁאֵמְרוּ לוֹ חֲסוּם
פִּרְתִּי וְדֹשׁ בָּהּ תְּבוּאָה שֶׁלֶף אֵין עֲלֵיהֶם
עֲבִירַת לֹא תַּחֲסוּם: גִּידוּלִי תְּרוּמָה. שְׁוֹרֶעָה
וְגִידוּלָה הַגִּידוּלִין תְּרוּמָה מִדְּרַבָּן וְזֶה אֶחָד
מִשְׁמַנֵּה עֶשֶׂר דָּבָר שְׂרָבוּ בֵּית שְׁמַאי עַל בֵּית
הַלֵּל בְּצִיּאוֹת שֶׁבַת (דף יז) וְכֵן דִּלְאָה
תְּרוּמָה מִדְּאוּרִיקָתָא הִיא. קָרִינָא בֵּיה דִּישָׁת
סָתָמָא: בְּשִׁלְמָא גִּידוּלִי תְּרוּמָה תְּרוּמָה.
מִדְּרַבָּן וְאֵיבִטְרִיךְ לֹא שְׁמוּעֵינָן דְּעוֹבֵר:
גִּידוּלִי מִכָּל. תְּבוּאָה שְׁנִמְרָחָה בְּכָרִי וְזֶרְעָה
בְּטִיבְלָה הָרִי כְּשֶׁאֵר חוֹלִין וְאוֹכֵל
הַמִּנְהָה עֲרֵא עַד שִׁימְרָח דְּכִין דְּזֶרְעוּ כֻּלָּה
בְּטִיל לִיה אִיסוּרִיָּה וּבְתַרְוּמָה הוּא דְּגִזְרִי
בְּמִפְרָשׁ הָתָם וְזֶרְעָה מְשׁוּם תְּרוּמָה טְהוּרָה
בֵּיד יִשְׂרָאֵל שְׁמָא וְזֶרְעָה לְהַפְסֵר שֶׁלֹא
יִתְנָנָה לְכַתּוּ אֵין נִמִּי מְשׁוּם תְּרוּמָה טְמֵאָה
בֵּיד כְּתוּ דִּלְמָא מְשִׁינִי לֶה לְזֶרְעָה וְאַתִּי בֵּיה
לִידִי תַּחֲלָה פְּלוּתָא דְר' מֵאִיר וְר'
יְהוּדָה. בְּקִדּוּשֵׁין (דף נב) מִמּוֹן גְּבוּלָה. וְלֹא
קָרִינָא בֵּיה בְּדִישׁוֹ וְגַבִּי תְּרוּמָה מִתּוֹקְמָא
שֶׁהִתָּה פְּרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֲסוּר לְהַאכִּילָהּ
תְּרוּמָה וְאַפִּילוּ אִם דֵּשׁ בָּהּ כְּתוּ דִּתְנָנָא כְּתוּ
שֶׁשֹּׁכֵר פְּרָה מִיִּשְׂרָאֵל אַעִ"פ שְׁמוּנוֹתֶיהָ
עֲלִיו לֹא לֵאמָר תַּחֲסוּם כְּרִישֵׁי תְּרוּמָה: הִכִּי
דְּמִי. דְּלִיתֵיהּ מַעֲשֵׁר קוֹדֶם דִּישָׁה: כְּגֹן
שֶׁהִקְדִּימוּ. וְקָרָא שֶׁם עֲלִיו בַּשְּׂבָלִין:
[וְלִ"י]. כִּין דֵּשֶׁם מַעֲשֵׁר עֲלִיו לִר' יְהוּדָה:
נִדִּי נִמִּי דְּמִמּוֹן הִדִּישׁ הוּא: הָא בְּעֵי חוּמָה.
שֶׁאֲסוּר לֵאכֹל חוּץ לְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם וְהִכִּי
אֵתִי לֹא דִלְאָה תַּחֲסוּם דְּדִישׁ לֹא דִלְאָה חוֹבֵל
לֵאכֹל בַּעֲרִי: בֵּית פֶּאֶנִי. וְהִפֵּךְ חִיצוֹן
שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהוֹסִיפוּ עֲלִיו קָרִי בֵּית פֶּאֶנִי
וְנִרְאָה לִי שְׁהוּא לִשׁוֹן בְּבִישְׁתָּה שֶׁל עִיר
שׁוֹנֵגִילֵא בְּלַעֲז' כְּדִאֲמַרְיָן פֶּרֶק קָמָא (דף טז)
וְהָ קִנָּה חֲמוֹר וּבֵית פֶּנִּי: בָּאֵן בְּמַעֲשֵׁר
דְּמֵאִי. דְּלִיתֵיהּ אֶלֶּא מִדְּרַבָּן הַלּוֹקֵם מַעֲשֵׁר
הָאֶרֶץ שֶׁחִיבֵי לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׁר שְׁנִי עַל
הַסֶּפֶק וְהַלְעֵלוֹת לִירוּשָׁלַיִם: אֵת הוּא. יוֹחֵקֵן
כְּתוּ גְדוֹל בְּמִס' סוּטָה (דף מח) בִּישָׁל אֵת
הַיִּדִּי. שֶׁל מַעֲשֵׁר וְאַפִּילוּ שֶׁל חֲבֵרִים שְׁאֵין
לִזְמֵר בַּעֲרֵתִי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית וְגַם נִתְחִי
לְלִי לִפִּי שֶׁלֹא הָיוּ נוֹתֵנִים מַעֲשֵׁר רִאשׁוֹן
לְלִי כִּהְלַכְתוּ דְּרַחֲמָנָא אֲמֹר לְלִים
וְקִיסְיָנוּהָ עוֹרָא וְצִנְהָ לִתְנוּ לְכַהֲנִים: וְגִזְרִי
עַל הַדְּמָאִי. בְּלוֹקֵם מַעֲשֵׁר הָאֶרֶץ שִׁיפְרִישׁ
הַכֹּל מִסֶּפֶס מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁבֵּל עוֹן מִיתָה חוּץ מִן
הַתְּרוּמָה שֶׁלֹא גִזְרִי לְהַפְרִישָׁהּ וְלֹא גִזְרִי עַל
הַדְּמָאִי לִפִּי שֶׁשֹּׁלַח בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְרָאָה
שֶׁהָיוּ עֲמִי הָאֶרֶץ מְזוּלָלִין בְּמַעֲשֵׁרוֹת וְלֹא
הָיוּ מִפְרִישִׁין אֶלֶּא תְּרוּמָה גְּדוּלָה: תְּרוּמַת
מַעֲשֵׁר. שֶׁהָלוּ מִפְרִישׁ לְכַתּוּ מַעֲשֵׁר מִן
הַמַּעֲשֵׁר וְהוּא קָרִי תְּרוּמָה וְאֲסוּר בְּתַרְוּמָה: וּמִתְרִית. חוֹלִי מַעֲשֵׁי וְקוֹרִין אוֹתוֹ
רִיוֹל"ר מוֹצִיָּאָה רַעִי צִלּוֹל בְּמִים וְהַחֲסִין קִשִּׁין לֶה: חֲסוּם פְּרָתִי. וְדִישׁ בֵּת. דִּישָׁה
שֶׁלֶף: אֲמִירָה לְנִכְרִי שְׁבִית. מִדְּרַבָּן:

ומגנחין

וְהַדְּשׁוֹת. בְּמַעֲשֵׁר וּבְתַרְוּמָה אֵינוֹ עוֹבֵר מְשׁוּם לֹא תַּחֲסוּם. פִּי בְּקוֹנְטֵרֶס דִּסְתָם
דִּישׁ לֹא הָיוּ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׁר שְׁאֵין רְגִילוֹת לְהִיטֵי תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׁר
אֶלֶּא אַחֵר מִירִיחַ תִּימָה דְּאִ"כ אֶפִּילוּ הֵן חוֹלִין מִתּוֹקְמָנִים לֹא יַעֲבֹר דִּאֵין רְגִילוֹת
לְהִיטֵי מִתּוֹקְמָנִים קוֹדֶם מִירִיחַ וְנִרְאָה שֶׁטַעֲמָא מְשׁוּם דִּכְתִּיב דִּישׁוֹ דְּמַשְׁמַע הָרָאִי
לוֹ וּמַעֲשֵׁר מִמּוֹן גְּבוּלָה הוּא וְתַרְוּמָה נִמִּי
לִישְׂרָאֵל אֲסוּר לִיתֵן לְפָנֵי בְּתוּמָה וְאַפִּילוּ
כְּתוּ דְּקָא כְּרִישִׁין שְׁהוּא מֵאכֵל בְּחֵמָה
מוֹתֵר לְהַאכִּיל וְלֹא חֲטִין מְשׁוּם הַפְסֵד
תְּרוּמָה וְכֵן דִּישׁ בְּהִדָּא בְּמַעֲלָה (דף יז) וְס'
דִּישׁ מֵלִי) מְדִישׁ גַּבִּי הָא דִּתְנָן וְכֵן פְּרָה לֹא
תֵאכֵל כְּרִישֵׁי הַקֹּדֶשׁ:

גִּידוּלִי. מַעֲשֵׁר חוֹלִין. דִּלְאָה שְׁוֹרֶעָה לְמִיגֹר
שְׁמָא יִשְׁקָה בִּידוֹ וְיַעֲבֵר טְמֵאָה
דְּלִמָּה יִשְׁקָה בִּין שִׁיבּוֹל לְפִדּוֹתוֹ וְאַפִּילוּ
לְקוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנִטְמָא דְּאֵינוֹ נִפְדָּה
לְרַבִּי יְהוּדָה לֹא גִזְרִי עַל גִּידוּלִין דְּלִיתֵיהּ
מַעֲשֵׁר בִּין דְּעִיקָר מַעֲשֵׁר יֵשׁ לוֹ פְּרִיז:
בָּאֵן. בְּמַעֲשֵׁר רִאשׁוֹן דְּמִיכְרִי דִּישׁוֹ כָּאֵן
בְּמַעֲשֵׁר שְׁנִי. דְּאֶפִּילוּ לִר' יְהוּדָה
אֵינוֹ עוֹבֵר חוּץ לְחוּמָה כְּדִפְרִיךְ בְּסִמּוֹךְ
וְהָא בְּעֵי חוּמָה וְתִימָה וְהָלֹא אִי לֹא רַעֲךָ
הָיָה אוֹכֵל פּוֹעֵל מִשָּׁל הַקֹּדֶשׁ כִּי הִכִּי
דְּשִׁרִי מִשָּׁל תְּבִירוֹ וְלֹא הָיוּ גִזְרִי וְהִנֵּי אֵית
לָן לְמִימֵר דְּשִׁרִי חוּץ לְחוּמָה דְּהָא לְרַבִּי
יְהוּדָה מִמּוֹנֵה לֹא וְיָכּוֹל לְקַדֵּשׁ בּוֹ הָאִשָּׁה
אֶפִּילוּ חוּץ לְחוּמָה כְּדִמַּשְׁמַע כְּדִפְרִישִׁין (דף
) וְ"ל דְּאֶפִּילוּ הִכִּי (לֹא) קָרִינָא בֵּיה דִּישׁוֹ
שֶׁלֹא וְלֹא שֶׁל רַעֲךָ דְּהֵן אֲמַרְיָן בְּסוּף פֶּרֶק
חֶלֶק (בְּסִינִין דף קס"ה) דְּלִכּוּבִי עֲלֵמָא לֹא
מִיכְרִי שֶׁלָּלָה גַבִּי עִיר הַנִּדְחָת וּפְטוּרָה מִן
הַחֶלֶק דִּלְאָה מִיכְרִי עֲרִיסוֹתִיכֶם:

וְהִכִּי. דְּמִי כְּשֶׁהִקְדִּימוּ בַּשְּׂבָלִין. תִּימָה
דְּמֵאִי אֲמַרְיָן לְפִדּוֹתֵיהּ הִכָּא
הִכִּי דְּמִי דַּעַד הִשְׁתָּא נִמִּי הָיוּ מִיירִי בְּהִכִּי
דְּהָא גִּידוּלִי מַעֲשֵׁר לִיכָא לְאוֹקְמָה כָּלִל:
אֲמֹר. לְהוֹ תִּנְתִּירוֹהָ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי
אוֹמֵר. וְרַבָּן לֹא פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ בְּמֵאִי
דְּמִפְרָשׁ טַעֲמָא מְשׁוּם דְּמַעֲלִי לֶה: חֲסוּם
פִּרְתִּי וְדֹשׁ בָּהּ. פִּרְשׁוּ וְדֹשׁ בְּתַבּוּאוֹת
דְּמִרְוּחַ בְּאֲמִירָה לְנִכְרִי דְּבִתְבוּאוֹת נִכְרִי
פִּשְׁטָא דְּשִׁרִי בִּין שְׁאֵין יִשְׂרָאֵל נִשְׁכָּר
בְּחִסְיָמָה אֶלֶּא אֲרִירָבָה מַסְסִיד כְּמוֹ
שֶׁפִּשְׁטָא שְׁמוּתָר לִזְמֵר לְנִכְרִי אֲכֹל גְּבֻלָּה
וְהוּאִי טַעֲמָא נִמִּי מוֹתֵר לִזְמֵר לְנִכְרִי בְּשֶׁבַת
וְהִלֵּךְ בֶּשֶׁר וּבִשָּׁל לְצֶרֶף כְּשֶׁאֵין מוֹתֵל עֲלִיו
לִזְנוֹת דִּאֵין מְרִיחַ בְּאוֹתָהּ אֲמִירָה כְּלוֹם
וְהוּאִי אֲמֹר רִ"י דִּלְאָה דְּמִי לְאוֹמֵר לְנִכְרִי
אֲכֹל גְּבֻלָּה דִּלְאָה שְׁוֹרֶעָה אֲמִירָה לְנִכְרִי
שֶׁהִישְׂרָאֵל עֲצָמָו יָכּוֹל לִיתֵן גְּבֻלָּה בְּפִיו
אֶבֶל הִכָּא אוֹתוֹ דְּכָר שְׁאוֹמֵר לְנִכְרִי לַעֲשׂוֹת
הוּא אֵינוֹ וְכֹכּוֹ לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ מוֹעֵד אִשָּׁה
לְחֲסוּם וּמִירִשְׁלָמָה דְּהַנְּזִקֵין גַּבִּי מְחִיזִיקֵין יְדִי
נִכְרִים בְּשִׁבְעִית דְּקָאֲמַר א"ל חֲרוֹשׁ בָּהּ
טְבִאוֹת וְאֶנָּא נִסְיָנָא לֶה מִינָךְ בְּתֵר שְׁבִיעִית
אוֹמֵר רִ"י דִּאֵין רָאִיָּה דְּהָתָם לִפִּי שֶׁהִתְחִיל
כְּבֵר לְחֲרוֹשׁ מִפְּנֵי דְרָכִי שְׁלוֹם: אֶבֶל הִכָּא
דְּאִיסוּר לֹא שְׁרִי. אַע"ג דְּבִמְס' מו"ק (דף טז)
אֲמַרְיָן דְּבִשְׁבִיעִית וְחוּלֵי שֶׁל מוֹעֵד תְּרוּמַת
אֲמִירָה לְנִכְרִי הָתָם מְשׁוּם דְּשֶׁבַת יוֹרִיט
קָדָא מִילְתָּא הִיא וְגִזְרִי אֲטוֹ שֶׁבַת: דִּנְגִבִּין
מִפְרָשׁ שְׁהָיוּ קוֹשְׁרִין יוֹדֵר בְּכִיס שֶׁל בְּהֵמָה בְּחֻזָּקָה וְהַנְּזִיקִי גוֹנֵב הַדִּיקֵר וְחוֹלֵשׁ
הַכִּיס וְיִסְרֹסוּ וְלִשְׁוֹן גְּנָבִין לְהוֹי לֹא מִשְׁמַע הִכִּי שֶׁלֹא בָּאִין לְגִנוּב רַק הַדִּיקֵר:
מַחֲלָפִי

קָדָא מִילְתָּא הִיא וְגִזְרִי אֲטוֹ שֶׁבַת: דִּנְגִבִּין
מִפְרָשׁ שְׁהָיוּ קוֹשְׁרִין יוֹדֵר בְּכִיס שֶׁל בְּהֵמָה בְּחֻזָּקָה וְהַנְּזִיקִי גוֹנֵב הַדִּיקֵר וְחוֹלֵשׁ
הַכִּיס וְיִסְרֹסוּ וְלִשְׁוֹן גְּנָבִין לְהוֹי לֹא מִשְׁמַע הִכִּי שֶׁלֹא בָּאִין לְגִנוּב רַק הַדִּיקֵר:
מַחֲלָפִי

צ בבא מציעא. פרק שביעי – השוכר את הפועלים דף צ עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

מַחֲלָפִי אֲהַדְדִּי. שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּן הָיוּ מִקְרִסָן אוֹתָן וּבִמָּה הָיוּ מִחֲלִיפִין שָׁמָּה לֹא יָאֻמְנוּ הָעוֹלָם שֶׁהָיָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם אוֹ מִשֵּׁם שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ אֲחֵרִים לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת כֵּן יִיאָמְרוּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם עָשָׂה: **יִשָּׁב** לָהּ קוֹץ בְּפִיהָ מִהֵנָּה. וְאִתָּה הָאָה אֲמִירָתִי לְקַמֵּן לָהּ וְהוּשׁ בְּחִסְמִיָּה יִלְיָהּ מִכְּשֻׁקְסָהּ הַבּוֹרֵן כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵאָכַל אֲבָל הָבָא שִׁישָׁב לָהּ מֵאִלּוּי כְּעִי

וידגבין ארמאי ומגנחין יתהון מהו שלח להו הערמה
אתעביד בהו אערמיו עליהו וידגבנו אמר רב פפא גבי
מערכא סברי לה כר' חידקא דאמר גבי נח מצויו על
הפירוס וקא עברי משום ולפני עור לא תתן מכשול סבר
דבא למימר 'מכרו לשחוטא א"ל אביי דיין שקנסת
עליהם מכרה פשיטא בנו גדול כי אחר דמי בנו קטן
מאי רב אחי אסר ורב אשי שרי מרימר ומר זוטרא
ואמרי לה הנהו תרי חסידי מחלפי אהדיי בעי רמי בר
חמא הושיב לה קוז בפייה מהו הושיב לה חסימה
מעלייתא היא אלא ישב לה קוז בפייה מהו הרביץ לה
אורי מבחוץ מהו הרביץ לה חסימה מעלייתא היא אלא
רבץ לה ארי מבחוץ מהו העמיד בנה מבחוץ מהו היתה
צמאה למים מהו פרס לה קטבליא על גבי דישה מהו
פשוט מהא דקא דתניא רשאי בעל פרה להרעיב פרתו
בדי שתאכל מן הדישה הרבה ורשאי בעל הבית להתיר
פקיע עמיר לפני הבמה בדי שלא תאכל מן הדישה
הרבה שאני התם דקא אכלה איבעית אימא רשאי
בעה"ב להתיר פקיע עמיר לפני הבמה מעיקרא בדי שלא
תאכל הרבה מן הדישה בעא מיניה רבי יוחנן מרבי
סימאי חסמה מבחוץ מהו שור בדישו אמר רחמנא והא
לאו בדישו הוא או דלמא לא תדוש בחסימה אמר
רחמנא א"ל מבית אביך אתה למד יין ושכר אל תשת
אתה וכניך אתך בבואכם בבואכם הוא דאסור הא
מישתא ומיעל שרי ולהכדיל בין הקדש ובין החול אמר
רחמנא אלא מה התם בשעת ביאה לא תהא שכרות
הבא גמי בשעת דישה לא תהא חסימה תנו רבנן
החוסם את הפרה והמנווג בכלאים פטור ואינו לוקה
אלא דש ומנהיג בלבד איתמר חסמה בקול והנהיגה
בקול ר' יוחנן אמר חייב ריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן
אמר חייב עקימת פיו הוויא מעשה ריש לקיש אמר פטור
קלא לא הוי מעשה איתביה רבי יוחנן לריש לקיש

יִמְחִיזוּן לְבָעֲלִים וּמֵאֲהָבָת בְּעֵלָיו יִשְׂרָאֵל
 יִשְׁתָּה אִפֹּה לַחֲרִישָׁהּ וַיִּדְבְּקוּן. וְלֹא יִתְּנָה
 אִפֹּה לַחֲרוֹשׁ לְפִיכָּהּ קִנְסֶהוּ שְׂלֵל יִתְּרוֹשׁ בּוֹ
 יִרְחַה לְנִכְרִי **כִּנְיָא מִנְּיָא**. וְשָׁלְחוּ לִיָּה לְאַבְתָּה
 בְּשִׁמְאֹל הָכִי: **כִּנְיָא** לְהוּ **כִּנְיָא** חִידְקָא
 דְּבִטְרוֹרִין בְּפִקֵּר ד' מִיתָתָהּ **וְהָיָה עִבְרָא**
 זֶה הָאוֹמֵר לְסִרְסִי: **מִשּׁוּם לִפְנֵי עוֹר לֹא**
 יִתֵּן **מִכְשָׁל**. אֲבָל בְּדָבָר שְׂאֵן הַנִּכְרִי
 מִתְּוֹרָה עָלָיו אֵימָא לֹךְ שְׂרִי: **לִשְׁחִימָה**. שְׂלֵל
 יוֹעִיל סִירְסִין לְהַעֲלֹת בְּדִמְיוֹהּ אֲבָל
 לַחֲרִישָׁה לֹא שְׂדִמְיוֹהּ וְקִרְיָן מִשּׁוּם סִירְסִין:
 דִּינָּן שְׂקִנְתָּה עֲלֵיהֶן **כִּנְיָא**. וְלֹא טִרְחַ
 בְּחִי הָיָה אֵלָּא שְׂחִירֻשׁ בּוֹ לֹא לֵאלֹהִים:
 מִתְּוֹרָה: **כִּנְיָא דְּמִי**. וְדִי אִם מְכִרָוּ הֵן:
 מִחֲלִפּוֹ **אַחֲרֵי**. שְׂוֹרִים שְׁלֵחַן שְׁגָבוֹם
 נִכְרִים מִכִּנְיָרִים וְסִרְסוֹ: **יִשֵּׁב לָהּ קוֹיָן**
כִּנְיָא. וְאֵינָהּ יִכְלֹל לְאַכּוֹל מִן הַדִּישָׁה:
 מִחוּ. מִצָּחָה לִישְׁלָה אוֹ אִין מִצָּחָה לִישְׁלָה:
הַרְבֵּינָן בִּין אֲרִי. וְלֵאמֹתָהּ אֵינָה אֲכֹלֶת
קִטְבִּילָא. עוֹר שְׁלֹק הַבְּהֵמָה מְחֻלְכֶת
 בְּגִיזֵי אֵיקָה רֹאשָׁה לִן הַדִּישָׁה מִן יִתְּרָנָה בִּיהּ
 בְּדִישׁוֹ אוֹ לֹא: **פִּשּׁוּם מִתָּה**. מִתְּנִיתָה: **הָרָא**.
 מִתְּנָךְ בְּעֵינֵי **בַּעַל הַתְּפֵרָה**. שְׁחִשְׁבִּיר פִּתְרוֹ
 לְדִישׁ בּוֹ: **פִּקְעַ עֲמִיר**. קִשִּׁשׁ שֶׁל שְׂבִילָן
 שְׁנִדּוּשׁ וְהָהּ כְּפוֹרֵס קִטְבִּילָא וַיִּתְּפִשׁוּת
 מִיָּה דְּשִׁרֵי **מִעֲקִירָא**. בְּדִי שְׂתַמְחִיל כְּרִיסָה
 קִשִּׁים קוֹדֵשׁ שְׁתִּיבְנָן לִישְׁתֵּי: **מִבְּחִילָא**. קוֹדֵם
 שְׂתִּבְנָן קוֹדֵשׁ **מִבִּית אֲבִיד**. כִּפּוּן הָיָה:
לְהַבְדִּיל בֵּין חֻקֵּי. בְּתֵרִיָּה כְּתִיב מִשְׁמַע
 בְּדִי שְׂנִידַע לְהַבְחִין בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה
 לְמַחְוֶלֶת וְאִי שְׁתֵּי וְעֵייל מִיָּם שְׂבִיבוֹר הָיָה
 וְלֹא יָדַע לְהַבְדִּיל: **הַחוּסִם אֶת הַתְּפֵרָה**. וְלֹא
 הִבְחִירָה לְעַד הַדִּישָׁה וְחִבְרִין דָּבָהּ: **וְכִנְיָן**
הַמְּוִיג. שׂוֹר וְחִמּוֹר לְקִרְיוֹן וְכִפּוּן
 וְתִנְהִיג עֲטוֹר הָרֶאשׁוֹן וְאֵינִי יִזְכִּיב אֵלָּא הַדֵּשׁ
 דְּלֹא תִדּוּשׁ בְּחִסְמִיָּה קִאֲמֹר רְחֻמָּא (וְחִסִּים כֹּס)
 וְגַבִּי בְּלֵאִים נִמְי לֹא תִתְרוֹשׁ כְּתִיב (כֹּס כֹּס)
 וְאֵינִי לֹקֵהָ אֵלָּא זֶה הַמְּוִיג: **חֻסְמָה קְבֹל**.
 בְּשִׁתְּהָה שׂוֹחָה לְאַכּוֹל הָיָה גּוֹעֵר בּוֹ:
 וְתִנְהִיגָה **קְבֹל**. בְּכֻלָּאִים וְאֵינִי אוֹחוֹ
 בְּמִדְרֵ: **הָרָא מַעֲשֵׂה**. וְהָהּ לִיָּה לֹא שִׁישׁ
 בּוֹ מַעֲשֵׂה וְלֹקֵחַ עֲלֵיהּ:

לא

47 אַמגנִדף דלא עבִיד מַעֲשֶׂה בְּדִיבֹרִיָּה וְיֵל דְּלֹא אַמגנִדף פִּרְיָךְ אֲלֵא אַעֲדִים וּזְמִמִּין פִּרְיָךְ דְּבַהֲהוּא שְׁנוּא דְּמַשְׁנֵי שְׁאֵנִי מַגְדָּף הוּאִיל וְיִשְׁנֹן בְּקוֹל שְׁנֵי נָמִי אַעֲדִים
48 וּזְמִמִּין וְעַלְיָהוּ פִּרְיָךְ וְקוֹל לִר' יוֹחָנָן לֹא מַעֲשֶׂה הוּא דְּבִיבֹרִיָּהוּ מִתְּעַבִּיד מַעֲשֶׂה שְׁמַתְחִיב הַנְדוּן וּמַשְׁנֵי שְׁאֵנִי עֲדִים וּזְמִמִּין הוּאִיל וְיִשְׁנֹן בְּרֵאִיָּה אֲבָל מַגְדָּף הָיִי
49 טַעְמָא דְּלֹא חֲשִׁיב מַעֲשֶׂה הוּאִיל וְיִשְׁנֹן בְּקוֹל דְּלֹא עֲבִיד בְּדִיבֹרִיָּה מַעֲשֶׂה וְאֵין צִרְיָךְ תוּ לְטַעְמָא שְׁכֹן יִשְׁנֹן בְּלֵב הַרְיִינו טַעְמָא נָמִי דְּמַסִּית וּמַדִּיחַ וּמַקְלֵל אֲבִיו
50 דְּמַמְשֵׁט לְהוּ תַּב"כ מַעֲשֶׂה דְּהָהֹם אֵינוּ לֹא בְּלֵב וְלֹא בְּרֵאִיָּה אֲלֵא עַל כִּרְךָךְ מִשּׁוּם דְּיִשְׁנֹן בְּקוֹל וְאֵין צִרְיָךְ בְּפִק' דְּבִרְיָתוֹ (דף ק"ז) לֹא קֶאֱמַר טַעַם דְּמַגְדָּף דְּיִשְׁנֹן בְּקוֹל
51 אֲלֵא קֶאֱמַר מַגְדָּף יִשְׁנֹן בְּלֵב וְעֲדִים וּזְמִמִּין יִשְׁנֹן בְּרֵאִיָּה אֲסוּגָא דְּסַנְהֶדְרִין סְמִיךְ וּבִקְוֶטֶרֶס גָּרִיס שְׁאֵנִי עֲדִים וּזְמִמִּין הוּאִיל וְיִשְׁנֹן בְּקוֹל וְלֹא גָרִיס שְׁאֵנִי מַגְדָּף מִשּׁוּם
52 דְּאִי יִדְרֵי בֵּיה מִטַּעְמָאן בְּלֵב וְאֵין כֹּה לִפִּי הַמִּסְקָאן דְּסֵתֵר טַעְמָא דְּהוּאִיל וְיִשְׁנֹן בְּקוֹל לִיָּה לְמַהֲדֵר לְטַעְמָא קֶאֱמַר וּלְמִמַּר שְׁאֵנִי מַגְדָּף הוּאִיל
53 וְיִשְׁנֹן בְּלֵב וְאֵין קֶאֱמַר דְּלִסְקָאן נָמִי לֹא טַעְמָא דְּהוּאִיל וְיִשְׁנֹן בְּקוֹל לֵעֲנֵן מַגְדָּף מַסִּית וּמַדִּיחַ כְּדַפְרִישְׁךָ דְּבִיבֹרִיָּהוּ דֹּא מִתְּעַבִּיד מַעֲשֶׂה:
54 **רִישׁ** וְקִשְׁט אֲמַר פִּטְוֹר עֲקִימַת שְׁפָתָיו לֹא הָיִי מַעֲשֶׂה וְאֵם תֹּאמַר וְהָא בִּרְשׁ אֵלֹן חֵן הַלּוֹקִין (ספ"ט דף ק"ח) אֲמַרְיָן לֹא דְּבָעִינָן לֹא שֵׁשׁ בּוּ מַעֲשֶׂה מִשּׁוּם דְּכּוֹלְהוּ
55 לֹאִין גְּמַרְיָן מִלֹּא דְּחִסְיָמָה מִשּׁוּם דְּסַמְיָךְ לִיָּה אַרְבָּעִים יִבְנֹו לֹא יוֹסִיף וְחִסְיָמָה יֵשׁ בָּהּ מַעֲשֶׂה וְהַשְׁתָּא לְרִישׁ לְקִישׁ דְּחִסְמָה בְּקוֹל לִיָּה בָּהּ מַעֲשֶׂה נִימָא
56 דְּלָקִי וְנִלְף בְּכּוֹלְהוּ דְּלָקִי אֵלֹא שְׁאֵין בּוּ מַעֲשֶׂה וְאִמְאִי פִטְר הָכָא בְּחִסְיָמָה גִּפְהָ בִּי אֵין בָּהּ מַעֲשֶׂה וְיֵשׁ לוֹמוּ דְּסָבֵר רִישׁ לְקִישׁ דְּעִישׁר קֶרָא לֹא אִיירִי אֲלֵא בְּסַתֵּם
57 חִסְיָמָה דִּיאֵת בָּהּ מַעֲשֶׂה אִי נָמִי נִפְקָא לְרִישׁ לְקִישׁ כְּאִידךְ שְׁנוּא דְּמַכּוֹת (ס"ז) דְּרִישׁ מַלְעֻשׁוֹת דִּיאֵל לּוֹקֵן אֲלֵא בְּלֹא שֵׁשׁ בּוּ מַעֲשֶׂה וְאֵם תֹּאמַר דְּבֹאֵל חֵן הַלּוֹקִין
58 (ס"ט) פְּלִיג רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ בְּשׁוּבָהּ שְׁאוּכַל כִּכֵּר זוּ הַיּוֹם וְעַכְרָ הַיּוֹם וְלֹא אֲבָלָה דֵּר' יוֹחָנָן פִּטְר לִיָּה מִשּׁוּם לֹא שְׁאֵין בּוּ מַעֲשֶׂה וְר"ל פִּטְר לִיָּה מִשּׁוּם
59 הַתְּרַתָּא סָפֵק אֲבָל לֹא שְׁאֵין בּוּ מַעֲשֶׂה הַקּוֹל עֲלִיו וְלִקְוֹא לְמִימֵר דְּאֵלִיבָא ר' יוֹחָנָן קֶאֱמַר וְלִיָּה לֹא סְכִרָא לִיָּה כְּדַמְשֻׁמֶּה בְּתֵר הָכִי דְּפִלְגִי אֲמַלְתָּא ר' יוֹחָנָן
60 דְּאִמַּר בְּנִי לֹא הַתְּרַתָּא מִמֶּנּוּ עַד כִּכֵּר בָּהּ כְּחֻבּ הַתְּרַב לִיָּין עֵשֶׂה אַחֵר לֹא תַעֲשֶׂה לּוֹמֵר שְׁאֵין לּוֹקֵן עֲלִיו דְּדִימִי ר' יוֹחָנָן טַעְמָא דְּבָא כְּחֻבּוֹת הָא לֹא אֲבָי כְּחֻבּוֹת הַתְּרַב
61 עֲלִיו הַתְּרַתָּא סָפֵק שְׁמָה הַתְּרַא וְרִישׁ לְקִישׁ דִּיאֵל טַעְמָא דְּבֹא כְּחֻבּוֹת הָא לֹא אֲבָי כְּחֻבּוֹת הָא לֹא שְׁאֵין בּוּ מַעֲשֶׂה לּוֹקֵן עֲלִיו אִי אֵלִיבָא דְּרַבִּי

יהודה

דלהלן, דתניא, רשאי בעל פרה להרעיב פרתו כדי שתאכל מן הדישה
הרבה, וכן רשאי בעל הבית – בעל הדישה להחזיר פקיע עמר – אגודה
של קשין משיבולים לאחר שנידשו, שכבר אין בהם גרעינים, ולפרוס אותם
לפני בהמה – לכסות את הדישה, כדי שלא תאכל מן הדישה הרבה
אלא תאכל מהעמר, והרי זה דומה לפרס עור על גבי הדישה, ויש לפשוט
מכאן שמותר. דוחה הגמרא: שאני התם דקא אכלה – כשמתיר העמיר
הרי היא אוכלת, ואין לפשוט לפרס עור שאינה אוכלת כלל. איכא
אימא – עוד יש לדחות שכוונת הברייתא רשאי בעל הבית להחזיר פקיע
עמיר לפני בהמה היינו מעיקרא – קודם שתתחיל לדוש, שתאכל הרבה
עמיר כדי שלא תאכל הרבה מן הדישה ולא שמכסה בו את הדישה
עצמה.
מביאה הגמרא ספק נוסף בדיון 'לא תחסום': כעא מיניה רבי יוחנן מרבי
סימא, חסמה מבחוץ – קודם שתיכנס לדוש מהו. וצדדי הספק הם, האם
'לא תחסום שור בדישו' אמר רחמנא, והא לא בדישו הוא, כלומר שכל
האיסור לחסום, הוא בשעת דישא ממנו, או דלמא 'לא תדוש בחסימה'
אמר רחמנא – התורה אסרה לדוש בשעה שהשור חסום, ואם כן גם אם
חסמה מבחוץ אסור לדוש בה עד שיתפתח חסימתה. אמר רבי סימא,
מבית אביך אתה למד – רבי יוחנן היה כהן, ומהנאמר אצל הכהנים יש
לפשוט את הספק, שנאמר 'וְיָשָׁבֵר אֶל תְּשֻׁתָּהּ וּבְנִיָּהּ אֶתָּה בְּבֹאֲכָם'
(ויקרא י ט) ולכאורה אם נדייק את הפסוק יהיה משמע 'בבואכם' הוא
דאסור – שרק לאחר שנכנס הכהן למקדש אסור בשתיית יין, הא מילשתא
ומיעל שרי – אבל לשתות ולאחר מכן להיכנס צריך להיות מותר, והלא
'וְלֹאֲהַדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל' אמר רחמנא (שם י), ואם יכנס שתוי הרי
אינו יכול להבדיל בין הקודש ובין החול, אלא מה התם כשם שלענין
כהנים כונת התורה שבשעת ביאה לא תהא שברות, הכא נמי לענין
חסימה כונת התורה להזהיר שבשעת דישא לא תהא חסימה.
לאחר שהתבאר שעיקר האיסור הוא לדוש כאשר הבהמה חסומה, מביאה
הגמרא דין העולה מכלל זה: תגו רבנן, תחוסם את הפרה וחבירו דש בה
כשהיא חסומה והתורה אמרה 'לא תחסום שור בדישו' (דברים כה ד), וכן
המזווג בבלאים – קשר שור וחמור יחדיו וחבירו חרש בהם, והתורה אמרה
'לא תחרש בשור ובחמור יחדיו' (דברים כב י), פטור, ואינו לוקה אלא
הדש ומנהיג בלבד – שהתורה לא הקפידה על מעשה החסימה והקשירה
אלא על הדישה ועל ההנהגה.
איתמר, חסמה בקול – היה גוער בה שלא תאכל, וכן הנהיגה בקול –
שהיו קשורים שור וחמור יחדיו, וגער בהם כדי שילכו, רבי יוחנן אמר חייב
מלקות, ריש לקיש אמר פטור. מבארת הגמרא את סברותיהם: רבי יוחנן
אמר חייב, משום שעקבות פיו הויא מעשה שהרי מניע את שפתיו
בדיבור, ריש לקיש אמר פטור, משום שקלא לא הוי מעשה, והתורה
מחייבת מלקות רק על לאו שיש בו מעשה.
איתביה רבי יוחנן לריש לקיש,

דנבבין ארמא – שגונבים הגויים את השוורים ומננחין ונתהון – ומסרסים
אותם מהו, כלומר שור מסורס טוב יותר לחרישה, וידע הגוי שישאל
מוזהר על הסירוס, ומפני שרצה בטובתו היה גונב את השור, מסרס אותו,
ומחזירו לבעליו, ומכיון שנעשה הדבר בידיעת הישראל ולרצונו, הסתפקו
בני ארץ ישראל האם יש איסור בדבר. שלל להו אבוח דשמואל, הערמה
אתעביד מהו – מכיון שנעשתה כאן הערמה, אערימו עלייהו ויורבנן –
יש להערים על בעל השור, ולחייבו למכור שורו, ומוכח שיש איסור אמירה
לנכרי גם באיסור לאו כגון סירוס ולא רק באיסור שבת. דוחה רב פפא את
הראיה: אמר רב פפא, בני מערבא – בני ארץ ישראל סברי לה כרבי
חידקא דאמר בני נח מצווין על הסירוס, וקא עברי הבעלים משום
'ולפני עור לא תתן מכשל' (ויקרא יט יד) שהכשיל את הגוי בעבירה, אבל
בשאר לאוין אין ראיה שיש איסור אמירה לנכרי.
דנה הגמרא בדיון של אבוח דשמואל: סבר רבא למימר שצריך דווקא
שימכרו לשחיטה, שהרי אם ימכרו לחרישה נמצא שהישראל נהנה
מהסירוס, שהרי ערך השור עולה מחמת הסירוס. אמר ליה אבוי לרבא,
דיין שנקנסת עליהם מכירה – בקנס זה די לנו כדי שימנעו מלעשות כן,
שהרי לא מתקיימת מחשבתו.
מבררת הגמרא: פשימא בנן גדול כי – כמו אחר דמי ויכול למכור לו, בנן
קמן מאי – האם יכול למכור לו. משיבה הגמרא: רב אחי אסר, ורב אחי
שרי.
מביאה הגמרא אופן לקיים את הקנס: מרימר ומר וזמרא, ואמרי לה תנהו
תרי חסדי, מחלפי אתרדי – היו מחליפים שורם זה בזה, לקיים בזה את
חוב מכירת השור.
מביאה הגמרא עוד ספיקות בדיון 'לא תחסום': כעא רמי בר חמא הושיב
לה קוין בפיה כדי שלא תאכל, מהו לדוש בה. תמזה הגמרא: הושיב לה
– אם בכוונה הושיב לה קוץ הלא חסימה מעלייתא היא, ובודאי הדש
עובר איסור. אלא כך הוא הספק, באופן שכבר ישב לה קוין בפיה מהו,
האם קודם שדש בה חייב להוציאו או לא.
ואם תרצה לומר שבקוץ אסור משום שזה בגופה, תרביין ו-הושיב לה ארי
מבחוץ ומחמת הפחד אינה אוכלת, מהו. תמזה הגמרא: תרביין לה – אם
בכוונה הושיב שם אריה הלא חסימה מעלייתא היא. אלא כך הוא הספק,
רבין לה ארי מבחוץ מהו – שכבר היה שם אריה, האם חייב לסלקו, או לא.
ואם תרצה לומר שבקוץ ובאריה שאיננה מסוגלת לאכול כלל אסור,
העמיד בנה מבחוץ ומחמת כן אינה אוכלת אלא אם כן תהיה רעבה מאד,
מהו. וכן יש להסתפק כאשר היתה צמאה למים, ומחמת כן אינה אוכלת
אלא אם כן רעבה קצת. מהו, האם חייב תחילה להשקותה מים.
ספק נוסף: פרום לה קמבליא ו-יריעת עורו על גבי דישא, ואין הבהמה
רואה את הדישה, מהו, האם נחשב שחוסמה או שאין זה נקרא 'דישו'
שהרי איננה יודעת שהיא דשה, ומותר.
אומרת הגמרא: פשוט מהא תרא – ניתן לפשוט אחד הספיקות מהברייתא

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמ' ב

לסמוך את שמואל וריחנא, מפני שהיה חכם ובקי מאוד, אך לא הסתייע
הדבר. אמר ליה שמואל, לא לצטער מר על כך, לדידי הוי לי סיפרא
דאדם תראשון – אני ראיתי את ספרו של אדם הראשון, ונתיב ביה – ושם
נכתב, שמואל וריחנא – הבקיא בסוד מהלך הירח,

רבין לא יכילנא – גם את זה איני יכול לסבול. הנה מוזתב ליה בגובתא
דסמני תיתי ביי סרייה, ואיתסי – הניח לו שמואל סמי רפואה בתוך קבה
חלול, ונתנו תחת מראשותיו, וכוח הסם בקע והלך דרך עצם גולגלתו ומחו
עד שהגיע לעיניו וריפאם.
הנה קא מצטער רבי למסמכיה, ולא הנה מסתייעא מילתא – רבי טרח

שנינו (תמורה ב.) לגבי העושה בהמתו תמורה, לא שאדם רשאי להמיר – אסור לאדם לומר שבהמת חולין זו תהיה קדושה בתמורת בהמה המיוחדת לקרבן, אלא שאם המיר מומר – אם אמר כן נתפסת הקדושה גם בבהמת החולין, וסופג את הארבעים, והרי לא זה נעשה בדיבור ומוכח שעקימת פיו היא מעשה. אמר ליה ריש לקיש רבי יוחנן, תא מיני רבי יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואם כן אין להוכיח מכאן שדיבור נחשב מעשה.

שואלת הגמרא: ומי מצית מוקמת לה – וכי אפשר להעמיד משנה זו בפרקי יהודה, והא קתני ברישא של משנה זו 'הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים' ויהיון בה – והגמרא בתמורה (ב.) שאלה על לשון זו 'הכל לאתווי מאי' – מה באה המשנה לרבות במילה 'הכל', ותירצה לאתווי יורש – שגם היורש קרבן מאביו יכול להמיר בו, ודלא – ולחדש שאין הלכה בפרקי יהודה, דאי פרקי יהודה האמר יורש אינו ממיר, יורש אינו סומך. ואם כן על כרחך שהמשנה איננה כרבי יהודה. מתרצת הגמרא: תא תנא – התנא שם קבר לה בנותיה בחדא ופליג עליה בחדא – סובר כרבי יהודה בדבר אחר, שלא שאין בו מעשה לוקין עליו, וחולק על רבי יהודה בדבר אחד, שסובר שיוורש יכול להמיר.

הגמרא דנה לגבי חיוב תשלומים באדם שחסם פרת חבירו: תנו רבנן, החוסם את הפרה – השוכר או שואל פרה, וחסמה ורש בה, לוקה על הלאו של לא תחסום, ומשלם מה שהפסיד את בעל הפרה שיעור אכילתו, שהוא ארבעה קבין לפרה, ושלשה קבין לתמור, שזויה הכמות שרגילים פרה וחמור לאכול בשעת דישא.

שואלת הגמרא: והא יש דין שאינו לוקה ומת, ואינו לוקה ומשלם, משום קם ליה בדרכה מיניה, מיישבת הגמרא: אמר אביי, תא מיני רבי מאיר היא דאמר לוקה ומשלם, ולכן החוסם פרת חבירו לוקה ומשלם. תירוצי נוסף: רבא אמר אתנן – תשלום שנותן אדם לאשה בעבור שתזונה עימו, אם קנתה בו קרבן אסרה תורה – לקבלו לקרבן, ואיסור זה הוא אפילו בא על אמו, כלומר אף באופן שהתחייב מיתה ואי אפשר לחייבו בבית דין מיתה וממון, בכל זאת תשלום זה נחשב לאתנן ולא למתנה, דהיינו שאף פטור מדין 'כדי רשתתו' נשאר חיוב ממון, ומחמתו נחשב לאתנן, ואם כן גם בחוסם פרת חבירו אף שאין אפשרות לבית דין לחייבו מלקות ותשלומים אך נשאר עליו החיוב לשלם. ולפי זה יש לפרש שמה שאמרה הברייטא שלוקה ומשלם, אין הכוונה שבית דין מחייבים אותו, אלא לוקה על ידי בית דין, ומשלם מעצמו כדי לצאת ידי שמים. תירוצי נוסף: רב פפא אמר משעת משיכה אחיזת לה במוזנותיה – בחיוב תשלום המזונות הרי הוא מתחייב מיד כששכר או שאל את הפרה, ומילקא לא לקי – חיוב המלקות אינו חל עד שעת חסימה, ומכיון ששני החיובים אינם באים בשעה אחת, לא על זה אמרה תורה 'כדי רשתתו'.

מביאה הגמרא את דברי רב פפא, לענין כלאים בהרבעת בהמות: אמר רב

פפא, הני מילי בעו מינאי – את הספיקות הללו שאלו אותי רבי – בני ביתו של רב פפא בר אבא, ופשטי להו – ופשטתי להם לאיסורא. תרא בהלכתא וחדא דלאו בהלכתא – באחת מהן אכן זוהי ההלכה אך באחת מהם אין זו ההלכה אלא החמרתה להם כדי שלא יזלזלו בדבר.

הספק הראשון: בעו מינאי, מהו ללוש את העיסה בלבל על מנת לעשות ממנה לחם, ופשטי להו לאיסורא בהלכתא, דתנינא אין לשון את העיסה בלבל, ואם לש כל הפת בולח אסורה באכילה, מפני הדין עבירה – שמה יאכל עימה בשר, ביוצא בו אין משין ומושחין את התנור באלה – בזנב הבהמה שהוא שמן מאד, ואם מש ואפה בו פת, כל הפת בולח אסורה, ואסור לאפות בתנור זה עד שישק את התנור, ויתכלה השומן. ואידך – הספק השני היה לענין איסור כלאי בהמה, בעו מינאי מהו להכניס מין ושאניו מיני ליד – האם מותר להכניס ליד, ובר נקבה משני מיני בהמה או חיה, האסורים זה בזה משום כלאים, שהרי אינו מרביעם בידים אלא רק גורם להם לבוא זה על זה, ופשטי להו לאיסורא דלאו בהלכתא, שכן מצינו דאמר שמואל, ובמנאפים – עדים הבאים לחייב מיתה או מלקות על הניאוף, לא חזקה התורה שיתכלו כל כך עד שרואים ממש את מעשה הביאה, אלא עד שיראו בדרך המנאפים – די לנו אם יעידו שראו אותם שוכבים בדרך המנאפים, ובכלאים – אך לגבי איסור כלאי בהמה, אינו חייב מלקות עד שישק בלבל בשפופרת – דהיינו שירביע אותם ממש בידים. כלומר שמעיקר הדין מותר להכניס ליד, ובכל זאת אסרתי להם כדי שלא יזלזלו בדבר.

מתיב רב אחאבוי בר אמי על הדין של שמואל, נאמר (ויקרא יט יט) 'בהמתך לא תרביע כלאים', ואומרת על כך הברייטא שאילו נאמר בתורה רק 'בהמתך לא תרביע', הייתי אומר שלא יאחזו אדם בהקמה בשעה שעולה עליה זכר – דהיינו שאסור לסייע בשום רביעה אפילו במין במינו, תלמוד לומר 'כלאים' ללמד שרק במין בשאינו מיני יש איסור. מדייק רב אחאבוי, לאו מקבל דכלאים אחיזה נמי לא. דהיינו מכיון שבלי המילה כלאים הייתי מבין שהאיסור הוא על אופן של אחיזה, אם כן גם כאשר התורה מבארת שהאיסור הוא רק על כלאים, נשאת ההבנה שהאיסור הוא באחיזה, ולא דווקא בהרבעה ממש של כמכחול בשפופרת. מתרצת הגמרא: מאי אחיזה בהקמה – כוונת הברייטא שמרביעם כמכחול בשפופרת, נאמאי קרי לה אחיזה – ומדוע נקטה בלשון 'אחיזה' ולא כתבה מפורש 'הכנסה', לישנא מעליא – משום שרצתה לנקוט לשון נקיה. מביאה הגמרא דין נוסף לגבי הרבעת בהמות, וגם עליו מקשה רב אחאבוי מברייטא זו: אמר רב יהודה מין במינו שאין בהם איסור כלאים, מותר להכניס כמכחול בשפופרת, ואפילו משום פריצותא ליבא – ואין בזה איסור משום הרדור עבירה, מאי מעקבא בעבירותיה מרי – משום שליבו טרוד במלאכתו להרביעם, ואינו פנוי לבא לידי הרדור.

מתיב רב אחאבוי בר אמי על רב יהודה,

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שלישי עמ' א

משנתנו מבארת לאילו פועלים התייה התורה לאכול מהפירות של בעל הבית. ואלו הפועלים שאוכלין משל בעל הבית מן התורה, העושה מלאכתו במחופר לקרקע אוכל מהפירות אם מלאכתו היא בשעת גמר מלאכה של הפרי, דהיינו תלישתו, וכשעושה בתלוש מן הקרקע אוכל רק עד שלא נגמרה מלאכתו של הפרי לענין חיוב מעשר או חיוב חלה, וזהו יותר אכילה זה הוא רק בדרך שגידולו מן הארץ, אבל לא בפועל החולב פרה וכדומה. ואלו פועלים שאין אוכלים, העושה מלאכתו במחופר לקרקע

שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר, אינו צריך, הכל במנהג המדינה: הגמרא מבררת מה מוסיף בתיבת 'הכל': שואלת הגמרא: תיבת 'הכל', לאתווי מאי – מה באה לרבות. עונה הגמרא: לאתווי תא דתנן, 'השוכר את הפועל, ואמר לו ששכרו פתחך וקשנים מבני העיר, נותן לו כפחות שבשכירות – כשכר הפועל הזול ביותר בעיר, כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה, דברי רבי יהושע, ותקמים אומרים, משמנין ביניהם – מחשבים ביניהם, ומשלם לו כשכר פועל בינוני שבעיר, והיינו כמנהג המדינה;

תוספות

1 לָהּ (מִסּוּד דָּר) 7: אֵל תֹּחֲרוּ וּמִמֶּנּוּ יִהְיוּתוֹר מִמֶּנּוּ
 2 עַד בָּקֹר בָּא הַתְּנוּב לִינֹן עֲשֵׂה אַחֵר לֹא
 3 תַעֲשֶׂה לִּמְר שֶׁאֵין לֹקֵחַ עֲלָיו שְׂמִינָה לַעֲשֶׂה
 4 הוּא טַעֲמָא דְבָק הַתְּנוּב אֵל לֹא הָבִי לָקֵךְ
 5 מִתּוֹתִיר וְאֶעֱרֵךְ דָּאֵין בּוֹ מִלְּאֵה אֲתָנִין
 6 יוֹרֵשׁ. הַשָּׁם הַמִּיר כִּבְרוֹן אֲבִין לְאִמֵּה מִיֵּית
 7 אֲבִין מוֹתֵר: יוֹרֵשׁ אִינוֹ מוֹמֵר. וְאִם הַמִּיר
 8 אִינוֹ מוֹמֵר וְטַעֲמָא מִפְּרֵשׁ בְּתַמּוּדָה בְּרִישׁ
 9 פִּי' (דָּר 7: 3) גִּבְיִן לְחִמּוּל. כִּךְ שִׁיעִיר
 10 חֲכָמִים אֲבִילָתוֹ: הִ"נּוּ וְהָא אֵין לֹקֵחַ וְיֵת
 11 וְאֵין לֹקֵחַ וּמִשְׁלֵם. דְּהוּי לֵהוּ שְׂמִי
 12 שְׂעִיטֹת וְכֹתִיב (דְּמִס 35) בְּדִי רִשְׁתּוֹ רִשְׁתִּי
 13 וְהִ"נּוּ בְּמִשׁ מִבּוֹת (דָּר 7: 7) מַעֲדִין אֲנֵנוּ עַל אִישׁ
 14 פְּלוּנִי שְׁחִיב לְחִבְרוֹ מֵאִתָּים וְזוֹ לֹקֵחַ
 15 וּמִשְׁלֵמִין אִם נִמְצְאוּ וְזִמְמִין: רַבָּא אָמַר
 16 אֲתָנִן אֲכָרָה תוֹרָה אֲפִילוֹ בָּא עַל אִשּׁוֹ.
 17 וְתָנִן לָהּ טַלָּה בְּאֲתָנִן אֲתָנִן הוּא אֲסוּר
 18 לְקָרְבִּן דְּאֲתָנִן טַקְמָא כְּתִיב (דְּכִי' 35) לֵשׁ אִמּוֹ
 19 וְלֵשׁ פְּתוּדָה וְאֶעֱרֵךְ דָּאֵין בְּתַקְעָה לִיה דְּבִינָא
 20 קָמֹן תָּן לִי אֲתָנִין לֹא מִתְּחִיבִין לִיה דְּהָא קָם
 21 לִיה בְּדִרְבָּה מִינֵיהּ כִּי יִתְּבִיה גִּיחֵלָה אֲתָנִן
 22 הוּא אֲלָמָא אֲפִילוֹ בְּמִקּוֹם מִיתָה גִּמִּי רִמּוֹ
 23 תַשְׁלֹמִין עֲלֵיהּ אֲלָא שֶׁאֵין כֹּחַ לַעֲנֵשׁ
 24 בְּשִׁתִּים אָבָל יְדִי שְׂמִינִי לֹא נָצָא עַד שִׁישְׁלֵם
 25 דָּאֵין לֹא רִמּוֹ תַשְׁלֹמִין עֲלֵיהּ כִּי יִתְּבִיה
 26 גִּיחֵלָה מִי יִתָּה אֲתָנִן מִתְּבָה בְּעִלְמָא הוּא
 27 דְּהִיבָה לֹה גִּבְיִי חוּסֵם גִּמִּי תַשְׁלֹמִין רִמּוֹ
 28 עֲלֵיהּ אֲלָא שֶׁאֵין כֹּחַ בְּבִ' לַעֲנֵשׁ שְׂתִים
 29 וְכִינּוּ דְרִמּוֹ תַשְׁלֹמִין עֲלֵיהּ לֹא נָצָא יְדִי
 30 חֻבְתּוֹ עַד שִׁישְׁלֵם אִי גִמִּי אִי תִפְסִי לֹא
 31 מִפְּקִין מִינֵיהּ כִּךְ שְׂמִינֵיהּ מִפִּי מוֹרִי הָקֹן וְשֵׁן
 32 וְדִנְקִין בְּאִי' פִּקְרִי מוֹרָבָה (דָּר 7: 7) וְשֵׁן
 33 מִפּוֹרֵשׁ יוֹתֵר וְהִבִּיא לִי מוֹרִי רִאֵא עַד זֶה:
 34 רַב פֶּפְאָ אָמַר. חֻיבִי גִמִּי מִתְּחִיבִין לִיה
 35 לְשִׁלּוּמֵי דָאֵין בָּאֵין קָאֵחַר וּמִשְׁעֵת מִשִּׁיבָה
 36 אִיחִיבִי לִיה בְּמִזְמוּתֵיהּ: כָּל חַפֵּת אֲסוּרָה.
 37 וְאִפְּלוֹ לֹאֲכָלָה בְּמִלּוֹת: מִשְׁנֵי דְרַגְלֵי עֲבִירָה.
 38 שְׁלֹא יֵאֱכַל בְּשֵׁר עֲמָה: מִשְׁנֵי. טָחִין. טָן
 39 וְשִׁאֲנִי מִינוּ. וְתָן וְתִקְבֵּה: מִזְוֹ לְהִכְנִיס
 40 עַד שִׁאֲנוֹ הוּא בְּעִצּוֹמֹ אֲבִר הִזְכֵּר יוֹכִינִס: וּפְשָׁטִי לְהוֹ לְאִיסוּרָא. שְׁלֹא וְחֻלּוֹה
 41 בְּמִנְאִים. מַעֲדִין עֲלֵיהֶם הַעֲדִים לְחִיבִין מִיתָה וּמִלְּקוֹת מִשְׁשִׁכְבוֹ וְזֶה עַל זֶה בְּדִרְךְ
 42 מְנַאֲפִים וְאִי' לַעֲדִים שִׁירָאוּ בְּמַכְחֹל בְּשַׁפּוּרָת דְּלֹא הִזְקִיקֵתָ תוֹרָה לְהִסְתַּבֵּל
 43 כִּי: בְּכִלְאִים. אִינוֹ חֻיב עַד שִׁיכְנוֹס בִּידֹו אֲבִר הִזְכֵּר בְּנִקְבָה בְּמַכְחֹל בְּשַׁפּוּרָת
 44 בְּדִרְךְ גִּבְיִי אֲדָם לְהַכְנִיס מִינוּ: מִכְחֹל. קִיסָא אִן כִּנָּה שְׂמִינִסִין בְּשַׁפּוּרָת
 45 חֻלּוֹה לְשִׁתְּחֹל לְחֻבָּה וּמוֹנָאֵין מִן בְּמַכְחֹל וּמוֹעִיר עַל הַעֲזֵן: אִילוֹ
 46 נֶאֱמַר בְּהִקְתָּ לֹא תִרְבִּיעַ. וְלֹא נֶאֱמַר כִּלְאִים הֵייתִי אוֹמֵר לֹא יִאָּחֹז אֶת הַבְּהֵמָה
 47 בְּקִרְיָהּ בְּשַׁעֲה שְׁעוּלָה עֲלֵיהּ זָכַר וְאִפְּלוֹ מִין בְּמִינוֹ תִ' לִבּוֹ: וְאִפְּלוֹ מִשּׁוֹם
 48 מִיִּצְוִתָא אֵין בָּאן. מִשּׁוֹם דְּשָׁמָא וְבֹא לִידִי הִרְהוּר דְּכִר בְּדִאֲמִירָן (פִּי' 7: 7) לֹא
 49 יִסְתַּבֵּל בְּחִמּוֹר וּבְחִמּוֹרָה בְּחִיר וּבְחִירָה בְּשַׁעֲה שְׁתֵּן מוֹוִגִין וְנִזְקִין וְזֶה עִם זֶה
 50 דִּהֲתָם בְּשִׁתְּחֹל שְׁלֹו שִׁאֲנוֹ צִרְךְ לִשְׁמִיעַ אָבָל הָאֵי. בְּעִבְדִּיתָה טְרִיד וְלֹא מִתְּרַחַר:
 51 מִתְּנִי'

דאָקטן אינעם אַקסר אַלאַ דקאָאָי פּאָצירע בשעת ביאָה פּאָדאָר בּפּ' פּתָרָא דע"ז (אס. 175) דקסם ליה פּדּרָבָה מִינִיָּה וְהָא מִשְׁמַע בּמִרְבּוֹה (ב"ק דף ע' וסע ד"ס א"ל) דחצור קני ליה קנָזָן לִיחֻשׁב אֲתָנָן אֶלָּא מִמָּחָה אִם לֹא הִיָּה חַיִּיב לְצַאֵת דִּי שְׁמִים בְּשִׂאָתָהּ פּאָצירָהּ: **וְאִם** לֹא הָיָה אֶלָּא בְּנִשׁ בְּרִיט שְׁרָר (חולין דף ק"א) דְּגִים שְׁעָלֵי בַקְעִיָה וּמִמּוֹרָא לֵאכָלָן בּוֹתָהּ וּמוֹכֵחַ מִשְׁמוּאֵל דְּלִיקָא איסורא מִדְּרַבָּנָן דְּשִׁמוּאֵל לֹא אִירִי אֶלָּא מִדְּאִוּרִיתָא דְּוִמִיא גָבִי אִם הֵינּוּ שֵׁם לֹא הִיָּה אֶדָם דְּהָרָג מְעוֹלָם: **מִין** בְּמִינוֹ נִמֵּי אֲחִיזָה אִין הִכְנָסָה לֹא. תִּתָּן לֹא יֵאָחֹז דְּלֹא כְּנִישׁ הָוָה לִיָּה לְמִיקָט דְּרַבִּיעַ הִכְנָסָה מִשְׁמַע אֶלָּא מִשְׁמַע מִן־שְׁמִרָתָא מִכָּל דְּבָר רַע דְּרִישׁ מִינִיָּה בּפּ' דע"ז (דף ע"ב) שְׁלֵא יִסְתַּבֵּל אֶדָם לֹא כְּמִמּוֹרָא וּמִקָּל לֹא תִרְבִּיעַ בָּ:

1 יְהוָה קָאָמַר אַמַּאי לֹא דִּיִּק נְמִי מִמִּילְתִּיהּ דְּהִתְרַאת סָפֵק שְׁמַה הִתְרַאָּה כְּדִדִּיק
 2 רַבִּי יוֹחֵנָן אֱלָא קָאָמַר הֵמָּס דְּסָבֵר לֵה כְּאִידָךְ דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר לֹא שְׁמַה
 3 הִתְרַאָּה אֱלָא וְדַאי מִשְׁמַע דְּסָבֵר הֵכִי וּבִפְלִי דְּשׁוּבָעוּתָהּ (דף כ"א) נְמִי פִּרְיָךְ מִתְּהֵם
 4 דְּרַבִּי יוֹחֵנָן אֲדִיר וְיִחְנֵן מִשְׁמַע דְּאִלְבָּא דִּנְפִשְׁהוּ פְּלִיגִי וְיִלְ דְּרִישׁ לְקִשׁ לֹא שֹׁטֵר
 5 הֵבֵא אֱלָא אֲלִיבָא דְּמֵאן דְּבָעִי לֹא שֵׁישׁ בּו
 6 מַעֲשֶׂה אָבִי אִידוּ וְדַאי סָבֵר בְּרִי יְהוּדָה
 7 וְהָא דְּאָמַר בְּסוּמֵי רַבִּי מִנִּי אִי יְהוּדָה הִיא
 8 הָא רַ"ק יְהוּדָה הִיא וְסִבְרָא לִיה כְּפִוְתֵיהּ
 9 מִנִּי ר"מ הִיא דְּאָמַר לֹקֵה וּמִשְׁלֵם.
 10 וְתִימָה דְּלֹא שְׁמַעְיָן לִיה ר"מ אֱלָא
 11 בְּפִק דְּמִבּוֹת (דף ז' וס' ד"ס לוקן) גְּבִי עֲדִים
 12 וּזְמִינִן וְהֵמָּס לִקְיִי לִיה ר"מ מְמוּצִיא שֵׁם
 13 רַע דְּלֹקֵה וּמִשְׁלֵם וְפִרְיָךְ מִהַ מְמוּצִיא שֵׁם
 14 רַע שְׁכֵן קֶנֶס וּמִשְׁנֵי סָבֵר לֵה כְּרַבִּי עֲקִיבָא
 15 דְּאָמַר עֲדִים וּזְמִינִן קֶנֶסָא הִיא אִיב הֵבֵא
 16 דְּהֵן מְמוּנָא מְלָן דְּלֹקֵה וּמִשְׁלֵם וְיִלְ
 17 דְּהָא דְּלִדְרָגָן אִין לֹקֵה וּמִשְׁלֵם הִינּוּ מִכְּדִי
 18 רִשְׁעוּתוֹ דְּכַתִּיב גְּבִי עֲדִים וּזְמִינִן דְּרִשְׁרִין
 19 מִנִּיהּ מִשּׁוּם רִשְׁעָה אֲתֵת אֲתָהּ מַחֲבִיבֵי וְאִי
 20 אֲתָהּ מַחֲבִיבֵי מִשּׁוּם שְׁתִּי רִשְׁעִיתוֹ אָבִל
 21 ר"מ דְּסָבֵר דְּעֲדִים וּזְמִינִן קֶנֶסָא הוּא יִלְיָה
 22 מְמוּצִיא שֵׁם רַע דְּלֹקֵן וּמִשְׁלֵמִין אִיב תו
 23 לִיבָא לְדִידֵיהּ לְאֻקְמִי כְּדִי רִשְׁעוּתוֹ אֱלָא
 24 בְּמִיתָה וּמִלְקוֹת וּמִהִיבָא נִילָף דְּלֹא יִלְקָה
 25 וּמִשְׁלֵם וְהֵלֵךְ דְּבִלְל דְּהִתָּא אִית לִיה
 26 לְר"מ דְּלֹקֵה וּמִשְׁלֵם בְּמִשּׁוּם וְאִתָּהּ וְהָא אֲמַתִּי
 27 אִיבָא לְאֻקְמִי בְּר"מ כְּדִי רִשְׁעוּתוֹ בְּמִלְקוֹת
 28 וּמִמּוֹן כְּגוֹן דְּכִדְרִי דְּמִסְתְּרִי עֲדוּת שְׁקֵר
 29 קֶרַעוּ שִׁירְאָן שֵׁל שׁוּם אָדָם דְּהִנֵּי
 30 תְּשׁוּלֻמִּים אִינֵם קֶנֶס וְלִיבָא לְמִילָף מְמוּצִיא
 31 שֵׁם רַע וְיִלְ דִּלִּית לָן לְאֻקְמִי קֶרָא וְדַאי
 32 אֲתָהּ מַחֲבִיבֵי מִשּׁוּם בְּרִשְׁעִיתוֹ אֱלָא
 33 בְּשִׁנְיָהִם מִחֲמַת עֲדוּת שְׁקֵר וְלִקְבִי לֹא
 34 מְתוּקָמָא בְּמִמּוֹן וּמִלְקוֹת דְּבִשְׁתִּי רִשְׁעִיתוֹ
 35 מִחֲמַת עֲדוּת שְׁקֵר לֹקֵה וּמִשְׁלֵם וְלִקְבִי לֹא
 36 מְתוּקָמָא אֱלָא בְּמִיתָה וּמִלְקוֹת:
 37 **בְּכָא** לְצֹאת יְדֵי שְׁמִים. וְאִתְּ דְּאָמַר ר' פִּרְקָא
 38 בִּן סוּרֵר וּמְבַרֵּךְ (הסנהדרין דף ע"ב, ע"א) רַבָּא
 39 אִיגְבִּיבוּ לִיה דְּמִתְרַתְּא אֲהִרְבִּיתָא אֲהִרְבִּיתָא
 40 נִיחִלִּיהּ וְלֹא קְבִלְהוּ אֲמַר הוּאִיל וְנָפֵס
 41 מִפְּמוּיָה דְּרַב דְּאָמַר הֵבֵא בְּמִתְרַתְּא וְנָטַל
 42 כִּלִּים וְנָצָא שְׂטוֹר דְּבָדִימִם קִנְהוּ וְאָמַר לֵיה
 43 כְּלִילָהּ וְנָטַל לֵיהּ וְנָטַל לֵיהּ וְנָטַל לֵיהּ
 44 אִלּוּ

לא רצו לצאת ידי שמים אלא היו סבורין שבדן חייבין להתוויר ולקבל לא קבלוהו
ואת תנא תני ישלם אתה אמרת דמדת חסידות שנו כאן וי"ל דישלם משמע טפי
לשון חיוב ממשלם אי נמי הוה פרוי משום דאפילו לצאת ידי שמים אינו חייב אכל
הכא דחייב לצאת ידי שמים חיובא מעליא הוא ושפיר קתני משלם ועוד ר"י פי' שם
מתוך הסוגיא דה"ק תנא תני ישלם דביר ר"א ורבנן פליגי עליה ואי מדת חסידות
אקמר לא הוה פליגי עליה: **ארתן** אסרה תורה אפילו בא על אמו. דעיקר אתנן
בצירית תביב דזונן מחייבין ברייתא וזו ובתמורה נמי פ"ק (דף קמ) מגירין תמורה
מגירות ואלו נדקאין לא מדינתא בימות (דף קמ:); כול אף אתנן כולל מחזיר וזונה
גם שניהם שנים ולא ר' ומוציא צטריך קרא למעט אתנן כלב אע"ג דרובע בהמה קם
ליה בדרבה מיניה ש"מ דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו ואין נראה דמי תביב
ב' ולא ר' שניהם תביב וינאמ' ב' ולא ר' אתי למעוטי אלא מחזיר וזונה וא"ת והא
איבא לאוקמא קראי באומר הילך טלה זה ותבעלי לבנה או לאבך דלא קים ליה
בדרבה מיניה וי"ל דאית לי לאוקמא אסתא אתנן דהיינו שבוועל נותן וא"ת
אפילו היבא דקם ליה בדרבה מיניה וי"ל דזהו דחיצ' קני לא קנן גמור לא היה זה
ש כל הפת כולה אסורה עד שיוסק התנור. תימה למ' לי עד שיוסק בקינות סגי דתו
מפורש: **ופשטי** יהו לאיסורא דלא בהלכתא דאמרי שמואל כו'. תימה לר"י היכי
קאפין עד שיצאו בדרך הנקאפין דאיירי ליהודים ואהא מיייתי לה בפ"ק דמכות (דף קא)
כיון דלא איירי קרא אלא בכלאים מנלן לאסור הכנסה מין במינו וי"ל דדייק מדקט
כיון דקט אחיזה להלכהנסה לא איצטריך דקים ליה לתנא דאפילו מין במינו אסורה
במקום לא בחזיר ולא בחזירה לא בעוף ולא בעופפת בשעה שנוקקין זה לזה ולהכי
זה באא אינו ענין:

צד בבא מציעא. פרק שביעי - השוכר את הפועלים דף צא עמוד ב - מתוך מהדורת טובי"ס

רש"י

תוספות

ד"ש באונחין ובתרגולין לרבי יוסי בברי' יהודה מהו. יש לפרש דמבעיא ליה
בדשין ברגליהן ולא בכנפיהם דאין יכולין לדוש בכנפיהן דאי בכל כחו
בעינן האיבא או דלמא דיו ורגליו בעינן והא ליבא דאין דשין בכנפיהן אי
נמי יש לומר דאפילו דשין בכנפיהן מיבעיא ליה דדומיא דשור ממש בעינן

אילו נאמר בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז
אדם את הבהמה כדי שיעלה עליה וכו' תלמוד לומר
כלאים בלאים הוא דאסור הא מין במינו שרי ומין במינו
נמי אחיזה אין הכנסה לא מאי אחיזה הכנסה ואמאי
קרי ליה אחיזה לישנא מעליא אמר רב אשי הא מילתא
פעו מינאי דבי רב נחמיה ריש גלותא מהו להכניס מין
ומינו ושאניו מינו לדיר בין דאיבא מיניה בתר מיניה
גריר או דלמא אפילו הכי לא ופשטי' להו לאיסורא
דלא בהלכתא משום פריצותא דעבדי: **מתני'** היה
עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו אפילו
בכתיפו הרי זה אוכל ר' יוסי בברי' יהודה אומר עד
שיעשה בידיו וברגליו: **גמ'** מ"מ כי תבא בכרם רעה
בכל מאי דעבדי: רבי יוסי בר' יהודה אומר עד שיעשה
בידיו וברגליו: מ"מ דר' יוסי בברי' יהודה כי שור מה שור
עד שיעשה בידיו וברגליו אף פועל עד שיעשה בידיו
וברגליו בעי רבה בר רב הונא דש באונחין ותרנגולים
לר' יוסי בברי' יהודה מהו בכל כחו בעינן והא איבא
או דלמא בידיו וברגליו בעינן והא ליבא תיקו אמר רב
נחמן אמר רבה בר אבון פועלים עד שלא הילכו שתי
וערב פגת אוכלין ענבים ואין שותין יין משהילכו שתי
וערב פגת אוכלין ענבים ושותין יין: **מתני'** היה עושה
בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים
אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום ופות ואוכל
ובולן לא אמרו אלא בשעת מלאכה אבל משום השב
אבידה לבעלים אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן
לאומן ובחזירתן מן הגת ובחמור בשהיא פורקת: **גמ'**
איבעיא להו עושה בגנן זה מהו שיאכל בגנן אחר ממין
שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן והא איבא או
דלמא ממה שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן
והא ליבא ואם תמצו לומר עושה בגנן זה לא יאכל

בגנן אחר שור במחומר היכי אבל אמר רב שישא בריה דרב אידי בשרכא תא שמע היה
עושה בתאנים לא יאכל בענבים הא תאנים ותאנים דיקמא דתאנים וענבים אוכל ואי אמרת
עושה בגנן זה אינו אוכל בגנן אחר היכי משכחת לה אמר רב שישא בריה דרב אידי במודלית
תא שמע אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום הפות ואוכל ואי אמרת עושה בגנן זה אוכל
בגנן אחר גיזיל וגייתי ויכול התם משום ביטול מלאכה לא קא מיבעיא לן כי קא מבעיא לן
היבא דאיבא אשתו ובניו מאי תא שמע וכולם לא אמרו אלא בשעת מלאכה אבל מפני השב
אבידה לבעלים אמרו פועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת סבריה מהלך
בעושה מעשה דמי ומשום השב אבידה לבעלים הוא דאכיל מדאורייתא לא אכיל אלמא עושה
בגנן זה אינו אוכל בגנן אחר לא לעולם אימא לך עושה בגנן זה אוכל בגנן אחר ומהלך
לאו בעושה מעשה דמי איבא דאמרי סבריה מהלך לאו בעושה מעשה דמי והיינו טעמא
דמדאורייתא לא אכיל משום דלאו בעושה מעשה דמי הא עושה מעשה אכיל מדאורייתא
אלמא עושה בגנן זה אוכל בגנן אחר לא לעולם אימא לך עושה בגנן זה אינו אוכל בגנן אחר

אילו נאמר בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז
אדם את הבהמה כדי שיעלה עליה וכו' תלמוד לומר
כלאים בלאים הוא דאסור הא מין במינו שרי ומין במינו
נמי אחיזה אין הכנסה לא מאי אחיזה הכנסה ואמאי
קרי ליה אחיזה לישנא מעליא אמר רב אשי הא מילתא
פעו מינאי דבי רב נחמיה ריש גלותא מהו להכניס מין
ומינו ושאניו מינו לדיר בין דאיבא מיניה בתר מיניה
גריר או דלמא אפילו הכי לא ופשטי' להו לאיסורא
דלא בהלכתא משום פריצותא דעבדי: **מתני'** היה
עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו אפילו
בכתיפו הרי זה אוכל ר' יוסי בברי' יהודה אומר עד
שיעשה בידיו וברגליו: **גמ'** מ"מ כי תבא בכרם רעה
בכל מאי דעבדי: רבי יוסי בר' יהודה אומר עד שיעשה
בידיו וברגליו: מ"מ דר' יוסי בברי' יהודה כי שור מה שור
עד שיעשה בידיו וברגליו אף פועל עד שיעשה בידיו
וברגליו בעי רבה בר רב הונא דש באונחין ותרנגולים
לר' יוסי בברי' יהודה מהו בכל כחו בעינן והא איבא
או דלמא בידיו וברגליו בעינן והא ליבא תיקו אמר רב
נחמן אמר רבה בר אבון פועלים עד שלא הילכו שתי
וערב פגת אוכלין ענבים ואין שותין יין משהילכו שתי
וערב פגת אוכלין ענבים ושותין יין: **מתני'** היה עושה
בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים
אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום ופות ואוכל
ובולן לא אמרו אלא בשעת מלאכה אבל משום השב
אבידה לבעלים אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן
לאומן ובחזירתן מן הגת ובחמור בשהיא פורקת: **גמ'**
איבעיא להו עושה בגנן זה מהו שיאכל בגנן אחר ממין
שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן והא איבא או
דלמא ממה שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן
והא ליבא ואם תמצו לומר עושה בגנן זה לא יאכל

ומהלך

מתני' ואפילו בכתיפו. דאינו מזיז דיו ורגליו: **גמ'** כי שור. דהא אקשת חוסם
לנחוס: דש באונחין. דאין להם ידים להשען וכל משענתם על רגליהן: **עד שלא**
הילכו וכו'. דרכן להטיל ענבים על הגת ודורכין ברגליהם על הגת ועד שלא
הילכו בה שתי וערב אין מלאכתן ניכרת בין אלא בענבים לפיכך אין שותין יין
דהיה ליה עושה במין זה ואוכל במין אחר:
מתני' אבל מונע הוא עצמו וכו'.
ואוכל כל אכילתו מזה: וכולן לא אמרו.
שיאכל אלא בשעה שהוא עוסק במלאכה
ולא שישב לו ואכל לומר הרי מנעתי
עצמי עד כאן לא בטלתי לאכול עכשיו
אשכ לי ואוכל: אבל מפני השב אבידה
לבעלים. שלא יבטל ממלאכתו ויאכל.
אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן
לאומן. בשגמרו שורה זו וחולקין להחמיל
בבכירתה ואע"ג דההיא שעתא לאו שעת
מלאכה היא ניקח ליה לבעל הבית בהא:
וחמור בשהיא פורקת. בגמרא מפרש לה:
גמ' מהו שיאכל בגנן אחר. שיקוף
אשכול גפן פה ויזק למקום שהוא עושה
שם ויאכל: ואי אמר. למח לי למיבעי
להא פשיטא דאכל דאי אינו אוכל שור
במחומר דרבינן לעיל דאכיל היכי אבל
דרי מלאכת שור במחומר אי אפשר לו
לאכול מגפן שהוא עושה בה שהרי קשור
לעמד לפני העגלה והבוצרים עושין בגפן
שאצל העגלה ונותנים בעגלה: **אי משום**
הא לא תפשוט אמר רב שישא בשרכא.
בזמורה ארוכה מאד ומגעת עד לפני השור:
דיקמא דתאנים וענבים. שיעושה בתאנה
זו ואוכל בחברותיה: **אמר רב שישא בריה**
דרב אידי. לעולם תרוייהו בעינן ממין
וממה והאי דאיבעריך למיתני תאנים
וענבים ודייקת הא תאנים ותאנים אוכל
בתאנה המודלת על הגפן או גפן מודלת על
תאנה ואשמועינן היה עושה במין זה לא
יאכל במין אחר ואע"ג דהוי עסוק בשניהם
שהרי צריך להגביה ולהפריד הענפים של
זה מזה כשהוא חוזק ומיזה לא ממין
שאתה נותן הוא את תאנים ותאנים ומאי
דהני בגון המודלת על חבירתה אין צריך
להבחין מתיא מזה יאכל דממין שאתה
נותן וממה שאתה נותן הוא דבשניהם הוא
עסוק: לוי' ולית' למקום שהוא עושה.
ולמח ליה למנוע: משום ביטול מלאכה.
בביטול בהליכתו ובחזירתו: **אשתו ובניו**
מהו. שלא נשכרו אצל בעל הבית וקא
מיייתו ליה: סבריה. רבנן דבי מדרשא דבעו
למפשט מהא בעינן: מהלך. בצרכי בעל
הבית בגון זה בלכתו מאומן לאומן: **בעושה**
מעשה דמי. יש לו לאכול ואפילו הכי אי
לא דתקון ליה רבנן דניקח ליה לבעל
הבית מדאורייתא לא אכיל מפני שהליכתו
צורך גפן שהולך אצלה הוא ואכילתו
מענבים שקוצץ מזה שרצא ממנה הוא
אלמא עושה בזה אין אוכל בזה: **לאו**
בעושה מעשה דמי. הלך אי לאו מפני
השבת אבידה לא היה ליה למיכל: **הא**
עושה מעשה. בגון נשא בביתו וחולק מזה
אל זה ואכיל:

ומהלך

בבא מציעא דף צא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) צה

דין נוסף: וכו' לא אָמרו – מעיקר הדין אין פועלים אוכלים אִלּא בְּשַׁעַת
מְלָאכְתָּא ממש, אֲבָל מְשׁוּם הָשֵׁב אֲבִידָה לְבַעְלִים – כדי שלא יגרם הפסד
לבעל השדה, בכך שהפועל יתבטל ממלאכתו כדי לאכול, לכן אָמרו
פּוֹעֲלֵין אוֹכְלִין בְּהִלְכֶתָּן מֵאוּמָן לְאוּמָן – משורה לשורה וּבְהוֹדֶרְתָּן מִן
הַנֶּת – לאחר שהניחו את הענבים בגת ושוב חוזרים לבצור.
דין נוסף: וּבְחֻמְרֵי בְּשִׁיתָא פּוֹרְקָת – גם בבהמות דין אכילתן הוא רק בשעה
שעוסקות במלאכה:

נמרא

אִיבָעִיא לְהוּ, פועל העוֹשֶׂה בְּגִפְּן זֶה, מהו שִׁיאֲכַל בְּגִפְּן אַחֵר יפה יותר.
מבארת הגמרא את צדדי הספק: 'מִמֵּין' שְׂאֵתָהּ נִוְתָן לְכִלּוֹ שֶׁל פֶּעַל הַבִּית
בְּעֵינָן – האם עיקר ההקפדה היא שיאכל רק מאותו המין שעוסק בו, וְהָא
אִיכָא – ואילו אחר הרי הוא בכלל אותו המין, או דְּלָמָא 'מִמֵּה' שְׂאֵתָהּ
נִוְתָן לְכִלּוֹ שֶׁל פֶּעַל הַבִּית בְּעֵינָן – שרשאי לאכול רק ממה שעוסק בו
ממש, וְהָא לִיכָא. אומרת הגמרא: וְאִם תִּמְצִי לִזְמַר – ואם תרצה לומר
שלא שייך להסתפק בזה משום שעל הצד שהעוֹשֶׂה בְּגִפְּן זֶה לא יאֲכַל
בְּגִפְּן אַחֵר, יהיה קשה שֹׁר בְּמַחְזָר שדרשה הגמרא לעיל (פה): שאוכל,
הִיכִי אֲכִיל – כיצד שייך דין זה שאוכל במלאכת מחובר, והרי הרגילות
היא שהבוצר ממעיד את העגלה על ידי האילן שבוצר ממנו, ונמצא שהשור
שקשור לעגלה נמצא לפניה בריחוק קצת, ויש לו אפשרות לאכול רק
מאילן אחר. אָמַר רַב שִׁישְׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי, בְּשֻׁרְכָא – בדרשה של שור
במחובר מדובר בזמורה ארוכה הנסרכת ומגיעה עד לפי של השור.
תָּא שְׁמַע, הִיךָ עוֹשֶׂה בְּתַנְאִים לא יאֲכַל בְּעֵנָבִים. מדייקת הגמרא: שדוקא
בשני מינים אינו אוכל, תָּא תַנְאִים וְתַנְאִים דּוּמִיא דּוּמִיא וְתַנְאִים וְעֵנָבִים – אבל
במין אחד אף אם זה שני אילנות אוכל. וְאִי אֲמַרְתָּ עוֹשֶׂה בְּגִפְּן זֶה אִינוֹ
אוֹכֵל בְּגִפְּן אַחֵר, הִיכִי מְשַׁבְּחָת לָהּ – איך יש מקרה שרשאי לאכול
בתנאים ותנאים הלא שני אילנות הם. אלא מוכח שהעושה בגפן זה אוכל
בגפן אחר. אָמַר רַב שִׁישְׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי, מִשְׁכַּחַת לָהּ בְּמִוְדְּלִית –
שענפי התאנה שחותך ממנה נסמכים ומעורבים בתאנה אחרת, ועוסק בה
להפריד ענפיה מהתאנה שחותך ממנה, וכך מתקיימים שני התנאים שצריך
כדי להתיר אכילתו, א. אותו המין ב. שעוסק בו. כלומר משנתנינו עוסקת
באילן המודלה על גבי חבירו, ולכן היתה צריכה להוכיח דווקא תאנה וגפן,
שאף שעוסק גם בגפן להפרידו מהתאנה, אינו אוכל מהגפן, משום שרק
ממין התאנה הוא נותן לכליו של בעל הבית, אבל בתאנה המודלית על גבי
תאנה אוכל.

תָּא שְׁמַע, אֲבָל מוֹנֵעַ אֶת עֲצָמוֹ עַד שְׁמַנְעַ לְמָקוֹם הַיּוֹפֵת, וְאִכָּל. וְאִי
אֲמַרְתָּ עוֹשֶׂה בְּגִפְּן זֶה אוֹכֵל בְּגִפְּן אַחֵר מדוע צריך למנוע עצמו בנתיים
מלאכול, נִיּוּל וְנִיּוּל וְנִיכּוּל – שילך, ויביא מהפירות היפים, ויאכלם במקום
שהוא עוסק שם באותה שעה, ומדוע עליו להמתין. דוחה הגמרא: הָתָם
מְשׁוּם בִּישׁוּל מְלָאכְתָּא לא קָא מִיבָעִיא לָן – במשמותינו שבטל ממלאכתו
בזמן הליכתו וחזרתו, ודאי צריך למנוע עצמו, כִּי קָא מִיבָעִיא לָן – אך
הספק הוא הִיכָא דְּאִיכָא אֲשֶׁתָּו וְכִינּוּ שביאו עבורו, מֵאִי, האם רשאי
לאכול מגפן אחר.

תָּא שְׁמַע, וְכוּלָם לא אָמרו – מעיקר הדין אין פועלים אוכלים אִלּא בְּשַׁעַת
מְלָאכְתָּא, אֲבָל מִפְּנֵי הָשֵׁב אֲבִידָה לְבַעְלִים אָמרו פּוֹעֲלִים אוֹכְלִים
בְּהִלְכֶתָּן מֵאוּמָן לְאוּמָן וּבְהוֹדֶרְתָּן מִן הַנֶּת. סְבִירָה – סברו בני הישיבה
שמהלך משורה לשורה בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה דְּמִי, וְרַק מְשׁוּם הָשֵׁב אֲבִידָה
לְבַעְלִים הוּא דְּאִכָּל, אבל מִדְּאִוְרִייתָא לא אֲכִיל, אֲלָמָא – מוכח
שהעוֹשֶׂה בְּגִפְּן זֶה אִינוֹ אוֹכֵל בְּגִפְּן אַחֵר, שהרי אם מהלך נחשב עסוק
במלאכה, והיינו במלאכת אותו אילן שהולך אליו, ואילו אכילתו היא
מהאילן הקודם. דוחה הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אִיכָא לָךְ עוֹשֶׂה בְּגִפְּן זֶה אוֹכֵל
בְּגִפְּן אַחֵר, וּמַהֲלָךְ לֹא בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה דְּמִי, ולכן אינו רשאי לאכול
מהתורה בזמן הליכתו.

אִכָּא דְּאָמְרִי ויש האומרים שכך רצו בני הישיבה להוכיח, סְבִירָה, מַהֲלָךְ
משורה לשורה לֹא בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה דְּמִי, והיינו מְעַמָּא דְּמִדְּאִוְרִייתָא לא
אֲכִיל מְשׁוּם דְּלֹא בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה דְּמִי, ומדויק מכך, הִיא עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה
בהליכתו כגון שנושא כליו לשורה הבאה אֲכִיל מִדְּאִוְרִייתָא, אֲלָמָא –
מוכח שהעוֹשֶׂה בְּגִפְּן זֶה אוֹכֵל בְּגִפְּן אַחֵר. דוחה הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם
אִיכָא לָךְ עוֹשֶׂה בְּגִפְּן זֶה אִינוֹ אוֹכֵל בְּגִפְּן אַחֵר,

על הפסוק 'בהמתך לא תרביע כלאים' (ויקרא יט יט), אמרה הבריתא
שֶׁאִילוּ נִאֲמַר רַק 'בְּהִמְתֶּךָ לֹא תִרְבִּיעַ', הִיִּיתִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא יֵאָחֲזוּ אָדָם אֶת
הַבְּהֵמָה בְּדִי שִׁיעֲלָה עֲלֶיהָ וְכַר – דהיינו שאסור לסייע ברביעה אפילו במין
במינו, תִּלְמִיד לִזְמַר 'בְּכִלָּאִים' ללמד שרק בשאינו מינו יש איסור. מדייק רב
אחריב, כְּלָאִים הוּא דְּאִסּוּר הָא מִן בְּמִינוֹ שְׁרִי – מותר, וּמִן בְּמִינוֹ נְמִי
אֲחִיָּה אֵין – ומלשון 'אחיה' שנקטה הבריתא מוכח שמותר במין במינו
רק לאחוז ולסייע אבל הִנְכָּסָה לֹא – להרביעם כמכחול בשפופרת אסור.
מתרצת הגמרא: מֵאִי אֲחִיָּה הִנְכָּסָה – כוונת הבריתא שמרביעם כמכחול
בשפופרת, וְאִמָּא כְּרִי לִיה אֲחִיָּה – ומדוע נקטה בלשון 'אחיה' ולא
כתבה מפורש 'הכנסה', לִישָׁנָא מַעֲלִיא – משום שרצתה לנקוט לשון נקיה.
רב פפא לעיל (ע"א) החמיר ואסר להכניס מין ושאינו מינו לדיר, מביאה
הגמרא שרב אשי החמיר יותר בענין זה: אָמַר רַב אֲשִׁי, הָא מִלְּתָא בְּעוֹ
מִינָא – דבר זה שאלו אותי דְּבִי – בני ביתו של רב נְחֻמִּית רִישׁ גְּלוּתָא,
מָהוּ לְהַכְנִים מִן וּמִינוֹ וְשִׁאֲנוֹ מִינוֹ לְדִיר – האם מותר להכניס לדיר זכר
עם שתי נקבות שאחת היא מינו ואחת אינה מינו. צדדי הספק הם, בִּין
דְּאִיכָא מִינֵיהּ בְּתֵר מִינֵיהּ גִּירִי – כיון שיש שם נקבה שהיא מינו, הרי הוא
גיר אחריה ואין לחשוש שירבע את שאינו מינו, או דְּלָמָא אֲפִילוּ הִכִּי לֹא,
שמא ירבע את שאינו מינו. וּפְשָׁטִי לָהּ – ופסקתי להם לְאִיסּוּרָא, ודין זה
הוא דְּלֹא בְּהִלְכֶתָּא – אינו מצד ההלכה שהרי למדנו לעיל שאסור רק
כמכחול בשפופרת, אלא אסרתי להם מְשׁוּם פְּרִיצוּתָא דְּעַבְרִי – שהעבדים
פורצים הם ויש לחשוש שיבואו להרביעם בידיהם:

משנה

משנה זו עוסקת בצורה שבה הפועל עושה את מלאכתו כדי שיהיה רשאי
לאכול: הִיךָ עוֹשֶׂה מלאכתו בְּיָדוֹ אֲכִיל לא בְּרַגְלֵיוֹ, או בְּרַגְלֵיוֹ אֲכִיל לא
בְּיָדוֹ, וְאִפִּילוּ עוֹשֶׂה רַק בְּכַתְּפּוֹ – שאינו מווי כלל את ידיו ורגליו, הִרִי
זֶה אוֹכֵל. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר, אִינוֹ אוֹכֵל עַד שִׁיעֲשֶׂה בְּיָדוֹ
וּבְרַגְלָיו:

נמרא

מבשרת הגמרא: מֵאִי מְעַמָּא – מהו טעמו של תנא קמא. משיבה הגמרא:
שנאמר (דברים כג כה) 'כִּי תבא בְּכֶרֶם רֶעֶךָ', ולא מפורש כיצד יעשה
מלאכתו, משמע שְׂבָכָל מֵאִי דְּעָבִיד – שבכל אופן שיעשה, אוכל:
שנינו במשנה: רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר עַד שִׁיעֲשֶׂה בְּיָדוֹ וּבְרַגְלָיו:
מבשרת הגמרא: מֵאִי מְעַמָּא דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה. משיבה הגמרא: כִּי
שׁוֹר – יש היקש בין שור לאדם, ונדרש כך, מָה שׁוֹר אִינוֹ אוֹכֵל עַד שִׁיעֲשֶׂה
בְּיָדוֹ וּבְרַגְלָיו – שכך הוא דרך השור שעושה מלאכתו בידיו וברגליו, אֵף
פּוֹעֵל אִינוֹ אוֹכֵל עַד שִׁיעֲשֶׂה בְּיָדוֹ וּבְרַגְלָיו.
בְּעִי רֵבָה בַּר רַב הוּנָא, דֵּשׁ בְּאוּרְזֵינָא שֶׁאֵין להם ידים אלא כל
מלאכתם היא על ידי רגליהם, לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, מָהוּ. מבארת
הגמרא את צדדי הספק: בְּכָל בָּחוּ בְּעֵינָן וְהָא אִיכָא – האם רבי יוסי ברבי
יהודה הצריך שהמלאכה תהיה נעשית בכל כוחו, ואוחזים אוכלים משום
שזה כל כוחם, או דְּלָמָא בְּיָדוֹ וּבְרַגְלָיו בְּעֵינָן וְהָא לִיכָא – או שמא רבי
יוסי הצריך שתיעשה המלאכה דווקא בידיים ורגלים, ואוחזים אינם בכלל זה.
תִּיקוּ – נשארה הגמרא בספק.

דין נוסף באכילת פועלים: אָמַר רַב נְחֻמָּן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהִי, פּוֹעֲלִים
השכורים להביא את הענבים לגת ולדורכם, עַד שֶׁלֹּא הִיָּכְחוּ שְׁתֵּי וְעָרַב
בָּגֶת – קודם שהלכו לאורך ולרוחב הגת עדיין לא ניכר שמלאכתן בִּין,
ולכן אוֹכְלִין עֲנָבִים וְאֵין שׁוֹתִין וְ, שמבואר במשנה הבאה שפועל רשאי
לאכול רק ממין שעוסק בו, אבל מִשְׁהִילְכּוֹ שְׁתֵּי וְעָרַב בָּגֶת, שניכרת
מלאכתן בִּין, אוֹכְלִין עֲנָבִים וְשׁוֹתִין וְ:

משנה

משנה זו מבארת שפועל אוכל רק ממין שעוסק בו, ודנה אימתי הוא אוכל.
הִיךָ עוֹשֶׂה בְּתַנְאִים לא יאֲכַל בְּעֵנָבִים, וכן העושה בְּעֵנָבִים, לא יאֲכַל
בְּתַנְאִים. אֲבָל מוֹנֵעַ אֶת עֲצָמוֹ עַד שְׁמַנְעַ לְמָקוֹם יְפוֹת וְאִכָּל – רשאי
להימנע מלאכול עד שיגיע לפירות היפים, אֵף שִׁמְחַמַּת שִׁנְמַנְעַ יאֲכַל יוֹתֵר
מהיפים.

נצבים עליו, וירא, וירץ לקראתם, שלבאורה קשה, שבתחילה כתוב
נצבים עליו, שמשמע בסמוך אליו, ובהמשך כתוב וירץ לקראתם, וכיון
שהיו קרובים, לשם מה רץ לקראתם. אלא דמעינקרא אתו קמו עליה –
בתחילה הם הגיעו ועמדו לידו, אך כי חזוהו דתהו ליה צערא, אמרו,
לא אורח ארעא למיכם הבא – כשראו שיש לו צער מהמילה, אמרו
המלאכים, אין זה דרך ארץ לעמוד כאן.
שואלת הגמרא: מאן נינהו – מי הם אותם ה'שלישה אנשים'. ועונה: מיכאל
וגבריאל ורפאל. ומבארת הגמרא לשם מה הגיעו שלשתם. מיכאל שבא
לבשר את שרה שילד לה בן. רפאל שבא לרפא את אברהם ממילתו.
גבריאל אול למחשכיה לסדום – הלך להפוך את סדום.
שואלת הגמרא: והא פתיב (שם יט א), ויבאו שני המלאכים סדמה
בערב, הרי שהלכו שנים, ולא רק גבריאל. עונה הגמרא: דאול מיכאל
בהריה, לשזביה ללוט – שמיכאל הלך עמו, כדי להציל את לוט, אך רק
גבריאל הפך את סדום. דיקא נמי – ומדויק גם מהפסוק שרק מלאך אחד
הפך את סדום, דבתיב (שם יט כה), ויהפך את הערים האלו – בלשון
יחיד, ולא פתיב ו-ואין כתוב ויהפכו לשון רבים, שמע מינה שרק אחד
הפך את סדום.
שואלת הגמרא: מאי שנא – מדוע שונה לגבי אברהם שהסכימו המלאכים
לדבריו, דבתיב (שם יח ה), שאמרו 'בן תעשה באשר דברתי' שקיבלו את
הזמנתו, ומאי שנא – ומדוע שונה לגבי לוט, דבתיב – שכתוב אצלו (שם
יט ג),

נאמר בפסוק (בראשית יח א), וירא אליו ה' באלני מטרא, והוא ישב
פתח האהל ביום היום. שואלת הגמרא: מאי ו-מה הכוונה ב'יום היום'.
מבארת הגמרא: אמר רבי חמא ברבי חנינא, אותו היום שבאו המלאכים
לבקר את אברהם, יום שלישי של מילה של אברהם היה, שאז היה חולה
ביותר, וכא הקדוש ברוך הוא לשאול בשלומו של אברהם, הוציא
הקדוש ברוך הוא חמה מנתיקתה, כדי שיהיה חם מאוד, ועוברי דרכים
לא יהיו מצויים, כדי שלא יטריח אותו צדיק – אברהם, באורחים.
כשראה אברהם שלא מגיעים אורחים, שדריה לאליעזר למיפק לברא –
שלח את עבדו אליעזר לצאת החוצה, לראות אם יש עובר ושב ויכניסוהו
לביתו, נפק ולא אשבח – יצא אליעזר, ולא מצא עוברי אורח, וחזר וסיפר
לאברהם, אמר לו אברהם, לא מהימנא לך – אינני מאמין לדברך. אומרת
הגמרא, תיני דאמרי תמן – זה המקור למה שאומרים בארץ ישראל, לית
הימנותא בעברי ו-אין נאמנות בעברים.
נפק איהו – יצא אברהם בעצמו, תיני ו-ראהו להקדוש ברוך הוא,
דקאי אבבא ו-שעומד בפתחו. תיני דבתיב ו-זהו שכתוב (שם יח ג),
ויאמר, אדני, אם נא מצאתי חן בעיניך, אל נא תעבור מעל עקבך, שאמר
זאת להקב"ה שבא לבקרו.
אך כיון דתנא – כיון שראה הקב"ה, דקא אסר ושרי – שאברהם אבינו
קשר את התחבושת על מקום מילתו, והתירה, אמר הקב"ה, לא אורח
ארעא למיכם הבא – אין זה דרך ארץ לעמוד כאן. מבארת הגמרא: תיני
דבתיב ו-זהו שכתוב (שם יח ב) וישא עניו וירא, והנה שלישה אנשים

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח מנ"א, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז תמוז.

כבר כתבתי לו שיחדול לפחד מה יעשה לו בן אדם, ואלקיני שבשמים משגיח על כל אחד ואחת
בהשגחה פרטית והוא עצם הטוב, ורק צריך לעשות הצנורות והכלים להמשכת וקבלת ברכותיו, והם
עניי תורה ומצותי, וכשצריך תוספת ברכה צריך להוסיף בתורה ומצוות שבהם ועל ידם מקבלים ברכות
הש"ת.

בהנוגע לזוגתו תי' שכותב שבאמצע הלילה צועקת ובוכה כו', יבדקו מזוזות דירתם, והיא תפריש
איז[ה] פרוטות לצדקה קודם הדלקת הנרות ובכל יום חול בבוקר, ולפני השינה תקרא פרשה ראשונה של
קריאת שמע, ולא תאכל מאכלים קשים לעכל שעה או שתיים לפני השינה.

נעם לי לקרות שהשתתף בחג הגאולה בכפר חב"ד, ויהי רצון שימשיך השמחה והתעוררות לעניי
תורה ומצות על כל השנה כולה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 ד. י"ש אומרים³⁴ שְׁמִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה^[כח] לְהוֹסִיף מַחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ^[כט-ל] בְּאִסּוּר עֲשִׂיית מְלָאכָה^[כט-ל] בְּכָנִיטָה
2 שְׁבָתוֹת וְיו"ט^[לא] וּבִצְיָאָתָם שְׁנָאֵמֶר⁴⁶ וְעֵינֵיכֶם אֵת נִפְשׁוֹתֵיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב (מְעַרְב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ

ביאורים

כח] שְׁמִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה – אבל אין על זמן זה לא לאו ולא כרת כי אם מצות עשה מן התורה.³⁵
כז] להוסיף מחול על הקודש – תוספת שבת נעשית על ידי שמקבל על עצמו להוסיף מחול על הקודש, אבל השבת ממלאכה מחמת שאין לו מלאכה לעשות, אין זמן זה נחשב בכלל תוספת שבת, (למעט הרגעים האחרונים קודם השבת הנחשבים כתוספת שבת גם כשלא קיבלם בפירוש³⁶).
כז] להוסיף מחול על הקודש – אם צריך שיוציא מפיו שמקבל תוספת שבת – המקבל תוספת שבת בזמן שמחויב כבר לקבלה (כמבואר בסעיף הבא), אין צריך שיוציא מפיו, ואפילו לא במחשבתו – שהרי מקובל ועומד מהר סיני, ואם רוצה לקבל התוספת שבת קודם לכן, טוב

שיוציא מפיו³⁷.
כח] מחול על הקודש – מזמן שהוא ודאי יום³⁸.
כט] באיסור עשיית מלאכה – אם קיבל על עצמו תוספת שבת על ידי תפילת ערבית, או שקיבל על עצמו את השבת – נאסר אפילו במלאכת שבות, אבל אם קיבל על עצמו תוספת שבת סתם (כמו שְׁמִצּוֹת הַתּוֹרָה היא להוסיף מחול על הקודש אף בלא תפילה), לא נאסר אלא במלאכות גמורות מן התורה.³⁹
ל] באיסור עשיית מלאכה – מלשון זו משמע שגדרו של תוספת שבת הוא שחל בו איסור מלאכה בלבד (אבל זמן זה אינו מקבל מקדושת השבת)⁴⁰. אמנם מעיקר הדין נחשבת תוספת זו כשבת ממש לגבי קידוש⁴¹.

מקורות

34) עד"ז בסימן תרח סעיף א, (ושם לא הביא זאת בשם י"ש אומרים' אלא בסתם): מצות עשה מן התורה להוסיף מן החול על הקודש בין בעינו בין באיסור מלאכה שנאמר ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם יכול יתענה בתשיעי לחודש תלמוד לומר בערב, אי בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפים מחול על הקודש . . אין לי אלא מלפניו מלאחריו מנין תלמוד לומר מערב עד ערב הוקשו שני הערבים זה לזה ואין לי אלא יום הכיפורים שבת מנין תלמוד לומר תשבתו יום טוב מנין תלמוד לומר שבתכם כל שבות שאתה שובת אתה מוסיף לה בין מלפניה בין מלאחריה. יכול יהא ענוש כרת על התוספת תלמוד לומר וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאברתי וגו' וכן בעינו הוא אומר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה וגו' על עיצומו של יום ענוש כרת אבל אין ענוש כרת על התוספת.
35) כמובא לעיל מסימן תרח סעיף א, וראה משנ"ב סקי"ט.
36) ע"פ קונטרס אחרון סק"ג שבזמן דבין השמשות – "הוא תוספת בעל כרחו (ש)הרי מקובל ועומד הוא מהר סיני". ויש לומר שכן הוא כשפורש ממלאכה בזמן הסמוך ממש לבין השמשות – שהרי צריך לפרוש ממלאכה כשהוא ודאי יום (לפני ספק בין השמשות) – גם זה נחשב לתוספת שבת אף אם לא קיבלו בפירוש. (קיצור הלכות משו"ע אדה"ז הערה 21, ע"פ קו"א סק"ג).
37) לגבי יום הכיפורים פסק רבינו שדברים שבלב אינם דברים' ויכול לחזור לעשות מלאכה. וז"ל (סימן תרח סעיף ז): אם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול אע"פ שהסכים בדעתו שלא לאכול עוד היום אע"פ מותר לו לחזור ולאכול כיון שלא הוציא כן בשפתיו דדברים שבלב אינם דברים ואם הוציא כן בשפתיו . . אם הוא עדיין קודם פלג המנחה אין קבלתו כלום ומותר לחזור ולאכול ואם (עיי' ס' רס"א טעם על זה) הוא אחר

פלג המנחה אזי מועלת קבלתו וחל עליו כל חומר של יום הכיפורים ואסור במלאכה וברחיצה וסיכה.
38) אבל בין השמשות הוא ספק לילה וחייב עליה אשם תלוי, ולא צריך קרא לאוסופי. (קצות השולחן סימן עז, משנ"ב סקי"ט).
39) קונטרס אחרון סק"ג: דלא עדיף התוספת שהוא עשה מבין השמשות שהיא ספק כרת, ועוד שגם בין השמשות הוא בכלל התוספת בעל כרחו אף אם הוא יום כיון שהוא סמוך לחשכה ממש, ואף שלא קיבלו הרי מקובל ועומד הוא מהר סיני, ואפילו הכי התירו השבותים.
40) ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמוד 58 וחלק טז עמוד 233 הערה 24 ובשולי הגליון, וראה שם אריכות הביאור.
41) כדלהלן סימן רסז סעיף ג: כשם שאמרו לענין תפלה כך אמרו לענין קידוש היום שיכול לקדש ולאכול מפלג המנחה ולמעלה אפילו אם לא התפלל ערבית עדיין ובאכילה זו שמבעוד יום יוצא ידי חובת סעודה אחת מג' סעודות שחייב לאכול בשבת (כיון שכבר קיבל עליו תוספת שבת נעשה אצלו כשבת עצמה לכל דבר) ויש מחמירים שימשיך סעודתו בלילה עצמו שיאכל כזית לפחות אחר צאת הכוכבים כדי שיקיים ג' סעודות בשבת עצמה דכיון שג' סעודות אלו למדום חכמים ממה שנאמר ג' פעמים היום אצל אכילת המן בשבת לפיכך צריך לאכלן בעיצומה של יום ולא בתוספתו וטוב לחוש לדבריהם.
אמנם לכמה דברים לא חלים בתוספת דיני היום עצמו, כמו היתר אכילת חמץ מיד במוצאי פסח אפילו בזמן התוספת וקודם הבדלה. כמבואר בסימן תצא סעיף ג: מי שנמשכה סעודתו במוצאי יום טוב האחרון של פסח עד לאחר צאת הכוכבים מותר לאכול חמץ בסעודה אף שעדיין לא התפלל ערבית ולא הבדיל כלל לפי שאיסור חמץ אינו תלוי בהבדלה כלל דכיון שחשכה הוא לילה לכל דבר וכבר הלכה ממנו קדושת יום טוב

1 שבתכם) יכל יתחיל ויתענה בתשעה תלמוד לומר בערב אי בערב יכל משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד
2 מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפים מחול על הקדש אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מניין תלמוד לומר
3 מערב עד ערב אין לי אלא יום הכפורים ימים טובים מניין תלמוד לומר תשבתו שבתות מניין תלמוד לומר שבתכם
4 הא כיצד כל מקום שנאמר שבות מוסיפים מחול על הקדש מלפניה ולאחריה:

ביאורים

לא] בכניסת שבתות ויו"ט - אופני קבלת תוספת שבת ב. בהדלקת נרות⁴³. ג. בקבלה - אפילו בלא תפילה⁴⁴.
בכניסת השבת: א. בתפילה (תפילת היחיד או הקהל)⁴². ד. תוספת שבת החלה ממילא⁴⁵.

מקורות

. (ואף להוסיף מחול על הקודש אין צריך כי אם לענין שביחת יום טוב ממלאכה שזה נלמד ממה שכתוב תשבתו שבתכם כמ"ש בסי' רס"א) אבל לענין שאר דברים התלויים בקדושת היום כגון מצות מקרא קודש עיין סימן תקכ"ט אין צריך להוסיף מחול על הקודש וכל שכן לענין אכילת חמץ שאינו תלוי כלל בקדושת היום שהרי אף בחולו של מועד אסור לאכול חמץ.
(42) כמבואר להלן סעיף ז ובסימן רסג.
(43) כדלהלן סימן רסג.

חלק ב סימן רסא, זמן הדלקת נרות לשבת סעיף ד

שולחן ערוך - הלכות תפלה

1 א אסור לישב בתוך ד' אמות של המתפלל בין מלפניו בין
2 מלאחריו בין מן הצדדים צריך להרחיק ד' אמות כי המקום
3 אשר המתפלל עומד עליו אדמת קודש הוא הואיל ושכינה כנגדו
4 כמ"ש בסי' צ"ז וצריך לנהוג כבוד במקום זה כל זמן שהוא
5 מתפלל ומקומו של אדם הוא ד' אמות.
6 ואם אינו רוצה להיות יושב ובטל שם אלא עסוק בתורה או
7 בשירות ותשבחות מותר לישב שכשעוסק שם בדברי קדושה אין
8 גנאי בישיבתו שם והוא שמוציא דברי תורה בפיו אבל הרהור
9 בדברי תורה אינו מועיל לזה שהרהור אינו נראה וישיבתו נראית
10 גנאי למקום קדוש:

11 ב יש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל הוא חלש מותר
12 לו לישב שאין ישיבתו נראית גנאי לפי שחולשתו מוכחת
13 עליו שמפני כך ישב ויש לסמוך על דבריו אם אי אפשר לו בקל
14 להרחיק ד' אמות ולישב שם:

15 ג אם היושב ישב כבר ועמד זה בצידו להתפלל א"צ לקום
16 שהרי זה בא בגבולו והוא שמתפלל בבית שלא יחדוהו
17 לתפלה אבל בבית הכנסת יחדוהו לתפלה צריך לקום מפני
18 שהוא מקום המיוחד לכל ולא שייך לומר זה בא בגבולו ואפילו
19 בביתו מדת חסידות הוא לקום כדי להרים מכוול מחבירו
20 שעושה שלא כשורה שעמד להתפלל בתוך ד' אמות של היושב
21 כבר בהיתר ואינו מחויב לקום מפניו וישיבתו היא גנאי למקום
22 קדוש:

23 ד אסור לעבור כנגד המתפללין בתוך ד' אמות שלפניהם שם
24 תבטל כוונתם אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד שם ולא

1 ילך להלאה שלא יהיה כנגד פניהם שכל שיוכל לראותו אסור
2 מפני שמתבטלת כוונתו וחכמי הזוהר אוסרים אפילו בצדיהם
3 תוך ד' אמות:

4 ה אם השלים תפלתו והיה אדם אחד מתפלל אחריו אסור
5 לפסוע ג' פסיעות עד שיגמור מי שאחריו את תפלתו שאם
6 יפסע קודם לכן הרי הוא עובר כנגד המתפלל וצריך לדקדק בזה
7 אפילו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו מאחר שכבר התחיל:

חלק א סימן קב, שלא להפסיק כנגד המתפלל ובו ה' טעמים

8 א היה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה ממתיך עד שיכלה
9 (הרוח) [הריח] וחזור למקום שפסק:

10 ב בקש לצאת ממנו רוח מלמטה ונצטער הרבה ואינו יכול
11 להעמיד עצמו הולך לאחוריו ד' אמות ומוציא הרוח ולא
12 ילך לצדדים מפני שצריך שיהיו פניו מכוונים כנגד המקום
13 שהתחיל להתפלל שלא יהא נראה כפוסק לגמרי ואין כוונתו
14 לחזור לתפלתו וממתין עד שיכלה הריח ואומר רבון העולמים
15 יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו
16 וכלימתנו חרפה וכלימה בחיינו רמה ותולעה במונתנו ואין
17 אמירה זו חשוב הפסק בתפלה הואיל וכבר מופסקת תפלתו על
18 ידי הרוח וחזור למקומו וחזור למקום שפסק ולא יגמור תפלתו
19 במקום שנתרחק שם הואיל וכבר התחיל להתפלל כאן וקבעה
20 השכינה מקום כאן וכשבקש להתעטש נתרחק ממקום השכינה
21 לפיכך צריך הוא לחזור למקום שקבע לשכינה.
22 ועכשיו לא נהגו אפילו המדקדקים להרחיק ד' אמות ולומר רבון

5 חרפתו וכלימתו ניכרת רק ממתין עד שיכלה הריח.
6 וכל זה כשאינו יכול להעמיד עצמו אבל אם יכול חייב להעמיד
7 עצמו בכל מה דאפשר שלא להפיח בתפלה ואין בזה משום בל
8 תשקצו ואפילו אם נצרך לנקביו יעמיד עצמו כמ"ש בסי' צ"ב:
חלק א סימן קג, מי שנזדמן לו רוח בתפלתו או עטוש סעיפים א"ב

1 וכו' ויש שלמדו זכות לומר שלא הצריכו להרחיק אלא
2 כשמתפלל בביתו אבל כשמתפלל בצבור שזה לו בזיון גדול
3 שנראה לכל בשתו וכלימתו אינו צריך להרחיק כלל שגדול כבוד
4 הבריות וכיון שא"צ להרחיק אין לומר ג"כ רבון כו' כיון שאין

לקוטי תורה

34 משל לדבר - אומן שיש לו כלי אומנות שעל ידם
35 הוא פועל פעולות שונות, כל פעולה בהתאם לכלי
36 שהוא משתמש בו, כך, כדי שהנפש תוכל לפעול
37 וליצור קשר עם דברים שחוץ ממנה, יש לה עשרה
38 כוחות שעל ידם היא פועלת פעולות מסוימות.
39 ונמצא שכוחות הנפש אינם מהות הנפש עצמה,
40 אלא הם "כלים" ש"ניתנו" לה שעל ידם הנפש מבטאת
41 את עצמה.

42 וזהו אפילו ביחס לכח החכמה, שהוא הכח העליון
43 ביותר מעשר הכוחות (ובו הוא יתרון נפש האדם על
44 נפש בעלי חיים), שמכל מקום אין מהותה ועצמותה
45 של הנפש השכל שבה.

46 כמו שהמוח הגשמי הוא רק כלי לבח השכל
47 והחכמה המתפשט מהנפש, כך ער"ז כח השכל
48 שבנפש הוא רק כלי למהות ועצמיות הנפש.

49 זה שאמרנו שאפילו כח החכמה אינו אלא כלי
50 למהות ועצמות הנשמה, הרי זה בדוגמת מה שמצינו
51 בכח החכמה עצמו, שיש לו "כלי" - הוא המוח
52 הגשמי - שעל ידו הוא פועל, דכדי שכח השכל יוכל
53 להשכיל איזה דבר בהיות הנפש למטה מלובשת בגוף,
54 מוכרח הוא לפעול באמצעות "כלי" (המוח).

55 וטעם הדבר, לפי שהכח עצמו הוא כח רוחני
56 בתכלית, מופשט מכל גדר גשמי (וכמו הנשמה
57 בהיותה בגן עדן, שהיתה לומדת תורה ומשכלת
58 בגדולת השם, בלי צורך במוח גשמי), אך מכל מקום
59 הוא מתלבש במוח גשמי ורק על ידו הוא יכול
60 להשכיל השכלות.

61 ועל דרך זה הרי עצם כח השכל אינו אלא "כלי"
62 לנפש עצמה, דהנפש עצמה מופשטת מגדר השכל,
63 אלא שהיא "מתלבשת" בכח השכל כדי להשכיל
64 ולהבין ענינים שמחוץ הימנה.

65 אבל לא שהשכל הוא ממהות ועצמיות הנפש,
66 שהרי השכל אינו שווה באדם בכל עת, שפעמים

1 תוכן הפרק: ביאור מהותה של נפש האלקית - "חלק
2 אלקה" שלמעלה מגדר שכל

3 הנה בספר של בינונים [הוא ספר התניא] נתבאר
4 בענין הנפש שהיא "כלולה מעשר בחינות כנגד
5 עשר ספירות עליונות כו'", וכן נתבאר [בתניא]
6 "מהות ועצמות נפש האלהית שהן עשר בחינותיה
7 כו".

8 בכל אדם מישראל יש נשמה קדושה, כלומר,
9 שנוסף על הנפש המחיה את הגוף - יש לו נשמה
10 קדושה, הנותנת לו חיים רוחניים. ומהי מהותה של
11 נפש זו וחיים אלה?

12 בספר התניא מובא שהנפש האלקית שבאדם כלולה
13 מעשרה כוחות (שלשה כוחות השכל -"חכמה בינה
14 דעת", ושבע מדות - "חסד גבורה תפארת נצח הוד
15 יסוד מלכות"), ש"נשתלשלו" מעשר ספירות עליונות.

16 [שזהו פירוש הכתוב "נעשה אדם בצלמנו
17 כדמותנו", דכשם שהקב"ה האציל מאתו ית' "עשר
18 ספירות עליונות" (עשרה כוחות אלקיים, שמהן הוא
19 שפע האור והחיות שבתוך כל הנבראים כולם לקיימם
20 ולהחיותם) - כך ישנם בנפש האדם עשרה כוחות אלו,
21 והיינו לפי ששורש נשמת האדם הוא מעשר ספירות
22 עליונות (שהיא "נשתלשלה" מהן)].

23 ומלשון התניא "כלולה מעשר בחינות", וכן
24 מלשון התניא "מהות ועצמות נפש האלקית שהן עשר
25 בחינות" - משמע, שעשרה כוחות הללו הם הם
26 מהות הנשמה עצמה.

27 [והולך ומבאר שהאמת אינה כן:]

28 אך באמת חסר שם ולא נתבאר איך שגם החכמה
29 שהיא ראשית שבעשר בחינות הנ"ל הוא רק בחינת
30 כלי בלבד לעצמיות ומהות הנפש.

31 מ"ש בתניא שמהות ועצמות הנפש הן עשר
32 בחינות הנפש, הכוונה בזה, שכוחות הנפש הן רק
33 בגדר "כלים" להנפש.

1 צלול דעתו ופעמים לא כן, עד שפעמים ידבר
2 שמוותם, וא"כ יש בהשכל שינויים רבים.

3 אי אפשר לומר שמהות ועצמיות הנפש היא השכל,
4 כי בעצם הנפש לא שייך שיהיו שום שינויים. וכמו
5 שמצינו בנפש החיונית, שהיא חיות הגוף - אשר בנקודת
6 החיים, זה שהאדם הוא חי (ולא מת) לא שייך שינויים,
7 וכ"ש שלא שייך בזה הפסק אפילו לרגע קטן - אלא
8 מהרגע שנולד עד למיתתו הוא בשווה ממש. וזה שהאדם
9 צומח מקטנות לגדלות אין הפירוש שנפשו גדלה, דהרי
10 זו אותה הנפש בין כשגופו קטן (בהיותו תינוק בן יומו)
11 בין כשגופו הוא בתכלית הצמיחה והגדלות, דה"נפש
12 שבתינוק יכול להחיות גופו של עוג".

13 ועל דרך זה הוא בנשמה הקדושה שבאדם, שאי
14 אפשר לומר שעצמיותה היא ענין שניתן לשינויים,
15 ומאחר שאנו רואים שיש שינויים רבים בגילוי השכל
16 (שלפעמים דעתו צלולה ופעמים לא), על כרחך שאין
17 השכל עצמיות הנפש.

18 ולכן אי אפשר לומר שהשכל הוא עצמיות הנפש
19 ממש ושעצמיות הנפש הוא רק עשר בחינות' שהן
20 שכל ומדות, או אפילו לומר שהיא מציאות א'
21 והוא שכל.

22 אשר מזה מובן, דלא זו בלבד שאי אפשר לומר
23 שעצמיות הנפש מורכבת מעשר בחינות - שזה מושלל
24 לא רק מחמת השינויים שבכוחות הנפש (כנ"ל), אלא
25 גם מפני שנקודה העצמית של דבר אינה מורכבת
26 מריבוי דברים שונים אלא היא נקודה אחת, ובמילא
27 מובן בפשטות שאין לומר שמהות הנפש מורכבת
28 מעשרה כוחות;

29 אלא גם אי אפשר לומר שעצמיות הנשמה היא
30 (נקודה אחת, והיא) כח של שכל.

31 אלא שהשכל הוא רק כלי לבד.

32 ואפילו בחינת רצון שיש בנפש למעלה מהשכל,
33 כמו ענין שתוק כך עלה בו, ג"כ נק' קרקפתא או
34 גלגלתא דחפיא על מוחא שהוא גם כן בחינת כלי.
35 מלבד עשר כוחות הנפש (כוחות השכל והמדות)
36 - שהם עשרה כוחות פרטיים, אשר כל אחד מהם יש
37 לו תפקיד מיוחד ומוגדר, ופועל דרך אבר מסויים
38 (השכל - על ידי מוח, רגש המדות - בלב, וכו') -
39 שבהם כח החכמה היא ראשית הכוחות - הנה יש
40 בנפש כח כללי, הוא כח הרצון, דכשאדם רוצה איזה

41 דבר, אין הפירוש שרק חלק מסויים מהנפש מלוכש
42 ברצון זה, אלא הנפש בכללותה רוצה ונמשכת אליו.

43 אשר מזה מובן שעיקר ענין רצון הנפש בא לידי
44 ביטוי באותם הרצונות שאינם תולדות השכל (שרוצה
45 בדבר מסויים מפני שמבין בשכלו יוקר הדבר או
46 התועלת שתהי' לו ממנו) אלא ברצון שלמעלה מן
47 השכל, ונובע מעצם נפשו (כמו למשל מה שהאדם רוצה
48 לחיות, שאין רצון זה תולדת התבוננות או הכרה שכלית
49 ביוקר החיים אלא זהו רצון הטבוע בעצם נפש האדם).

50 - גם למעלה כביכול יש בחינת רצון שלמעלה מן
51 השכל, כלשון רז"ל "שתוק כך עלה במחשבה". -

52 אך מכל מקום, גם כח הרצון אינו עצם הנפש,
53 שהרי הרצון הוא "הטיית" ו"המשכת" הנפש לאיזה
54 דבר, "מה שבעצם הנפש אינו שייך שום הטי'
55 והמשכה לשום דבר, כי הוא מובדל מכל דבר".

56 ענין זה (שהרצון אינו עצם הנפש) מוכח מזה
57 שכל הרצון נקרא בספרי הקבלה בשם "קרקפתא", או
58 "גלגלתא דחפיא על מוחא" (גולגולת החופה על
59 המוח), דזה גופא שהרצון נמשל לאבר מסויים
60 (ד"אבר" הוא גדר "כלי") מורה שגם הוא אינו אלא
61 כלי להנפש, היינו שהנפש מתבטאת ופועלת ע"י
62 הרצון, אבל אין זו הנפש עצמה.

63 [לאחרי שהוכח שעשר כוחות הנפש (ואף כח הרצון)
64 אינם עצמיות ומהות הנפש, ימשיך לבאר מהי מהות
65 ועצמות הנפש:]

66 והנה מהות ועצמות הנפש היא חלק אלוה, שאינו
67 בגדר עשר בחינות שיש להן גדר מיוחד, אלא אור
68 פשוט בו'.

69 הנפש היא "כולה עצם אחד רוחני פשוט", כי
70 מהות ועצמות הנפש היא ניצוץ אלקי, "חלק אלקה",
71 וכשם שהקב"ה עצמו אינו בגדר עשר ספירות, שהרי
72 אי אפשר להגדיר ולהגביל אותו ח"ו בשום גדר וציוור
73 (כפי שיסביר בסמוך), כך עצם הנשמה שהוא "חלק
74 אלקה" מופשט מכל גדר וציוור וגם לא "בגדר השכל
75 שהוא נברא", ונקרא "אור פשוט" [כמו אור גשמי,
76 למשל, שאין בו שום גוון וציוור].

77 והנה כמו כן יובן מזה הנמשל למעלה בענין עשר
78 ספירות עליונות לגבי המאציל אין סוף ב"ה.

79 כתיב "ומבשרי אחזה אלקה", ופירוש הדבר, אשר
80 ע"י ההתבוננות בנפש ניתן להבין אלקות, כי הקב"ה

41 וכוונתם באמרם "אנת חכים" היא, שהקב"ה השפיל
42 וצמצם את עצמו כביכול בענין החכמה ("להאציל"
43 ולגלות מאתו ית' כח מוגדר של חכמה), ורק אז -
44 לאחר "השפלה" וצמצום זה ניתן לומר עליו ית' "אנת
45 חכים".

46 ואזי איהו [אור אין סוף ב"ה] וחיוהי וגרמוהי
47 [האורות והכלים של עשר ספירות דאצילות] חד,
48 ולא כמו התלבשות הנפש בשכל.

49 אע"פ שגילוי "חכמה עילאה" מאתו ית' היא
50 השפלה עצומה, כי הוא ית' מצד עצמו "פשוט
51 בתכלית הפשיטות" - מכל מקום, לאחר התלבשות זו,
52 הרי האין-סוף ב"ה מתאחד עם החכמה (וכן עם שאר
53 עשר הספירות) בתכלית ההתאחדות, עד שאי אפשר
54 להפריד בין האין-סוף והספירות.

55 ולא כמו בנפש האדם, שהיא אינה מתאחדת עם
56 כוחותי, אפילו לא עם השכל שבה, וכמ"ש הרמב"ם
57 שאצל נבראים "אין אנו ודעתנו אחד", כי בידיעת
58 האדם יש הרכבה משלשה ענינים שונים: האדם
59 היודע, הדבר הידוע, וכח הדעת שלו (שעל ידו השיג
60 את הדבר), שהרי כח הדעת הוא דבר נוסף על מהות
61 הנפש; משא"כ הקב"ה הוא "אחדות פשוטה בלי שום
62 הרכבה וצד ריבוי כלל", והוא "אחד מכל צד ומכל
63 פינה ובכל דרך ייחוד, נמצאת אתה אומר הוא היודע
64 והוא הידוע והוא הדיעה עצמה הכל אחד, ודבר זה
65 אין כח בפה לאומרו ולא באוזן לשמעו ולא בלב
66 האדם להכירו על בוריו". והוא ענין יחוד עצמותו
67 ומהותו ית' עם מדותיו.

68 תוכן דברי הרמב"ם בענין "הוא המדע והוא היודע
69 כו'" (התאחדות האין סוף עם מידותיו ית') - נקרא
70 בלשון הזהר והקבלה "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי
71 חד", פירוש, "חיוהי הן האורות וגרמוהי הן הכלים"
72 - כידוע שבעשר הספירות הקדושות (הן עשרה כוחות
73 אלקיים שנאצלו מאתו ית' "לאנהגא בהון עלמין") יש
74 "אורות" ו"כלים" ("האור" של הספירה הוא החיות
75 והאור האלקי שבהספירה, וה"כלי" הוא ההגדרה
76 והציור של הספירה) - ועל זה אמרו בזהר "איהו
77 וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד", ד"איהו" - היינו אור
78 אין סוף ב"ה עצמו - הוא 'חד' עם האורות והכלים
79 של עשר הספירות.

80 דאע"פ שהאור (והגילוי) האלקי שבמידת חסד
81 (לדוגמא) הוא אור מוגדר ומצוייר (שהוא החיות של

1 ברא את נפש האדם ופרטי כוחותי' ואופן פעולותי'
2 באופן כזה שהם ישמשו כמשל על אלקות.

3 אשר מזה מובן, שמהיחס של כוחות הנפש אל
4 מהות ועצמיות הנפש, ניתן להבין את היחס בין עשר
5 ספירות עליונות אל הקב"ה עצמו (שנקרא "מאציל").

6 או שכמו שהוא למעלה כך הוא למטה בנפש.
7 עומק הטעם שהנפש היא משל על אלקות, הוא
8 לפי שהנפש וכוחותי' משתלשלים מאלקות, וכמובא
9 לעיל מהתניא, שעשרה כוחות הנפש משתלשלים
10 מעשר ספירות עליונות.

11 וכ"ה לענין משנ"ת כאן אודות עצמיות הנפש,
12 שהיא "אור פשוט", "שאינו בגדר עשר בחינות" - לפי
13 שמקורה הוא מעצמיות אין סוף ב"ה שלמעלה מגדר
14 עשר ספירות (כפי שיבאר בסמוך).

15 ונמצא שהסיבה לאופן היחס בין עצם הנפש
16 לכוחותי' (שהכוחות אינם אלא כלי להנפש) היא לפי
17 שכך הוא למעלה כביכול

18 [וכפי שהולך ומבאר:]

19 שאפילו בחינת חכמה עילאה דאצילות היא רק
20 בחינת כלי לבד לאור אין סוף ב"ה, אבל אינה
21 עצמיותו של המאציל ב"ה, כי הוא פשוט בתכלית
22 הפשיטות, משא"כ בחינת חכמה הוא איזה מהות
23 וגדר מיוחד.

24 איתא בתיקונים "לאו מכל אלין מדות איהו כלל"
25 [הוא ית' אינו מכל מדות הללו (עשר ספירות)], לפי
26 שאפילו הספירה הראשונה - "חכמה עילאה דאצילות"
27 [חכמה העליונה - היינו חכמתו ית' - כפי שהיא
28 מתגלית בעולם העליון ביותר, הנקרא "עולם
29 האצילות"] יש לה "גדר מיוחד", שמהותה חכמה;
30 ואילו הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא "אין סוף", שאין
31 לו שום צורה וגדר, ובלשון המהר"ל מפראג, שהוא
32 ית' "פשוט בתכלית הפשיטות".

33 ואנת חכים זהו השפלה וענוה, שמשפיל את עצמו
34 כביכול להיות מתלבש בחכמה.

35 בתיקונים איתא "אנת חכים ולא בחכמה ידיעא"
36 (הוא ית' "חכם" אלא שאין לנבראים שום ידיעה
37 והשגה בחכמתו ית').

38 אולם זה גופא ("אנת חכים") לא ניתן לומר על
39 הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי הוא ית' אינו בגדר חכמה
40 כלל (אפילו חכמה כזו שאינה בגדר ידיעת הנבראים),

חסד דייקא), וכ"ש ה"כלי" שהוא הגדרת הספירה
 עצמה - מכל מקום, אור אין סוף ב"ה עצמו ("איהו")
 מתאחד עמהם בתכלית היחוד. [דבר זה - "יחודו
 שמתייחד עם מדותיו שהאציל מאתו ית", אף
 שמהותו ועצמותו "מרומם לבד רוממות אין קץ
 מבחינת חכמה ושכל והשגה" - "אינו בבחינת השגה
 להשיג איך מתייחד בהן, ולכן נקראו מדותיו של
 הקב"ה שהן הספירות בזהר הקדוש רזא דמהימנותא,
 שהיא האמונה שלמעלה מן השכל".

ומכל מקום הוא רק כלי בו.
 אך מכל מקום, למרות שהאין סוף מתאחד עם
 החכמה (וכן עם שאר הספירות), עד שהם "חד" כנ"ל
 - שמזה מובן שאין הספירות דלמעלה בגדר גבול ח"ו
 אלא הן בבחינת אין סוף, שהרי אור אין סוף ב"ה
 מתייחד עמהם - מכל מקום, אין החכמה אלא "כלי"
 אל האין סוף, כי אין סוף ב"ה מצד עצמו הוא "פשוט
 בתכלית הפשיטות" כנ"ל.

"חשיבות מצות תלמוד התורה", מתוך מאמר "ביאור על פסוק ולא תשבית",

מספר לקוטי תורה פ' ויקרא (דף ד')

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

אך הנה יש להקדי' ענין א' הידוע בבחי' ד' אותיו' דשם
 הוי' שהן י' יראה עילאה ה"א רחימ"ו עילאה וי"ו
 ה"א רחימו ודחילו תתאה וכמ"ש בר"מ שהוא דו"ר ורו"ד
 כו', ונמצא ב' רחימות באמצע רחימו עילאה ורחימו תתאה
 ודחילו עילאה דו"ד ודחילו תתאה דה"א מובדלי' זמ"ז,
 ואמנם נעוץ תב"ס וכמ"ש הן יראת ה' היא חכמ' דהיינו
 דיראה תתא' דה' אחרונה היא חכמ' שביו"ד דלפ"ז יש ב'
 מיני חיבור רחימו תתאה ברחימו עילאה ודחילו תתאה
 בדחילו עילאה דוקא, ויש להבין הטעם לזה. והנה ידוע
 בענין ב' רחימות דו' וה' עילאה הנ"ל שזהו עיקר ענין בחי'
 רו"ש דו"ו הוא בחי' התפעלות המדות שכלב דוקא שזהו
 אם רץ לבך בתשוקה מורגשת לעלות ממטה למעלה כמו
 תשובה שכלב שמתפעל לעלות בביטול רצון שכלב
 והעלאה דרצוא זאת גורם המשכה וירידה מגבוה לנמוך
 והוא בחי' רחימ"ו עילאה שהוא התפעלות אהבה בתענוגי'
 שבא ע"י המשכת אור ההשגה שכלי' האלקי' מאי"ן
 הנעלם דחכ' לגלוי יש במורגש העונג שבשכל (בל"א עש
 קוועלט אין מוח כו'), וזהו כמו הנשמות נהנין במורגש
 העונג באה"ר בהשגה דבינה ונמשך ללב וזהו הנק' מאי"ן
 ליש, מאי"ן דכתר וחכמ' ליש דבינה בבחי' פנימי' בינה
 כידוע שזהו שרש העוה"ב ג"כ כמ"ש להנחיל אוהבי יש
 כו' והוא בחי' שו"ב דרחימ"ו עילאה שאחרי הרצוא
 דרחימו תתאה, וכמ"כ ענין רו"ש העליון יותר בדחילו
 עילאה ודחילו תתא' שנעוץ תחב"ס דוקא כנ"ל דהיינו
 בחי' ביטול היש הנפרד כמו בקבלת עמ"ש פשוטה
 שמכניע א"ע ומבטל רצונו שהוא בחי' מ"ה ואי"ן ממש
 רק שהוא מלוכש בחיצוני' בפועל המעשה לבד שירא
 למרוד בקונו שנק' יר"ח לבד, זהו בחי' העלא' לגרום

המשכ' דבחי' מ"ה העליון דחכ' וכת"ר שהוא בחי' מ"ה
 העצמי שבטל במציאו' בעצם לאין האלקי כו' וכנחנו מ"ה
 דמשה וכן בכל כ"ח מ"ה דחכ' כו', וז"ש הן יראת ה' היא
 חכ' ממש דדחילו תתאה דוקא עולה בדחילו עילאה יראה
 עילאה דמ"ה בעצם שלמעלה גם מהתפעלות רחימו עילאה
 דבינה הנ"ל וד"ל (וראי' לזה הוא מה שאנו מוצאי' שעיקר
 בחי' הכלי להשראת אור העליון דמ"ה ואי"ן דח"ע הוא
 דוקא בשפלות וענוה יתירה דמ"ה שלמטה בביטול היש
 לבד שזהו הכנעה פשוטה וכמו שא' יהיב חכמתא
 לחכימי"ן, והיינו מפני שאינו נותן בחי' ח"ע רק לחכימי'
 בביטול היש וגסות פשוטה וכמו ונפשי כעפר לכל ממש
 אז פתח לבי בתורתך שלא תמצא החכמ' בגסי הרוח, וכמו
 שאמרו לא בים היא במי שמרחיב דעתו עלי' כים כו', וזהו
 עיקר הטעם שנמשך פנימי' ח"ע למשה יותר מכל האדם
 כו' לפי שהי' עניו יותר מכל האדם כו' כידוע, וזהו הטעם
 בענין דרבא יתיב באימתא ופתח בשמעתתא כו', וכן במ"ת
 שאמרו נעשה בקבלת עומ"ש זכו לקבל פב"פ כו' שזהו
 ענין מה להלן כו'). ונמצא שזהו דוקא בחי' העלאה וביטול
 שגורם המשכה עליונה דמ"ה העליון אשר אין ביכולת
 בחי' העלאה דרצוא שכלב להמשיך כלל כנ"ל והוא דוקא
 עוצם ההכנעה והשפלות, או בקעמ"ש כנ"ל וד"ל. והטעם
 האמיתי לזה היינו לפי שכל אור היותר עליון לא יומשך
 כ"א בדבר השפל ביותר וכמו כי רם ה' ושפל יראה כו'
 (שזהו עומק רום ועומק תחת ששקולין במשקל א' ממש
 כידוע), ועד"מ המלך המרומם ביותר א"א להגיע לפניו
 בשום צד קירוב אהבה כו' רק בביטול היש ביותר כמו
 באימה ורתת כו' או רק בביטול העצמות לבד, היינו שלא
 יתפס מקום כלל כזוב כו', וכן עד"מ תלמיד לפני רבו כל

במ"ת שעל כל דיבור פרוצה נשמתן לפי שהיו מקבלי
מאור פני ח"ע כו', וכן ג"פ בשנה יראה כו' בהשתחוואה,
וכן ענין הקבלת פני רבו ברגל וכה"ג, וכן בחי' השתחוואה
דש"ע דאד' שפתי כו' כידוע וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

שצריך לקבל אור שכל וחכ' גבוה ביותר צריך לבא בעצמו
בביטול הישות ביותר וכמו שא' כל תלמיד שאין שפתיו
נוטפות כו', וכשאינו מקבל חכמ' גבוה כ"כ אינו בביטול
היש כ"כ וכ"ש כשאינו יושב לפני רבו ללמוד, וכך הי'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

בכלות הנפש, ונמצא שבחי' מוחי' דאימא בהתגלותם
גורמים הסתלקות המדות למעלה והוא בחי' מיעוט הכלים
שלא יהי' בחי' התפשטות למטה אלא להסתלק למעלה
וליכלל באור ה', אבל מוחי' דאבא הוא בחי' שוב להיות
כי ידוע דהחכמה הוא למעלה במדריגה מהבינה כי בינה
הוא השגה והתבוננות והיא כמו בחי' שמיעה שמשגי
הדבר ועכ"ז אינו רואה מהותו ולכן ההתפעלות ורשפי אש
שנולד ממנה הוא בבחי' יש ודבר מה כי יש מי שאוהב
כו' אבל החכמה היא בחי' ראייה שהיא מקרוב כי בה גילוי
אא"ס ביותר לכן נולד ממנה בחי' הביטול במציאות לגמרי
ואין לו כח כלל להתפעל ברשפי אש בבחי' יש ודבר אלא
הוא כאבן דומם בלא דבור והוא ענין ההשתחוואה
בפישוט ידים ורגלים שלמעלה במדריגה מן ההתפעלות
ורשפי אש. וכמו שאנו רואים בכוא העבד לפני המלך כל
שיש לו כח ועוז עדיין לדבר לפני המלך ולהציע דבריו
וחיבתו עדיין אין בו מאמיתית אימת המלך לכך יש לו כח
להיות קצת יש ודבר מה, אבל כשבא מקרוב מאד לעמוד
לפני המלך אז לא נשאר בו כח ועוז כלל אפי' לדבר
ומכ"ש להציע דבריו בהשכל, אלא יפול כאבן דומם לארץ
והוא ההשתחוואה שהיא מקרוב והוא מפני שנתבטל
ממציאותו לגמרי והוא בחי' הביטול, ואין זה בעבודת ה'
כ"א ע"י החכמה כח מ"ה בחי' ביטול מה פשפוש מצד
הראי' באלהות בבחי' קירוב והנה בחי' זו נק' שוב להיות
כי מצד הביטול המופלג הזה יבא ההשבה להתפשט
בכלים מכלים שונים למטה דוקא היפוך מן הרצוא דבינה
שענינו להפשיט א"ע מהכלים ולעלות במעלות כי העלי'
לא יתכן אלא כשיש עדיין היכן לעלות ואפשר בכחו
לעלות וזוהי דוקא בבינה שהיא בבחי' ריחוק עדיין מגילוי
מהות האלהות כנ"ל בפי' שמיעה לכן יהי' הרצוא לעלות
למעלה עד גילוי מהות אלהות וגם העולה יכול לעלות כי
הוא יש ודבר מה עדיין יש מי שאוהב כנ"ל אבל בחכמה
ששם גילוי אלהות מקרוב בבחי' ראייה וגם שם כבר הגיע
הביטול במציאות לגמרי א"כ לא יתכן לומר רצוא ועלי'
אלא אדרכא הביטול כאבן דומם ובהיות כן יאמר ללבו
מאחר שא"א לעלות עוד א"כ זאת עבודתי תמה להמשיך

א) ולהבין כל זה מה ענין יניקת החיצונים ממוחי' דאימא
כשמסתלקים מוחי' דאבא, הענין הוא כי
מסיבת אורות ומוחי' דאבא יהיה התרחבות הכלים בכלים
מכלים שונים משא"כ מסיבת מוחי' דאימא הוא ההיפוך
זה שנתמעטו הכלים מיעוט אחר מיעוט ומזה בא סיבת
הנגעים ותיקונם הוא להמשיך אור אבא כדי שיהי'
התרחבות הכלים וזאת הוא ענין טהרת הנגעים, וביאור
הדברים הנה יובן כ"ז למעלה בהקדים מציאת הענין הלו
בעבודת ה' באדם כי בצלם אלקים עשה את האדם
(בראשית ט' ו') התחתון, והנה באדם התחתון יש בו
בהתלבשות מבחי' מוחי' דאימא ומבחי' מוחי' דאבא והוא
בחי' רצוא ובחי' שוב פי' כי ע"י התבוננות בגדולת הבורא
איך שהוא ית' ממכ"ע וסוכ"ע ורק הודו על ארץ ושמים
נולד מזה ההתפעלות באהבה בבחי' רצוא שהוא רשפי אש
כענין מ"ש כלה שארי ולבבי (תלים ע"ג כ"ו) ל' כליון
והסתלקות ליכלל באור ה' ומונע ומבטל כל רצונות שיש
לו דברים זרים והוא הנק' בחי' רצוא כמ"ש והחיות רצוא
ושוב (יחזקאל א' י"ד) וע"ד מ"ש בס"י אם רץ לבך שוב
לאחד והענין הוא העדר האחיזה וההתקשרות באיזו דבר
אלא מפשיט א"ע מכל בחי' התקשרות וזה והיינו רץ לבך
כמו הרץ ברגליו שנידח ממקומו וממעמדו הראשון כמ"כ
מרוצת הלב הוא שנפשט ונדח מהתקשרותו הראשון שהיה
לו באיזו דבר ואין לו אחיזה בו כלל וכלל, ומרוצת הלב
להסתלק הוא בחי' כלות הנפש שכלה תכלה אור הנפש
ותסתלק מן הכלים שבלב, וכ"ז הוא הנק' מוחי' דאימא
לפי שבחי' כלות הנפש נולד ע"י ההתבוננות בגדולת ה'
בשמחה כמ"ש ישמח ישראל בעושיו (תלים קמ"ט ב')
והשמחה הוא מצד ההתבוננות וההשגה בגדולת ה' כמ"ש
אם הבנים שמחה (שם קי"ג ט') וכל מה שתגדל השמחה
בהתבוננות יותר יוכל להפוך המדות מן הקצה לקצה
ולכוא לבחי' רצוא וכלות הנפש ביותר וזהו אם הבנים
שמחה פי' הבנים הם המדות ואם הבנים היינו בחי' בינה
הנק' מוחי' דאימא שהוא ההתבוננות שכשמתלבשת
בצמצום במדות אזי הם בטבעם אבל כאשר אם הבנים
שמחה יותר אזי יופשטו המדות מן הכלים שלהם להיות

1 אא"ס למטה להתפשט בכלים מכלים שונים במחשבה
2 ודבור ע"י עסק התורה בביטול ובמעשה ע"י קיום המצות
3 כו' וזהו ע"ד מ"ש וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק (שמות
4 כ' י"ח) להמשיך אלהות מבחי' מרחוק ה' נראה לי (ירמי'
5 ל"א ב'), והוא עד"מ הרץ בהר שעולה ממדריגה למדריגה
6 מנמוך לגבוה כאשר בא למקום הנעלה ביותר שלא יוכל
7 לרוץ עוד ולהתעלות לשם אזי בהכרח שיעמוד שם ואז
8 אח"כ ישוב לאחור, וכעין זה יש ג"כ בחיות הקודש וזהו
9 שנאמר והחיות רצוא ושוב מתחלה רצוא ע"י ההתבוננות
10 דמוחי' דאימא ואח"כ יתבטלו כמ"ש וצבא השמים לך
11 משתחווים (נחמי' ט' ז') ע"י החכמה שבהם ואז נק' שוב
12 וז"ש בס"י אם רץ לבך שוב לאחד, תחלה רצוא ממוחי'
13 דאימא שבאדם ואח"כ השוב ע"י מוחי' דאבא להמשיך
14 אא"ס בכלים מכלים שונים במדו"מ: וביאור ענין השוב
15 וענין הכלים מכלים שונים שנמשך בהם אא"ס ע"י מוחי'
16 דאבא, הוא ע"פ מ"ש באוצ"ח שם בענין התלבשות מוחי'
17 דאימא בז"א שמה"ח שבמוח הדעת שלה המלוכש בז"א
18 יוצאים ג' אורות ללאה ורחל א' מדעת ב' מת"ת במקום
19 שנבקע יסוד אימא ע"י יסוד אבא ג' מיסוד ז"א אך אין
20 אורות אלו יוצאים מהחסדים דאימא כ"א כשהמוחי' דאבא
21 מלוכשים ג"כ במוחי' דאימא שבו"א אזי יוצאים האורות
22 הנ"ל אבל כשמסתלקים המוחי' דאבא ולא נשארו רק
23 המוחי' דאימא אזי נאחזים החיצונים ולכן תמורת ג' אורות
24 אלו אשר מוציאי' ומתקנין את לאה ורחל באחורי ז"א הנה
25 תמורת אלו יוצאים ג' מיני נגעים הנק' שאת ספחת בהרת
26 אשר מהם יניקת כל החיצונים ואין נעשה שם פרצוף לאה
27 ורחל, וזכור כלל זה שאין נעשים אלו הפרצופים של לאה
28 ורחל כאן אלא אחר התגלות מוחי' דאבא בז"א ואל תתמה
29 מזה כי הנגע איננו הטומאה עצמה רק בחי' דינא קשיא
30 קדוש אשר ממנו יונקים החיצונים הטמאות ואינו ניתקן
31 אלא ע"י אהרן הכהן אבא עילאה כנו' עכ"ד בקצרה:
32 וביאור דבריו כי לאה ורחל הם מלבישים לז"א וידוע
33 ענינם עד"מ באדם הם בחי' מחשבה ודיבור שהם לבושי
34 הנפש שהרי כשמצטרך להשיג השכל או המדה שבלב
35 כשמתגלים בו הוא ע"י לבוש המחשבה שחושב בזה אלא
36 שהמחשבה היא לבוש המחובר שהוא תמיד עמו והדיבור
37 לבוש הנפרד שכשמצטרך להשפיע לזולתו מתלבש א"ע
38 בדיבור, והנה ענין יציאתו ותיקון פרצופי לאה ורחל ממוחי'
39 דאו"א יובן ג"כ בעבודת ה' באדם שהוא בחי' העסק
40 והתקשרות מחשבתו ודיבורו במחשבת ה' ודיבורו דהיינו
41 העסק בת"ת אחר קדימת הרצוא ושוב בתפלה ע"י מוחי'
42 דאו"א שהאירו במדותיו, שאז אותיות מחשבתו ודיבורו
43 קדושים כמו שמדותיו ושכלו קדושים שהרי הן בבחי'
44 רצוא ושוב כנ"ל והאותיות דמו"ד הן לבושים להלביש
45 שכלו ומדותיו הקדושים (ע' לק"א פ"ד), ולפיכך אין
46 נעשים אלו בחי' לאה ורחל שהן מו"ד אלא אחר התגלות

47 מוחי' דאבא שבמדות האדם כמשנת"ל שמצד הביטול
48 דחכמה יבא סיבת השוב להיות נמשך ומתפשט בכלים
49 מכלים שונים להמשיך בהן אא"ס דהיינו ענין התקשרות
50 מחשבתו ודיבורו במו"ד ה' שזהו ענין המשכת אא"ס
51 במחשבה ודיבור של האדם שהן הכלים מכלים שונים
52 והלבושים כי ריבוי האותיות הן ריבוי כלים, וזהו ענין
53 דירה בתחתונים שארו"ל (תנחומא נשא) אשר נתאוה
54 הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, דאין הפי' שדירה זו
55 הוא ע"י התלבשות ריבוי הצמצומים והעלמות האור כדרך
56 השתלשלות דמה חידוש יש בזה שהרי כבר הוסד סדר
57 ההשתלשלות באופן זה ולמה מתאוה לדבר שיש כבר
58 במציאות, אך הענין דדירה זו הוא שיהי' גילוי אלהותו ית'
59 למטה כמו שהוא מתגלה למעלה בלתי העלם וצמצום
60 שזהו נק' דירה כאדם הדר בבית שגופו של אדם דר שם
61 בלי העלם וצמצום, ודירה זו היא ע"י המשכת אא"ס
62 שממשיך האדם בבחי' שוב שענינו אחרי שכבר הגיע
63 לביטול במציאות בבחי' גילוי וראי' האלהות ימשיכנו
64 כמ"כ למטה ע"י שימשיכנו בלבושים דמו"ד מ' שלו הנ"ל
65 בתורה ומצות (ע' לק"א פרק נ'), אבל כשאין התגלות
66 מוחי' דאבא במדות שבאדם שהוא השוב אלא מוחי'
67 דאימא לבד ואז הם בבחי' רצוא לבד הרי זה ענין
68 ההסתלקות מן הכלים והלבושים דמו"ד מ' בעסק התורה
69 ומצות אלא רק בתשוקה התדירית בכלות הנפש ואעפ"י
70 שזהו תכלית הקדושה עדיין עכ"ז דינין מתערין מינה ר"ל
71 כיון שאין מחשבתו ודיבורו עסוקים כל היום בהמשכת
72 אלהות יסתעף מזה בחי' דינים במחשבה ודיבורים שלו
73 והסוף שיוכל להיות מזה יניקת החיצונים והוא ענין מו"ד
74 בטילים אשר לא לה' המה כי באמת אינו יכול להיות כל
75 היום בכלות הנפש ומיד שיפסיק יתאחזו החיצונים וזהו
76 ענין ג' מיני נגעים שיוצאים תמורת פרצופי לאה ורחל ר"ל
77 מחשבות ודיבורים קשים שאינן מערך מו"ד שבעסק
78 התורה ומצות הנק' לאה ורחל הנ"ל ועם שאינן רע רק
79 דינים דקדושה מ"מ מהם יניקת החיצונים ר"ל הסתעפות
80 הרהורים רעים שמתגברים בלב פנוי מן החכמה דתורה
81 כמ"ש הרמב"ם סוף הלכות איסורי ביאה וכ"ז בא מסיבת
82 הסתלקות מוחי' דאבא שבאדם כנ"ל, והנמשל מזה למעלה
83 יובן ג"כ שהמדות דאצי' הנק' ז"א כשמתלבשים בהם
84 מוחי' דאו"א ולפי שהחכמה בה השראת אא"ס ממש ונק'
85 ראי' מקרוב ע"כ יצאו פרצופי לאה ורחל והמה בחי'
86 לבושים קדושים בחי' מחשבה ודיבור המלבישים שפע
87 מדותיו ית' להשפיע על ידם החיות בעלמין סתימין
88 המקבלים מאותיות מחשבתו ית' ובעלמין דאתגליין
89 המקבלים מאותיות דיבורו ורוח פיו ית' כי החכמה ומוחי'
90 דאבא הם הגורמים סיבת המשכת השפע מלמעלה למטה
91 אבל כשמסתלקים מוחי' דאבא ונשאר רק מוחי' דאי'
92 שמהם בא סיבת הרצוא להיות הסתלקות אורות המדות

- 1 למעלה אז אינן יוצאים ומתקנין פרצופי לאה ורחל שענינם
- 2 בחי' המשכה ממעלה למטה כנ"ל אלא יוצאים תמורתם
- 3 בחי' הנק' שאת או בהרת שהם בחי' דינא קשי' דקדושה
- 4 ובהם יכולים אח"כ להיות מתאחזי' החיצוני' הקליפות ר"ל

מצות טומאת המצודע

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 אך צריך להבין הלא נאצל עולם התיקון שהוא ציור אדם
- 2 ואם כן מהו התוס' שנעשה ע"י החיות. אך הוא ע"ד
- 3 משארז"ל לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהי קשה כארז,
- 4 קנה וארז הוא בדרך כלל ההפרש בין מדות דתהו ובין
- 5 מדות דתיקון, כי בתהו היו מדות תקיפין ונעשה שבירת
- 6 הכלים ומזה נתהווה רע גמור, וכמו שאנו רואין שיש מיני
- 7 בני אדם, שכשעושה איזה אדם נגד רצונו ממש הוא נוקם
- 8 נקמתו ממנו מיד, וזה מסתעף משבירת הכלים דתהו, הגם
- 9 ששרש התהו הוא גבוה מאד אבל למטה הוא רע גמור
- 10 ואין זה בדעת כ"א מעשה בהמה ואין זה רצון הבורא כלל,
- 11 ולכן אמרו אל יהי קשה כארז. אבל מדות דתיקון הם כלים
- 12 שיכולים להתכלל מחמת ביטולם, כי כל מקום שיש איזה
- 13 הגבהה אין אני והוא יכולים לדור, ובכדי לקבל גילוי
- 14 אלקות צ"ל ביטול ושפלות, וזהו אצ"י מדות דתיקון
- 15 שנאצלו כלים שיכולים לקבל דבר והיפוכו, אבל אין זה
- 16 התכללות עדיין. אבל ע"י עבודת החיות נעשה התכללות
- 17 גמור שממשיכים מא"ס דאנת הוא שלימותא דכולא, והיינו
- 18 ע"י שמנשאים את הכסא לא"ס שכי לא אדם, ועי"ז
- 19 ממשיכים משם להוות אדם התכללות ג' קוין. ועיקר
- 20 ההמשכה הוא בת"ת שהוא בריח התיכון המבריה מן
- 21 הקצה אל הקצה. וההפרש בין אצ"י מדות דתיקון ובין
- 22 עבודת החיות הוא ע"ד ההפרש בין ביטול היש לביטול
- 23 אמיתי כמ"ש ונחנו מה, או בין שבת תתאה לשבת עילאה,
- 24 כי מעצם המדות יכול להיות ע"ד מ"ש ראומה ראו מ"ה
- 25 שהמ"ה והביטול נרגש, או ע"ד לא כאברהם שיצא כו' ולא
- 26 כיצחק כו'. אבל ע"י עבודת החיות נעשה בהם ביטול
- 27 אמיתי, והכח להחיות ע"ז הוא מפני ששרשן מעולם
- 28 הנקודים ונת"ל בדרוש יו"ט של ר"ה שהתהו הוא מ"ה
- 29 בעצם לא כמו התיקון שהוא בגימט' מ"ה שהגימט' הוא
- 30 לבוש, ולכן יכולים להמשיך על ידי עבודתם שיהי' בתיקון
- 31 גם כן מ"ה בעצם.
- 32 ומעתה נבוא לביאור האבות הן הן המרכבה שהאבות
- 33 הם חג"ת דאצ"י ומהו"ע המרכבה שלהם. אך
- 34 הנה מבואר באדרא זוטא או"א ממו"ס נפקו וז"א בעתיקא

- 35 אחד ותליא, וביאור ענין זה יובן עד"מ מבשרי, כי הנה
- 36 השכל הוא נולד מן המשכיל שלמעלה מן השכל ששם לא
- 37 נודע גילוי השכל וטעמו של דבר כלל, אבל מ"מ הוא נק'
- 38 משכיל. אבל ז"א בעתיקא אחד ותלי' שהמדות נלקחו
- 39 ממקום עליון יותר. כי הגם שהמדות נולדו ונתגלו מן
- 40 השכל ולפי שכלו כך תהיינה מדותיו, ובינה נק' אם הבנים
- 41 והחכמה אב, מ"מ אין זה אלא שהם גורמים להולדת
- 42 והתהוות המדות שיצאו מההעלם אל הגילוי. אבל עיקר
- 43 המדות בשרשן נלקחו ממקום עליון יותר, ומכ"ז מובן איך
- 44 שהז"א שהוא בחי' מדותיו ית' הוא בשרשו למעלה מבחי'
- 45 או"א אלא שנמשך למטה. ולכך האבות שהם חג"ת הם
- 46 בחי' מרכבה להעלות את האדם הוא בחי' חכמה, כנודע
- 47 שיש ב' בחי' אדם, אדם הראשון הוא בחכ', ואדם תתאה
- 48 הוא ז"א, וזהו מה שמו ומה שם בנו, מה שמו חכמה, ומה
- 49 שם בנו ז"א, והנה כשמתעלות המדות נעשה יפה כח הבן
- 50 ומעלה גם בחי' חכמה להמשיך התלבשות אא"ס בחכמה
- 51 להיות גילוי אנת הוא חכים, כי א"ס בעצמו לאו דאית לי'
- 52 מכל אליון מדות איהו כלל. רק המשכת אוא"ס להיות
- 53 בחכמה תלוי בהמשכת והעלאת נשמות הצדיקים
- 54 וכמארז"ל ע"פ ועשיתם אתם מעלה אני עליכם כאלו
- 55 עשאוני. והוא ע"י ביטול המדות ע"ד מ"ש המשל ופחד
- 56 כו' מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין
- 57 זה את זה כו', כמו למשל ב' שרים המנגדים זה לזה
- 58 כשבאים לפני המלך הרי הם בטלים ממש עד שכל אחד
- 59 יוכל לעשות מלאכת חברו, אך זהו בבריאה כי יש מרכבה
- 60 ביצ"י ובבריאה. וכמו"כ במדות עליונות ע"י ביטולם לא"ס
- 61 דלאו מכל אינון מדות כמ"ש לך ה' הגדולה כו' עי"ז
- 62 נמשך מא"ס דלאו מכל אינון מדות כלל במדות, וזהו שם
- 63 מ"ה דאיהו אורח אצילות והוא נביעא איהו כנשמתא
- 64 לגופא, וזהו ההפרש בין חיות הקודש שהם מרכבה לאדם
- 65 תתאה, אבל האבות הם מרכבה לאדם קדמאה, וזהו
- 66 שמנשאים את האצ"י הגם ששם איהו וחייהו חד כו' בכדי
- 67 להמשיך מאוא"ס אנת הוא להיות חכים. והכח ע"ז מפני
- 68 שז"א בעתיקא אחד ותלי'. ומצד כח האצ"י נמשך עוד

- 1 גילוי יותר כי תיקון הוא ברודים, ונקודים הוא תהו,
- 2 ועקודים הוא ששם עקוד בכלי א' שהכלי הוא ג"כ אחד
- 3 ואין שם התחלקות עשר ספירות, וע"י כח האצ"י נמשך
- 4 גילוי עקודים. והעיקר ע"י יעקב כמו שנתבאר בדורש ויקח

ד"ה פדה בשלום נפשי [הנחה מוגה]

ש"פ וישלח י"ט כסלו, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

- 1 וזהו ג"כ מה שהתפלה נק' שפיכת הנפש וכמ"ש ואשפך
- 2 את נפשי לפני ה' שהוא בחי' העלי' והרצוא לאוא"ס
- 3 ב"ה וכמו אליך ה' נפשי אשא (ולמעלה הוא מה שהמלי'
- 4 נק' תפלה וכמ"ש ואני תפלה והוא בחי' הרצוא דמלי'
- 5 דלמען יזמר כבוד כו' נהורא תתאה קארי תדיר לנהו"ע
- 6 כו') והוא בחי' רשפי אש התשוקה והצמאון להכלל
- 7 בעצמות אוא"ס ב"ה. והענין הב' בתפלה הוא בירור וזיכוך
- 8 הנה"ב, שזהו מה שהתפלה היא במקום קרבן וכמ"ש אדם
- 9 כי יקריב מכם קרבן כו' דהיינו הקרבת הנה"ב כנודע. וי"ל

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תרפ"ז

- 1 קרבן – קירוב לאלקות, מן הבהמה – שבאדם, נפש הבהמית. בסמיכה, האדם – בגימטריא
 - 2 מ"ה ממשיך אור להעלות הבהמה בגימטריא ב"ן, בעשר אצבעותיו כנגד עשר ספירות. האדם
 - 3 הוא עיקר ותכלית הנבראים, המתעלים ע"י שהאדם משתמש בהם
- 4 ו**באור** הענין הוא, דהנה תפלה במקום תמידין תקנו,
 - 5 והינו דתפלה היא תמורת הקרבנות, דכתיב "אדם
 - 6 פי יקריב מכם קרבן להו', מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן
 - 7 תקריבו את קרבנכם", דקרבן הוא ענין הקרוב, והינו דבכדי
 - 8 שהאדם יתקרב להו' הנה מכם בעצמיתם קרבן להו', ומה
 - 9 תהיה קרבנו – מן הבהמה, הינו הבהמה שבאדם שהוא
 - 10 הנפש הבהמית, ובזה גופא הרי יש חלוקי מדרגות בקר
 - 11 וצאן, אמנם הקרבן הוא רק בהמה טהורה, אבל הטמאה
 - 12 פגול הוא, והינו דההקדשה של הנפש הבהמית הנה יכול
 - 13 להיות רק צד הטוב שבו, אבל הרע שבנפש הבהמית אין

23 צומחים מן הארץ, הרי דשמוש הדומם הוא אל הצומח,
24 והצומח הוא בשביל החי, כמו הדשאים והעשבים, כמו
25 שכתוב "המצמיח הרים חציר, נוֹתֵן לבהמה לחמה" וגו',
26 והחי הוא בשביל המדבר, כי הפעלי חיים הטהורים
27 המתרים באכילה הם לאכילת המדבר, וכמו שכתוב "כִּירֶק
28 עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל" לְאֹכְלָהּ, וכתוב "בְּכָל אֹת נִפְשָׁךְ
29 תִּזְבַּח וְאֶכְלֶתָ בָּשָׂר", ובעלי חיים הטמאים הם למרפב
30 האדם ולמלאכתו, סוס לרכב עליו וחמור למשא, ובדרך
31 כָּל כֵּל הַנִּבְרָאִים מְשֻׁמָּשִׁים אֶל הָאָדָם, כי האדם הוא
32 המעלה ובחיר הנבראים, ולכן הוא מושל ושוֹלֵט עֲלֵיהֶם
33 ומנהיגם כרצונו, שהאדם יש לו שָׂכָל וְדַעַת, ולכן הנה עלית
34 הדומם צומח חי ברוחניות הוא דוֹקָא על ידי האדם, והנה
35 הדומם צומח חי מצד עצמם הרי אין להם שלמות שגיעו
36 אליו, והינו דָּכְמוּ שֶׁנִּבְרָאוּ בֵּין הֵם נִמְצָאִים מִצַּד עֲצָמָם,
37 והאדם הנה עקר הפונה בו שגיע אל השלמות מצד עצמו
38 דוֹקָא, הינו בעבודתו וביגיעתו, והוא לתקן את המדות
39 הטבעיים ולעבד את ה' בתורה ותפלה, ועל ידי זה מגיע
40 אל השלמות, ואז כשאוכל את המאכל, וכן בשארי עניני
41 עולם, ובכח האכילה וכו' לומד ומתפלל ומקים מצוות ה',
42 אז הנה מתעלה כללות הדומם צומח חי, ולכן נקרא האדם
43 קָדֵם לַמַּעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, להיותו בחיר הנבראים אשר כלם
44 טפלים אליו ומתעלים על ידו.

שִׁבְת פֶּרֶשֶׁת פָּנֹס וְתוֹרָפִי, פֶּסֶקֶטְעֶקְסֶבֶרְג, טַעוּדַת הוֹדָאָה.

1 חֲכָמָה, וְכֵמוּ כֵן יוֹכֵן עֲנִין הַסְּמִיכָה עַל הַקֶּרֶן הוּא שֶׁהָאָדָם
2 בְּגִימְטְרִיא "מָה", מִמְּשִׁיךְ בַּחֲנִינָת אֹר עֲלִיּוֹן עַל הַבְּהֵמָה –
3 בְּגִימְטְרִיא ב"ן – בְּכַדִּי שְׁתּוּכַל לְהַתְעַלּוֹת, דִּהְנֶה כְּתִיב "רוּחַ
4 הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לַמַּעֲלָה, וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הִיא הַיּוֹרֶדֶת
5 לַמָּטָה", וּפְרוּשׁ רוּחַ הַבְּהֵמָה הוּא בַּחֲנִינָת שֵׁם ב"ן – מְקוֹר
6 דְּבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וּבְרַבּוּי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הוּא שֵׁם ב"ן
7 שְׁבָאָדָם, דִּהְיֵנו הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שָׁבוּ, וְכֵמוּ כֵן נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה
8 לַמָּטָה, וּבְכַדִּי לְהַתְעַלּוֹת הַבְּהֵמָה שְׁלֵמָטָה וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
9 שְׁבָאָדָם, הוּא עַל יְדֵי הַסְּמִיכָה שְׁמִמְשִׁיךְ אֹר מִבַּחֲנִינָת שֵׁם
10 מ"ה שְׁיֻכְלוּ לְהַתְעַלּוֹת, וְהַתְעַלָּה זֶה הִיא עַל יְדֵי הָאָדָם,
11 דְּכְתִיב "אָדָם אֱתֵם", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (יְכָמוֹת סא, א)
12 "אֱתֵם קְרוּיִים אָדָם", דִּהְנֶה כְּתִיב "אַחֲרֵי וְקָדָם צִרְתָּנִי" וגו',
13 אַחֲרֵי לַמַּעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית וְקָדָם לַמַּעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, אַחֲרֵי
14 לַמַּעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם שְׁשִׁי אַחֲרֵי בְּרִיאַת כָּל
15 הַנִּבְרָאִים, וְקָדָם לַמַּעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית שֶׁהוּא עֶקֶר כָּל הַנִּבְרָאִים
16 וּמַעֲלָה מֵהֶם, וְמָה שֶׁנִּבְרָא לְבִסּוֹף הוּא לְפִי שֶׁהָאָדָם עֶקֶר
17 וְתַלְמִית כָּל הַבְּרִיאָה, וְיִמְצָא הַכֹּל מוֹכֵן לְפָנָיו, וְכִמְאָמֵר "כָּל
18 הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְצוּת לָהּ", דְּכֵן אֲנוּ רוֹאִים בְּחֻלְקֵי
19 דוֹמָם צוֹמֵחַ חֵי מְדַבֵּר, שֶׁהַמְדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּהֶם הוּא
20 לְצִרְף הַמְדַּרְגָּה הָעֲלִיּוֹנָה וּמִשְׁמַשׁ אֵלֶיהָ, דִּהְדוּמָם הוּא
21 בְּשִׁבְלִי הַצּוֹמֵחַ, דְּצִמְיַחַת הַצּוֹמֵחַ הוּא כְּשׁוֹרְעִין גִּרְעִין
22 בְּאַרְץ וּמִזֶּה נִצְמַח, אוֹ דְּשָׂאִים וְעֲשָׂבִים שְׁבִלְתֵי נִזְרָעִים

ו. בני ישראל דוקא.

לקוטי דיבורים

מהתחלת השנה ראו שינוי בסדר הנהגתו של הרבי.
כולם - אפילו חסידים - ידעו, שח"י אלול - יום
הולדתו של מורנו הבעש"ט ויום הולדתו של רבנו -
אבינו הראשון - הוא הזמן של התחלת העבודה אצל
הרבי של השנה החדשה הבאה.
דבר זה, שהתחלת העבודה של השנה הבאה החדשה
היא בח"י אלול, נודע באקראי מאירוע שאירע עם
דודי-זקני כ"ק הרב"ש - ר' ברוך שלום - ביום ב' ט"ז
אלול תקפ"ט בלויבאוויטש.
הוד כ"ק רבנו הזקן הוקיר וחיבב מאד את דודי זקני
כ"ק הרב"ש, ומאז החל דודי זקני ללכת ל"חדר", היה
עליו לבוא כל יום אל רבנו הזקן. בגיל שבע שנים למד
אתו הרבי נגידות הטעמים של תנ"ך, שטעמי הנגינה של
כתובים שונים מטעמי הנגינה של תורה ונביאים. בטעמי
הנגינה של התורה עצמה היה לרבנו הזקן בקבלה
שינויים בטעמי הנגינה של השירות, עשרות הדברות
שבפרשת יתרו ופרשת ואתחנן, ויהי בנסוע - לכל אלה

סג. היום מתמלאות מאה שנה לשיעור של פסח
תר"ג, כשאב-הסבא הרבי ה"צמח צדק" הכין את עצמו
לנסיעה לפטרבורג.
הסבא, הרבי מהר"ש, ציין את שנת תר"ג כשנה
בעש"טית, שנה מיוחדת בה נהג אב-הסבא הרבי ה"צמח
צדק" באופן שונה מאשר בשנים אחרות.
הנהגתו של אב-הסבא היתה מסודרת בדרך כלל.
המקורבים ידעו היטב את סדר הנהגתו, מתי הוא קם
מהשינה, שעת התפלה המדויקת - אצל הרבי, אב-
הסבא, היה מנין קטן ליד חדרו בו היה מנין קבוע מתפלל
שלוש פעמים ביום - וסדר היום כולו. דלת חדרו של
הרבי היתה פתוחה בדרך כלל, אבל איש לא היה נכנס
לחדר מבלי שהרבי יקרא לו על ידי הגבאים שישבו
בחדר הקדמי. אף בנוי של הרבי כשהיו צריכים להיכנס
אליו היו מחכים שהרבי יקרא לאחד הגבאים ועל ידו
שאלו אם עליהם להיכנס.
ואילו בשנת תר"ג היה סדר ההנהגה שונה לגמרי.

1 נגינות שונות⁹⁸.

2 מהיום שרבנו הזקן נסע - במלחמת נפוליון - עם
3 משפחתו וחלק מהחסידים, מליאדי, עד ליומו האחרון
4 של רבנו הזקן בעלמא דין, נמצא דודי זקני ליד רבנו
5 הזקן. הוא ישב בעגלתו של רבנו הזקן וישן בחדרו.

6 מאה ארבעים ושנים ימים ולילות, מספר דודי זקני
7 לאבי, זכיתי להיות במחיצתו של אב-הסבא, רבנו הזקן,
8 מהערב של יום החמישי המר, כ"ה מנחם אב, כשהגיעה
9 הבשורה הרעה שהימח שמו'ניק נפוליון כבר נמצא
10 בארשע ומתקדם לעבר ליאדי, עד למוצאי שבת קודש
11 העצוב, כ"ג אור לכ"ד טבת תקע"ג - זכיתי להיות
12 במחיצתו של אב-הסבא, רבנו הזקן.

13 הקישור הפנימי והעצמי שרבנו הזקן קירב את דודי
14 זקני, השפיע עליו רבות. כשנסתלק רבנו הזקן, היה הילד
15 - כ"ק הרב"ש - שבור כולו, ומאז - תקע"ג - היה דודי
16 זקני צם במשך שנים עשרה ביום ח"י אלול, יום
17 הולדתו של רבנו הזקן, כשח"י באלול חל בשבת היה צם
18 ביום החמישי שלפניו.

19 בשבת קודש, פרשת תצא, י"ג באלול, דיבר הוד כ"ק
20 אדמו"ר האמצעי, אודות יום ההולדת⁹⁹ של צדיק בכלל
21 ושל אנשים כלליים בפרט: סעודת המצוה הגדולה
22 הנערכת בגן עדן התחתון והעליון, המתבטאת בכך
23 שנהנין מזיו השכינה בראיית והשגת מהות האלקות, וכל
24 הנשמות נפרדות מנשמת הצדיק העומדת לרדת לעולם
25 הזה ומברכות אותה בהצלחה בביצוע כוונת ירידת
26 הנשמה בגוף.

27 הסדר וסעודת המצוה בגן עדן התחתון והעליון ביחס
28 לנשמה כללית, שונה מהסדר שביחס לצדיק סתם. כשבית
29 הדין הגדול של מעלה גוזר על נשמה כללית לרדת לעולם
30 הזה בזמן מסויים ואצל הורים מסויים, הרי משך זמן
31 לפני יצירת גוף הולד שבו על הנשמה הכללית להתלבש
32 - קובע בית הדין הגדול של מעלה היכל מיוחד לאותה
33 נשמה כללית, ובאותו היכל קובעים מתיבתא של נשמות
34 הצדיקים, והנשמה הכללית - שעומדת לרדת למטה -
35 היא ראש המתיבתא ולומדת תורה ברבים לפני נשמות
36 הצדיקים. כשמגיע הזמן לירידת הנשמה למטה, באות כל
37 הנשמות הכלליות ונשמת משה רבנו בראשן, לברך את
38 הנשמה הכללית בהצלחה בעבודתה הכללית ומבטיחות
39 לה עזר וסיוע בעבודה זו.

40 יום ההולדת של צדיק, וביחוד של נשמה כללית, הוא

41 לכן, חג בכל העולמות ועת רצון. הקב"ה שמח כביכול
42 בשמחה גדולה, וכל המשתתפים בשמחה גדולה זו -
43 נהנים משולחן גבוה, מסעודת המצוה שלמעלה בגן עדן
44 העליון ובגן עדן התחתון.

45 כשדודי זקני שמע שיחה קדושה זו מסבו הרבי
46 האמצעי באריכות ההסבר שהוד כ"ק אביו, אב-הסבא
47 הרבי ה"צמח צדק", הסביר את הענין של מעמד הנשמות
48 בגן עדן התחתון וגן עדן העליון על פי יסודות הקבלה,
49 והסביר כמה מאמרי חז"ל בגמרא, זהר ומדרש - התחרט
50 חרטה גמורה על שקבע את היום הקדוש ח"י אלול ליום
51 צום. ביום א' י"ד אלול ערך התרת נדרים, וקבע את יום
52 התענית ביום שני או ביום החמישי שלפני היום הקדוש
53 ח"י אלול.

54 דודי זקני היה אדם סגור, כל עניני העבודה שלו היו
55 בתכלית ההצנע לכת. באותה שנה - תקפ"ה - צם את
56 תענית הנדבה ביום שני, וביום החמישי ח"י אלול קבע
57 לעצמו יום שמחה.

58 קיץ תקפ"ט היה דודי זקני חולה, ועל פי ציווי
59 הרופאים היה עליו להיות זהיר ביותר בפת שחרית.
60 באותה שנה היתה הקביעות של ח"י אלול ביום רביעי
61 פרשת תבא. בהתאם להנהגתו של דודי זקני, צם את
62 תענית הנדבה ביום שני ט"ז אלול, ומפאת חלישותו נפל
63 כמה פעמים בחלשות ונאלץ לשכב במטה, ואפילו אז לא
64 ידע אף אחד סיבת התעלפותו.

65 ביום רביעי ח"י אלול שכב דודי זקני במטה בחום
66 גבוה. אב-הסבא, הרבי ה"צמח צדק", בא לבקר את
67 החולה. בהיכנסו לחדר אמר הרבי: חג שמח, היום, ח"י
68 אלול, הוא חג משולש, ח"י אלול הוא יום ההולדת של
69 מורנו הבעש"ט, ח"י אלול הוא יום ההולדת של הסבא -
70 רבנו הזקן -, ח"י אלול הוא התחלת העבודה של השנה
71 החדשה הבאה. זה שלשים ושנים שנה - משנת תקנ"ז
72 - אומר בפני הסבא - רבנו הזקן - מאמר חסידות,
73 והמאמר ברובו ככולו נוגע לעבודה של השנה הבאה.
74 כידוע שכל שנה בחיי ימי האדם היא עבודה מיוחדת.

75 סד. קביעותו של היום הקדוש ח"י אלול בשנת תר"ב,
76 היתה ביום הרביעי בשבוע. באותו יום הורגש שינוי
77 בהנהגתו של הרבי. היתה זו הפעם הראשונה שהרבי
78 הורה להתפלל מנחה בח"י אלול שעה וחצי לאחר חצות
79 היום, ולחכות עליו לתפלת ערבית, וכל היום היה סגור
80 בחדרו. בשעה אחת עשרה בלילה פתח את דלת חדרו

כביום החופה (זהר חדש בראשית טו, ד) וע"פ כהאריז"ל בכל שנה חוזרת וניעורת אותה ההמשכה - צ"ל בהתעוררות וכו' בכל שנה ביום ההולדת וידועה הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר ביום ההולדת על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים תיקון ותשובה ישוב ויתקנם ("היום יום" יא ניסן). - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

(98) ראה ג"כ לקו"ד כ"ה שבט תרצ"ו אות ה-1.

(99) אז מזלו שולט ועוזר לו (ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח). שמחה ועילוי ביום הולדת צדיק. ראה: תנחומא ס"פ פקודי (של יצחק). מגילה יג, ב. (משה). שמו"ר פט"ו, ט. (של בן מלך). ר"ה יא, א. (חדש שנולדו בו האבות). ויש להטעים גם בנוגע לכאור"א מבני, כי כיון שביום הבר מצוה צ"ל שמחה

33 כך. בין אם אחיה ובין כו' הואילי ללכת להיכל אבין
34 ומסרי לו את בקשתי לעורר רחמים שיתבטלו הגזירות,
35 ואם הנני זוכה יהי רצון שיתבטלו על ידי".
36 סה. הסבא מהר"ש אמר שהחסיד ר' חיים דובער
37 היה בעל סוד אמיתי. שלש דרגות בבעלי סוד: א) רואים
38 שיש לו סוד, אלא שאין הוא מספר על כך. ב) לא ניכר
39 שיש לו סוד. ג) כשעוד אחד יודע את הסוד ומגלה אותו,
40 הרי כשהוא שומע את הגילוי, מראה פניו הוא כאילו
41 הוא שומע דבר חדש שלא ידע לפני כן. זהו בעל סוד
42 האמיתי. ובעל סוד כזה היה החסיד ר' חיים דובער
43 הגבאי של אב־הסבא.
44 ר' חיים דובער נולד ברודניא - פלך מוהליב - אצל
45 אביו החסיד ר' אהרן ביינוש והיה בעל כשרון רגיל, אבל
46 איש אמת ותמים בטבע תולדתו. הוא השתדך עם החסיד
47 ר' משה ישראל - חנוני בליובאוויטש - חי כמה שנים
48 על כתפי חותנו, בחיי הרבי האמצעי, ועסק בתורה
49 ובחסידות.
50 בשנת תקע"ח לקח הרבי ה"צמח צדק" את ר' חיים
51 דובער ככתבן בביתו, להעתיק עבורו כתבים שונים
52 מכתבי יד. למרות שבאותו זמן היו בליובאוויטש הרבה
53 כתבנים בעלי כתב נאה, בכל זאת בחר אב־הסבא בר'
54 חיים דובער מחמת תמימותו ואמיתותו. אב־הסבא היה
55 בטוח בו שאף אחד לא ידע מה שהוא כותב.
56 שתים עשרה שנה - תקע"ח-תק"ץ - העתיק ר' חיים
57 דובער כתבי אב־הסבא בנגלה ובחסידות. בשנת תק"ץ
58 מינה אותו הרבי לגבאי שלו.
59 הגבאי ר' חיים דובער היה בעל סוד מוחלט, לא זו
60 בלבד שאף אחד לא ידע שהרבי שלח אותו בשליחויות
61 האמורות, אלא אף אחד גם לא הרגיש בכך. בשתי
62 הפעמים - בערב ראש השנה ובצום גדליה - נסע בלילה,
63 ועם אור הבוקר ביקר בציון קבר אמו של הרבי, הרבנית
64 דבורה לאה נ"ע, מסר את השליחות, נסע חזרה והגיע
65 בזמן שאף אחד לא הרגיש בכל המתרחש.

סעודת ליל שביעי של פסח ה'תש"ג

1 והורה להתפלל ערבית.
2 מקובל היה בין החסידים הראשונים, שעבודת
3 הרביים זי"ע בשנה מעוברת שונה מאשר בשנה פשוטה.
4 ולכן חשבו שסיבת השינויים בהנהגתו בשנת תר"ג -
5 שהתחלתה על פי עבודת הצדיקים היא הרי בח"י אלול
6 - היא, מפני שהיא שנה מעוברת. ברם, הם נזכרו מיד
7 שבשנים המעוברות הקודמות לא נהג בשינוי דרסטי כזה,
8 להיות בהבדלה ובדידות כמו השנה.
9 הסיבה האמיתית לשינוי ההנהגה היתה, שרבו הזקן
10 הודיע לרבי ה"צמח צדק", שהשנה הבאה, שנת תר"ג,
11 תהיה עבורו שנה קשה. וכך היה: באותה שנה נסע הרבי
12 לפטרבורג¹⁰⁰ לאסיפת הרבנים, בה סבל יסורים קשים
13 מהמשכיל והכופר מנחם לילנטאל, נכדו של הכופר
14 והמשכיל שמעון מזאמוט - כך קראו לו ביולנה.
15 - אריכות הסיפור אודות המשכיל והכופר שמעון
16 מזאמוט - שם מזויף, זאמוטער, שבדה לעצמו - מסופר
17 בקובץ "שלשלת האור" היכל שלישי -
18 גם בערב ראש השנה תר"ג, הרגישו שינוי בהנהגתו
19 מאשר בכל שנה. כל שנה בערב ראש השנה, לאחר
20 התרת נדרים, היה בית דין של עשרה מברך את הרבי
21 באריכות ימים - ערב ראש השנה הוא יום ההולדת של
22 הרבי ה"צמח צדק" - והרבי היה עונה: אמן, כן יאמר ה',
23 או : אמן, כן יהי רצון. בערב ראש השנה תר"ג, ענה
24 בנוסח "אמן כן יהי רצון", והוסיף: השנה הנ"ד בחיי
25 האדם היא שנה קשה ביותר וזקוקים לברכה כפולה
26 ומשולשת.
27 בערב ראש השנה תר"ג ובצום גדליה - יום הזכרון של
28 אמו - שולח הרבי את הגבאי שלו, החסיד ר' חיים דובער
29 נ"ע, עם פדיון לליאזנא על קבר אמו, ובשני הפדיונות -
30 של ערב ראש השנה ושל צום גדליה - נוסח אחד:
31 - "אנשי ברלין מתגברים, הגזירה מוכנה להתפרסם,
32 עצתם להזמין רבנים שיסכימו על הצעותיהם, בין כך ובין

ה"השכלה" (ברוקלין, תשי"ז).

100) הסיפור בארוכה ראה קונטרס אדמו"ר ה"צמח צדק" ותנועת

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ב (ב) - על פרשת דרכים

1 אגב כך סיפר כיצד נודעה לו למדנותו של ישראל שמואל:

2 ליד דוברומיסל חי פריץ בשם זיגיסמונד קיבציסקי שנפשו חשקה במזחלת מיוחדת במינה כפי
3 שראה אצל פריץ אחר, יוזף שיבניצקי, שאחוזתו הייתה סמוכה לליובאוויטש. מזחלת זו הייתה בנויה

1 כך שניתן היה להשתמש בה בשלגים עמוקים ביותר. הפריצים השתמשו במגררת שלג כזו לציד חורף
 2 ביערות, משום שהייתה בנויה בצורה רחבה וחזקה יותר מהמזחלות הרגילות. שלח, אפוא, זיגיסמונד
 3 קיבציסקי לקרוא לנפח, ר' אליעזר וחתנו, ר' יצחק שאול, ולנגר, ישראל שמואל. הוא הושיבם במרכבה
 4 מיוחדת שהסיעה אותם לאחוזתו של יוסף שיבניצקי, כדי שיבחנו מקרוב את המזחלות שלו על מנת
 5 ליצור כדוגמתן בשבילו. בסופו של דבר קבלו על עצמם את ביצוע המשימה, כאשר ר' ישראל שמואל
 6 יבצע את עבודות העץ ור' יצחק שאול את עבודות הנפחות. לצורך זה בילו יחד בעבודה משותפת
 7 משך שבועות מספר. תוך כדי כך שם ר' יצחק שאול לב לעובדה שישראל שמואל מפזם לעצמו ללא
 8 הרף בשעת העבודה, והדבר עורר את התעניינותו. במאמץ רב, מבלי שהלה יחוש בכך, הצליח ר' יצחק
 9 שאול להטות את אוזנו ולקלוט את תוכן המלים שהוא מפזם, ואז התברר לו להפתעתו כי מפיו של
 10 ישראל שמואל נשפכים דפי גמרא בזה אחר זה. הוא לחצו אל הקיר עד שהתגלתה לו למדנותו
 11 המופלגת.

12 "ואפילו אילו לא היה למדן" - סיים ר' יצחק שאול - "לא מגיע לו דרך-ארץ כיהודי ישר
 13 וירא-שמים" !?

14 ברוך האזין לשיחתו הארוכה של ר' יצחק שאול, והרגיש כי מפעמת בקרבו רוח חדשה, רוחה
 15 המיוחדת של החסידות כדרך חדשה בעבודת הבורא.

16 מאורע אחר שברוך היה לו עד ראייה ושמיעה נחרת עמוק בזיכרונו. היה זה כאשר עזרא יהודה,
 17 גנן שגר בשכנותו של ר' אליעזר ראובן, נכנס לבית הנפח ומסר ידיעות ששמע בעיריה, בקשר לענייני
 18 קהילה מסוימים ומצבו של הרב. הנפח האזין לסיפורו ברוב קשב, אך שני חתניו הגדולים גילו מיד
 19 מורת רוח. עזרא יהודה היה פשוט מדי בעיניהם מכדי שיואלו לשמוע לדבריו, ובמיוחד בנושאים
 20 כאלה.

21 החתן הבכור לא יכול היה לשלוט ברוחו, והתפרץ בכעס רב: "אל תבלבל את המוח! במלפפון
 22 וצנון יש לך ידע רב יותר מאשר בעניינים כגון אלה" !

23 עזרא יהודה נאלם דום. מספר דקות היה שרוי במבוכה, אך מיד התאושש ואמר:

24 "אילו היו שולחים אותי לחדר ולישיבה, כפי שהוריתם נהגו אתכם, ואילו היה לי חותן כמו שלכם
 25 המחזיק אתכם על שולחנו, הייתי אני, אולי למדן גדול יותר מכם. אך לצערי הרב נותרתי יתום "עגול",
 26 ללא אב וללא אם, בגיל תשע שנים. היה לי חשק עז ללימודים, אך נאלצתי להשתכר לפת לחם. מאז
 27 הנני נאלץ לעבוד כל ימי חיי בזיעת אפי ולהביא לחמי בנפשי. למרות כל זאת הנני בקי היטב בכל
 28 חמשת חומשי התורה ויודע בעל-פה את כל פסוקי התהלים. אך אתם האם ידיעת התורה שלכם מגיעה
 29 למלוא המידה ביחס לאפשרויות שלכם? מלבד זאת, אגב, שמעתי כמו אוזני מהרב שלנו כי לא המדרש
 30 עיקר אלא המעשה".

31 שני החתנים התרגזו למשמע הדברים ששמעו, שהיו בעיניהם דברי עזות וחוצפה. הם היו מוכנים
 32 להתקיפו בשצף קצף, אך חותנם מיהר למנוע את המשך המריבה ויצא מהבית יחד עם הגנן.

33 עתה התמלא החתן המבוגר זעם רב. והחל לצעוק על העזותו של עם-הארץ לדבר כך אל למדנים.
 34 הוא הביע דעתו כי יש ללמדו לקח שלא יישכח ממנו. חתנו השני הסכים לדבריו, לעומתם נחלק ר'
 35 יצחק שאול להגנתו של עזרא יהודה, בכלל סבר כי יהודי כמו הגנן היודע חומש ותהלים אינו נחשב
 36 לעם-הארץ. בהתייחסו לעניין זה דיבר גם הוא ברתחה, ושוב נוכח ברוך לדעת על קיומן של שתי
 37 דרכים נפרדות המיוצגות על-ידי חתניו השונים של אליעזר ראובן.

- 1 רושם עז יותר השאיר על ברוך מאורע אחר, שהתרחש בדוכרומיסל בשבת הגדול. את דרשת היום
- 2 השמיע ר' שלמה, בעל נכדתו של הרב, לאחר שהרב לקה לפתע בשיתוק באותו ערב-שבת, והביע
- 3 רצונו שר' שלמה ידרוש במקומו (ראה פרק ל"ט).
- 4 ר' שלמה היה בנו של ר' אברהם בנימין סורק הצמר שהפך מעני לעשיר. הוא היה למדן גדול,
- 5 אך איש בקהילה לא חיבב אותו משום שתמיד התהלך בהרגשת גדלות והיה מפליג בשבח עצמו. אפילו
- 6 כאשר דיבר על חכמים גדולים, ואפילו מהדורות הקודמים, כרש"י ורבנו תם, התייחס אליהם כשווה
- 7 אל שווים, "כל אחד ושיטתו שלו, ולי שיטה משלי" - היה אומר בגאווה.
- 8 אנשים פשוטים היו מתפעלים מדיבורים כאלו, ששימשו להם הוכחה לגדלותו העצומה של ר'
- 9 שלמה, אך תלמידי חכמים היו מתרגזים על כך ולא יכלו לסבול התייחסות כזו. לכן היו רבים שלא
- 10 היו שבעי רצון מהעובדה שר' שלמה עתיד להשמיע את דרשת שבת הגדול, ומה גם במקומו של הרב
- 11 הזקן, שישב למעלה משישים שנה על כסא הרבנות בדוכרומיסל. ברם, איש לא הרהיב עוז להשמיע
- 12 מלה של התנגדות לרצונו של הרב הזקן והחולה.
- 13 כבר מהרגע הראשון שעלה ר' שלמה אל הבימה שליד ארון הקודש חש הציבור רגש של מורת רוח
- 14 כלפיו. הרב הזקן היה נוהג לעלות על הבימה ברוב הכנעה, מנשק את הפרוכת ולוחש תפילה חרישית
- 15 שלא ייכשל בלשונו. בשעת הדרשה עצמה ניכר היה כי הוא מלא תחושה של יראה ורגש אחריות.
- 16 שונה לגמרי הייתה גישתו של ר' שלמה, מיד עם עלותו לבימה הפנה כלפי הקהל מבט של ביטול,
- 17 על השמש הזקן פקד, בנימה של זלזול, כי יגיש לו את הטלית, וכי יכריז שבזמן הדרשה לא יהיו איש
- 18 לפהק כדרכם של עמי-הארץ כאשר הם שומעים דברי תורה שאין הם מסוגלים להבינם.
- 19 הדרשה עצמה, שהייתה אמנם מלאה למדנות עמוקה, הייתה גדושה בגאווה, שכן ר' שלמה השווה
- 20 את עצמו בדבריו לגדולי הדורות הראשונים וראה עצמו זכאי לחלוק עליהם. שעתיים נמשכה הדרשה,
- 21 ורבים חשו את עזותו של ר' שלמה אך לא אמרו דבר.
- 22 שונה היה ר' חיים שמעון שסבלנותו פקעה והחל להרעים ולרעוש בקולו, כי ר' שלמה מזלזל בכבוד
- 23 גדולי ישראל. בבית המדרש פרצה סערה, ופניו של ר' שלמה הסמיקו והחוויירו חליפות, הוא החל לצעוק
- 24 ממקומו כי יש לנדות את החצוף הזה, ר' חיים שמעון. נכבדי הקהילה, בראשות רבי משה הדיין, התערבו
- 25 והצליחו להרגיע את הרוחות. המחלוקת שקטה, אך הדבר הפך לשיחת היום הגועשת בדוכרומיסל.
- 26 שני חתניו המבוגרים של הנפח סברו כי ר' חיים שמעון גילה מידה רבה של חוצפה ועזות פנים
- 27 בהתנהגותו, אך ר' יצחק שאול הַצְדִּיק אותו, ואמר שבעירו, הרקי, היו מתייחסים אחרת לגאוותן כר'
- 28 שלמה: היו, פשוט, מכניסים אותו לחדר הקהל ומכבדים אותו במלקות.
- 29 ר' יצחק שאול סיפר שפעם הגיע להרקי אברך למדן, מצויד במכתבי המלצה על גדלותו בתורה
- 30 מאת גאוני ווילנא ובריסק. ביום השבת התכבד בדרשה, וכל העיר באה לשמוע אותו, אך הדרשה הייתה
- 31 מהסוג שהשמיע עתה ר' שלמה. לא אמרו דבר, אך בין השמשות, כשאי אפשר להכיר איש, תפסו
- 32 מספר אברכים למדנים את האברך, הכניסוהו לחדר צדדי של בית המדרש והצליפו בו צליפות הגונות.
- 33 ה"דרשן" חש בכאב ימים מספר. הוא הלך להתלונן לרב, אך לא יכול היה לומר דבר או למסור
- 34 רמז על זהותם של המצליפים. הרב הסביר לו כי כפי הנראה הרי זה עונש מהשמים על שזלזל בכבודם
- 35 של גדולי הדורות הקודמים.
- 36 "כך היו צריכים לנהוג בר' שלמה" - סיים ר' יצחק שאול.

22	כלל לפעול על הזולת.	1	ב"ה כ"ג אייר תרצ"ג
23	בעת אשר הי' נדרש לשלוח את מי ל... היו לי אחדים שהיו	2	ריגא
24	ראוים לזה, ובחרתי בו בחשבי כי יתן וימסור עצמו לזה,	3	כבוד ידידי תלמידינו הכי נעלה, ווי"ח אי"א
25	ויסדר עצמו בסדר הראוי למשפיע של דא"ח] בענין קביעות	4	מוה"ר ... שי
26	עתים לתורה לעצמו בכל יום (לבד מה שילמוד ברבים) בבית	5	שלום וברכה!
27	הכנסת דוקא, כן בענין תפלה במתינות יום יום, ובפרט בשי"ק.	6	מכתבו קבלתי ונהניתי מהתחלת סדר הלמודים להצלחה,
28	בהתראותינו דברתי אתו עמו בקצרה, אבל לא אפונה כי	7	הנני מקוה אשר בטח זוכר את דברי שדברתי אתו עמו פעמים,
29	גם מן הקיצור אשר דברתי עמו בדבר העבר הבין מרירותי עד	8	וגם הגדתי לו צערי הן מהפרט והן מכללות הענין שלא נפעל
30	כמה נגע הדבר ללבי, ויתן ללבו לפעול ולעשות, והשי"ת יהי	9	- עס האט זיך ניט דורכגעארבעט - כראוי להיות. אמת הדבר
31	בעזרו בגו"ר.	10	שלפי דבריו היו כמה סבות בדבר, אבל הלא נודע ששערי
32	עתה אקוה כי נשתנו הדברים, ובבקשה לכתוב לי	11	תירוצים לא ננעלו, ועניני הסבות לא חדלו ולא יחדלו, וזאת
33	בפרטות, ולא רק בקוצר אמרים לצאת בלבד, כי הדבר נוגע	12	היא העבודה להתגבר על כל מונע ומעכב, והוא כאשר יודעים
34	לנקודת נפשי ממש, ובעזה"י הנה בכל אשר לי הנני חפץ לסדר	13	ומכירים את האמת כי הסבות הם רק נסיונות, וסדר העבודה
35	את הענין כדבעי למהוי...	14	בנסיונות הוא בדרך דחי' ולא בדרך בירור, כי זכך המדות
36	הנני כותב לשי"ב ידידי החכם הנעלה, משכיל על דבר טוב	15	הוא בדרך בירור, וכן באכו"ש והדומה, אבל בגשמיות העבודה
37	מר פישל שי' שניאורסאהן ומבקשו לעמוד בראש האגודה של	16	הוא בדרך דחי', מען דארף זיך שטעלן אופן א', ניט דער
38	[...] (וועלטליכע וויסענשאפטליכע) החפצים לשמוע דא"ח,	17	לאזען קיין מניעה כלל.
39	וכתבתי לו אשר זהו רק המבוא המוכרח להם אבל חסידות	18	וראשית הירידה ר"ל הוא העדר העבודה בתפלה, עס
40	צריכים לחזור, מה שהוא חסידות, וישתדל לבקרו ולהתדבר	19	ווערט אלץ טרוקען און קאלט, די מצות אנשים מלומדה
41	אתו כראוי כי הוא כלי ראוי לטוב הגמור.	20	ווערט שוין אויך שווער, מען איילט, מען ווערט אן, דעם
42	והנני ידיו הדו"ש.	21	געשמאק אין תורה, והאזיר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך
	[אג"ק מהוריי"צ כך ב' עמ' תקי]		

אגרות קודש

[תמוז תשי"ז]

... במש"כ שרצוני שבכל בכנ"ס חסידיים יפוצו המעניות - פשוט שלא דק כלל וכלל, כי עז חפצי ותשוקתי שנזכה לראות ב"ב ממש קיום היעוד שבכל בכנ"ס בני"י מבלי הבדל כלל ילמדו פנימיות התורה. ומקרא מלא הוא, ופס"ד **מפורש** (רמב"ם יסוה"ת פ"ב ה"ב: **ויראה** מהן חכ' שאין לה ערך כו' **לידע השם הגדול** כו'. ויעוין רפ"ה מח"פ להרמב"ם ביאור ההלכה שהועתקה גם בטושיו"ע או"ח סרל"א. דברים נפלאים ומבוארים בהחלט).

ב"ה, ר"ח מנ"א, ה'תשי"ז
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בג' תמוז, בו כותב ראשי פרקים אשר עבר עליו במשך שני החדשים האחרונים. ואשרי חלקו אשר זוכה להפיץ מעיינות דברי אלקים חיים היא תורת החסידות על ידי לימודו תורה זו עם כמה מחבריו. ויהי רצון שחפץ ה' בידו יצליח להרבות מספר המשתתפים בלימוד זה הלך והוסיף. וידועה הבטחת רז"ל יגעת ומצאת.

ובודאי ינצל גם היותו ראש המחנה של... להשפיע גם עליהם בכגון דא, מתאים להבנתם והשגתם וכשרונותיהם וידיעותיהם, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ובפרט אשר זכות הרבים מסייעתו.

מה שכותב שעושה חשבון בנפשו מי הוא ללמוד עם אחרים בידעו מצבו הוא כו', כבר ידוע בזה הבחינה לדעת ממני באה טענה דכגון זו, שאם הטענה מונעת מפעולה טובה בידוע שהיא באה מהלעומת זה, וכפתגם כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נעתק בהיום יום כ"ג סיון תש"ג, עיין שם. וכלך מפיזור הנפש ומבלבול מחשבות כגון אלו, ויבשר טוב מהשפעתו על תלמידיו ומושפעי, ושכרו מובטח מאבינו שבשמים שנעשים לבו ומוחו זכים אלף פעמים ככה.

בברכה לבשורות טובות בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ב"ה, כ"ז תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ג תמוז, בו כותב שהוא גיל ל' ועד עתה לא התחתן, ומציעים לו נכבדות עם בחורה אשר שם אבי' הוא כשמו, ונתעורר אצלו ספק בקשר עם המבואר בצוואת ר"י החסיד.

והנה כיון שנתאחר כל כך בנשואין, ואם המדוברת יראת ה' ותתנהג כראוי לבנות ישראל הכשרות (בדיוק שמירת טהרת המשפחה, שמירת שבת וכשרות המאכלים ומשקים בתוככי כל מצוות בני ישראל), אזי מהנכון אשר יושיב שלשה רבנים מורי הוראה, ויפסקו הדין, שיוסיפו לו שם אחר ויעלה לתורה ויחתום גם בשמו הנוסף, ומה טוב ששם הנוסף יהי' בראשונה, ואזי אין שייך זה כלל לצוואה האמורה, ובלבד שיעשו התנאים לאחרי חזקתו שלשים יום בשם החדש.

ומובן וגם פשוט אשר בכל אופן ובפרט במצבו שזקוק לברכה מיוחדת, עליו להיות חזק בקיום התורה והמצוה ככל הדרוש ולהוסיף בזה כמאמר רז"ל מעלין בקדש ועל ידי זה יתוסף בברכות השי"ת והצלחתו, ובעיקר הענין בבנין בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו שתהינה כשרין כדין ובכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

פרק ג' הלכה י'

גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה הָיָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר טַפָּח: הָרְגֵלִים וְהַפֶּרֶח שְׁלֹשָׁה, וּשְׁנֵי טַפָּחִים חֶלֶק, וְטַפָּח שָׁבוּ גִבְיַע בַּפֶּתוֹר וּפֶרֶח, וְטַפָּחִים חֶלֶק; וְטַפָּח בַּפֶּתוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילָה, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּח חֶלֶק; וְטַפָּח בַּפֶּתוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילָה, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּח חֶלֶק; וְטַפָּח בַּפֶּתוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילָה, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּחִים חֶלֶק; נִשְׁתִּירוּ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, שֶׁבֶתֶן שְׁלֹשָׁה גִבְיָעִים, בַּפֶּתוֹר וּפֶרֶח. וְזוֹ הִיא צוּרְתָּהּ:

נקודות משיחות קודש

המשכן רואים את ציורו של הרמב"ם ופירושו של ר' אברהם בן הרמב"ם, היו גם הם כותבים שאין כל מחלוקת בזה ולכולי עלמא היו הקנים "ביושר".

ואם כנים הדברים, מהנכון להחזיר עטרה ליושנה - שכל העושים ציורים מהמנורה יציירו את קני המנורה באלכסון כדעת רש"י והרמב"ם.

עוד עניין בזה: הציור הרגיל של המנורה שששת הקנים הם כחצאי קשת הוא עפ"י השערה חיקוי מציור המנורה אשר לא יהודים ציירו ברומי, ועל "שער הנצחון" של טיטוס ימ"ש! שנוסף לזה שציור המנורה שעל שער טיטוס אינו מדויק כלל - הרי זה נעשה, כמובן, כדי להראות ולבטא את השליטה והממשלה של רומי על היהודים ר"ל, עד שחקקו שם בכמה מקומות את התיבות "יודעא קאפטא" ("יהודה שבויים"). והיו זמנים שבהם היו מכריחים יהודים לבא להשער, שיראו את הכתוב ורשום שם בכדי להשפילם. נמצא, שציור קני המנורה כחצאי קשת צריך להביא לזעקת שבר - נוסף על זה וגם זה עיקר שזהו היפך רש"י והרמב"ם - גם מפני שזה נותן הסכם מסויים ר"ל להציור שעל שער טיטוס, שנעשה כדי לצער יהודים ולהשפילם!

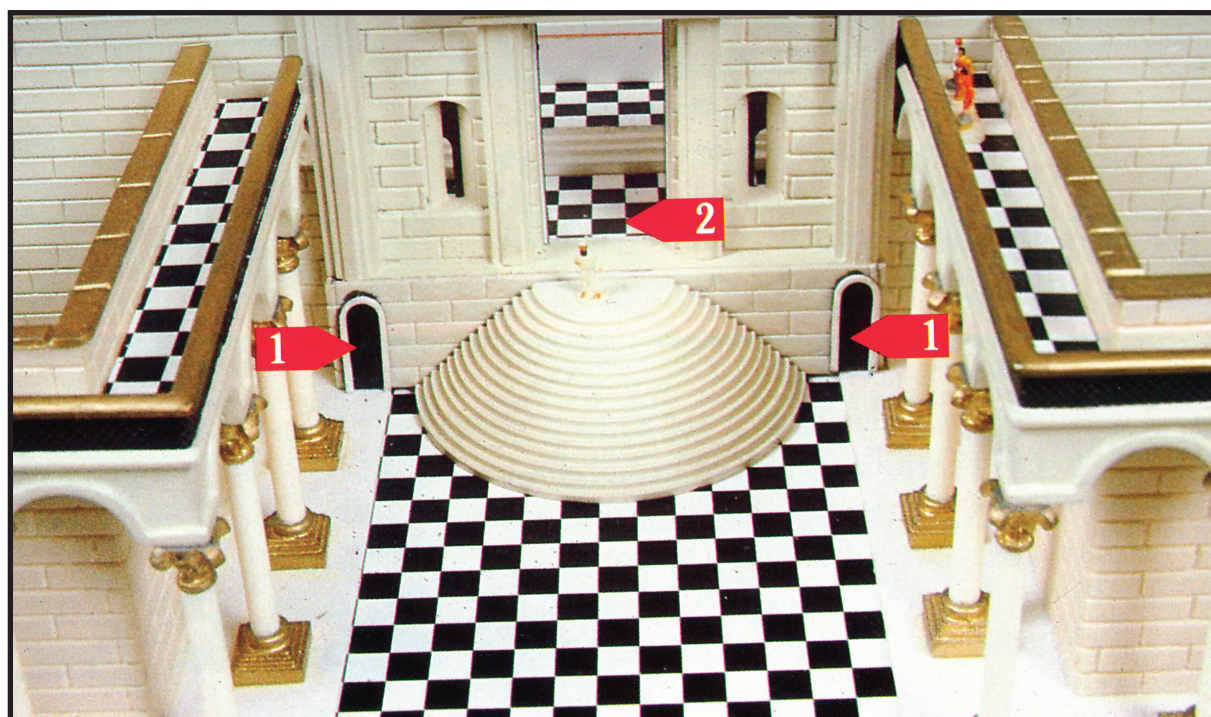
(לקוטי שיחות חלק כ"א, שיחה ג' לפר' תרומה)

בציור המנורה שבגוף כתב יד קדשו של הרמב"ם (בפירושו למשניות), ישנו עוד פרט השונה מבציורים הרגילים של המנורה - ששת קני המנורה נמשכים למעלה באלכסון, דלא כבציורי המנורה הרגילים, שהם נמשכים כחצאי קשת.

ואעפ"י שבנוגע לפרט זה, אולי היה מקום לומר בדוחק הכי גדול, שהרמב"ם צייר "להקל על הציור" - אבל מפורש בפירוש רבנו אברהם בן הרמב"ם: "ששת הקנים ... נמשכים מגופה של המנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו". כך איתא גם בפירוש רש"י על התורה שששת הקנים "באלכסון נמשכים ועולים".

בעל משנת חסידים בספרו "מעשה חושב" כותב בפשטות שששת הקנים "נמשכים בעיגול", ומדייק זאת מדברי הרמב"ם שכתב "נמשכים ועולים". וכן מביא מבעל "חכמת המשכן" שכתב "נראה ... שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול". אולם מאחר שב"מעשה חושב" מפרש ש"נמשכין בעיגול" מסתימת לשון הרמב"ם שלא הזכיר בחיבורו "אלכסון", הרי לאחר שנתגלה גוף כתב יד קדשו של הרמב"ם בציור המנורה, ועדותו של בן הרמב"ם בזה - בטל היסוד ובטל הבנין.

ובמחילת כבוד תורתם, ולפי עניות דעתי נראה ברור, שאם היו המעשה חושב ובעל חכמת

1. לשכת הכנורות 2. שער ניקנור

א אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-
יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הִירֶדֶן בְּמִדְבַּר בְּעֶרְבָה מֹול
סוּף בֵּין-פָּאֲרָן וּבֵין-תַּפַּל וְלִבְנֵי וַחֲצִרַת וְדִי
זָהָב כִּסֵּי: ב אַחַד עָשָׂר יוֹם מִחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר-
שַׁעִיר עַד קָדֵשׁ בְּרִנֵּעַ כִּסֵּי: ג וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים
שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר
מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּלֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

א אלֵּין פִּתְגָמֵיָא דִּי מִלִּיל מֹשֶׁה
עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעִבְרָא דִּירְדָנָא
אוֹכַח יְתֵהוּן עַל דְּחִבּוּ בְּמִדְבָּרָא
וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקַבֵּל יָם
סוּף בְּפִאָרָן דְּאַתְפָּלוּ עַל מִנָּא
וּבְחֲצִרוֹת דְּאַרְגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַל
דְּעִבְדוּ עֲגֹל דְּדָהָב: ב מִחֹרֵב חַד
עָשָׂר יוֹמִין מִחֹרֵב אֶרֶץ טוֹרָא
דְּשַׁעִיר עַד רָקִם גִּיאָה: ג וַיְהִי
בְּאַרְבָּעִין שָׁנִין בְּחַד עָשָׂר יָרֵחָא
בְּחַד לִירְחָא מִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי

רש"י

שָׁהִיָּה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ב י'): "וְכִסְף הַרְבִּיתִי
לָהֶם וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל": (ב) אַחַד עָשָׂר יוֹם
מִחֹרֵב. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: רָאוּ מָה שֶׁגִּרְמַתְם: אֵין
לָכֶם דֶּרֶךְ קֶצֶרָה מִחֹרֵב לְקָדֵשׁ בְּרִנֵּעַ כְּדֶרֶךְ הַר שַׁעִיר,
וְאַף הוּא מִחֹלֵף י"א יוֹם, וְאַתֶּם הִלַּכְתֶּם אוֹתוֹ
בְּשִׁלְשָׁה יָמִים, שֶׁהָרִי בְּעֶשְׂרִים בָּאִיר נָסְעוּ מִחֹרֵב,
שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר י יא): "וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֹדֶשׁ
הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ וָגו'", (תענית כט) וּבְכ"ט
בְּסִינּוֹן שָׁלְחוּ אֶת הַמְּרַגְלִים מִקָּדֵשׁ בְּרִנֵּעַ. צֵא מִהֶם
שְׁלֹשִׁים יוֹם שָׁעָשׂוּ בְּקִבְרוֹת הַתְּאֵנָה, שֶׁאָכְלוּ הַבָּשָׂר
חֹדֶשׁ יָמִים וְשִׁבְעָה יָמִים שָׁעָשׂוּ בְּחֲצִרוֹת לְהַסְגֵּר שֵׁם
מְרִים, נִמְצָא, בְּג' יָמִים הִלְכוּ כָּל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, וְכָל
כֹּף הִיתָה שְׂכִינָה מִתְּלַפֵּט בְּשִׁבְלֵיכֶם לְמַהֵר
בִּיאַתְכֶם לְאַרְץ, וּבְשִׁבְלִי שֶׁקִּלְקַלְתֶּם הִסֵּב אֶתְכֶם
סְבִיבוֹת הַר שַׁעִיר אַרְבָּעִים שָׁנָה: (ג) וַיְהִי
בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ.
מִלְּמַד שֶׁלֹּא הוֹכִיחַן אֶלָּא סְמוּךְ לְמִיתָה. מִמֵּי לְמַד?
מִיַּעֲקֹב, שֶׁלֹּא הוֹכִיחַ אֶת בָּנוּי אֶלָּא סְמוּךְ לְמִיתָה,
אָמַר: רְאוּבֵן בְּנִי, אֲנִי אוֹמֵר לָךְ, מִפְּנֵי מָה לֹא
הוֹכַחְתִּיךָ כָּל הַשָּׁנִים הָלָלוּ? כְּדִי שֶׁלֹּא תִּנְיַחֲנִי וְתִלְךָ
וְתִדְבֹּק בְּעֶשֶׂו אֲחִי. וּמִפְּנֵי אַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵין
מוֹכִיחִין אֶת הָאָדָם אֶלָּא סְמוּךְ לְמִיתָה: כְּדִי שֶׁלֹּא
יְהֵא מוֹכִיחוֹ וְחוֹזֵר וּמוֹכִיחוֹ, וְשֶׁלֹּא יְהֵא חֲבֵרוֹ
רוֹאֶהוּ וּמִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ וְכו', כְּדֵאִיתָא בְּסִפְרֵי, וְכֵן
יְהוֹשֻׁעַ לֹא הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא סְמוּךְ לְמִיתָה, וְכֵן
שְׁמוּאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א יב): "הִנֵּנִי, עֲנוּ בִי!" וְכֵן דָּוִד

(א) אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים. (ספרי) לְפִי שֶׁהֵן דְּבָרֵי תוֹכַחַת, וּמִנָּה כָּאֵן כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהִכְעִיסוּ לְפָנֵי הַמְּקוֹם
בָּהֶן, לְפִיכָף סָתַם אֶת הַדְּבָרִים וְהִזְכִּירָן בְּרִמּוֹ מִפְּנֵי
כְּבוֹדֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל: אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל. אֵלּוּ הוֹכִיחַ
מִקְצָתָן, הֵיוּ אֵלּוּ שְׁבָשׁוּק אוֹמְרִים: אַתֶּם הֵייתֶם
שׁוֹמְעִים מִכֵּן עֲמָרָם וְלֹא הִשְׁיבוֹתֶם דְּבַר מִכֵּן וְכוּ! אֵלּוּ
הֵיוּ הֵינּוּ שֵׁם, הֵינּוּ מְשִׁיבִין אוֹתוֹ; לְכָף כְּנָסָם כָּלָם
וְאָמַר לָהֶם: הָרִי כָלְכֶם כָּאֵן, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּשׁוּבָה,
יָשִׁיב: בְּמִדְבַּר. לֹא בְּמִדְבַּר הֵיוּ אֶלָּא בְּעֶרְבּוֹת
מוֹאָב, וּמָהוּ "בְּמִדְבַר"? אֶלָּא בְּשִׁבְלִי מָה
שֶׁהִכְעִיסוּהוּ בְּמִדְבַר, שֶׁאָמְרוּ: (שמות טז ג) "מִי יִתֵּן
מוֹתָנוּ וָגו'": בְּעֶרְבָה. בְּשִׁבְלִי הָעֶרְבָה, שֶׁחֲטָאוּ
בְּבַעַל פְּעוֹר בְּשָׂטִים, בְּעֶרְבּוֹת מוֹאָב: מֹול סוּף. עַל
מָה שֶׁהָמְרוּ בֵּינֵם-סוּף בְּבוֹאֵם לִים-סוּף, שֶׁאָמְרוּ (שם
יד יא): "הִמְבִּילִי אֵין קָבָרִים בְּמִצְרַיִם"? וְכֵן בְּנִסְעָם
מִתּוֹךְ הַיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קו ו): "וַיִּמְרוּ עַל יָם בֵּינֵם
סוּף", כְּדֵאִיתָא בְּעֶרְכִין (טו): בֵּין-פָּאֲרָן וּבֵין-תַּפַּל
וְלִבְנֵי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חֲזַרְנוּ עַל כָּל הַמִּקְרָא וְלֹא
מִצִּינוּ מְקוֹם שֶׁשָּׁמוּ תַּפַּל וְלִבְנֵי, אֶלָּא הוֹכִיחַן עַל
הַדְּבָרִים שֶׁתְּפָלוּ עַל הַמֶּן שֶׁהוּא לָבָן, שֶׁאָמְרוּ (במדבר
כא ה): "וְנִפְשָׁנוּ קָצָה בְּלַחֲם הַקֶּלֶקֶל", וְעַל מָה
שָׁעָשׂוּ בְּמִדְבַר פָּאֲרָן עַל יְדֵי הַמְּרַגְלִים: וַחֲצִרַת.
בְּמִחְלָקָתוֹ שֶׁל קָרַח (ספרי). דְּבַר אַחֵר, אָמַר לָהֶם:
הָיָה לָכֶם לְלַמֵּד מִמָּה שֶׁעָשִׂיתִי לְמְרִים בְּחֲצִרוֹת
בְּשִׁבְלִי לְשׁוֹן הָרַע, וְאַתֶּם נִדְּבַרְתֶּם בְּמִקְוֶם: וְדִי
זָהָב. הוֹכִיחַן עַל הָעֲגֹל שֶׁעָשׂוּ בְּשִׁבְלִי רַב זָהָב

ישראל ככל די פקיד יי יתה
לותרון: ד בתר דמחא ית סיחון
מלכא דאמראה דיתב בחשבון
ות עוג מלכא דמתנן דיתב
בעשתרת באדרעי: ה בעברא
דירדנא בארעא דמואב שרי
משה פרש ית אולפן אורייתא
הדא למימר: ו יי אלהנא מליל
עמנא בחרב למימר סגי לכון
דיתבתון בטורא הדין: ז אתפנו
וטולו לכון ועולו לטורא
דאמראה ולכל מגירוי
במישריא בטורא ובשפלתא
ובדרומא ובספר ימא ארעא
דכנענא ולבנן עד נהרא רבא
נהרא פרת: ח חזי דיהבית
קדמיכון ית ארעא עולו ואחסינו

אתו אלהם כס"י: ד אחרי הכתו את סיחון
מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג
מלך הבשן אשר יושב בעשתרת
באדרעי כס"י: ה בעבר הירדן בארץ מואב
הואיל משה באר את התורה הזאת
לאמר כס"י: ו יהוה אלהינו דבר אלינו בחרב
לאמר רב לכם שבת בהר הזה כס"י: ז פנו
וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל כל שכניו
בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ
הכנעני והלבנון עד הנהר הגדל נהר
פרת כס"י: ישראל ח ראה נתתי לפניכם את הארץ
באו ורשו את הארץ אשר נשבע יהוה

רש"י

(ה) הואיל. התחיל, כמו (בראשית יח): "הנה נא
הואלתי": באר את התורה. בשבעים לשון פרשה
להם: (ו) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרשי
אגדה: הרבה גדלה לכם ושכר על ישיבתכם בהר
הזה: עשיתם משכן, מנורה וכלים, קבלתם תורה,
מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות:
(ז) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד וחרמה: ובאו הר
האמרי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב
והר שעיר: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה
הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב
ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא
בספרי: עד הנהר הגדל. מפני שנזכר עם ארץ
ישראל, קוראו גדול, משל הדיוט אומר: 'עבד
מלך, מלך, מלך', הדבק לשחור וישתחוו לך', (שבועות
מו) 'קרב לגבי דהינא ואדהן': (ח) ראה נתתי.
בעיניכם אתם רואים, איני אומר לכם מאמד
ומשמועה: באו ורשו. אין מערער בדבר, ואינכם
צריכים למלחמה. אלו לא שלחו מרגלים, לא היו
צריכין לכלי זין: לאבתיכם. למה הזכיר שוב

את שלמה בנו (מ"א ב): (ד) אחרי הכתו. אמר
משה: 'אם אני מוכיחם קדם שיכנסו לקצת הארץ,
יאמרו: מה לזה עלינו? מה היטיב לנו? אינו בא
אלא לקנות ולמצא עלה, שאין בו פח להכניסנו
לארץ'. לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג
לפניהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם:
סיחון וגו' אשר יושב וגו'. (ספרי) אלו לא היה
סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה,
שהמדינה קשה, ואלו היתה עיר אחת וסיחון שרוי
בתוכה היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה
וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה: אשר יושב
בעשתרת. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרת.
הוא לשון צוקין וקשי, כמו: "עשתרות קרנים",
ועשתרות זה הוא עשתרות קרנים, שהיו שם רפאים
שהכה אמרפל, שנאמר (בראשית יד): "ויכו את
רפאים בעשתרות קרנים", ועוג נמלט מהם, והוא
שנאמר (שם יג): "ויבא הפליט", ואומר (לקמן ג):
"כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים":
באדרעי. שם המלכות (צ"ל מקום המלחמה. הגר"א):

לְאַבְתִּיכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת
 לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם כִּסֵּי: ^ט וְאָמַר אֲלֵכֶם
 בָּעֵת הַהוּא לֵאמֹר לֹא-אוֹכַל לְבְדִי שְׂאֵת
 אֶתְכֶם כִּסֵּי: יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הָרַבָּה אֶתְכֶם
 וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרַב כִּסֵּי: יִהְיֶה
 אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים
 וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם כִּסֵּי: ^{ע"ב בחול שני}
 יב אִיכָּה אִשָּׁא לְבְדִי טֶרְחַכְכֶם וּמִשְׁאַכְכֶם
 וְרִיבְכֶם כִּסֵּי: יג הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים

ית ארעא די קנים יי לאברהם
 לאברהם ליצחק וליעקב למתן
 להון ולבניהון בתריהון:
^ט ואמרית לכון בעדנא התיא
 למימר לית אנא זכיל בלחודי
 לסוכרא יתכון: יי אלהכון
 אסגי יתכון והא איתכון יומא
 דין כוכבי שמיא למסגי: יא יי
 אלהא דאברהם יוסף עליכון
 כותכון אלף זמנין ויברך יתכון
 כמא די מליל לכון: יב אכדין
 אסוכר בלחודי טרחכון ועסקיכון
 ודינכון: יג הבו לכון גברין
 חכימין וסוכלתנון ומדען

רש"י

פחמה וכלבנה וכוכבים: (יא) יסף עליכם ככם
 אלף פעמים. מהו שוב: "ויברך אתכם כאשר דבר
 לכם"? אלא אמרו לו: 'משה, אתה נותן קצבה
 לברכתינו? כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא את
 אברהם (בראשית יג): "אשר אם יוכל איש למנות
 וגו'!" אמר להם: 'זו, משלי היא! אבל הוא יברך
 אתכם כאשר דבר לכם': (יב) איכה אשא לבדי.
 אם אמר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי
 (ספרים אחרים: שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני
 אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא: טרחכם.
 מלמד שהיו ישראל טרחנין: היה אחד מהם רואה
 את פעל דינו נוצח בדין, אומר: 'יש לי עדים
 להביא, יש לי ראיות להביא! מוסיף אני עליכם
 דינין: ומשאכם. מלמד שהיו (סנהדרין צט)
 אפיקורסין: הקדים משה לצאת, אמרו: 'מה ראה
 בן עמרם לצאת, שמא אינו שפוי בתוך ביתו'. אחר
 לצאת, אמרו: 'מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה
 אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עצות רעות
 וחושב עליכם מחשבות! (ספרים אחרים: מצות
 וחשבונות): וריבכם. מלמד שהיו רוגנים:
 (יג) הבו לכם. הזמינו עצמכם לדבר: אנשים
 וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר

לאברהם, ליצחק וליעקב? אלא אברהם כדאי
 לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:
 (ט) ואמר אלכם בעת ההוא לאמר. מהו
 'לאמר'? אמר להם משה: 'לא מעצמי אני אומר
 לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא': לא-אוכל
 לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכל לדון את
 ישראל? אדם שהוציאם ממצרים, וקרע להם את
 הים, והוריד את המן והגיו את השלל, לא היה
 יכול לדונם? אלא כן אמר להם: "ה' אלהיכם
 הרבה אתכם", הגדיל והרים אתכם על דיניכם,
 נטל את הענש מכם ונתנו על הדין. וכן אמר
 שלמה (מלכים א ג): "כי מי יוכל לשפט את עמך
 הכבד הזה? אפשר מי שכתוב בו (שם ד): "ויחכם
 מכל האדם", אומר: "מי יוכל לשפט וגו'?" אלא
 כן אמר שלמה: אין דיני אמה זו כדיני שאר
 האמות עובדי כוכבים, שאם דן והורג ומכה וחונק
 ומטה את דינו וגו'זל, אין בכך פלוג, אני אם
 חיבתי ממון שלא בדין, נפשות אני נתבע, שנאמר
 (משלי כב): "וקבע את-קבעיהם נפש": (י) והנכם
 היום ככוכבי השמים. וכי כוכבי השמים היו
 באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו
 "והנכם היום"? הנכם משולים כיום, קיימים לעולם

וּבְנִים וְיָדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם
בְּרָאשֵׁיכֶם כִּסִּי: יד וְתַעֲנֵנוּ אֹתִי וְתֹאמְרוּ טוֹב-
הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת כִּסִּי: טו וְאָקַח אֶת-
רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדַעִים וְאֶתֵּן
אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי
מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשֹׁטְרִים
לְשִׁבְטֵיכֶם כִּסִּי: טז וְאַצֹּה אֶת-שִׁפְטֵיכֶם בַּעֲת
הַהוּא לֵאמֹר שִׁמְעוּ בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק

לְשִׁבְטֵיכֶם וְאַמְנִנִּין רִישֵׁין
עֲלִיכֹן: יד וְאַתְבַּתִּין יְתִי
וְאַמְרִתִּין תְּקִין פְּתַגְמָא דִּי מַלְלָתָא
לְמַעַבְד: טו וּדְבַרִּית יֵת רִישֵׁי
שִׁבְטֵיכֶם גְּבָרִין חֲכִימִין וּמַדְעָן
וּמִנְתִּי יִתְהוֹן רִישֵׁין עֲלִיכֹן רַבְנֵי
אֲלָפִין וּרַבְנֵי מֵאוֹתָא וּרַבְנֵי
חֲמִשִּׁין וּרַבְנֵי עֶשְׂרִיתָא וְסֹרְכִין
לְשִׁבְטֵיכֶם: טז וּפְקִדִּית יֵת
דִּיגִיכֹן בַּעֲדָנָא הֵהִיא לְמִימַר
שְׁמַעוּ בֵּין אֲחֵיכֹן וּתְדוּנוּן
קוּשְׁטָא בֵּין גְּבָרָא וּבֵין אַחוּהִי

רש"י

שִׁבְטֵיכֶם. מְשַׁכְּתִים בְּדָרִים: אֲשִׁרִיכֶם, עַל מִי
בְּאַתֶּם לְהַתְּמִנּוֹת, עַל בְּנֵי אֲבִרְהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עַל
בְּנֵי אָדָם שְׁנֵקְרָאוּ 'אֲחִים וְרַעִים', 'חֶלֶק וְנַחֲלָה', וְכָל
לְשׁוֹן חֲבֵה: אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדוּעִים. אֲכָל נְבוֹנִים
לֹא מְצֹאֵתִי. (ספרי) זֶה אֶחָת מִשְׁבַּע מִדּוֹת שְׁאֵמֵר
יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה, וְלֹא מְצֹא אֶלָּא ג': אֲנָשִׁים צַדִּיקִים,
חֲכָמִים וְיָדוּעִים (עֵיין בַּחוּקוּנִי): רָאשִׁים עֲלֵיכֶם.
שְׁתַּנְהִיגוּ בָהֶם כְּבוֹד, רָאשִׁים בְּמִקְחָא, רָאשִׁים
בְּמִמְכָּרָא, רָאשִׁים בְּמִשְׁאָל וּמִתָּן, נִכְנָס (מִבֵּיתוֹ לְבֵית
הַנִּכְנָסֶת) אַחֲרוֹן וְיוֹצֵא רִאשׁוֹן: שָׂרֵי אֲלָפִים.
(סְנֵהדְרִין יח) אֶחָד מִמֶּנָּה עַל אֲלָף: שָׂרֵי מֵאוֹת. אֶחָד
מִמֶּנָּה עַל מֵאָה: וְשֹׁטְרִים. מְנִיתִי עֲלֵיכֶם
לְשִׁבְטֵיכֶם, אֵלֶּי הַכּוֹפְתִין וְהַמְּכִין בְּרִצּוּעָה עַל פִּי
הַדִּינִין: (טז) וְאַצֹּה אֶת-שִׁפְטֵיכֶם. (ספרי) אֲמַרְתִּי
לָהֶם: 'הֵיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין!', אִם בָּא דִין לְפָנֶיךָ פַּעַם
אַחַת, שְׁפִתִּים וְשִׁלְשׁ, אֵל תֹּאמַר: כָּבֹד בָּא דִין זֶה
לְפָנֶי פַּעַמִּים הֶרְבֵּה, אֶלָּא הֵיוּ נוֹשְׂאִים וְנוֹתֵנִים בּוֹ:
בַּעֲת הַהוּא. (ספרי) מִשְׁמַנִּיתִים, אֲמַרְתִּי לָהֶם: אֵין
עֲכָשׁוּ כָל־שֹׁעֵבֵר: לְשַׁעֲבֵר, הֵייתֶם בְּרִשּׁוֹת עֲצָמְכֶם,
עֲכָשׁוּ, הָרִי אֶתֶם מִשְׁעַבְדִּין לְצַבּוֹר: שְׁמַע. לְשׁוֹן
הֵוָה, אֹדֵנִי ט בְּלַע"ז (הַעֲרַעְנֵנִי) כְּמוֹ: "נִכְוֹר וְשִׁמּוֹר":
וּבֵין גְּרָר. (ספרי) זֶה בַּעַל דִּינוֹ, שְׁאוֹגֵר עָלָיו דְּבָרִים.
(סְנֵהדְרִין ז) דָּבָר אַחֵר: "וּבֵין גְּרוֹ", אֵף עַל עֲסָקִי
דִּירָה בֵּין חֲלָקֵת אֲחִים, אֶפְלוּ בֵּין תַּנּוּר לְכִירִים:

"אֲנָשִׁים"? צַדִּיקִים: חֲכָמִים. כְּסוּפִים: וּבְנִים.
מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. זֶה הֵיא שִׁשְׁאֵל אֲרִיֹס אֶת
רַבִּי יוֹסִי: 'מָה בֵּין חֲכָמִים לְנְבוֹנִים? חֲכָם, דּוּמָה
לְשִׁלְחָנִי עֲשִׂיר, כְּשִׁמְכִיֹּאִין לוֹ דִּינְרִין לְרֹאוֹת, רוּאָה,
וּכְשִׁיֹּאִין מְכִיֹּאִין לוֹ, יוֹשֵׁב וְתוֹהָה. נְבוֹן, דּוּמָה
לְשִׁלְחָנִי תַּגָּר, כְּשִׁמְכִיֹּאִין לוֹ מַעוֹת לְרֹאוֹת, רוּאָה,
וּכְשִׁיֹּאִין מְכִיֹּאִין לוֹ, הוּא מַחְזֵר וּמְכִיֹּאִי מִשְׁלוֹ:
וְיָדוּעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שְׁהִם נִכְרִים לָכֶם, שְׁאֵם בָּא
לְפָנֶי מַעֲטָף בְּטָלִיתוֹ, אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא וּמֵאֵיזָה
שִׁבְט הוּא וְאֵם הָגוֹן הוּא, אֲכָל אֶתֶם מְכִירִין בּוֹ,
שְׁאֵתֶם גְּדַלְתֶּם אוֹתוֹ, לְכָף נֹאמַר: "וְיָדוּעִים
לְשִׁבְטֵיכֶם": בְּרָאשֵׁיכֶם. רָאשִׁים וּמְכַבְּדִים עֲלֵיכֶם,
שְׁתַּהֲיוּ נוֹהֲגִין בָּהֶם כְּבוֹד וְיִרְאָה: וְאַשְׁמִם. חֲסֹר
י"ד (עֵיין הַבֵּנֶת הַמִּקְרָא לְהַר"ו וְהַיִּידִנָּהִים) (שם)
לְמַד שְׁאֲשִׁמּוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תְּלוּיּוֹת בְּרָאשֵׁי
דִּינֵיהֶם, שְׁהֵיָה לָהֶם לְמַחוֹת וּלְכוֹן אוֹתָם לְדָרֶךְ
הַיִּשְׁרָה: (יד) וְתַעֲנֵנוּ אֹתִי וְגו'. חֲלַטְתֶּם אֶת הַדָּבָר
לְהִנְאֻתְכֶם, הֵיָה לָכֶם לְהָשִׁיב: 'מֹשֶׁה רַבְּנוּ, מִמִּי
נֹאֵה לְלַמֵּד, מִמֶּךָ אוֹ מִתְּלִמִּידֶךָ, (ספרי) לֹא מִמֶּךָ,
שְׁנַצֵּטְעֶרֶת עָלֶיָה? אֶלָּא יִדְעִיתִי מַחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם
שְׁהֵייתֶם אוֹמְרִים: 'עֲכָשׁוּ יִתְמַנּוּ עָלֵינוּ דִּינֵין הֶרְבֵּה,
אִם אֵין מְכִירֵנוּ, אֲנוּ מְכִיֹּאִין לוֹ דּוֹרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא
לָנוּ פָנִים: לַעֲשׂוֹת. אִם הֵייתִי מִתְּעַצֵּל, אֶתֶם
אוֹמְרִים: 'עֲשֵׂה מִהֲרָה': (טו) וְאָקַח אֶת-רָאשֵׁי

בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו וּבֵין גֵּרָו כִּשִׁי: י לֹא-תִכְּרוּ
פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט פֶּקֶטָן בְּגִדְלִי תִשְׁמָעוֹן לֹא תִגּוּרוּ
מִפְּנֵי-אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לַאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר
אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִיו כִּשִׁי:
י וְאַצִּוֶּה אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִוא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן כִּשִׁי: יט וְנִסַּע מִחֵרֶב וְנָלֵךְ אֵת
כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר
רֵאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֶתְנוּ וְנָבֵא עַד קֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ כִּשִׁי:
כ וְאָמַר אֲלֵכֶם בָּאתֶם עִדְ-הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: כא רֵאֶה נָתַן יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לִפְנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶיהָ רֹשׁ כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל-תִּירָא וְאַל-
תַּחַת: שְׁלִישִׁי כב וּתִקְרְבוּן אֵלַי בְּלָכֶם וְתֹאמְרוּ

רש"י

ובין גֵּיּוֹרָה: יז לֹא תִשְׁתַּמְדְּעוּן
אִפְּסִין בְּדִינָא מְלִי זַעְרָא כְּרַבָּא
תִּשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קָדָם
גְּבָרָא אֲרִי דִינָא דִּינִי הוּא וּפְתַגְמָא
דִּי יִקְשִׁי מִנְכֹּון תִּקְרְבוּן לְוֹתִי
וְאַשְׁמַעְנָה: יח וּפְקִידִית יִתְכוּן
בְּעִדְנָא הַהִיא יֵת כָּל פְּתַגְמָא דִּי
תַּעֲבִדוּן: יט וְנִסַּלְנָא מִחֵרֶב
וְהִלִּיכְנָא יֵת כָּל מִדְבָּרָא רַבָּא
וְדַחִילָא הַהוּא דִּי חֲזִיתוּן אֶרֶץ
טוֹרָא דְאַמְרָאָה כְּמָא דִּי פְקִיד יי
אֱלֹהֵנָא יִתְנָא וְאַתִּינָא עַד רָקִם
גִּיאָה: כ וְאַמְרִית לְכוּן אֶתִּיתוּן
עַד טוֹרָא דְאַמְרָאָה דִּינִי אֱלֹהֵנָא
יֵהֵב לָנָא: כא חֲזִי יֵהֵב יי אֱלֹהֶיךָ
קֹדֶם יֵת אֲרַעָא סָק אַחֲסִין כְּמָא
דִּי מְלִיל יי אֱלֹהֵא דְאַבְהֶתְךָ לְךָ
לֹא תִדְחִל וְלֹא תַתְּכֹר:
כב וּתִקְרְבוּן לְוֹתִי כְּלָכוּן
וְאַמְרֶתוּן נִשְׁלַח גְּבָרִין קֹדֶםנָא

(יז) לֹא-תִכְּרוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט. (ספרי) זֶה הַמִּמְנֶה
לְהוֹשִׁיב הַדִּינִים, שֶׁלֹּא יֹאמַר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה, אוֹ
גְּבוּר, אוֹשִׁיבֵנוּ דִין, אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי, אוֹשִׁיבֵנוּ
דִין בְּעִיר', וְהוּא אֵינוֹ בָּקִי בְּדִינִין, נִמְצָא מְחִיב אֶת
הַזִּכָּאִי וּמִזְכָּה אֶת הַחֵיב, מַעֲלָה אֲנִי עַל מִי שֶׁמִּנְהוּ
כָּאלוֹ הַפִּיר פָּנִים בְּדִין: פֶּקֶטָן בְּגִדְלִי תִשְׁמָעוֹן.
(סנהדרין ח) שִׁיְהֵא חֵיבִיב עֲלֶיךָ דִין שֶׁל פְּרוּטָה בְּדִין
שֶׁל מֵאָה מְנָה, שֶׁאִם קֹדֶם וּבֹא לִפְנֶיךָ לֹא תִסְלַקְנוּ
לְאַחֲרוֹן. דָּבָר אַחֵר: "פֶּקֶטָן בְּגִדְלִי תִשְׁמָעוֹן",
כְּתוּבָה, שֶׁלֹּא תֹאמַר: 'זֶה עֲנִי הוּא וְחִבְרוּ עֲשִׂיר,
וּמִצְוָה לְפָרְנָסוֹ, אֲזִכָּה אֶת הָעֲנִי וְנִמְצָא מִתְּפָרְנָס
בְּנִקְיֹת'. דָּבָר אַחֵר: שֶׁלֹּא תֹאמַר: 'הֵיאָךְ אֲנִי פוֹגֵם
בְּכַבּוֹדוֹ שֶׁל עֲשִׂיר זֶה בְּשִׁבְלִי דִינִר, אֲזַכְּנוּ עֲכָשׁוּ,
וְכִשְׁיִצָּא לַחוּץ אוֹמֵר לוֹ: 'תֵּן לוֹ, שְׂאֵתָה חֵיב לוֹ':
לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי-אִישׁ. (ספרי) לֹא תִירָא. דָּבָר אַחֵר:
"לֹא תִגּוּרוּ", לֹא תִכְנִיס דְּבָרֶיךָ מִפְּנֵי אִישׁ, לְשׁוֹן

(מְשָׁלִי י) "אוֹגֵר בְּקִיץ": כִּי הַמִּשְׁפָּט לַאלֹהִים הוּא.
מֵה שְׂאֵתָה נוֹטֵל מִזֶּה שְׁלֹא בְּדִין, אֵתָה מְזִיקְנִי
לְהַחֲזִיר לוֹ, נִמְצָא שֶׁהִטִּית עָלַי הַמִּשְׁפָּט: תִּקְרְבוּן
אֵלַי. (ספרי) עַל דָּבָר זֶה נִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ מִשְׁפָּט
בְּנוֹת צִלְפַּחֲדָה. וְכֵן שְׁמוּאֵל אָמַר לְשֹׁאוֹל (שְׁמוּאֵל א
י): "אֲנֹכִי הִרְאֶה". אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
'חֲזִיךָ שְׁאֲנִי מוֹדִיעֶךָ שְׁאִין אֵתָה רוֹאֶה', וְאִימְתִי
הוֹדִיעֵנוּ? כְּשֶׁבֹא לְמַשֵּׁחַ אֶת דָּוִד (שִׁם טז): "וַיֵּרָא אֶת
אֱלִיָּאֵב וַיֹּאמֶר אֵךְ נִגְדַּח מְשִׁיחוֹ", אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא: וְלֹא אָמַרְתָּ "אֲנֹכִי הִרְאֶה"? (שִׁם) "אֶל-
תִּבֵּט אֶל-מִרְאֵהוּ": (יח) אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
תַּעֲשׂוּן. אֵלּוֹ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים שֶׁבִּין דִּינֵי מְמוֹנוֹת
לְדִינֵי נַפְשׁוֹת: (יט) הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא.
שֶׁהָיוּ בּוֹ נִחְשִׁים כְּקוֹרוֹת, וְעַקְרָבִים כְּקִשְׁתוֹת:
תוֹרָה כ (כב) וּתִקְרְבוּן אֵלַי בְּלָכֶם. בְּעַרְבוּכֵינָא,
וְלִהְלֹךְ הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים ה): "וּתִקְרְבוּן אֵלַי כָּל

וַיֹּאמְרוּ לָנָא יְתֵּ אַרְעָא וַיְתִיבוּן
יְתֵּנָּא פְתָגְמָא יְתֵּ אַרְחָא דִּי נִסְק
בִּיה וַיְתֵּ קְרוּיָא דִּי נְעוּל לְהֵן:
כג וּשְׁפֵר בְּעֵינֵי פְתָגְמָא וּדְבָרִית
מִנְכּוֹן תְּרִין עֶשֶׂר גְּבָרִין גְּבָרָא חַד
לְשִׁבְטָא: כד וְאַתְּפִנִי וּסְלִיקוּ
לְטוּרָא וְאַתּוּ עַד נַחְלָא דְאַתְּכִלָּא
וְאַלִּילוּ יְתֵּה: כה וְנִסְיִבוּ בִּידֵיהוֹן
מֵאֵבָא דְאַרְעָא וְאַחִיתוּ לָנָא
וְאַתִּיבוּ יְתֵּנָּא פְתָגְמָא וְאַמְרוּ טָבָא
אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָּא יֵהֵב לָנָא:
כו וְלֹא אֲבִיתוֹן לְמִסְק וּסְרִבְתוֹן
עַל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵינוּ:
כז וְאַתְרַעְמְתוֹן בְּמִשְׁכְּנֵינוּ
וְאַמְרְתוֹן בְּדִסְנֵי יְיָ יְתֵּנָּא אֶפְקָנָא
מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם לְמִמְסַר יְתֵּנָּא
בִּידָא דְאַמְרָא לְשִׁיעִיּוּתָנָא:

וַיִּשְׁלַח אֲנָשִׁים לַפְּנֵינוּ וַיַּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ
וַיָּשְׁבוּ אֵתֵנוּ דָּבָר אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נָעַלְהָ בָּהּ
וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֲלֵיהֶן כִּסְי': כג וַיִּיטֹב
בְּעֵינֵי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֲנָשִׁים
אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטָא כִּסְי': כד וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה
וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכַּל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ כִּסְי':
כה וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֲלֵינוּ
וַיָּשְׁבוּ אֵתֵנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ כִּסְי': כו וְלֹא אֲבִיתֶם
לַעֲלֹת וּתְמָרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּסְי':
כז וַתִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיכֶם וּתְאֹמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה
אֵתֵנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתֵנוּ בְּיָד

רש"י

רֵאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם וּזְקֵנֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאֵנוּ וְגו',
אוֹתָהּ קָרִיבָה הֵימָּה הוֹגְגָת: יְלָדִים מְכַבְּדִים אֶת
הַזְּקֵנִים וּשְׁלָחוּם לַפְּנֵיהֶם, וּזְקֵנִים מְכַבְּדִים אֶת
הָרֵאשִׁים לְלָכֵת לַפְּנֵיהֶם, אָכֵל כָּאֵן: "וַתִּקְרְבוּן אֵלַי
כָּלְכֶם", בְּעָרְבוּבִיָּא, יְלָדִים דּוֹחֲפִין אֶת הַזְּקֵנִים,
וּזְקֵנִים דּוֹחֲפִין אֶת הָרֵאשִׁים: וַיָּשְׁבוּ אֵתֵנוּ דָּבָר.
(ספרי) בְּאִיזָה לְשׁוֹן הֵם מְדַבְּרִים: אֶת־הַדֶּרֶךְ וְגו'.
אֵין דֶּרֶךְ שָׁאִין בִּיה עֲקֻמִּימוֹת: וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר
נָבֵא אֲלֵיהֶן. תַּחֲלָה לְכַבֵּשׁ: (כג) וַיִּיטֹב בְּעֵינֵי
הַדָּבָר. בְּעֵינֵי וְלֹא בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם, וְאִם בְּעֵינֵי מִשָּׁה
הָיָה טוֹב, לָמָּה אָמְרָה בְּתוֹכָחוֹת? מָשָׁל לְאָדָם
שְׁאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ: 'מִכּוֹר לִי חֲמוּרָךְ זֶה'. אָמַר לוֹ:
'הֵן'. 'נֹתְנָנוּ אֶתָּה לִי לְנִסְיוֹן'? אָמַר לוֹ: 'הֵן'.
'בְּהָרִים וּגְבָעוֹת'? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. בִּין שְׂרָאָה שָׁאִין
מַעֲכָבוּ כָלוּם, אָמַר הַלּוֹקֵחַ בְּלָבוֹ: 'בְּטוֹחַ הוּא זֶה
שֶׁלֹּא אֶמְצָא בּוֹ מוֹם', מִידָּא אָמַר לוֹ: 'טַל מְעוֹתֶיךָ,
וְאִינִי מְנַסְהוּ מַעֲתָה', אָף אֲנִי הוֹדִיתִי לְדְבָרֵיכֶם,
שְׁמָא תַּחֲזֹרוּ בְּכֶם כְּשֶׁתִּרְאוּ שְׁאִינִי מַעֲכָב, וְאַתֶּם לֹא

חֲזַרְתֶּם בְּכֶם: וַאֲקַח מִכֶּם. מִן הַכְּרוּרִים שְׁבָכֶם, מִן
הַמְּסֻלָּתִים שְׁבָכֶם: שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד
לְשִׁבְטָא. (שם) מַגִּיד שֶׁלֹּא הָיָה שְׁבָט לְוִי עִמָּהֶם:
(כד) עַד־נַחַל אֲשַׁכַּל. (שם) מַגִּיד שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם
סוּפּוֹ: וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ. (שם) מְלַמֵּד שֶׁהָלְכוּ בָּהּ
אַרְבָּעָה אֲמִנִין שְׁתֵּי וְעָרַב: (כה) וַיֹּרְדוּ אֲלֵינוּ.
מַגִּיד שֶׁאָרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת: וַיֹּאמְרוּ
טוֹבָה הָאָרֶץ. (שם) מִי הֵם שְׁאֹמְרוּ טוֹכְתָּה? יְהוֹשֻׁעַ
וְכָלָב: (כו) וַתִּמְרוּ. לְשׁוֹן הַתְּרָסָה, הַתְּרָסָתָם כְּנִגְדָּה
מֵאֲמָרוֹ: (כז) וַתִּרְגְּנוּ. לְשׁוֹן הָרַע, וְכֵן (משלי יח):
"דְּבָרֵי נִרְגָּן", אָדָם הַמוֹצִיא דְּבָרָה: בְּשִׁנְאָת ה'
אֵתֵנוּ. וְהוּא הָיָה אוֹהֵב אֶתְכֶם, אָכֵל אֶתֶם שׁוֹנְאִים
אוֹתוֹ, מָשָׁל הַדִּיּוּט אוֹמֵר: מַה דְּכָלְכֶם עַל רַחֲמֶךָ,
מַה דְּכָלְכִיָּה עֲלֶיךָ: בְּשִׁנְאָת ה' אֵתֵנוּ הוֹצִיאָנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. הוֹצֵאתוֹ לְשִׁנְאָה הֵימָּה, מָשָׁל לְמִלָּךְ
בְּשֶׁר וְדָם, שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת:
אֶחָת שֶׁל שְׁקִיָּא וְאַחַת שֶׁל בַּעַל, לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב
נוֹתֵן שֶׁל שְׁקִיָּא, וְלְמִי שֶׁהוּא שׁוֹנֵא נוֹתֵן לוֹ שֶׁל

הַאֲמַרְי לְהַשְׁמִידֵנוּ כִּסִּי: כח אָנָּה | אֲנַחְנוּ עָלִים
 אֲחִינוּ הַמָּסוּ אֶת־לִבֵּנוּ לֵאמֹר עִם גְּדֹל וְרֵם
 מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם וְגַם־בְּנֵי
 עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם כִּסִּי: כט וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא־
 תַּעֲרֹצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם כִּסִּי: ל יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם הֶהָלַךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כָּל־
 אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם כִּסִּי:
 לא וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ כָּל־הַדֶּרֶךְ
 אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־בְּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּסִּי:
 לב וּבַדֶּבֶר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם כִּסִּי: לג הֶהָלַךְ לִפְנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר
 לָכֶם מָקוֹם לַחֲנֻתְכֶם בְּאֵשׁ | לִילָה לִרְאֹתְכֶם
 בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם כִּסִּי:
 לד וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף
 וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: לה אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים
 הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרַע הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה

כח לֹאֵן אֲנַחְנָא סְלָקִין אַחְנָא
 תְּכַרּוּ יָת לִבְנָא לְמִימַר עִם סְגִי
 וְתַקִּיף מִנְנָא קְרוּיִן וּבְרִכְוִן וּכְרִיכְוִן
 עַד צִית שְׁמִיָּא וְאָף בְּנֵי גִבְרָאִי
 חֲזִינָא תַּמָּן: כט וְאֶמְרִית לְכוּן לֹא
 תִּתְכַּרְוִן וְלֹא תִדְחַלּוּן מִנְהוֹן:
 ל יְי אֱלֹהֵכוֹן דְּמִדְּבַר קְדָמִיכוֹן
 הוּא יְגִיחַ לְכוּן כָּל־דִּי עֲבַד
 עִמְכוֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכוֹן:
 לא וּבַמִּדְבָּרָא דִּי חֲזִיתָא דִּי
 סוּכְרָךְ יְי אֱלֹהֶךָ כְּמָא דִּי מְסוּכַר
 גִּבְרָא יָת בְּרָה בְּכָל אֶרְחָא דִּי
 הִלַּכְתוּן עַד מִיתִיכוֹן עַד אֶתְרָא
 הַדִּין: לב וּבַפְתָּגְמָא הַדִּין
 לִיתִיכוֹן מִהִימְנִין בְּמִימְרָא דִּי
 אֱלֹהֵכוֹן: לג דִּי מִדְּבַר קְדָמִיכוֹן
 בְּאֶרְחָא לֹאֲתַקְנָאָה לְכוּן אֶתְרָא בֵּית
 מִישְׁרֵי לֹאֲשֶׁרִיכוֹן בְּעַמּוּדָא
 דְּאֶשְׁתָּא בְּלִילָא לֹאֲחֲזִיכוֹן
 בְּאֶרְחָא דִּי תִהְיוּן בָּהּ וּבְעַמּוּדָא
 דְּעַנְנָא בִּימְמָא: לד וְשָׁמִיעַ קִדְם
 יְי יָת קֹל פְּתָגְמִיכוֹן וּרְגִז וְקִיָּם
 לְמִימַר: לה אִם יִחְזִי גִבְרָא
 בְּגִבְרִיאָהּ הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין
 יָת אֶרְעָא טְבָתָא דִּי קִימִית לְמַתָּן

רש"י

בַּעַל. אֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁל שָׂקִיָּא הִיא, שְׁנִילוּס עוֹלָה
 וּמִשְׁקָהּ אוֹתָהּ, וְאֶרֶץ כְּנָעַן שֶׁל בַּעַל, וְהוֹצִיאָנוּ
 מִמִּצְרַיִם לְתַת לָנוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן: (כח) עָרִים
 גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם. דְּבָרוּ הַכְּתוּבִים לְשׁוֹן הִבְאִי
 (חולִין ז): (כט) לֹא־תַעֲרֹצוּן. לְשׁוֹן שְׂבִירָה
 כְּתַרְגוּמוֹ, וְדוּמָה לוֹ (אִיּוֹב ל): "בְּעָרוֹץ נִחְלִים
 לִשְׁכֵּן", לְשֹׁכֵר נִחְלִים: (ל) יִלָּחֶם לָכֶם.
 בְּשִׁבְלֵיכֶם: (לא) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ. מוֹסֵב עַל
 מִקְרָא שֶׁל מַעֲלָה הֵימָנוּ: "כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם

בְּמִצְרַיִם"; וְעַתָּה, אָף "בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ כִּי נִשְׁאַף
 וְגו'": פֶּאֶשֶׁר יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ. כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי
 אֶצֶל (שְׁמוֹת יד) "וַיִּסַּע מִלֶּאֱךָ הָאֱלֹהִים הֶהָלַךְ לִפְנֵי
 מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל וְגו'", מָשַׁל לְמַהֲלָךְ בְּדֶרֶךְ וּכְנוֹ לִפְנֵי
 וּכְאוּ לְסֻטִּים לְשִׁבּוֹתוֹ וְכו': (לב) וּבַדֶּבֶר הַזֶּה.
 שֶׁהוּא מְבַטֵּיחְכֶם לְהִבְיָאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ, אֵינְכֶם
 מֵאֲמִינִים בּוֹ: (לג) לִרְאֹתְכֶם. כְּמוֹ לְהִרְאוֹתְכֶם,
 וְכֵן (שְׁמוֹת יג) "לִנְחֹתֶם הַדֶּרֶךְ", וְכֵן (תְּהִלִּים כו):
 "לִשְׁמַע בְּקוֹל תוֹדָה", וְכֵן (מַלְכִּים ב ט): "לְלַכֵּת

לֹא־בְהִתְכּוֹן: לוֹ אֱלֹהִין כָּלֵב בַּר
יִפְנֶה הוּא יִחְזַנֶּה וְלֹה אֶתֶּן יֵת
אַרְעָא דִּי דִרְךָ בֵּה וּלְבִנְהִי חֵלֶף
דִּי אֲשִׁלִּים בְּתַר דִּחְלַתָּא דִּי:
לוֹ אֶף עָלֵי הָהּ רִגְזוּ מִן קָדָם יִי
בְּדִילְכוֹן לְמִימָר אֶף אֶת לֹא תַעוֹל
תִּמָּן: לֹח יְהוֹשֻׁעַ בַּר נֹון דְּקָאם
קְדָמָךְ הוּא יַעוֹל תִּמָּן יִתֵּה תַּקְרָף
אַרִי הוּא יִחְסִנֶּה לְיִשְׂרָאֵל:
לֹט וְטַפְלִכוֹן דִּי אֲמַרְתוֹן לְבָנָא
יְהוֹן וּבְנִיכוֹן דִּי לֹא יִדְעוּ יוֹמָא
דִּין טַב וּבִישׁ אֲנֹון יַעֲלוֹן לְתַמָּן
וְלֵהוֹן אֲתַנְּנֶה וְאֲנֹון יִירְתַנְּהּ:
מ וְאֶתוֹן אֲתַפְּנִי לְכוֹן וְטוֹלוּ
לְמַדְבְּרָא אֲרַח יִמָּא דְסוּף:
מא וְאֲתַבְּתוֹן וְאֲמַרְתוֹן לִי חֲבָנָא
קָדָם יִי אֲנַחְנָא נִסְק וּנְגִיחַ בֵּה
קָרֵב כָּלֵל דִּי פִקְדָנָא יִי אֱלֹהֵנָא
וְזִרְזַתוֹן גְּבַר יֵת מְנִי קָרְבֵּה
וְשִׁרִיתוֹן לְמַסַּק לְטוֹרָא:
מב וְאָמַר יִי לִי אָמַר לְהוֹן לֹא
תִסְקוֹן וְלֹא תִגִּיחוֹן קָרֵב אַרִי לִית
שְׁכַנְתִּי שְׁרִיָּא בִּינִיכוֹן וְלֹא
תַתְּבִרוֹן קָדָם בַּעֲלֵי דְבִיכוֹן:
מג וּמְלִלִית עֲמִכוֹן וְלֹא קְבַלְתוֹן
וְסִרְבַּתוֹן עַל גְּזֵרַת מִימָרָא דִּי
וְאַרְשַׁעְתוֹן וְסִלְקְתוֹן לְטוֹרָא:
מד וּנְפַק אֲמָרָא דִּיתֵב בְּטוֹרָא
הַהוּא לְקַדְמוֹתְכוֹן וּרְדַפּוּ יִתְכוֹן

אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵתִי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם: לוֹ זוּלָתִי כָלֵב
בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר דִּרְדַּבְּתָּה וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אֶיְחָרִי
יְהוָה כִּסִּי: לוֹ גַּם־כִּי הִתְאַנֶּף יְהוָה בְּגִלְלַתְכֶם
לֵאמֹר גַּם־אֲתָה לֹא־תִבָּא שָׁם כִּסִּי: לֹח יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נֹון הָעֹמֵד לְפָנֶיךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אִתּוֹ חֵזֶק
כִּי־הוּא יִנְחִלֶנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל: רביעי לֹט וְטַפְכֶם
אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לָבוֹ יְהִיָּה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־
יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם
אֲתַנְּנֶה וְהֵם יִירְשׁוּהָ: מ וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וּסְעוּ
הַמִּדְבָּרָה דִּרְךָ יַם־סוּף כִּסִּי: מא וְתַעֲנִנוּ |
וְתֹאמְרוּ אֵלֵינוּ חֲטָאֵנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה
וְנִלְחַמְנוּ כָּלֵל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְתַחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־כְּלָיו מִלְחַמָּתוֹ וְתַהֲיִנוּ לַעֲלֹת
הַהָרָה כִּסִּי: מב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵינוּ אָמַר לָהֶם לֹא
תַעֲלוּ וְלֹא־תִלְחַמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא
תִנְגַּפוּ לְפָנַי אִיְבֵיכֶם כִּסִּי: מג וְאָדַבְרַתְּ אֵלֵיכֶם וְלֹא
שָׁמַעְתֶּם וְתִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְתִזְדּוּ וְתַעֲלוּ
הַהָרָה: מד וַיֵּצֵא הָאָמָרִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא

רש"י

הָיָה מִפְסִיק בֵּין יָם סוּף לְהַר שְׁעִיר, עֲתָה הִמְשִׁכּוּ
לְצַד הַיָּם וְתִסּוּכְבוּ אֶת הַר שְׁעִיר, כָּל דְּרוֹמוֹ מִן
הַמַּעֲרֵב לְמִזְרַח: (מא) וְתַהֲיִנוּ. לְשׁוֹן (במדבר יד):
"הִנָּנוּ וְעֲלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם!" זֶה הַלְשׁוֹן שְׁאִמַּרְתֶּם,
לְשׁוֹן 'הֵן', כְּלוּמָר נִזְדַּמְנַתֶּם: (מב) לֹא תַעֲלוּ. לֹא
עָלִיָּה תִּהְיֶה לָכֶם, אֲלֵא יִרְדָּה: תוֹרָה מג (מד) כֹּאֲשֶׁר
תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים. מֵה הַדְּבָרָה הַזֹּאת כְּשֶׁהָיָה מִכָּה

לְגִיד בִּיזְרָעֵאל": תוֹרָה לד (לו) אֲשֶׁר דִּרְדַּבְּתָּה.
חֲבֵרוֹן, שְׁנֵאֲמַר (במדבר יג): "וַיָּבֹא עַד חֲבֵרוֹן":
(לז) הִתְאַנֶּף. נִתְמַלֵּא רִגְזוֹ: תוֹרָה לח (מ) פָּנּוּ לָכֶם.
אֲמַרְתִּי לְהַעֲבִיר אֶתְכֶם דִּרְךָ רֹחַב אֶרֶץ אֲדוּם לְצַד
צָפוֹן לִיכָנֶס לְאֶרֶץ, קִלְקַלְתֶּם וּגְרַמְתֶּם לָכֶם עֲכּוּב:
פָּנּוּ לָכֶם. לְאַחֲרֵיכֶם וְתִלְכוּ בַּמִּדְבָּר לְצַד יָם סוּף,
שֶׁהַמִּדְבָּר שְׁהִיוּ הוֹלְכִים בּוֹ לְדְרוֹמָה שֶׁל הַר שְׁעִיר,

כָּמָא דִּי נִתְּנָן דְּבִרְיָתָא וּטְרִדוּ
יִתְכוּן בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה:
מה וּתְבִתּוּן וּבְכִיתּוּן קָדָם יִי וְלֹא
קָבִיל יִי צְלוּתְכוּן וְלֹא אֲצִית
לְמַלִּיכוּן: מו וּתְבִתּוּן בְּרָקָם
יוֹמִין סְגִיאיִן כְּיוֹמֵיָא דִּי יִתְבִּתּוּן:
א וְאַתְפְּנִינָא וְנִטְלָנָא לְמַדְבָּרָא
אַרְחָא יִמָּא דְסוּף כָּמָא דִּי מְלִיל יִי
עָמִי וְאַקְפְּנָא יִת טוּרָא דְשַׁעִיר
יוֹמִין סְגִיאיִן: ב וְאָמַר יִי לִי
לְמִימַר: ג סְגִי לְכוּן דְאַקְפְּתוּן יִת
טוּרָא הָדִין אֲתַפְּנִיו לְכוּן צְפוֹנָא:
ד וְיִת עָמָא פִּקְדָא לְמִימַר אֲתוּן
עֲבָרִין בְּתַחוּם אַחוּכוּן בְּנֵי עֲשׂוֹ
דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וְיִדְחִלוּן מִנְכוּן
וְתַסְתַּמְרוּן לְחֻדָּא: ה לֹא תִתְגָּרוּן
בְּחוּץ אֲרִי לֹא אֲתוּן לְכוּן מֵאַרְעֵהוּן
עַד מְדִרְךָ פִּרְסַת רִגְלָא אֲרִי יִרְתָּא
לְעֲשׂוֹ יִהְיִיתָ יִת טוּרָא דְשַׁעִיר:

לְקִרְאֲתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה
הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֲרָמָה כִּסְ"י:
מה וַתֵּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה
בְּקוֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם כִּסְ"י: מו וַתֵּשְׁבוּ
בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם כִּסְ"י:
ב א וַנִּפֹּן וַנִּסָּע הַמִּדְבָּרָה דְּרָךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסָּב אֶת־הַר־שַׁעִיר יָמִים
רַבִּים כִּסְ"י: ס חֲמִישִׁי ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
ג רַב־לָכֶם סָב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם
צָפֹנָה כִּסְ"י: ד וְאֶת־הָעָם צִוִּי לֵאמֹר אַתֶּם עֲבָרִים
בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עֲשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר
וַיִּירָאוּ מִכֶּם וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד כִּסְ"י: ה אֶל־תִּתְּגָרוּ
כֶּם כִּי לֹא־אַתֶּן לָכֶם מֵאַרְצֶם עַד מְדִרְךָ

רש"י

אֶת הָאָדָם, מִיָּד מִתָּה, אִף הֵם כְּשֶׁהָיוּ נוֹגְעִים בְּכֶם, מִיָּד מִתִּים: (מה) וְלֹא־שָׁמַע ה' בְּקוֹלְכֶם. כְּבִיכּוֹל, עֲשִׂיתֶם מִדַּת רַחֲמֵי כָּאֵלּוּ אֲכֹזְרִי: (מו) וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים. י"ט שָׁנָה, שָׁנָאִמַר: "כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם" בְּשָׂאֵר הַמִּסְעוֹת, וְהֵם הָיוּ ל"ח שָׁנָה, י"ט מֵהֶם עָשׂוּ בְּקֹדֶשׁ, וַי"ט שָׁנָה הוֹלְכִים וּמִטְרָפִים וְחִזְרוּ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שָׁנָאִמַר (במדבר לב): "וַיִּנְיָעִם בַּמִּדְבָּר", כֹּף מְצֵאתִי בַסֵּדֶר עוֹלָם (פ"ח): (א) וַנִּפֹּן וַנִּסָּע הַמִּדְבָּרָה. אֵלּוּ לֹא חֲטָאוּ, הָיוּ עוֹבְרִים דְּרָךְ הַר שַׁעִיר לִיכְנֹס לְאֶרֶץ מִן דְּרוֹמוֹ לְצָפוֹן, וּבְשִׁבִיל שְׁקָלְקֵלוֹ, הִפְכוּ לְצַד הַמִּדְבָּר, שֶׁהוּא בֵּין יַם סוּף לְדְרוֹמוֹ שֶׁל הַר שַׁעִיר, וְהָלְכוּ אֲצֶל דְּרוֹמוֹ מִן הַמַּעְרֵב לַמְּזֻרָח, דְּרָךְ יַם סוּף, דְּרָךְ יִצְיָאֲתָן מִמִּצְרַיִם, שֶׁהוּא בְּמִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית מַעְרִכִית, מִשֶּׁם הָיוּ הוֹלְכִים לְצַד הַמְּזֻרָח: וַנִּסָּב

אֶת־הַר־שַׁעִיר. כָּל דְּרוֹמוֹ עַד אֶרֶץ מוֹאָב: תוֹרָה ב (ג) פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה. סוּבוּ לָכֶם לְרוּחַ מְזֻרָחִית מִן הַדְּרוֹם לְצָפוֹן, פָּנִיכֶם לְצָפוֹן, נִמְצְאוּ הוֹלְכִים אֶת רוּחַ מְזֻרָחִית, וְזֶהוּ שָׁנָאִמַר (שופטים יא): "וַיָּבֹא מִמְּזֻרַח־שָׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב": (ד) וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד. וּמַהוּ הַשְּׁמִירָה? "אַל תִּתְגָּרוּ בָּם": (ה) עַד מְדִרְךָ כֹּף־רִגְלָא. אֲפֵלוּ מְדִרְךָ כֹּף רִגְלָא, כְּלוֹמַר, אֲפֵלוּ דְרִיסַת הַרְגֵּל אֵינִי מִרְשָׁה לָכֶם לְעַבּוֹר בְּאַרְצֶם שְׁלֹא בְרִשּׁוֹת. וּמְדִרְשׁ אֲגִדָּה: עַד שְׂיָבֹא יוֹם דְּרִיסַת כֹּף רִגְלָא עַל הַר הַזֵּיתִים, שָׁנָאִמַר (זכריה יד): "וַיַּעֲמִדוּ רִגְלֵי וְגו'": יִרְשָׁה לְעֲשׂוֹ. מֵאַבְרָהָם, עֲשָׂרָה עֶמְמִים נִתְּתִי לוֹ: שְׂבָעָה לָכֶם; וְקִינִי, וְקִנְזִי וְקִדְמִנִי, הֵן עַמּוֹן, וּמוֹאָב וְשַׁעִיר, אֲחֵד מֵהֶם לְעֲשׂוֹ וְהַשְׁתִּים לְבִנֵי לוֹט בְּשֹׁכֵר שֶׁהָלַךְ אֹתוֹ לְמִצְרַיִם וְשָׁתַק עַל מַה שֶּׁהָיוּ אוֹמְרִים עַל אֲשֶׁתּוֹ 'אַחֹתוֹ הִיא', עֲשָׂאוּ כְּבָנוּ:

ו עבדא תזבנון מנהון בכספא ותיכלון ואף מציא תכרון מנהון בכספא ותשתון: ז ארי יי אלהך ברכך בכל עבד ידך ספק לך צרכך במהכך למדברא רבא הדין דנן ארבעין שנין מימרא דיי אלהך בסעדה לא מנעתא מדעם: ח ועברנא מקדם אחרנא בני עשו דיתבין בשעיר מארח מישרא מאילת ומעצין גבר ואתפנינא ועברנא ארח מדברא דמואב: ט ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארעה ירתא ארי לבני לוט יהבית ית לחית ירתא: י אימתני מלקדמין יתיבו בה עם רב וסגי ותקיף כגבראי: יא גבראי מתחשבין אף אנון כגבראי ומואבאי יקרן להון אימתני: יב ובשעיר יתיבו חראי מלקדמין ובני עשו תרכנון וישצינון מקדמיהון ויתיבו באתריהון כמא די עבד ישראל לארעא ירתתה

כַּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשָׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת־הָרֶשַׁע יִשְׁעִיר כִּסִּי: ו אָכַל תִּשְׁכְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאָכַלְתֶּם וְגַם־מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וּשְׁתִּיתֶם כִּסִּי: ז כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בֵּרְכֶךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לְכַתֹּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חֲסִרְתָּ דָבָר כִּסִּי: ח וְנָעַבְרָ מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי־עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרָבָה מֵאִילַת וּמִעֲצִין גָּבֵר וְנָפְן וְנָעַבְרָ דֶּרֶךְ מִדְּבָר מוֹאָב כִּסִּי: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּצֹר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְּגֵר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לְךָ מֵאֲרָצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עֵר יִרְשָׁה כִּסִּי: י הָאֲמִים לְפָנִים יֵשְׁבוּ בָּה עִם גָּדֹל וְרַב וְרַם כַּעֲנֻקִים כִּסִּי: יא רַפָּאִים יִחְשְׁבוּ אֶף־הֵם כַּעֲנֻקִים וְהַמֵּאֲבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִים כִּסִּי: יב וּבְשַׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו

רש"י

על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה מואב: ער. שם המדינה: (י) האמים לפניו וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו לאברהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישובו בה לפניו, אבל לא זו היא, כי אותן רפאים הורשתי מפני בני לוט והושבתים תחתם: (יא) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרוואה אותם, ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם משלת על הבטריות, וכן "ובשעיר ישובו החורים" ונתתם לבני עשו: (יב) יירשום. לשון הנה, פלומר נתתי בהם כח שהיו מורשים אותם והולכים: תורה יג

(ו) תכרו. לשון מקח, וכן (בראשית נ): "אשר פריתי לי", (ר"ה כו) שפן בכרפי הים קורין למכירה 'כירה': (ז) כי יי אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ספרים אחרים: תכפרו) את טובתו, לראות כאלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים: (ח) ונפן ונעבר. לצד צפון, הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית: (ט) ואל־תתגר וגו'. לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזינים. לפיכך פתיב (במדבר כב): "ויגר מואב מפני העם", שהיו שוללים ובוזזים אותם, אבל בבני עמון נאמר: "ואל תתגר בם", שום גרוי, בשכר צניעות אדם, שלא פרסמה

דיהב יי להון: יג פֿען קומו
ועברו לכון ית נחלא דזרד
ועברנא ית נחלא דזרד:
יד ויומא די הלכנא מרקם גיאה
עד די עברנא ית נחלא דזרד
תלתין ותמני שנין עד דספ כל
דרא גברי מגיחי קרבא מגו
משרייתא פמא די קיים יי להון:
טו ואף מחא מן קדם יי הות
בהון לשציתיהון מגו משרייתא
עד דשלימו: טז והוה פד שלימו
כל גברי מגיחי קרבא לממת מגו
עמא: יז ומליל יי עמי למימר:
יח את עבר יומא דין ית תחום
מואב ית לחית: יט ותקרב לקבל
בני עמון לא תצור עליהון ולא
תתגרי למעבד עמהון קרב ארי
לא אתן מארעא בני עמון לך
ירמא ארי לבני לוט יקבחה
ירמא: כ ארעא גבריא מתחשבא
אף היא גבראי יתיבו בה
מלמדמין ועמונאי קרן להון
חשבני: כא עם רב וסגי ותקיף
פגבריא ושצנון יי מקדמיהון
ותרכנון ויתיבו באתריהון:
כב פמא די עבד לבני עשו

מפניהם וירשם וישבו תחתם: כב כאשר עשה לבני עשו הישבים

וירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם
כאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן
יהוה להם כס"י: יג עתה קמו ועברו לכם
את-נחל זרד ונעבר את-נחל זרד: יד והימים
אשר-הלכנו | מקדש ברנע עד אשר-עברנו
את-נחל זרד שלשים ושמנה שנה עדהם
כל-הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה
כאשר נשבע יהוה להם: טו וגם יד-יהוה
היתה בם להמם מקרב המחנה עד תמם כס"י:
טז ויהי כאשר-תמו כל-אנשי המלחמה למות
מקרב העם כס"י: טז וידבר יהוה אלי
לאמר כס"י: יח אתה עבר היום את-גבול מואב
את-ער: יט וקרבת מול בני עמון אל-תצורם
ואל-תתגר בם כי לא-אתן מארץ בני-עמון
לך ירשה כי לבני-לוט נתתיה ירשה כס"י:
כ ארץ-רפאים תחשב אף-הוא רפאים ישבו
בה לפנים והעמנים יקראו להם זמזמים כס"י:
כא עם גדול ורב ורם כענקים וישמידם יהוה

רש"י

שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל
ישראל: אנשי המלחמה. מִבֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
היוצאים בצבא: (יח"ט) אתה עבר היום את-
גבול מואב וגו' וקרבת מול בני עמון. מכאן
שארץ עמון לצד צפון: (כ) ארץ-רפאים תחשב.
ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו
בה לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם: תורה כא

(טו) היתה בם. למהר ולהמם בתוך מ' שנה, שלא
יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר: (טז) ויהי
כאשר-תמו וגו': (יז) וידבר ה' אלי וגו'.
אבל משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה
[זו] וידבר, אלא "ויאמר" [ללמדך שכל ל"ח
שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור
בלשון חבה פנים אל פנים ושוב הדעת, ללמדך

בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם
וַיִּירָשׁוּם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
כג וְהָעָוִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצָרִים עַד־עֵזָה כַּפְתָּרִים
הַיִּצְאִים מִכַּפְתָּר הַשָּׁמַיִם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כס"י:
כד קוֹמוּ סֵעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרִנָּן רְאֵה נָתַתִּי
בְּיָדְךָ אֶת־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹּן הָאֹמְרִי וְאֶת־
אֶרְצוֹ הַחֹל רֶשֶׁת וְהַתְּגָר בּוֹ מִלְחָמָה: כה הַיּוֹם
הַזֶּה אֶחָל תֵּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים
תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמָעוֹן שִׁמְעוֹן וְרָגְזוּ
וַחֲלוּ מִפָּנֶיךָ כס"י: כו וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר
קִדְמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן דְּבָרִי שְׁלוֹם
לֵאמֹר כס"י: כז אֶעֱבְרָה בְּאֶרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ
אֵלֶיךָ לֹא אֶסּוּר יָמִין וּשְׂמֹאל: כח אֶכֶל בַּכֶּסֶף
תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלָתִי וַיָּמִים בַּכֶּסֶף תִּתֶּן־לִי
וְשִׁתִּיתִי רֶק אֶעֱבְרָה בְּרַגְלִי: כט כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי
בְּנֵי עִשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים
בְּעַר עַד אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ

רש"י

(כג) וְהָעָוִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצָרִים וְגו'. (חולין ס) עוֹיִם מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, שֶׁעָמְדָה הֵם נֹחֲשִׁים בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (יג), שְׁנֵאֵמַר: "חֲמֶשֶׁת סִרְיֵי פְלִשְׁתִּים: הָעֲזָתִי, וְהָאֲשֻׁדּוֹרִי, וְהָאֶשְׁקֶלוֹנִי, הַגָּתִי, וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעָוִים". וּמִפְּנֵי הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע אַבְרָהָם לְאֵבִימֶלֶךְ, לֹא יָכֹלוּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא אֶרְצָם מִיָּדָם, וְהִבֵּאתִי עֲלֵיהֶם כַּפְתָּרִים וְהַשָּׁמַיִם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם, וְעָכְשׁוּ, אֵתֵם מִתְּרִים לְקַחְתָּה מִיָּדָם: תוֹרָה כד (כה) תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם. (תענית כ וע"ז כה) לְמַד שֶׁעָמְדָה חֲמָה לְמֹשֶׁה בַּיּוֹם מִלְחָמָת עֹג (סְפָרִים אַחֲרִים: סִיחֹן) וְנוֹדַע הַדָּבָר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם: (כו) מִמִּדְבַּר קִדְמוֹת. אֵף עַל פִּי שְׁלֹא צִוִּי הַמָּקוֹם לְקַרֵּא לְסִיחֹן לְשָׁלוֹם, לְמַדְתִּי מִמִּדְבַּר סִינִי, מִן הַתּוֹרָה שֶׁקִּדְמָה לְעוֹלָם: כִּשְׁפָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַנָּה לְיִשְׂרָאֵל, חֲזַר אוֹתָהּ עַל עִשׂוֹ וּשְׁמַעְאֵל, וְגִלּוֹי לְפָנָיו שְׁלֹא יִקְבְּלוּהָ, וְאֵף עַל פִּי כֵן פִּתַּח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, אֵף אֲנִי קִדְמָתִי אֶת סִיחֹן בְּדְבָרֵי שְׁלוֹם. דְּבַר אַחֵר: מִמִּדְבַּר קִדְמוֹת, מִמֶּךָ לְמַדְתִּי שֶׁקִּדְמָתָה לְעוֹלָם. יָכֹל הָיִיתָ לְשַׁלַּח בְּרֶק אֶחָד וּלְשַׁרְף אֶת הַמִּצְרַיִים, אֲלֹא שֶׁלַּחְתָּנִי מִן הַמִּדְבַּר אֶל פְּרָעָה לֵאמֹר: "שְׁלַח אֶת עַמִּי!" בְּמִתּוֹן: תוֹרָה כז (כט) כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְּנֵי עִשׂוֹ. לֹא לְעִנְיָן לְעֹבֵר

דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר דִּי שְׁעִי ית חורְאִי מִקְדָּמִיהוֹן וְתִרְכָּנוֹן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרִיהוֹן עַד יוֹמָא הַדִּין: כג וְעָוִי דִּיתְבִּין בְּדִפְתָּה עַד עֵזָה קִפּוּטְקָאִי דִּנְפָקוּ מִקְפּוּטְקָאִי שְׁצָנוֹן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרִיהוֹן: כד קוֹמוּ טוּלוּ וְעִבְרוּ ית נַחֲלָא דְאַרְנָן חֲזִי דְמִסְרִית בִּידְךָ ית סִיחֹן מִלְכָּא דְחֶשְׁבֹּן אֶמְרָאָה וְיִת אֶרְעָה שָׂרִי לְתִרְכּוּתָהּ וְאַתְגָּרִי לְמַעַבְדַּ עֲמָה קִרְבָּא: כה הַיּוֹם הַדִּין אֲשֶׁרִי לְמִתָּן זַעְתָּךְ וְדַחֲלָתָךְ עַל אֲפִי עַמְמָאִי דִּי תַחוּת כָּל שָׁמַיָא דִּי יִשְׁמָעוֹן שִׁמְעוֹן וְיִזְוַעוֹן וְיִדְחִלוֹן מִן קִדְמוֹת: כו וְשִׁלַּחִית אֲזַגְדִּין מִמִּדְבְּרָא דְקִדְמוֹת לְוֹת סִיחֹן מִלְכָּא דְחֶשְ�בֹּן פְּתַגְמִי שְׁלָמָא לְמִימַר: כז אֶעֱבֹר בְּאֶרְעְךָ בְּאֶרְחָא בְּאֶרְחָא אֲזַל לֹא אֶסְטִי יְמִינָא וּשְׂמֹאלָא: כח עֲבוּרָא בְּכִסְפָּא תִּזְבֵּן לִי וְאִיכוֹל וּמִיָּא בְּכִסְפָּא תִּתֶּן לִי וְאֶשְׁתִּי לְחוּד אֶעֱבֹר בְּרַגְלִי: כט כֹּאֲשֶׁר דִּי עִבְדוּ לִי בְּנֵי עִשׂוֹ דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר

וּמוֹאָבָאֵי דִּיתְבִּין בְּלַחֲתָ עַד
דְּאֵעֲבַר יַת יִרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּי
אֱלֹהֵנָא יֵהֵב לָנָא: ל וְלֹא אָבִי
סִיחֹן מִלֵּבָא דְחֻשְׁבֹּן לְמִשְׁבְּקָנָא
לְמַעַבְר בְּתַחֲוִמָּה אָרִי אֶקְשִׁי יִי
אֱלֹהֶךָ יַת רוּחָהּ וְתַקִּיף יַת לְבָהּ
בְּדִיל לְמַמְסְרָהּ בִּידְךָ כְּיוּמָא
הַדִּין: לֹא וְאָמַר יִי לִי חֲזִי שְׁרִיתִי
לְמַמְסַר קְדָמְךָ יַת סִיחֹן וְיַת אַרְעָהּ
שְׁרִי לְתַרְכוּתָהּ לְמִירַת יַת אַרְעָה:
לִב וּנְפִק סִיחֹן לְקַדְמוּתָנָא הוּא
וְכָל עַמָּה לְאַגָּחָא קִרְבָּא לְיַהֲזִי:
לג וּמִסְרָהּ יִי אֱלֹהֵנָא קְדָמָנָא
וּמִחֲנָא יְתָהּ וְיַת בְּנוֹהִי וְיַת כָּל
עַמָּה: לד וּכְבֻשָּׁנָא יַת כָּל קְרוּוֹהִי
בְּעֵדָנָא הֵהִיא וּגְמִרְנָא יַת כָּל קְרוּי
גְּבִרְיָא וּנְשִׂיָא וְטַפְלָא לֹא
אֲשָׁאֲרָנָא מִשְׁזֵב: לה לַחֲדוּד
בְּעִירָא בְּזָנָא לָנָא וְעַדִּי קְרוּיָא דִּי
כְּבֻשָּׁנָא: לו מַעְרֵעַר דִּי עַל פִּיָּה
נִחְלָא דְאֲרֵנִן וְקִרְתָּא דִּי בְּנִחְלָא
וְעַד גִּלְעָד לֹא הָיָה קִרְתָּא דִּי
תִּקְפַּת מִנָּנָא יַת כָּלָא מִסַּר יִי
אֱלֹהֵנָא קְדָמָנָא: לז לַחֲדוּד לְאַרְעָא
בְּנִי עַמּוֹן לֹא קִרְבָּתָא כָּל פִּיָּה
נִחְלָא יוֹבְקָא וְקְרוּי טוּרָא וְכָל דִּי

אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ כִּסִּי: ל וְלֹא אָבִי
סִיחֹן מִלֵּבָא דְחֻשְׁבֹּן הָעֲבָרָנוּ בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאִמִּין אֶת־לִבָּבוֹ לְמַעַן תִּתּוּ
בִּידְךָ בַּיּוֹם הַזֶּה: ס שְׁשִׁי לֹא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
רְאֵה הִחֲלֹתִי תֵּת לְפָנֶיךָ אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ
הַחֹל רֶשֶׁת לְרֶשֶׁת אֶת־אַרְצוֹ כִּסִּי: לב וַיֵּצֵא סִיחֹן
לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יִהְיֶה כִּסִּי:
לג וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ
כְּתִיב וְאֶת־בְּנוֹ קְרִי וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ כִּסִּי:
לד וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם
אֶת־כָּל־עִיר מְתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ
שָׂרִיד כִּסִּי: לה רַק הַבְּהֵמָה בְּזוּזָנוּ לָנוּ וְשִׁלָּל
הָעָרִים אֲשֶׁר לַכְּדָנוּ: לו מַעְרֵעַר אֲשֶׁר עַל־
שְׂפַת־נַחַל אֲרֵנִן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד־
הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר שׁוֹגְבָה מִמֶּנּוּ
אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ: לז רַק
אֶל־אֲרֵץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קִרְבָּתָ כָּל־יָד נַחַל יַבֵּק
וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צוּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּסִּי:

רע"י

נֹאמַר: "בְּזוּזָנוּ לָנוּ", לְשׁוֹן בְּזָה, שְׁהִיתָה חֲכִיכָה
עֲלֵיהֶם, וּבְזוּזִים אִישׁ לוֹ, וּכְשָׁבָאוּ לְבִזָּת עוֹג כְּכֹר
הָיוּ שְׂבָעִים וּמְלָאִים, וְהִיתָה בְּזוּיָה בְּעִינֵיהֶם
וּמִקְרָעִין וּמִשְׁלִיכִין בְּהֵמָה וּבְגָדִים, וְלֹא נָטְלוּ כִּי
אִם פָּסַף וְזָהָב, לְכַךְ נֹאמַר: "בְּזוּזָנוּ לָנוּ", לְשׁוֹן
בְּזִיוֹן, כֹּךְ נִדְרַשׁ בְּסִפְרֵי בְּפִרְשֵׁת (בַּמִּדְבָּר כה) וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים: תוֹרָה לה (לז) כָּל־יָד נַחַל יַבֵּק.
כָּל אֲצֵל נַחַל יַבֵּק: וְכָל אֲשֶׁר־צוּה ה'. שְׁלֹא

בְּאַרְצָם, אֲלֹא לְעֻנְיָן מְכָר אֲכָל וּמִים: עַד אֲשֶׁר־
אֶעְבְּר אֶת הַיַּרְדֵּן. מוֹסֵב עַל "אֶעְבְּרָה בְּאַרְצֶךָ":
תוֹרָה ל (לֹא) הִחֲלֹתִי תֵּת לְפָנֶיךָ. כָּפָה שָׂר שֶׁל
אֲמוֹרִיִּים שֶׁל מַעְלָה תַּחַת רִגְלָיו שֶׁל מֹשֶׁה,
וְהִדְרִיכוּ עַל צִוָּאָרוֹ: (לִב) וַיֵּצֵא סִיחֹן. לֹא שֶׁלַח
בְּשָׁבִיל עוֹג לְעֹזֵר לוֹ, לְלַמְּדֶךָ שֶׁלֹּא הָיוּ צָרִיכִין זֶה
לָזֶה: (לג) וְאֶת־בָּנָיו. בְּנוֹ כְּתִיב, שְׁהִיָּה לוֹ בֶּן
גְּבוּרָה כְּמוֹתוֹ: (לד) מְתָם. אֲנָשִׁים, בְּבִזָּת סִיחֹן

ג א וַנִּפֶן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ-
הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמַלְחָמָה
אֲדָרְעִי^{כס"י}: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל-תִּירָא אֹתוֹ
כִּי בִידֶךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֲרָצוֹ
וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹן^{כס"י}: ג וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּיָדֵנוּ גַם אֶת-עֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ
וַנִּכְהוּ עַד-בִּלְתִּי הַשְׂאִיר-לוֹ שָׂרִיד: ד וַנִּלְכֹּד
אֶת-כָּל-עָרָיו בַּעֲת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה
אֲשֶׁר לֹא-לָקַחְנוּ מֵאֵתָם שְׂשִׁים עֵיר כָּל-חֶבֶל
אֲרָגָב מִמְּלַכֶּת עֹג בַּבָּשָׁן^{כס"י}: ה כָּל-אֱלֹהֵי עָרִים
בְּצִרְת חוּמָה גְּבוּהָה דִּלְתִּים וּבְרִיחַ לְבַד מִעָרֵי
הַפְּרוֹזִי הִרְבָּה מְאֹד^{כס"י}: ו וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר
עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹן הַחֲרָם כָּל-עִיר
מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף^{כס"י}: ז וְכָל-הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל
הָעָרִים בְּזוּזוֹ לָנוּ: ח וַנִּקָּח בַּעֲת הַהוּא אֶת-
הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אֲרָנָן עַד-הָרַח חֶרְמוֹן^{כס"י}:
ט צִידָנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שָׂרִין וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ-

רש"י

היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן
"את הארגב" דמלכים, אצל היכל מלך הרגו פקח
בן רמליהו לפקחיה בן מנחם, למדתי שפך נקראת
שם ההפרכי: (ה) מערי הפרזי. פרזות
ופתוחות בלא חומה, וכן (זכריה ב) "פרזות תשב
ירושלים": (ו) החרם. לשון הנה, הלך וכלות:
תורה ז (ח) מיד. מרשות: (ט) צדנים יקראו
לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר: "ועד-הר

פקיד יי אלהנא: א ואתפנינא
וסלקנא ארח דמתנן ונפק עוג
מלכא דמתנן לקדמותנא הוא
וכל עמה לאגחא קרבא אדרעי:
ב ואמר יי לי לא תדחל יתה ארי
בידך מסרית יתה וית כל עמה
ות ארעה ותעבד לה כמא די
עבדתא לסיחון מלכא דאמראה
די יתב בחשבון: ג ומסר יי
אלהנא בידנא אף ית עוג מלכא
דמתנן וית כל עמה ומחננה עד
דלא אשתאר לה משזב:
ד וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא
ההיא לא הות קרתא די לא
נסבנא מנהון שתין קרוין כל בית
פלך טרכונא מלכותא דעוג
במתנן: ה כל אלין קרוין פריכן
מקפן שור רם דילקח דשין
ועברין בר מקרוי פצחיא סגי
לחדא: ו וגמרנא יתהון כמא די
עבדנא לסיחון מלכא דחשבון
גמר כל קרוי גבריא נשיא
וטפלא: ז וכל בעירא ועדי
קרויא בנא לנא: ח ונסבנא
בעדנא ההיא ית ארעא מידא
תרין מלכי אמראה די בעבדא
דירדנא מנחלא דארנן עד טורא
דחרמון: ט צידנאי קראן

לכבש, הנחנו: (א) ונפן ונעל. כל צד צפון הוא
עליה: (ב) אל-תירא אתו. ובסיחון לא הצרף
לומר "אל תירא אותו", אלא מתירא היה משה
שלא תעמד לו זכות ששמש לאברהם שנאמר
(בראשית יד): "ויבא הפליט", והוא עוג: תורה ג
(ד) חבל ארגב. מתרגמין: 'בית פלך טרכונא',
וראיתי תרגום ירושלמי במגלת אסתר קורא
לפלטין 'טרכונין'. למדתי חבל ארגב, הפרכיא,

לו שְׁנִיר כס"י: י כל | עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגְּלָעָד
 וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סִלְכָה וְאֶדְרְעֵי עָרֵי מַמְלַכַת
 עֹג בַּבָּשָׁן: יא כִּי רַק־עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאָר
 מִיֵּתֵר הַרְפָּאִים הִנֵּה עֲרִשׁוֹ עֲרִשׁ בְּרוֹל הַלֵּה
 הוּא בְּרַבַת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אַרְבֶּה
 וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחְבָּה בְּאַמַת־אִישׁ כס"י: יב וְאֶת־
 הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשֻׁנוּ בָּעֵת הַהוּא מִעֲרֵעַר
 אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אֲרֹנָן וְחֲצִי הַר־הַגְּלָעָד וְעָרָיו
 נָתַתִּי לָרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי כס"י: יג וְיֵתֵר הַגְּלָעָד וְכָל־
 הַבָּשָׁן מַמְלַכַת עֹג נָתַתִּי לְחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה
 כָּל חֶבֶל הָאֲרָגָב לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ
 רְפָאִים כס"י: יד יֵאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־
 חֶבֶל אֲרָגָב עַד־גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא
 אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן חֹת יֵאִיר עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה: טו שְׁבִיעִי טו וּלְמַכִּיר נָתַתִּי אֶת־הַגְּלָעָד:
 טז וּלְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגְּלָעָד וְעַד־נַחַל
 אֲרֹנָן תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֹל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גְּבוּל
 בְּנֵי עַמּוֹן כס"י: יז וְהָעֲרֵבָה וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֹל מִכְנָזֶת

לְחֶרְמוֹן סָרִין וְאַמְרָאִי קְרָאן לֵה
 טוֹר תִּלְגָּא: י כל קְרוֹי מִישָׁרָא
 וְכָל גְּלָעָד וְכָל דְּמַתְנָן עַד סִלְכָה
 וְאֶדְרְעֵי קְרוֹי מַלְכוּתָא דְּעֹג
 בְּמַתְנָן: יא אָרִי לְחוּד עֹג מַלְכָּא
 דְּמַתְנָן אֲשֶׁתָּאֵר מִשְׁאָר גְּבֵרִיאָא הָא
 עֲרִסָה עֲרָסָא דְּפִרְזָלָא הָלֵא הִיא
 בְּרַבַת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמִּין אַרְבֶּה
 וְאַרְבַּע אַמִּין פְּתִיָה בְּאַמַת מֶלֶךְ:
 יב וְזֵית אֲרַעָא הָדָא יִרְיִתְנָא
 בְּעֵדְנָא הֵהִיא מִעֲרֵעַר דִּי עַל
 נַחְלָא דְּאֲרֹנָן וּפְלָגוֹת טוֹרָא
 דְּגִלְעָד וּקְרוֹוֵהִי יְהִבִּית לְשִׁבְטָא
 דְּרְאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְּגָד: יג וְשְׁאָר
 גְּלָעָד וְכָל דְּמַתְנָן מַלְכוּתָא דְּעֹג
 יְהִבִּית לְפְלָגוֹת שִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה
 כָּל בֵּית פִּלָּךְ טְרַכוּנָא לְכָל מַתְנָן
 הַהוּא מַתְקָרִי אֲרַעָא גְּבֵרִיאָא:
 יד יֵאִיר בֶּר מְנַשֶּׁה נְסִיב יֵת כָּל
 בֵּית פִּלָּךְ טְרַכוּנָא עַד תְּחוּם
 גְּשׁוּרָאָה וְאַפְקִירוֹס וּקְרָא יִתְהוֹן
 עַל שְׁמָה יֵת מַתְנָן כְּפָרְגִי יֵאִיר עַד
 יוֹמָא הַדִּין: טו וּלְמַכִּיר יְהִבִּית יֵת
 גְּלָעָד: טז וּלְשִׁבְטָא דְּרְאוּבֵן
 וּלְשִׁבְטָא דְּגָד יְהִבִּית מִן גְּלָעָד
 וְעַד נַחְלָא דְּאֲרֹנָן גּוֹ נַחְלָא וְתַחוּם
 וְעַד יוֹבְקָא דְּנַחְלָא תְּחוּם בְּנֵי

רש"י

הַאֲמוּרָה לְמַעְלָה: "מִנַּחַל אֲרֹנָן וְעַד הַר חֶרְמוֹן":
 מִעֲרֵעַר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אֲרֹנָן. אֵינוּ מְחַבֵּר לְרֵאשׁוֹ
 שֶׁל מִקְרָא אֲלֵא לְסוּפוֹ, עַל "נָתַתִּי לָרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי",
 אֲבָל לַעֲנֹן יִרְשָׁה עַד הַר חֶרְמוֹן הִזָּה: (יג) הַהוּא
 יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים. הִיא אוֹתָהּ שִׁנְתַּתִּי לְאַבְרָהָם:
 תוֹרָה יד (טז) תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֹל. כָּל הַנַּחַל וְעַד
 מַעֲבָר לְשִׁפְתּוֹ, כְּלוּמַר עַד וְעַד בְּכָלל יוֹתֵר מִפָּאן:
 (יז) מִכְנָזֶת. מַעֲבָר הַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרָבִי הִזָּה, וְנַחְלַת
 בְּנֵי גָד מַעֲבָר הַיַּרְדֵּן הַמְּזֻרְחִי, וְנָפַל בְּגוֹרְלָם רַחֲב

שִׁיאֵן הוּא חֶרְמוֹן", הָרִי לוֹ אַרְבָּעָה שְׁמוֹת, לְמָה
 הֶעֱזָרוּ לִפְתָּח? לְהַגִּיד שְׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיוּ
 אַרְבָּעָה מַלְכִּיּוֹת מִתְּפָאֲרוֹת בְּכָךְ: זוֹ אוֹמֶרֶת עַל שְׁמִי
 יִקְרָא, וְזוֹ אוֹמֶרֶת עַל שְׁמִי יִקְרָא: שְׁנִיר. הוּא שְׁלֵג
 בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְנִז וּבְלִשׁוֹן כְּנַעֲנִי: תוֹרָה י (יא) מִיֵּתֵר
 הַרְפָּאִים. שֶׁהָרִגוּ אֶמְרָפֶל וְחִבְרִיו בְּעִשְׁתְּרוֹת קִרְנִים,
 וְהוּא פָּלַט מִן הַמִּלְחָמָה, שְׁנֹאֲמַר (כְּרַאשִׁית יד):
 "וַיָּבֹא הַפְּלִיט", זֶהוּ עֹג: בְּאַמַת־אִישׁ. בְּאַמַת עֹג:
 (יב) וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשֻׁנוּ בָּעֵת הַהוּא.

עמון: יז ומישרא וירדנא ותחומה מגנסר ועד ימא דמישרא ימא דמלחא תחות משפד מרמא מדינחא: יח ופקדית תכון בעדנא הדיא למימר יי אלהכון יהב לכון ית ארעא הדא למירתה מזרזין תעברון קדם אחיכון בני ישראל כל מזרזי חילא: יט לחוד נשיכון וטפלכון ובעירכון ידענא ארי בעיר סגי לכון יתבון בקרויכון די יהבית לכון: כ עד די יגית יי לאחיכון פותכון וירתון אף אנון ית ארעא דיי אלהכון יהב לכון בעברא דירדנא ותתובון גבר לירתה די יהבית לכון: כא וית יהושוע פקדית בעדנא הדיא למימר עיניך חזאה ית כל די עבד יי אלהכון לתרין מלכיא האלין פן יעבד יי לכל מלכותא די את עבר לתמן: כב לא תדחלון מנהון ארי יי אלהכון מימרה יגית לכון: ס ס ס

ועד ים הערבה ים המלח תחת אשד
הפסגה מזרחה כס"י: יח ואצו אתכם בעת
ההוא לאמר יהוה אלהיכם נתן לכם את
הארץ הזאת לרשתה חלוצים תעברו לפני
אחיכם בני ישראל כל בני חיל כס"י: יט רק
נשיכם וטפכם ומקנכם ידעתי כי מקנה רב
לכם ישובו בעריכם אשר נתתי לכם: מפסר
כ עד אשר יגית יהוה | לאחיכם ככם וירשו
גם הם את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן
להם בעבר הירדן ושבתם איש לרשתו
אשר נתתי לכם: כא ואת יהושוע צויתי בעת
ההוא לאמר עיניך הראת את כל אשר
עשה יהוה אלהיכם לשני המלכים האלה
פניעשה יהוה לכל הממלכות אשר אתה
עבר שמה: כב לא תיראום כי יהוה אלהיכם
הוא הנלחם לכם: ססס

ק"ה פסוקים מלכ"ה סימן

רש"י

הירדן פנגדם. ועוד מעבר לשפתו, עד פגרת, וזהו שגאמר: "והירדן וגבל", הירדן ומעבר לו: לפניהם, שגאמר (דברים לג): "וטרף זרוע אף (יח) ואצו אתכם. לבני ראובן וגד היה מדבר: הם היו הולכים לפני ישראל

קדקד: תורה יט

חסלת פרשת דברים

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

ע"חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכינעם, וכל נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יהוה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הִנְאֻמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת דברים בישעיה פרק א

א א חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתֵם אָחִיו יְחֻזְקִיָּהוּ מֶלֶכִי יְהוּדָה: ב שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ אֶרֶץ כִּי יִהְיֶה דִבָּר בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי: ג יָדַע שׁוֹר קָנָהוּ וַחֲמֹר אָבִים בְּעֻלּוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עָמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן: ד הָיָה גֹי חָטָא עִם כָּבֵד עוֹן זָרַע מִרְעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוָה נֹאצוּ אֶת-קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אָחִזָּר: ה עַל-מָה תָּכֹן עוֹד תוֹסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל-לֵבב דָּוִי: ו מִכְּפָר-רָגֵל וְעַד-רֹאשׁ אֵינֶיכֶם מֵתִם פָּצַע וַחֲבוּרָה וּמִכָּה מָרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חָפְשׁוּ וְלֹא רָפְכָה בְשָׁמֹן: ז אֶרְצְכֶם שָׁמְמָה עָרֵיכֶם שָׁרְפוֹת אֵשׁ אֲדַמְתֶּכֶם לְגִנְדְּכֶם זָרִים אָכְלִים אֹתָהּ וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכַת זָרִים: ח וְנוֹתַרְהָ בַת-צִיּוֹן כְּסֶכֶה בְּכָרֶם כְּמַלּוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה: ט לֹאִי יִהְיֶה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כְּמַעֵט כְּסֶדֶם הָיִינוּ לַעֲמֻרָה דָּמִינוּ: י שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה קִצִּינוּ סֶדֶם הָאָרֶץ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמֻרָה: יא לָמָּה לִי רִבְזִכִּיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעֲתִי עֲלוֹת אֵילִים וַחֲלָב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וְכִבְשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חָפַצְתִּי: יב כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִיִּבְקֶשׁ זֹאת מִיִּדְּכֶם רָמֶם חֲצָרִי: יג לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיא מִנְחַת-שָׁוִא קִטְרַת תּוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁפְתַּי קָרָא מִקְרָא לֹא-אוֹכֵל אֹן וְעֲצָרָה: יד חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נִפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְמִרְחַ גִּלְאִיתִי נִשְׂאָ: טו וּבְפִרְשֶׁכֶם פִּיכֶם אֲעֲלִים עֵינִי מִכֶּם גַּם כִּי-תִרְכּוּ תִפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דְּמִים מְלֹאוּ: טז רַחֲצוּ הַזְּכוֹת הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִגִּנְדְּ עֵינֵי חֲדָלוּ הָרַע: יז לִמְדוּ הַיָּטִב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ שִׁפְטוֹ יָתוֹם רִיבֹו אֲלֻמְנָה: יח לִכְוֹנָא וְנוֹכַחָה יֹאמַר יְהוָה אִם-יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְפִינוּ אִם-יֹאדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יִהְיוּ: יט אִם-תֵּאָכְבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ: כ וְאִם-תִּמָּאֲנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תֹּאכְלוּ כִּי פִי

יְהוָה דִּבֶּר: כֹּא אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נֶאֱמָנָה מְלֹאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יִלֵּין בָּהּ וְעַתָּה מְרֻצָּחִים: כֹּכ בְּסִפְּךָ הִנֵּה לְסִיגִים סְבָאָךְ מְהוּל בְּמִים: כֹּכ שְׁרִיף סוּרִים וְחִבְרֵי גִנְבִים כָּלֹ אֶהֱב שְׁחַד וְרִדָּף שְׁלֹמֹנִים יְתוֹם לֹא יִשְׁפָּטוּ וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יִכּוּא אֲלֵיהֶם: כֹּכ לִכֵּן נֶאֱמַר הֶאֱדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֲם מִצָּרֵי וְאִנְקָמָה מֵאוֹיְבָיו: כֹּכ וְאִשִּׁיבָה יָדֵי עַלְיֹךְ וְאֶצְרֹךְ כִּכֵּר סִיגֹךְ וְאִסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ: כֹּכ וְאִשִּׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כִּכְרֵאשׁוֹנָה וְיַעֲצִיךָ כִּבְתַּחֲלָה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לָךְ עֵיר הַצֶּדֶק קְרִיָּה נֶאֱמָנָה: כֹּכ צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בַּצֶּדֶקָה:

לאחר שמסיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִם לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחֲנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת דברים חזון בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
			אדמוה"ז		מג"א										
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א			
באר שבע (ק)	05:50	05:46	08:44	08:42	09:14	09:14	09:16	10:25	10:27	19:48	19:45	20:14	20:10	19:27	20:21
חיפה (ק)	05:45	05:41	08:40	08:42	09:12	09:14	09:14	10:23	10:25	19:51	19:47	20:17	20:14	19:18	20:25
ירושלים (ק)	05:45	05:41	08:40	08:42	09:11	09:13	09:13	10:23	10:24	19:49	19:46	20:16	20:12	19:07	20:21
תל אביב (ק)	05:49	05:45	08:42	08:44	09:14	09:14	09:16	10:25	10:27	19:49	19:46	20:15	20:12	19:28	20:24
אוסטריה וינה (ק)	05:17	05:09	08:31	08:35	09:03	09:07	09:07	10:22	10:25	20:52	20:45	21:27	21:19	20:36	21:47
אוסטרליה מלבורן (ח)	07:23	07:27	09:23	09:21	09:55	09:53	09:53	10:45	10:44	17:26	17:31	17:54	17:58	17:13	18:09
אוקראינה אודסה (ק)	05:27	05:20	08:37	08:41	09:10	09:13	09:13	10:27	10:30	20:46	20:40	21:20	21:13	20:23	21:17
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	04:54	05:01	08:16	08:19	08:48	08:51	08:51	10:07	10:10	20:38	20:31	21:14	21:06	20:13	21:09
אוק. ז'יטומיר (ק)	05:21	05:14	08:38	08:42	09:10	09:14	09:14	10:31	10:33	21:09	21:02	21:46	21:38	20:45	21:42
אוקראינה קייב (ק)	05:12	05:04	08:30	08:34	09:02	09:06	09:06	10:23	10:25	21:04	20:56	21:42	21:33	20:40	21:37
אוקראינה דונייצק (ק)	04:52	04:45	08:06	08:10	08:38	08:41	08:41	09:57	09:59	20:25	20:18	21:00	20:52	20:01	20:56
איטליה מילאנו (ק)	05:56	05:49	09:05	09:09	09:37	09:41	09:37	10:55	10:57	21:09	21:03	21:42	21:36	20:46	21:53
אקוואדור קיטו (ח)	06:09	06:09	08:43	08:43	09:13	09:13	09:13	10:15	10:15	18:32	18:32	18:54	18:54	18:14	18:58
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:50	07:54	09:52	09:50	10:25	10:23	10:23	11:17	11:15	18:06	18:10	18:32	18:36	17:52	18:48
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	08:53	08:57	10:52	10:49	11:22	11:20	11:22	12:12	12:11	18:46	18:51	19:14	19:19	18:45	19:23
ארה"ב בולטימור (ק)	05:58	05:53	08:58	09:01	09:31	09:33	09:33	10:45	10:46	20:32	20:28	21:01	20:56	20:11	21:00
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	05:42	05:37	08:46	08:49	09:18	09:20	09:20	10:32	10:34	20:27	20:22	20:57	20:52	20:05	21:05
ארה"ב ג'רסי (ק)	05:43	05:38	08:46	08:49	09:18	09:21	09:18	10:33	10:35	20:27	20:22	20:57	20:51	20:05	21:06
ארה"ב דטרויט (ק)	06:14	06:08	09:20	09:23	09:51	09:54	09:51	11:07	11:09	21:09	21:03	21:39	21:34	20:46	21:48
ארה"ב היוסטן (ק)	06:34	06:30	09:25	09:26	09:57	09:59	09:57	11:07	11:08	20:25	20:22	20:51	20:47	20:04	20:58
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	05:55	05:51	08:51	08:54	09:23	09:25	09:25	10:35	10:37	20:07	20:03	20:34	20:30	19:46	20:41
ארה"ב מיאמי (ק)	06:41	06:38	09:28	09:30	10:01	10:01	10:02	11:09	11:11	20:16	20:13	20:40	20:38	19:56	20:48
ארה"ב ניו הייבן (ק)	05:38	05:33	08:41	08:43	09:13	09:16	09:16	10:28	10:30	20:23	20:18	20:53	20:48	20:01	21:03
ארה"ב שיקאגו (ק)	05:32	05:27	08:39	08:41	09:10	09:13	09:13	10:25	10:27	20:27	20:21	20:57	20:51	20:04	21:04
בוליביה לה פאס (ח)	06:50	06:51	09:14	09:14	09:43	09:43	09:43	10:42	10:42	18:27	18:28	18:49	18:51	18:10	18:55
בלגיה אנטוורפן (ק)	05:54	05:46	09:13	09:17	09:45	09:49	09:49	11:06	11:09	21:50	21:42	22:29	22:20	21:26	22:44
בלגיה בריסל (ק)	05:55	05:47	09:14	09:18	09:46	09:50	09:50	11:07	11:09	21:50	21:42	22:29	22:20	21:26	22:41
בלרוס ליובאוויטש (ק)	04:49	04:39	08:17	08:22	08:49	08:54	08:54	10:13	10:16	21:24	21:15	22:09	21:58	20:59	22:02
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:40	06:42	08:54	08:53	09:25	09:24	09:24	10:21	10:21	17:44	17:47	18:08	18:10	17:28	18:17
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	06:25	06:27	08:40	08:39	09:11	09:10	09:10	10:07	10:07	17:32	17:34	17:55	17:57	17:16	18:04
בריטניה לונדון (ק)	05:09	05:01	08:30	08:34	09:02	09:06	09:06	10:23	10:26	21:12	21:04	21:51	21:42	20:47	22:04
בריטניה מנצ'סטר (ק)	05:09	05:00	08:34	08:38	09:06	09:10	09:10	10:29	10:32	21:30	21:21	22:12	22:02	21:04	22:27
גרמניה ברלין (ק)	05:12	05:03	08:34	08:38	09:06	09:10	09:10	10:28	10:31	21:22	21:13	22:02	21:53	20:57	21:57
גרמניה פרנקפורט (ק)	05:39	05:32	08:58	09:02	09:29	09:33	09:29	10:50	10:53	21:31	21:23	22:08	22:00	21:07	22:04
הודו בומביי (ח)	06:11	06:09	08:52	08:53	09:25	09:26	09:26	10:32	10:32	19:21	19:19	19:44	19:42	19:02	19:46
הודו פונה (ח)	06:06	06:04	08:48	08:50	09:20	09:21	09:20	10:27	10:28	19:18	19:16	19:41	19:39	18:58	19:43
הונגריה בודפשט (ק)	05:09	05:03	08:22	08:26	08:54	08:58	08:58	10:13	10:15	20:37	20:30	21:12	21:04	20:14	21:08
טורקיה איסטמבול (ח)	04:50	04:45	07:53	07:56	08:26	08:28	08:28	09:41	09:42	19:35	19:30	20:05	20:00	19:13	20:04
יוון אתונה (ק)	06:19	06:14	09:19	09:21	09:51	09:53	09:51	11:04	11:06	20:48	20:44	21:17	21:12	20:27	21:16
מולדובה קישינב (ק)	05:33	05:26	08:44	08:47	09:16	09:20	09:16	10:35	10:37	20:55	20:49	21:29	21:22	20:32	21:26

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:00	06:03	08:50	08:51	09:20	09:21	10:27	10:28	19:25	19:24	19:49	19:47	19:06	19:51
ניו-זיילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	07:54	07:48	09:40	09:37	10:13	10:10	11:00	10:59	17:18	17:24	17:48	17:53	17:05	17:57
נפאל קטמנדו (ח)	05:13	05:17	08:09	08:11	08:40	08:41	09:50	09:51	19:07	19:04	19:32	19:29	18:46	19:33
סינגפור סינגפור (ח)	07:02	07:03	09:32	09:33	10:05	10:05	11:07	11:07	19:19	19:20	19:41	19:41	19:02	19:45
פולין ורשא (ק)	04:33	04:41	08:04	08:08	08:35	08:40	09:57	10:00	20:51	20:43	21:32	21:22	20:26	21:26
פרו לימה (ח)	06:27	06:26	08:46	08:46	09:19	09:19	10:17	10:17	18:02	18:03	18:24	18:25	17:45	18:29
צרפת ליון (ק)	06:05	06:12	09:22	09:26	09:54	09:57	11:12	11:14	21:28	21:22	22:02	21:55	21:05	22:11
צרפת פריז (ק)	06:03	06:10	09:26	09:30	09:58	10:02	11:17	11:20	21:50	21:43	22:26	22:18	21:26	22:37
קולומביה בוגוטה (ח)	05:45	05:45	08:22	08:22	08:52	08:52	09:55	09:56	18:21	18:20	18:43	18:42	18:03	18:46
קנדה טורונטו (ק)	05:49	05:55	09:03	09:06	09:34	09:37	10:51	10:53	20:58	20:52	21:30	21:23	20:35	21:38
קנדה מונטריאול (ק)	05:20	05:27	08:36	08:40	09:08	09:11	10:26	10:28	20:40	20:34	21:14	21:07	20:17	21:23
קפריסין לרנקה (ק)	05:44	05:49	08:43	08:45	09:16	09:18	10:28	10:29	19:59	19:55	20:26	20:22	19:38	20:26
רוסיה מוסקבה (ק)	05:05	05:15	08:48	08:53	09:18	09:23	10:44	10:47	22:05	21:56	22:53	22:41	21:39	23:08
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ק)	05:41	05:48	09:00	09:03	09:32	09:36	10:51	10:53	21:13	21:06	21:47	21:40	20:50	21:44
שווייץ ציריך (ק)	05:43	05:50	09:04	09:08	09:35	09:39	10:54	10:57	21:21	21:14	21:55	21:48	20:57	22:05
תאילנד בנקוק (ח)	05:56	05:58	08:36	08:37	09:08	09:09	10:14	10:14	18:52	18:51	19:15	19:13	18:33	19:17

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסיידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00174
19/07/2009